

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT GEOGRAFII I PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA
IM. STANISŁAWA LESZCZYCKIEGO

POLISH ACADEMY OF SCIENCES
STANISŁAW LESZCZYCKI INSTITUTE OF GEOGRAPHY AND SPATIAL ORGANIZATION

Atlas Warszawy

zeszyt 11

Marcin Stępniaak, Grzegorz Węclawowicz,
Magdalena Górczyńska, Adam Bierzyński

**Warszawa w świetle
Narodowego Spisu Powszechnego 2002**

Warszawa 2009

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT GEOGRAFII I PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA
IM. STANISŁAWA LESZCZYCKIEGO

POLISH ACADEMY OF SCIENCES
STANISŁAW LESZCZYCKI INSTITUTE OF GEOGRAPHY AND SPATIAL ORGANIZATION

Atlas Warszawy

zeszyt 11

Marcin Stępniaak, Grzegorz Węclawowicz,
Magdalena Górczyńska, Adam Bierzyński

**Warszawa w świetle
Narodowego Spisu Powszechnego 2002**

Warszawa 2009

<http://rcin.org.pl>

Zespół redakcyjny Atlasu Warszawy
Grzegorz Węclawowicz, Janusz Książak, Przemysław Śleszyński

Recenzent
dr hab. Tomasz Komornicki

ISBN 978-83-61590-42-2

© Copyright by Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania
im. Stanisława Leszczyckiego, PAN, Warszawa 2009

Adres redakcji
ul. Twarda 51/55, 00-818 Warszawa
tel. (+48 22) 69 78 841, fax (+48 22) 620 62 21, e-mail: igipz@twarda.pan.pl

Druk i oprawa
Poligrafia Inspektoratu Towarzystwa Salezjańskiego
ul. Konfederacka 6, 30-306 Kraków

Przedmowa

Przedmiotem prezentowanego zeszytu Atlasu Warszawy jest miasto Warszawa w świetle Narodowego Spisu Powszechnego 2002. Spis ten w wymiarze statystycznym stał się „fotografią” podsumowującą okres transformacji zachodzącej w Polsce od roku 1989. Jednocześnie, stał się rodzajem raportu o stanie miasta, bądź też bilansem otwarcia tuż przed integracją Polski z Unią Europejską.

Pierwsze trzy zeszyty Atlasu Warszawy wydane kolejno w pierwszej połowie lat 1990. przedstawiały strukturę zróżnicowań przestrzennych Warszawy na podstawie danych z Narodowego Spisu Powszechnego 1988. Stanowiły one bilans „zamknięcia” kształtowania przestrzeni miasta pod przemożnym oddziaływaniem ideologii socjalistycznej i gospodarki centralnie sterowanej. Porównanie sytuacji w roku 1988 z sytuacją w roku 2002 dokumentuje skalę zmian w strukturze społeczno-przestrzennej miasta. Stanowi również bazę empiryczną do oceny skali i kierunków przemian, jakie zaszły między spisami powszechnymi 1988 – 2002.

W prezentowanym zeszycie Atlasu położono nacisk na udokumentowanie kartograficzne stanu zróżnicowań społeczno-przestrzennych i wybranych zmian, a ich pełniejszą interpretację postanowiono przenieść do dokładniejszych prac analitycznych. W części tekstowej skupiono się na wyjaśnieniu i zdefiniowaniu poszczególnych zmiennych analitycznych przedstawionych na kartogramach.

Przyjęto założenie, że obraz kartograficzny rozmieszczenia danego zjawiska (cechy) w przestrzeni miasta pozwala czytelnikowi, w zależności od Jego wiedzy i doświadczenia, na wiele interpretacji i wyciąganie odmiennych wniosków. Prawdopodobnie trochę inne zagadnienia i problemy zapisane w przestrzeni dostrzeże pracownik samorządu, inne socjolog, inne urbanista, a jeszcze inne ekonomista.

Prezentowany 11 zeszyt Atlasu Warszawy jest efektem pracy zespołowej członków Zakładu Geografii Miast i Ludności IGiPZ PAN. Ostateczny układ kartograficzny całości został wypracowany przez Marcina Stępnika. Za poszczególne tematy odpowiedzialni byli: Adam Bierzyński za cechy dotyczące zróżnicowań demograficznych, Magda Górczyńska za cechy opisujące strukturę zawodową ludności, pochodzenie i migracje, Grzegorz Węćławowicz za zagadnienia dotyczące wykształcenia, Marcin Stępnik za przedstawienie warunków mieszkaniowych oraz struktury rodzin i gospodarstw domowych. Należy również wspomnieć o wkładzie Adama Bierzyńskiego w prawie dwuletnie zmagania o uzyskanie danych statystycznych z Głównego Urzędu Statystycznego. Podziękowania należą się również dr. Przemysławowi Śleszyńskiemu za konsultacje dotyczące programu MapInfo i dr Ewie Korcelli-Olejniczak za pomoc w przygotowaniu anglojęzycznej części opracowania.

Grzegorz Węćławowicz

SPIS TREŚCI

CONTENTS

Wstęp / Introduction	V
Demografia / Demography	VII
Miejsce urodzenia, obywatelstwo i migracje / Place of birth, citizenship and migration	XIII
Rodziny i gospodarstwa domowe / Families and households	XIV
Wykształcenie / Education	XVI
Aktywność ekonomiczna / Economic Activity	XX
Struktura zawodowa / Structure of occupation	XXII
Warunki mieszkaniowe / Living Conditions	XXV
Literatura / Literature	XXIX
Warsaw in 2002: Summary	XXX
Spis map / Map index	XXXVI

Mapy / Maps

Warszawa w 2002 roku / Warsaw in 2002	1
Warszawa w 2002 roku: Ujęcie syntetyczne / Warsaw in 2002: Synthetic approach	81
Zmiany 1988-2002 / Changes in the period 1988-2002	95

Wstęp

Badania nad zróżnicowaniem społeczno-przestrzennym wielkich miast prowadzone są w geografii i w socjologii miast w różnych skalach przestrzennych. Podział na kilka dzielnic administracyjnych wielkiego miasta, czy nawet na większą liczbę rejonów urbanistycznych, daje zazwyczaj bardzo uogólniony obraz struktury zróżnicowań przestrzennych. Podobnie, badania ankietowe nie zawsze potrafią uchwycić „rzeczywistą” strukturę przestrzenną zjawisk społecznych. Dopiero analiza informacji dostępnych dla dużej liczby małych jednostek przestrzennych podziału miasta, pozwala na uchwycenie struktury zróżnicowań, zrozumienie wielu zjawisk i zachowań społecznych oraz na postawienie nowych hipotez lub znalezienie potwierdzenia wielu starszych.

Niniejsze opracowanie bazuje na danych z Narodowego Spisu Powszechnego 2002 dla 1440 rejonów statystycznych Warszawy. Wykorzystanie danych na poziomie rejonów statystycznych dało szczegółowy obraz zróżnicowań wewnątrzmijskich, co z kolei umożliwiło uzyskanie informacji na temat skali występujących zróżnicowań społecznych.

W prezentowanym tomie *Atlasu Warszawy* podstawową formę przekazu informacji stanowi kartogram, który uznano za najefektywniejszą metodę prezentacji zróżnicowań przestrzennych. Każde przedstawione zjawisko zostało zobrazowane za pomocą zestawu kartogramów, odzwierciedlających jego zróżnicowanie w przestrzeni miasta. Dodatkowo, każda mapa została uzupełniona wykresem, pokazującym wielkość udziału analizowanej cechy w ogóle populacji w poszczególnych dzielnicach, a także w całej Warszawie.

W tym miejscu niezbędna jest jeszcze jedna uwaga metodologiczna. Do skonstruowania map zmian w latach 1988-2002 niezbędne było uzyskanie takiej samej liczby identycznych jednostek przestrzennych. Z tego powodu, dane pochodzące z Narodowego Spisu Powszechnego 1988, zagregowane w 1305 rejonach statystycznych, zostały przeliczone w taki sposób, aby podział na rejony odpowiadał obecnemu, to jest złożonemu z 1440 jednostek. Przeliczenia tego dokonano opierając się na założeniu, że poszczególne jednostki są wewnątrznie przestrzennie homogeniczne, to znaczy, że procentowy udział poszczególnych grup populacji w przestrzeni całego rejonu jest wszędzie jednakowy. W sytuacji, gdy granice byłych i obecnych rejonów statystycznych nie pokrywały się ze sobą, liczebność populacji w nowej jednostce była obliczana proporcjonalnie do powierzchni starego rejonu, znajdującego się na obszarze nowej jednostki.

Kartograficzna część *Atlasu* została podzielona na trzy główne części (łącznie 106 map – kartogramów). W pierwszej, najobszerniejszej z nich (77 kartogramów), przedstawiono kolejno poszczególne wymiary zróżnicowań wewnątrzmijskich dające się zobrazować na podstawie danych pochodzących z Narodowego Spisu Powszechnego 2002. Wprowadzeniem do rozważań nad zróżnicowaniami wewnątrzmijskimi są kartogramy przedstawiające gęstość zaludnienia oraz obraz struktury demograficznej w podziale na grupy biologiczne

i ekonomiczne (12 map). Następnie zamieszczono pięć map odnoszących się do zjawiska migracji, a także miejsca urodzenia i przynależności państwowej (obywatelstwa). Uzupełnienie powyższych zagadnień stanowi obraz struktury wielkościowej gospodarstw domowych i liczby dzieci w rodzinach, które przedstawiono łącznie na dwunastu mapach. Następnie zamieszczono kartogramy obrazujące strukturę wykształcenia (3 mapy), aktywności zawodowej (6 map) i struktury zawodowej w podziale na zawody wykonywane przez pracujących (8 map) i poszczególne sekcje PKD (11 map). Na zakończenie pierwszej części zaprezentowane zostały kartogramy zróżnicowania warunków zamieszkania ludności, charakteryzowanego za pomocą wieku mieszkań, ich struktury własnościowej oraz powierzchni użytkowej całkowitej i w przeliczeniu na jednego mieszkańca (łącznie 20 map).

Druga część stanowi niejako podsumowanie pierwszej i składa się na nią łącznie 11 kartogramów – map syntetycznych. Do konstrukcji legendy większości z nich wykorzystano trójkąt Ossana. Metoda ta pozwala na zaprezentowanie danych podzielonych na trzy, sumujące się do 100% kategorie, w związku z czym, w niektórych przypadkach trzeba było zgeneralizować część danych. Podział taki nie mógł być zastosowany w przypadku mapy struktury wieku zabudowy mieszkaniowej. Ze względów merytorycznych zdecydowano się na wydzielenie aż czterech okresów ich powstawania. Inny charakter ma zabudowa przedwojenna, a inny pochodząca z pierwszego okresu powojennego, z budynkami powstałymi w ramach odbudowy oraz powstałe w okresie realnego socjalizmu, jeszcze inny – osiedla wybudowane w technologii wielkiej płyty (lata 1970-1988). Osobnego wydzielenia wymagały również mieszkania najnowsze, wybudowane w trakcie i po transformacji ustrojowej.

W ostatniej części *Atlasu*, tam gdzie było to możliwe ze względu na dostępność i porównywalność danych, odwołano się do wyników Narodowego Spisu Powszechnego 1988, prezentując łącznie 18 map zmian udziałów poszczególnych grup populacji wyrażonych w punktach procentowych. Pomimo posiadanych bogatych baz danych, nie zdecydowano się na zamieszczenie dla porównania map obrazujących poszczególne zjawiska w roku 1988, wychodząc z założenia, że czytelnik zainteresowany takim porównaniem może sięgnąć do wcześniejszych zeszytów *Atlasu Warszawy*. Warto w tym miejscu przypomnieć, że szczegółowa analiza zróżnicowań przestrzennych dla 1988 r. przedstawiona została w zeszytach 1-3 *Atlasu Warszawy*, wydawanych w latach 1993-1995 (Węclawowicz, Książak, 1993 i 1994; Węclawowicz, Jarosz, 1995).

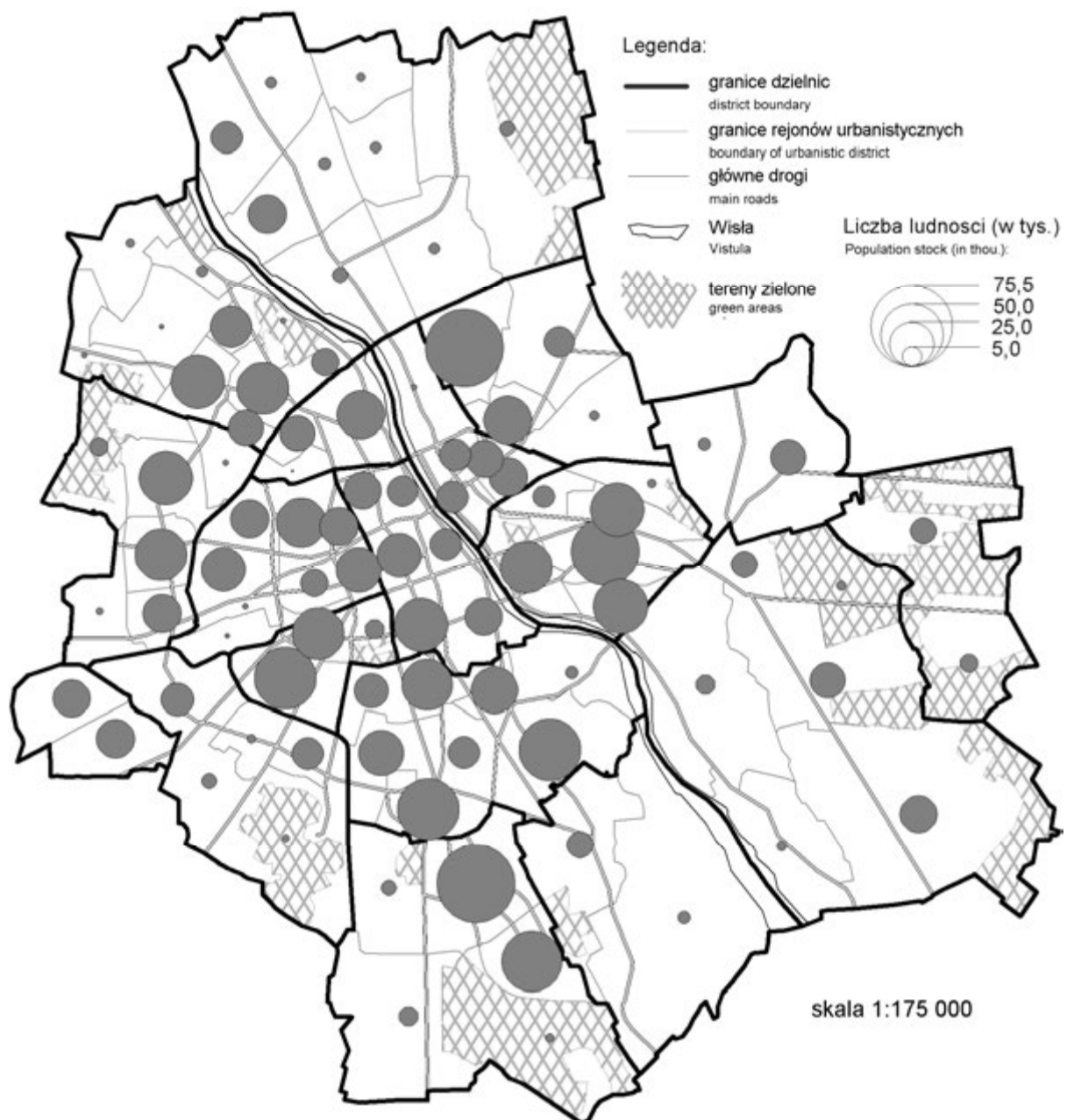
Obraz kartograficzny poprzedzono krótkim wprowadzeniem, zawierającym definicje poszczególnych, prezentowanych cech. W opracowaniu przyjęto definicje stosowane w spisach powszechnych przeprowadzanych przez GUS. Ponadto, zaproponowano kierunki interpretacji zjawisk opisywanych przez te cechy.

Demografia

Poniższa część opracowania została poświęcona analizie przestrzennej stanu oraz struktury wieku i płci ludności. Całość opracowanego materiału kartograficznego z tego zakresu podzielona została na dwie części: pierwszą, prezentującą szczegółowy obraz przestrzennej zmienności tej struktury w 2002 roku (mapy 1.1-1.12 i 2.1), a druga poświęcona została zmianom, jakie dokonały się w stanie i strukturze demograficznej Warszawy w okresie międzypisowym 1988-2002 (mapy 3.1-3.6).

Przed przystąpieniem do interpretacji poszczególnych kartogramów, niezbędny jest krótki komentarz metodologiczny. Wszystkie prezentowane dane ludnościowe były szacowane przez GUS zgodnie z definicją **ludności faktycznie zamieszkałej**, obejmującą wybrane kategorie spośród osób zamieszkujących daną jednostkę administracyjną stale (przez co rozumie się meldunek na pobyt stały) oraz osób mieszkających czasowo (zameldowanych na pobyt stały w innej miejscowości). Spośród ludności zamieszkałej stale, uwzględniono wszystkie osoby obecne w momencie spisu, ale również te osoby spośród niezastanych przez rachmistrza, których nieobecność trwała krócej niż dwa miesiące, bądź wynikała z następujących powodów: odbywania zasadniczej służby wojskowej, innej służby w systemie skoszarowanym, uczestniczenia w misjach wojskowych, przebywania w zakładzie karnym lub śledczym, ale również z pobytu za granicą. Z kolei spośród ludności zamieszkałej czasowo, uwzględniono osoby przebywające w danej miejscowości przez okres dłuższy niż dwa miesiące z następujących powodów: nauka, praca, warunki rodzinne lub mieszkaniowe, leczenie lub rehabilitacja oraz przebywanie w domu opieki. Jako czas okresowej nieobecności lub przebywania przyjęty został czas faktyczny, a niezamierzony. Ponadto, kategoria ludności faktycznie zamieszkałej nie uwzględnia osób przybyłych z zagranicy na pobyt czasowy, które nie otrzymały pozwolenia na osiedlenie się, niezależnie od długości ich zamieszkiwania w danym miejscu. Znajomość powyższej definicji jest o tyle istotna, że kategoria ludności faktycznie zamieszkałej zawiera mankamenty definicyjne, jeśli uznać, że powinna ona odzwierciedlać faktyczną liczbę ludności zamieszkującej dany obszar (Bijak i in., 2007; Kupiszewski i Bijak, 2006; Paradysz, 2005).

Za najważniejszy mankament definicyjny kategorii ludności faktycznie zamieszkałej, cytując za Kupiszewskim i Bijakiem, należy przede wszystkim uznać: „(a) ignorowanie większości emigracji zagranicznych, powodujące traktowanie emigrantów jako zamieszkałych w Polsce do momentu wymeldowania się na stałe, (b) ignorowanie większości imigracji zagranicznych poprzez włączanie imigrantów do stanów ludności dopiero z chwilą uzyskaniu przez nich stałego prawa pobytu w Polsce oraz (c) zbędny podział na ludność zameldowaną na stałe i tymczasowo, będący dziedzictwem po systemie kontroli migracji z okresu PRL, obecnie zaś niczemu niesłużący” (Kupiszewski i Bijak, 2006, s. 6).

Ryc. 1. Rozmieszczenie ludności w rejonach urbanistycznych Warszawy w 2002 roku

Przy interpretacji treści opracowanych w atlasie kartogramów istotna jest również informacja o bezwzględnej liczbie ludności w analizowanych jednostkach dezagregacji przestrzennej. Informacja ta jest istotna z uwagi na szczegółowy charakter analizy przestrzennej, w której wykorzystano dane dla małych obszarów, zamieszkałych w 2002 roku średnio przez 1170 osób. Rozproszenie statystyczne jednostkowych wartości stanów ludności (w zbiorze rejonów statystycznych), mierzone za pomocą odchylenia standardowego, wyniosło 414, przy czym wartość trzeciego kwartyla była równa 892. Rejony o małej liczbie ludności znajdowały się, przede wszystkim, w dzielnicach peryferyjnych z wysokim udziałem zabudowy jednorodzinnej i terenów zielonych (ryc. 1). Należy zauważyć, że wartości udziału poszczególnych zmiennych za 2002 rok, jak i wskaźniki dynamiki zmian za okres 1988-2002,

z większym prawdopodobieństwem przyjmowały tam wartości skrajne (nietypowe) w porównaniu do gęściej zaludnionych obszarów centralnych miasta.

Przestrzenny wymiar zmian stanów ludności w latach 1988-2002 zobrazowany został za pomocą kartogramów, prezentujących zmianę gęstości zaludnienia oraz dynamikę zmian liczby ludności, gdzie 1988=100% (mapy 3.1 i 3.2). Ogólna liczba ludności Warszawy, w okresie między ostatnimi spisami 1988-2002, wzrosła o blisko 15 tys. osób, nie licząc przyłączonego do miasta stołecznego w 2002 roku, miasta Wesoła. Analiza przestrzenna zmian liczby ludności w przekroju rejonów statystycznych ujawniła istotne zróżnicowanie tego procesu. Obszar centralny miasta, utożsamiany tutaj z dawną gminą Centrum (obecnie dzielnice: Śródmieście, Praga Północ, Praga Południe, Mokotów, Ochota, Wola, Żoliborz), charakteryzował spadek liczby ludności, zaś obszar peryferyjny, utożsamiany tutaj z tzw. gminami „wianuszka” warszawskiego (obecnie dzielnice: Białołęka, Targówek, Rembertów, Wesoła, Wawer, Wilanów, Ursynów, Włochy, Ursus, Bemowo i Bielany), odznaczał się wzrostem liczby ludności, a tym samym i gęstości zaludnienia. Szczególnie duży wzrost liczby ludności zaznaczył się w dzielnicach objętych po 1988 roku dużymi inwestycjami mieszkalnictwa wielorodzinnego. Dotyczy to zwłaszcza północnej części Białołęki i Bemowa oraz obszaru Kabat na Ursynowie, gdzie wskaźnik dynamiki przyrostu liczby ludności przekraczał 250%, a często był wielokrotnie wyższy. Niższe wartości przyrostu zanotowano zaś na terenach o przewadze budownictwa jednorodzinnego, co wynika z niższej chłonności tego typu zabudowy. Sam proces wzrostu ludnościowego peryferyjnie zlokalizowanych terenów zabudowy jednorodzinnej swoim charakterem bliski jest zjawisku suburbanizacji, choć zachodzi w granicach administracyjnych miasta.

Skalę zjawiska ubytku ludności cechowała ogólnie niższa dynamika, o węższym zakresie zmienności. Obszary, na których zaznaczył się spadek liczby ludności, charakteryzował przeważnie wskaźnik dynamiki w przedziale 75-100%. Największy spadek odsetka liczby ludności względem stanu z 1988 roku, dokonał się w dzielnicy Śródmieście (około 12,75 punktów procentowych, czyli 20 tys. mieszkańców), zaś w liczbach bezwzględnych – na Mokotowie, który w okresie międzyspisowym stracił około 23 tys. mieszkańców (8,91 punktu procentowego).

Zmiany struktury wieku i płci ludności dotyczące omawianego okresu zostały zaprezentowane w postaci piramidy płci i wieku ludności (ryc. 2), pozwalającej na prześledzenie zachodzących przeobrażeń w pięcioletnich kohortach wiekowych. Do najważniejszych przesunięć w udziale wyszczególnionych grup wieku należą przede wszystkim: spadek udziału grup wieku 0-14 lat i 30-39 lat, przy wzroście udziału ludności w wieku 15-29 lat, 45-54 oraz 65 lat i więcej. Wskazane zmiany udziałów grup wieku z przedziału 15 lat i więcej, wynikały w pierwszym rzędzie ze znacznej deformacji wyjściowej struktury wieku mieszkańców Warszawy w 1988 roku i ze zjawiska przesuwania się względnie licznych wówczas populacji w wieku 0-14 lat i 30-39 lat do starszych

roczników. Spadający udział ludności w najmłodszych kohortach wiekowych był natomiast konsekwencją szybkiego spadku współczynnika płodności w latach 1990.

Przestrzenne zróżnicowanie zmian struktury wieku ludności miasta w latach 1988-2002 zostało przedstawione na mapach 3.3-3.5 ukazujących względnie zmiany udziałów biologicznych grup wieku 0-14, 15-64, 65 i więcej (odpowiadających kolejno dzieciom, osobom dorosłym bez osób starszych i osobom starszym) ogółu ludności. Jeśli, przykładowo, udział dzieci w wieku 0-14 lat w danym rejonie statystycznym w roku 1988 wynosił 10%, zaś w 2002 roku wzrósł do 15%, zmiana ta została zaznaczona na mapie jako wzrost udziału o 5 punktów procentowych. Mapa 3.6 ma charakter syntetyczny i stanowi zgeneralizowany obraz map 3.3-3.5, gdzie każdy rejon został zaklasyfikowany według zmiany udziału danej grupy wieku powyżej lub poniżej średniej dla całego miasta. Tym samym pokazuje ona, na których obszarach zaznaczył się względnie większy przyrost lub spadek udziału ludności z danej kategorii wiekowej, aniżeli w skali całego miasta. Uzyskany tym sposobem obraz ewolucji struktury demograficznej wciąż w znacznej mierze wyjaśnia dominujący na danym obszarze wiek zabudowy mieszkaniowej (porównaj z mapami 1.60-1.64), a więc okres masowego napływu nowych, przeważnie młodych mieszkańców w czasie oddania inwestycji do użytku. Przyczyny tej zależności wywodzą swoją genezę z polityki mieszkaniowej okresu gospodarki centralnie planowanej oraz utrzymującego się również po transformacji społeczno-gospodarczej niedoboru mieszkań.

Udział dzieci (0-14 lat) w okresie międzypisowym uległ znaczącej redukcji, zarówno w skali całego miasta (prawie o siedem punktów procentowych), jak i poszczególnych dzielnic. Szczegółowy obraz, uzyskany w dezagregacji według rejonów statystycznych, wykazał jednak enklawy przyrostu udziału dzieci na obszarach z dominującym wiekiem zabudowy mieszkaniowej z przedziału 1988-2002 (zwłaszcza Północ Białołęki i Bemowa, Kabaty). Największe spadki odsetka dzieci zanotowano zaś na obszarach, gdzie przeważający wiek zabudowy był o jedną, dwie dekady starszy (porównaj mapy 3.3 oraz 1.63 i 1.64).

Udział populacji osób dorosłych w wieku 15-64 lat w omawianym okresie wzrósł w Warszawie o przeszło dwa punkty procentowe. Analiza zmian udziałów w przekroju rejonów statystycznych wykazała spadek odsetka roczników 15-64 lat na obszarach z przewagą zabudowy wzniesionej przed 1970 rokiem (przeważnie obszar dawnej gminy Centrum) i wzrost tam, gdzie przeważający wiek zabudowy był młodszy (przeważnie obszar dzielnic peryferyjnych), co pokazują mapy 3.4 oraz 1.60-1.64.

W porównaniu z przesunięciami udziałów omówionych wyżej kohort wiekowych, największy wzrost odsetka (o 4,6 punktu procentowego) dotyczył osób w starszym wieku (powyżej 65 roku życia). Udział osób w tym wieku wzrósł zwłaszcza w centralnej części miasta. Na obszarach najszybciej starzejących się demograficznie występował przeważnie wysoki udział zabudowy mieszkaniowej pochodzącej z lat 1945-1970. Spadek udziału osób starszych zaobserwowano natomiast w dzielnicach peryferyjnych, o szczególnie wysokim napływie ludności przybyłej po 1988 roku (porównaj mapy 3.5 oraz 1.60-1.64).

Kolejny, obszerniejszy w porównaniu z poprzednim, zestaw kartogramów poświęcono strukturze przestrzennej wieku i płci ludności w ujęciu statycznym w 2002 roku. Analizę struktury wieku ludności w ujęciu przestrzennym, przeprowadzono dokonując bardziej szczegółowej dezagregacji ludności na piętnastoletnie kohorty wiekowe. Populację 0-14 lat charakteryzował wysoki stopień koncentracji przestrzennej w dzielnicach peryferyjnych, objętych dużymi inwestycjami mieszkaniowymi po 1988 roku, gdzie odsetek ludności w tym wieku przekraczał zazwyczaj 18% ogółu ludności. W przekroju dzielnic, skrajnie wysokie wartości odsetka odnotowano zaś w Wesołej i Białołęce. Na terenie dzielnic centralnych przeważały z kolei obszary, gdzie odsetek ten oscylował w granicach 0-12% (mapa 1.2). Rozkład przestrzenny obszarów, odznaczających się wysokim udziałem populacji 0-14 lat, w dużym stopniu pokrywał się z obszarami nadreprezentacji populacji wieku 30-44 lat (porównaj mapy 1.2 i 1.4). Najprawdopodobniej, obserwację tę wyjaśnia struktura rodzinna ludności Warszawy, w której duży udział miały dwupokoleniowe gospodarstwa domowe młodych rodziców (porównaj z mapami 1.20-1.31).

Ludność w wieku 15-29 lat koncentrowała się na terenie dzielnic peryferyjnych (zwłaszcza Ursynowa i Bemowa), szczególnie silnie na obszarach z wysokim udziałem mieszkań z lat 1971-1988 (porównaj mapy 1.3 oraz 1.62 i 1.63). Rozkład przestrzenny obszarów wysokiego i niskiego odsetka tej grupy wieku był przeważnie zgodny z analogicznym rozkładem przestrzennym grupy wieku 45-59 lat (porównaj mapy 1.3 i 1.5). Obserwacja ta może po części wskazywać na dość późne usamodzielnianie się dzieci w sferze mieszkaniowej. Dotyczy to zwłaszcza młodszych roczników omawianej kategorii wiekowej.

Rozkład przestrzenny obszarów wysokiego i niskiego odsetka ludności w wieku 60-74 i ponad 75 lat, w układzie dzielnic, był w 2002 roku odwróceniem analogicznego rozkładu zaobserwowanego dla młodszych grup wieku, zwłaszcza z przedziału wieku 0-29 lat. Grupę tę charakteryzował najwyższy poziom koncentracji przestrzennej, zaś obszarem o wyraźnej jej nadreprezentacji był centralny rejon miasta, zwłaszcza obszary o wysokim udziale mieszkań wybudowanych przed 1970 rokiem (porównaj mapy 1.6 i 1.7 oraz 1.60 i 1.61). Najstarsza struktura wieku charakteryzuje dzielnice Śródmieście i Żoliborz, gdzie odsetek mieszkańców w wieku 75 lat i więcej wyniósł odpowiednio około 12% i 10%. Proces starzenia się ludności w ujęciu przestrzennym, zobrazowano dodatkowo za pomocą wskaźnika starości demograficznej, liczonego jako iloraz liczby ludności w wieku 0-14 i 65 i więcej lat na 100 osób. Zastosowano również współczynnik obciążenia demograficznego, ukazujący liczbę ludności w wieku poprodukcyjnym przypadającą na sto osób wieku produkcyjnego (odpowiednio mapy 1.10 i 1.11). Proces starzenia się ludności Warszawy okazał się wysoce selektywny przestrzennie, zaś poziom jego zaawansowania wyraźnie wzrasta w miarę przesuwania się z obszarów peryferyjnych, w kierunku obszarów centralnych miasta.

Rozmieszczenie ludności, w podziale stosowanym przez GUS na grupę wieku mobilnego (18-44 lata) i niemobilnego (45-64 lat), pokazuje koncentrację przestrzenną obu

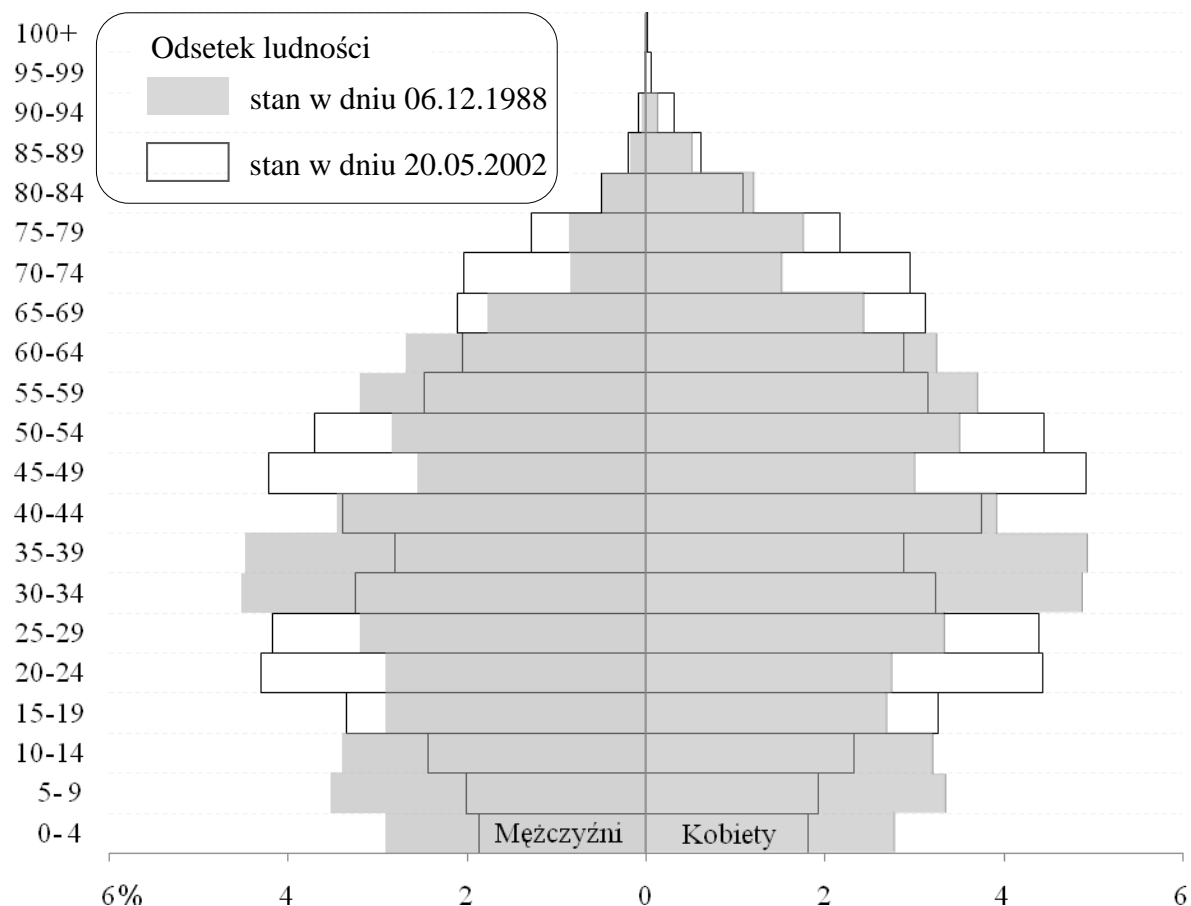
wyróżnionych kategorii wiekowych w dzielnicach zewnętrznych, przy czym tereny zabudowane masowo w latach 1970-1988 wyróżnia szczególnie wysoki odsetek ludności, która osiągnęła już wiek niemobilny. Zakładając niską mobilność tej grupy można oczekiwać, że za 10-20 lat, licząc od roku 2002, wielkie zespoły mieszkaniowe lat 1970. i 1980. będą stanowić nowe obszary koncentracji ludności w wieku emerytalnym.

Podobnie jak w innych wielkich miastach Polski, strukturę płci ludności Warszawy charakteryzowała znacząca nadreprezentacja kobiet, przy czym wartość współczynnika feminizacji liczonego w skali całego miasta, wyniosła w 2002 roku 116 kobiet na 100 mężczyzn. Wartości tego współczynnika w dezagregacji rejonów statystycznych ujawniły umiarkowaną skalę zróżnicowań przestrzennych, jednak z dość wyraźnie zarysowaną tendencją do nadreprezentacji kobiet w obszarach dominacji zabudowy wielorodzinnej, zwłaszcza powstałej po 1988 roku, oraz słabiej zarysowaną tendencją do koncentracji w centralnych obszarach miasta. Wskazane prawidłowości przestrzenne mają różną genezę. Tradycyjnie obserwowana nadreprezentacja kobiet wśród osób migrujących do Warszawy w dużym stopniu może tłumaczyć wyższy udział kobiet na obszarach peryferyjnych miasta, zwłaszcza w nowej przestrzeni mieszkaniowej, zaś znacząco dłuższa oczekiwana długość życia kobiet w relacji do mężczyzn wyjaśnia koncentrację kobiet w rejonie centralnym Warszawy (mapa 1.12).

Analiza kartograficzna rozkładu przestrzennego ludności według wieku, wykazała charakterystyczny dla Warszawy koncentryczny układ struktury wieku ludności, gdzie obszary stare demograficznie zajmują centralną część miasta, zaś młode demograficznie znajdują się przeważnie w dzielnicach peryferyjnych. Wykazane zmiany struktury wieku ludności w latach 1988-2002 wskazują, że proces odmłodzenia centrum był w roku 2002 mało zaawansowany i miał charakter wyspowy, zaś zjawisko koncentracji ludności w starszym wieku na obszarze dawnej gminy centrum – uległo nasileniu. Obszarami o największej dynamice przyrostu ludności w wieku 65 i więcej lat były zwłaszcza osiedla mieszkaniowe z lat 1945-1970, najliczniej występujące w dzielnicach sąsiadujących ze Śródmieściem.

Wykazane zmiany struktury wieku mieszkańców Warszawy, spowodowane ruchem naturalnym (zwłaszcza starzenia się) oraz ruchliwością przestrzenną ludności, nie zmieniły znacząco prawidłowości przestrzennych struktury wieku ludności, zaobserwowanych na podstawie wyników spisów powszechnych z lat 1978 i 1988 (Węclawowicz, 1991; Węclawowicz, Książak, 1993). Otrzymany w 2002 roku obraz był więc w dużym stopniu kontynuacją wcześniej uformowanych struktur demograficznych. Relatywnie powolne zmiany są cechą charakterystyczną procesów ludnościowych, które zwykle cechuje względnie duża inercja w czasie. Ewolucja stanów ludności w wymiarze bezwzględny wskazuje na kontynuację procesu dekoncentracji ludności w granicach administracyjnych miasta. Na starzejącym się demograficznie obszarze centralnym przeważał trend depopulacyjny, w odróżnieniu do obszaru peryferyjnego, gdzie zaobserwowano wzrost liczby mieszkańców

i gęstości zaludnienia. Zaprezentowany materiał kartograficzny, uzupełniony o dane z rejestracji bieżącej ludności, może stanowić podstawę badań nad karierą mieszkaniową i rodzinną oraz mobilnością rezydencjonalną mieszkańców Warszawy w okresie transformacji społeczno-gospodarczej.

Ryc. 2. Piramida wieku ludności Warszawy w 1988 i 2002 roku

Miejsce urodzenia, obywatelstwo i migracje

Charakterystykę mieszkańców Warszawy pod względem miejsca urodzenia i obywatelstwa przedstawiono za pomocą kartogramów prezentujących odsetek ludności nieurodzonej w Polsce oraz udział ludności posiadającej wyłącznie polskie obywatelstwo. W przypadku 6% mieszkańców Warszawy nie ustalono kraju urodzenia.

Zmienne dotyczące udziału osób posiadających obywatelstwo inne niż polskie oraz deklarujących podwójne obywatelstwo nie zostały uwzględnione w niniejszym opracowaniu, z uwagi na niski odsetek tego typu przypadków w Warszawie. Udział osób deklarujących podwójne obywatelstwo nie przekroczył bowiem 1%, natomiast ludności o obywatelstwie

innym niż polskie był równy 0,3%, przy czym dla 7% mieszkańców Warszawy obywatelstwo nie zostało ustalone.

Do nomenklatury zastosowanej podczas Narodowego Spisu Powszechnego w 2002 roku, wprowadzono pojęcie **migracji wewnętrznych** i **migracji zagranicznych**. GUS definiuje migracje wewnętrzne jako zmiany miejsca zamieszkania (pobytu stałego lub czasowego) w obrębie kraju, polegające na przekroczeniu granicy administracyjnej gminy.

Strukturę migracji wewnętrznych przedstawiono za pomocą dwóch map, obrazujących udział osób przybyłych do Warszawy z innych miast oraz przybyłych ze wsi. W przypadku pierwszej grupy, odsetek nowo przybyłych do Warszawy jest najwyższy na nowych (peryferyjnych) osiedlach, położonych m.in. na Białołęce, Bemowie, Ursynowie i w Rembertowie. Rozkład przestrzenny osób przybyłych do Warszawy ze wsi jest nieco inny – nowo przybyli koncentrują się przede wszystkim w dzielnicy Białołęka.

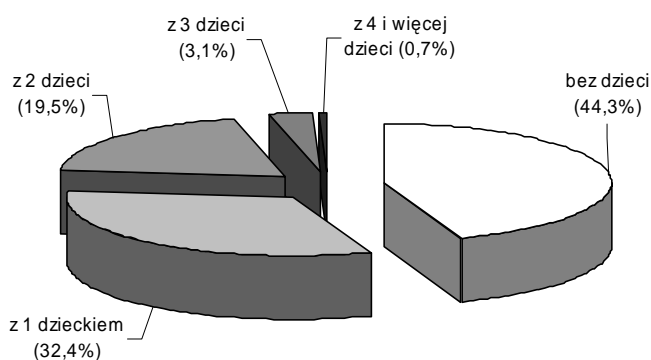
Biorąc pod uwagę natężenie i rodzaj przemian społeczno-gospodarczych dokonujących się w Polsce po 1989 roku, warto również zastanowić się jak wpłynęły one na kierunek i skalę migracji zagranicznych. GUS definiuje to zjawisko jako wyjazdy za granicę i przyjazdy do kraju w celu osiedlenia się (zamieszkania na stałe) lub na pobyt czasowy.

W prezentowanym tomie *Atlasu* zamieszczono mapę dotyczącą zjawiska migracji zagranicznych w latach 1988-2002 (odsetek ludności przybyłej zza granicy). Jednak zarówno udział imigrantów, jak również ich rozkład przestrzenny w Warszawie przedstawiono w znacznym uogólnieniu, wynikającym z niedoszacowania ich rzeczywistej liczby. Należy zatem przyjąć, że przedstawiona mapa 1.17, obrazuje jedynie generalne trendy osiedlania się imigrantów w Warszawie.

Rodziny i gospodarstwa domowe

Mapy składające się na niniejszy dział ogniskują się wokół dwóch zagadnień: liczby dzieci w rodzinach i liczebności gospodarstw domowych. GUS definiuje **rodzinę** jako parę z dziećmi, bądź bez dzieci lub też samotnego rodzica z jednym, bądź większą liczbą dzieci. Ze względu na brak szczegółowych danych, w prezentowanym opracowaniu nie rozróżniano czy para związana jest ze sobą w sformalizowany sposób (tj. małżeństwem), czy też nie (konkubinat), nie wydzielono również z ogółu rodzin samotnych rodziców. Jako dziecko określona jest osoba w wieku do 24 lat, pozostająca w gospodarstwie domowym wraz z obojgiem lub z jednym z rodziców i nieposiadająca własnego źródła utrzymania. Do dzieci zalicza się również pasierbów oraz dzieci przysposobione. Rodziny podzielono według liczby dzieci na pięć kategorii: bez dzieci, z jednym, dwójką, trójką oraz czwórką lub większą liczbą dzieci. Odsetek poszczególnych typów rodzin w ogóle rodzin został przedstawiony na osobnym kartogramie (mapy 1.18-1.22). Ponadto, przygotowano syntetyczną mapę

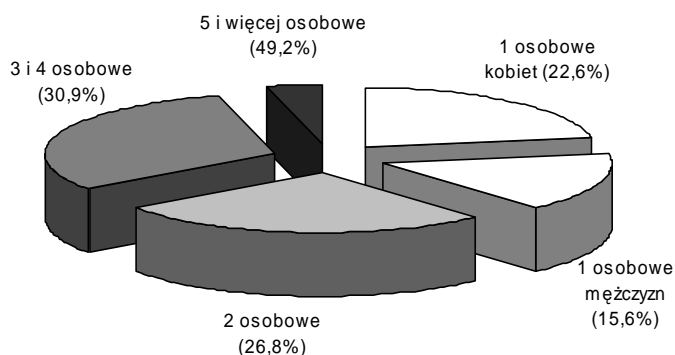
przestrzennego zróżnicowania struktury rodzin biorąc pod uwagę liczbę dzieci. W tym przypadku, ze względu na potrzebę ułatwienia odbioru mapy, oraz ze względu na niewielkie udziały niektórych kategorii, zdecydowano się na wydzielenie jedynie trzech kategorii: rodzin bez dzieci, rodzin z jednym, bądź dwójką dzieci oraz trójką i większą liczbą dzieci (mapa 2.2). Prezentowany obraz zróżnicowania typów rodzin wydzielonych według liczby dzieci jest silnie związany z rozmieszczeniem poszczególnych grup wiekowych. W przestrzeni miasta wyróżnić można starą demograficznie część centralną, z wysokim udziałem rodzin bez dzieci i młodą demograficznie część peryferyjną, z dominacją rodzin z jednym bądź dwójką dzieci. Udział rodzin wielodzietnych był bardzo niski. Rodziny z trójką lub większą liczbą dzieci stanowiły niespełna 4% (ryc. 3). W rozkładzie przestrzennym występowały punktowo, przede wszystkim w dzielnicach peryferyjnych, na obszarach z dominacją zabudowy jednorodzinnej. Ciekawym materiałem do analiz jest zatem porównanie obrazów uzyskanych na wymienionych powyżej mapach z tymi, które przedstawiają charakterystykę warunków mieszkaniowych. Z jednej strony można badać zależność pomiędzy wielkością mieszkania a liczbą dzieci w rodzinie, a z drugiej – korelację rozmieszczenia poszczególnych typów rodzin w mieście i etapów przestrzennego rozwoju funkcji mieszkaniowej w mieście, na przykład w nawiązaniu do koncepcji cyklu życia rodziny.

Ryc. 3. Struktura rodzin według liczby dzieci

Podobny obraz, acz nietożsamy z przestrzennym rozkładem poszczególnych typów rodzin, dają mapy zróżnicowania rozmieszczenia poszczególnych typów gospodarstw domowych pogrupowanych ze względu na ich liczebność. **Gospodarstwo domowe**, zgodnie z przyjętą definicją GUS, jest to zespół osób spokrewnionych lub niespokrewnionych, zamieszkujących razem i wspólnie utrzymujących się. Oznacza to, że jeśli któraś z osób wspólnie zamieszkujących utrzymuje się niezależnie od pozostałych domowników, jest ona traktowana jako oddzielne gospodarstwo domowe. Powyższą definicję należy uzupełnić o stwierdzenie, że nie wydzielano osobno gospodarstw domowych rodzinnych i nierodzinnych, koncentrując się jedynie na ich liczebności. Wydzielono cztery kategorie gospodarstw domowych: jedno-, dwu-, trzy- i czteroosobowe (łącznie) oraz liczące pięć i więcej osób (mapy 1.23 oraz 1.26-1.28). Uzupełnieniem powyższego materiału jest

syntetyczna mapa zróżnicowania przestrzennego gospodarstw domowych jedno-, dwu- oraz trzy- i więcej osobowych (mapa 2.3) oraz zestaw czterech map przedstawiających dynamikę udziałów poszczególnych typów gospodarstw domowych w latach 1988-2002. Ponadto, przygotowano mapy prezentujące odsetek kobiet oraz mężczyzn żyjących w gospodarstwach domowych jednoosobowych (mapy 1.24-1.25). W ten sposób starano się zwrócić uwagę na coraz bardziej dynamicznie rozwijające się zjawisko społeczne – samotność, która dla wielu osób jest wyborem, ale również dla wielu – koniecznością. W 2002 roku w Warszawie jednoosobowe gospodarstwa domowe stanowiły już niemal 40% wszystkich gospodarstw (ryc. 4). Trzeba przy tym pamiętać, że w skład gospodarstw domowych jednoosobowych wchodzi zarówno osoby młode, które na przykład ze względu na karierę zawodową decydują się na samotne zamieszkanie, jak i samotne, najczęściej owdowiałe starsze osoby. Z punktu widzenia polityki miejskiej te dwie grupy mają zupełnie inne znaczenie. Inne jest także ich zapotrzebowanie na różnego rodzaju infrastrukturę społeczną (służbę zdrowia, opiekę społeczną, rozrywkę, handel itp.). Niestety dane nie umożliwiają jednoznacznej identyfikacji obu grup, tym nie mniej, porównanie obrazu uzyskanego z omawianych kartogramów z mapami przedstawiającymi strukturę demograficzną ludności pozwala na wyciągnięcie pewnych pośrednich wniosków. Ponadto, informacji może również dostarczyć zestawienie tych obrazów z przestrzennym zróżnicowaniem struktury zawodowej czy wykształcenia ludności.

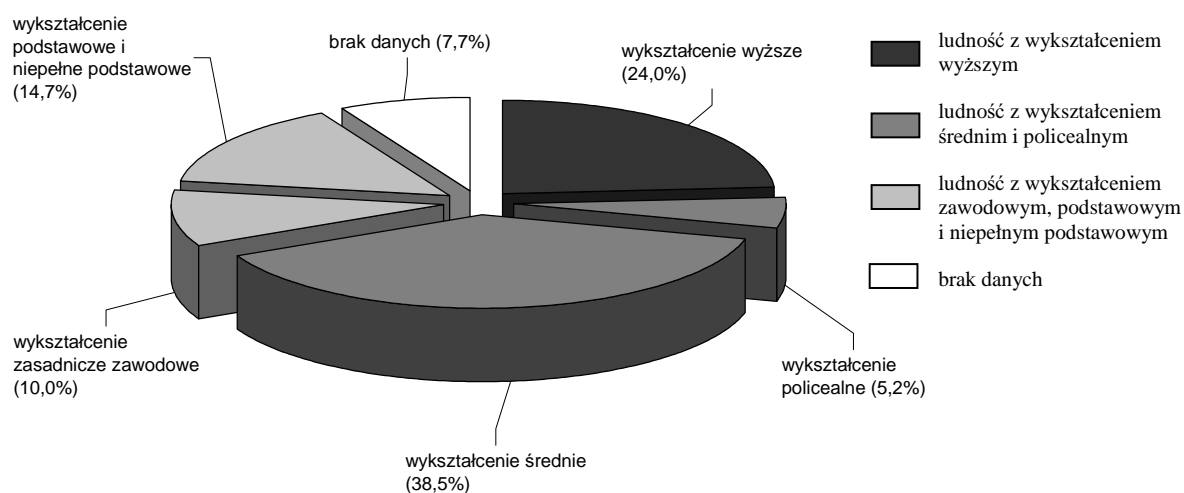
Ryc. 4. Struktura wielkości gospodarstw domowych

Wykształcenie

Poziom wykształcenia w Polsce traktowany jest jako jedna z istotnych cech pozwalających na określenie pozycji społeczno-zawodowej mieszkańców danego obszaru miasta, poza cechami określającymi miejsce w hierarchii politycznej, materialnej i kulturalnej. Powszechność interpretacji poziomu wykształcenia ludności, jako cechy odzwierciedlającej pozycję społeczno-zawodową, wynika w warunkach Polskich

z dostępności wiarygodnych i porównywalnych w relatywnie długich szeregach czasowych danych statystycznych z tego zakresu. Równocześnie, materiał statystyczny służący do opisu pozycji politycznej, materialnej i kulturalnej jest często niewystarczający.

Najczęściej zakłada się jednak, że analiza poziomu wykształcenia pozwala dość dobrze (choć pośrednio) określić pozycję społeczno-zawodową ludności. W okresie socjalizmu znaczenie wykształcenia, jako wyznacznika pozycji społeczno-zawodowej gwałtownie spadało na rzecz miejsca w hierarchii władzy i sytuacji materialnej. Transformacja po roku 1989 wskutek szybszej poprawy sytuacji materialnej osób z lepszym wykształceniem przyniosła wzrost znaczenia wykształcenia, jako wyznacznika pozycji społeczno-zawodowej. Poszczególne kategorie poziomu wykształcenia określone zostały na podstawie definicji GUS.

Ryc. 5. Struktura wykształcenia mieszkańców

Szczegółową strukturę ludności według najwyższego osiągniętego poziomu wykształcenia prezentuje ryc. 5. Dane z ostatniego spisu ludności wskazują, że aż 24% mieszkańców Warszawy legitymowało się **wykształceniem wyższym**, które według definicji GUS obejmuje osoby z tytułem inżyniera, licencjata, dyplomowanego ekonomisty, magistra, lekarza (lub równorzędnym), jak również profesora, doktora habilitowanego oraz doktora. Osoby, które posiadają wykształcenie średnie ogólne, średnie zawodowe oraz zawodowe, a więc uzyskały dyplom egzaminu dojrzałości (matury), świadectwo ukończenia liceum ogólnokształcącego lub tytuł technika (lub inny określony w klasyfikacji zawodów i specjalności szkolnictwa zawodowego) definiowane są przez GUS, jako posiadające wykształcenie **średnie i policealne**. Osoby, które zakończyły edukację na tym poziomie stanowiły najliczniejszą grupę mieszkańców Warszawy spośród wyróżnionych kategorii, obejmującą 43,7% wszystkich mieszkańców. Ostatnią rozpatrywaną tutaj kategorią ludności są osoby z wykształceniem podstawowym i niepełnym podstawowym stanowiące łącznie

24,7% ogółu mieszkańców miasta. Przez ludność z **wykształceniem zasadniczym zawodowym** rozumiane są osoby z wykształceniem zdobytym w ramach szkoły zasadniczej lub rolniczej, szkoły (zespołu) przysposobienia zawodowego lub rolniczego lub korespondencyjnego kursu rolniczego o poziomie szkoły zasadniczej. Natomiast grupę z **wykształceniem podstawowym** stanowią osoby, które ukończyły liczbę lat nauki wymaganą w danym okresie do ukończenia szkoły podstawowej, szkoły (klas) przysposabiającej do pracy zawodowej lub też szkoły artystycznej pierwszego stopnia, realizującej jednocześnie program szkoły podstawowej. Osoby niespełniające powyższego kryterium zaliczono do kategorii osób z wykształceniem **podstawowym nieukończonym lub bez wykształcenia szkolnego**.

Strukturę przestrzenną poziomu wykształcenia w 2002 roku zobrazowano za pomocą map w podziale na wyróżnione powyżej kategorie ludności tzn.: z wykształceniem wyższym (mapa 1.30), policealnym i średnim (mapa 1.31) oraz zawodowym, podstawowym i niepełnym podstawowym (mapa 1.32).

Analiza rozmieszczenia ludności z wykształceniem wyższym, na podstawie danych z ostatniego spisu powszechnego (2002), pokazuje koncentrację tej ludności na zachód od Wisły w centralnej i południowej części miasta. Notuje się również stosunkowo wysoki udział tej grupy na obszarze Tarchomina, Saskiej Kępy i Grochowa Południowego we wschodniej części miasta (mapa 1.30). W 2002 roku najbardziej elitarnymi rejonami urbanistycznymi Warszawy były: Natolin, Babice, Marymont i Pole Mokotowskie. Stosunkowo silnie nadreprezentowana jest ludność z wyższym wykształceniem na terenie prawie całego Śródmieścia, Żoliborza Centralnego, Ursynowa, Wilanowa-Czerniakowa (osiedle Stegny), oraz Gocławia-Lotnisko.

Rozmieszczenie ludności z wykształceniem średnim i policealnym w ogólnych zarysach pokrywa się z rozmieszczeniem ludności z wykształceniem wyższym. Jedynym wyjątkiem jest duża koncentracja tej grupy na terenie Bródna (mapa 1.31).

Kolejny kartogram (mapa 1.32) prezentuje łącznie kategorie ludności z wykształceniem zawodowym, podstawowym i niepełnym podstawowym lub bez wykształcenia. Największa koncentracja tych osób występuje na terenie Bródna, Brzezin, Grochowa Południowego, Służewia, Ursynowa i Czerniakowa. Ludność mająca tylko podstawowe wykształcenie dominuje na terenach peryferyjnych, natomiast w stosunku do ludności całej Warszawy koncentruje się na Bródnie, Grochowie, Młynowie, w rejonie urbanistycznym Szosa Krakowska na Ochocie i w części Mokotowa.

Przestrenny obraz zmian jakie dokonały się w ostatnim okresie międzyspisywym w strukturze wykształcenia ludności Warszawy mają czytelnikowi przybliżyć mapy 3.11-3.13 przedstawiające zmiany udziału wyróżnionych kategorii poziomu wykształcenia ludności w punktach procentowych.

Zwiększenie poziomu wykształcenia mieszkańców Warszawy pomiędzy ostatnimi spisami (1988-2002) przyniosło znaczny wzrost statystyczny udziału ludności

z wykształceniem wyższym w większości obszaru miasta. Równocześnie nastąpiły istotne zmiany przestrzenne w rozmieszczeniu tej kategorii społecznej. Zmiany te dotyczyły głównie nowych osiedli mieszkaniowych powstających na peryferiach dotychczasowych osiedli, koncentrujących już w roku 1988 proporcjonalnie duże odsetki ludności z wykształceniem wyższym. Pojawiły się również „nowe” obszary koncentracji tej grupy oraz wzmocniony został jej udział na obszarach nowego i luksusowego budownictwa mieszkaniowego. Zjawisko to, można potraktować jako zapoczątkowanie kształtowania się nowych przestrzeni elitarnych na obszarze miasta. Opisane tendencje potwierdzają również analizy wydzielonych grup zawodowych.

Szczegółowa analiza zmian poziomu wykształcenia ludności w latach 1988-2002 ukazała również spadek statusu społecznego niektórych obszarów miasta, mierzonego poziomem wykształcenia. Dotyczy to zwłaszcza wielkich zespołów mieszkaniowych Ursynowa (poza Kabatami), ale także dzielnicy Śródmieście. Obserwację tę najprawdopodobniej należy wiązać przede wszystkim z selektywnym charakterem migracji rezydencjonalnych, zgodnych z koncepcją suburbanizacji, pamiętając jednak, że w przypadku Warszawy obszarem docelowym tego typu przemieszczeń ludności są również peryferia Warszawy, leżące jednak wciąż w granicach administracyjnych miasta.

Warto podkreślić, że obraz rozmieszczenia ludności Warszawy według poziomu wykształcenia w warunkach gospodarki centralnie sterowanej od pierwszych, szczegółowych analiz danych pochodzących ze spisów powszechnych w latach 1970, 1978 i 1988, nie ulegał radykalnym zmianom (Węclawowicz, 1975, 1988, 1991). W przestrzeni Warszawy przez cały okres istnienia systemu socjalistycznego, można było wydzielić obszary koncentrujące ludność z wykształceniem wyższym i średnim (obszary te, określane są jako inteligentkie) oraz dzielnice zdominowane przez ludność posiadającą tylko wykształcenie podstawowe lub zasadnicze zawodowe (określane, jako dzielnice robotnicze), które w dużym stopniu przetrwały do roku 2002.

Porównanie danych dotyczących poziomu wykształcenia pochodzących z Narodowego Spisu Powszechnego 2002 z danymi pochodzącymi ze spisu z 1988 roku wymaga jednak wprowadzenia kilku zastrzeżeń. Należy pamiętać, że w 1999 r. wprowadzono sześćioletnią szkołę podstawową oraz trzyletnie gimnazjum. W Narodowym Spisie Powszechnym 2002 poziom wykształcenia obliczano dla wszystkich osób w wieku 13 lat i więcej, ale do celów porównawczych przeliczono dane w taki sposób, aby objęły one wyłącznie osoby w wieku 15 lat i więcej, czyli tak, jak w 1988 roku.

Aktywność ekonomiczna

W tym dziale Atlasu zaprezentowano mapy dotyczące odsetka osób aktywnych zawodowo, w podziale na pracujących i bezrobotnych oraz odsetka osób biernych zawodowo. Dodatkowo przedstawiono rozmieszczenie osób posiadających własne źródło utrzymania oraz pozostających na utrzymaniu.

Odwołując się do definicji GUS, **ludność aktywna zawodowo** (siła robocza) to osoby w wieku 15 lat i więcej, pracujące w gospodarce narodowej oraz osoby zarejestrowane w urzędach pracy jako bezrobotne. Cywilna ludność aktywna zawodowo nie obejmuje funkcjonariuszy i żołnierzy zawodowych, jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego oraz żołnierzy służby zasadniczej. Dane o cywilnej ludności aktywnej zawodowo służą jako podstawa do obliczenia stopy bezrobocia rejestrowanego. W 2002 roku, najwyższy udział ludności aktywnej zawodowo odnotowano w dzielnicach zewnętrznych, które charakteryzowała jednocześnie najnowsza zabudowa mieszkaniowa.

Grupa aktywnych zawodowo składa się z osób pracujących i bezrobotnych. Do pracujących zaliczono wszystkie osoby w wieku 15 lat i więcej, które: wykonywały przez co najmniej 1 godzinę pracę przynoszącą zarobek lub dochód, tzn. były zatrudnione w charakterze pracownika najemnego, pracowały we własnym (lub dzierżawionym) gospodarstwie rolnym lub prowadziły własną działalność gospodarczą poza rolnictwem, pomagały (bez wynagrodzenia) w prowadzeniu rodzinnego gospodarstwa rolnego lub rodzinnej działalności gospodarczej poza rolnictwem, – nie wykonywały pracy (np. z powodu choroby, urlopu, przerwy w działalności zakładu, trudnych warunków atmosferycznych, strajku), ale formalnie miały pracę jako pracownicy najemni bądź pracujący na własny rachunek. Do pracujących (zgodnie z międzynarodowymi standardami) zaliczani byli również uczniowie, z którymi zakłady pracy lub osoby fizyczne zawarły umowę o naukę zawodu lub przyuczenie do określonej pracy, jeżeli otrzymywali za to wynagrodzenie.

Rozkład przestrzenny osób pracujących w Warszawie ma charakter mozaikowy. Należy podkreślić, że w rejonach statystycznych dzielnic: Białołęka, Ursynów, Bemowo i Wilanów zanotowano odsetek pracujących przekraczający 90% ogółu aktywnych zawodowo.

Kolejną grupę stanowią **bezrobotni** – osoby w wieku 15-74, które spełniły jednocześnie trzy warunki:

- w okresie badanego tygodnia nie były osobami pracującymi,
- aktywnie poszukiwały pracy, tzn. podjęły konkretne działania w ciągu 4 tygodni (wliczając jako ostatni – tydzień badany), aby znaleźć pracę,
- były gotowe (zdolne) podjąć pracę w tygodniu badanym lub następnym.

Do bezrobotnych zostały zaliczone także osoby, które nie poszukiwały pracy, ponieważ oczekiwały na jej rozpoczęcie. Na mapie 1.35 zaprezentowano rozkład przestrzenny stopy bezrobocia, traktowany jako udział osób bezrobotnych w ogóle ludności aktywnej zawodowo.

Jak wynika z analizy danych, zjawisko bezrobocia najsilniej zarysowuje się w dzielnicach prawobrzeżnej Warszawy (m.in. Praga Północ, Targówek), jak również w północno-zachodniej części Bielan. Odwołując się do struktury wykształcenia mieszkańców Warszawy można zauważyć, że obszary, które charakteryzowało najwyższe bezrobocie zamieszkują głównie osoby z wykształceniem podstawowym lub zasadniczym zawodowym.

Ludność bierną zawodowo (tzn. pozostającą poza siłą roboczą) stanowią osoby w wieku 15 lat i więcej, które nie zostały zaklasyfikowane jako pracujące lub bezrobotne, tzn. osoby, które w badanym tygodniu:

- nie pracowały, nie miały pracy i jej nie poszukiwały,
- nie pracowały, poszukiwały pracy, ale nie były zdolne (gotowe) do jej podjęcia w tygodniu badanym i następnym.

Rejony, w których odsetek biernych zawodowo przekracza 50% koncentrują się przede wszystkim w centrum Warszawy. Warto zauważyć, że grupa ta jest najmniej liczna w dzielnicach: Ursynów, Białołęka czy Bemowo. Analizując bowiem zmianę udziału osób aktywnych zawodowo w latach 1988-2002 należy zwrócić uwagę na zdecydowany wzrost obejmujący zwłaszcza te dzielnice peryferyjne. Należy również podkreślić, że charakteryzował je najwyższy napływ nowych mieszkańców w latach 1988-2002.

Dwie ostatnie mapy z działu „aktywność ekonomiczna” prezentują podział mieszkańców ze względu na posiadane źródło utrzymania. Wyróżniono dwie kategorie ludności:

- posiadający własne źródło utrzymania, do których zaliczono osoby utrzymujące się z dochodów uzyskiwanych w ciągu całego roku poprzedzającego moment spisu: z pracy osobiście wykonywanej, z niezarobkowych źródeł, a także z własności lub z najmu,
- utrzymywani.

Uzupełnieniem wymienionych map jest przedstawienie zmiany udziału osób posiadających własne źródło utrzymania w latach 1988-2002. Zdecydowany przyrost w tej kategorii charakteryzuje nowe osiedla mieszkaniowe na Ursynowie, Bemowie i Białołęce, natomiast spadek dotyczy głównie Śródmieścia.

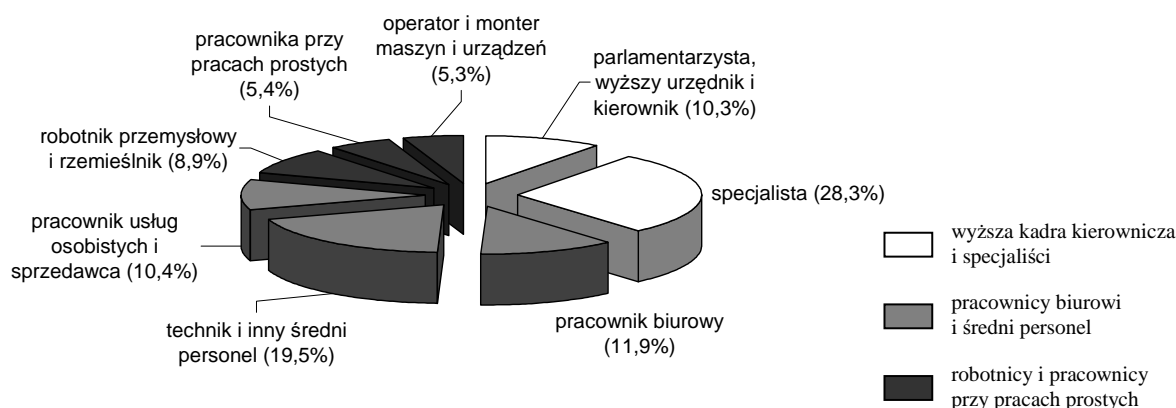
Podsumowując aktywność zawodową mieszkańców Warszawy, sporządzono mapę syntetyczną prezentującą udział osób pracujących, bezrobotnych i biernych zawodowo w poszczególnych rejonach statystycznych (mapa 2.5). W 2002 roku w centrum miasta koncentrowała się ludność bierna zawodowo w przeciwieństwie do dzielnic okalających, skupiających osoby pracujące (warto porównać z mapami prezentującymi podział mieszkańców ze względu na posiadane źródło utrzymania). W dzielnicach prawobrzeżnej

Warszawy odsetek osób bezrobotnych przewyższył udział pracujących i biernych zawodowo. Z drugiej strony, mozaikowa struktura aktywności ekonomicznej jest charakterystyczna dla dzielnic: Targówek, Praga Południe, Rembertów, Wawer, Włochy czy Ursynów, co może wskazywać na znaczne zróżnicowanie demograficzne i społeczne charakteryzujące ten obszar.

Struktura zawodowa

W prezentacji struktury zawodowej mieszkańców Warszawy uwzględniono następujące kategorie:

- parlamentarzysta, wyższy urzędnik i kierownik,
- specjalista,
- pracownik biurowy,
- technik i inny średni personel,
- pracownik usług osobistych i sprzedawca,
- robotnik przemysłowy i rzemieślnik,
- pracownik przy pracach prostych,
- operator i monter maszyn i urządzeń.

Ryc. 6. Struktura pracujących w poszczególnych kategoriach zawodowych w Warszawie

Z uwagi na bardzo niski udział (lub brak) pracujących w zawodzie: rolnik, ogrodnik, leśnik i rybak wśród ogółu mieszkańców Warszawy w wieku 15 lat i więcej, kategorie te zostały pominięte. Jak wynika z ryc. 6, blisko 40% pracujących w stolicy stanowią osoby należące do wyższej kadry kierowniczej i specjalistów. Odwołując się do sporządzonych map, można jednak wskazać pewne różnice w rozmieszczeniu tych grup zawodowych. Grupa osób należących do wyższej kadry kierowniczej jest rozproszona na całym obszarze Warszawy, natomiast grupa specjalistów wyraźnie koncentruje się w pasie biegnącym od Żoliborza,

przez Śródmieście po Ursynów. Z kolei, osoby zatrudnione jako pracownik biurowy są rozproszone w przestrzeni Warszawy, w przeciwieństwie do trzeciej grupy tj. robotników, którzy dominują w dzielnicach peryferyjnych w północnej i wschodniej części stolicy. Jednocześnie, analizując rozkład przestrzenny pracujących w poszczególnych zawodach, warto zwrócić uwagę na stopień skorelowania ze zmiennymi charakteryzującymi strukturę wykształcenia mieszkańców (por. mapy 1.30-1.32).

Podsumowaniem działu „struktura zawodowa” jest mapa syntetyczna 2.6, opracowana na podstawie następujących agregacji zmiennych w 3 główne kategorie (por. ryc. 7). Osoby zajmujące najwyższe stanowiska koncentrują się w paśmie biegnącym od Żoliborza, przez Śródmieście, Mokotów po Ursynów i Wilanów, a więc w dzielnicach uważanych za najbardziej prestiżowe. Z drugiej strony, osoby zajmujące najniższe stanowiska, zamieszkują głównie peryferyjne osiedla położone na Bielanach, w Wawrze, Białołęce, Ursusie czy Rembertowie.

Strukturę osób pracujących przedstawiono również według sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD). Sporządzone mapy dotyczą poniższych sekcji:

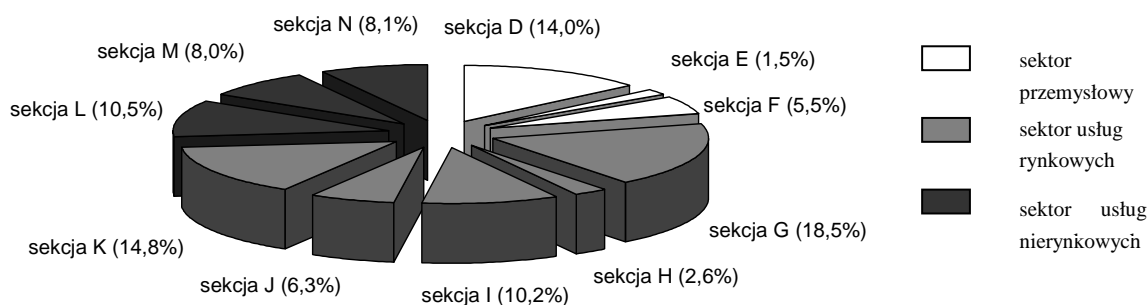
- D: przetwórstwo przemysłowe,
- E: wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę,
- F: budownictwo,
- G: handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego,
- H: hotele i restauracje,
- I: transport, gospodarka magazynowa i łączność,
- J: pośrednictwo finansowe,
- K: obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej,
- L: administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenie zdrowotne,
- M: edukacja,
- N: ochrona zdrowia i opieka społeczna.

W związku z niskim (lub zerowym) odsetkiem warszawiaków pracujących w sekcjach: A: rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo, B: rybołówstwo i rybactwo oraz C: górnictwo i kopalnictwo, zostały one pominięte w niniejszym opracowaniu.

W celu stworzenia map zmian oraz syntetycznej mapy struktury zatrudnienia, wprowadzono agregację zmiennych sekcji PKD. Zastosowano podział na trzy sektory ekonomiczne:

- przemysłowy (obejmujący sekcje: D, E i F),
- usług rynkowych (obejmujący sekcje: G, H, I, J i K),
- usług nierynkowych (obejmujący sekcje: L, M i N).

Ponad połowa spośród pracujących warszawiaków była zatrudniona w sektorze usług rynkowych. Zatrudnienie w niektórych sekcjach PKD charakteryzuje dość równomierne rozmieszczenie w przestrzeni Warszawy (np. F, H, N), inne zaś są ściśle skoncentrowane w pasie śródmiejskim (np. sekcja K), bądź też na obrzeżach miasta (np. D). Układ ten może odzwierciedlać znaczenie poszczególnych sektorów w gospodarce miasta.

Ryc. 7. Struktura pracujących w układzie Polskiej Klasyfikacji Pracujących

Na podstawie wymienionych wcześniej agregacji zmiennych, na trzech kolejnych mapach przedstawiono zmiany udziału pracujących w sektorze przemysłowym, usługach rynkowych i usługach nierynkowych w latach 1988-2002. W przypadku sektora przemysłowego, we wszystkich dzielnicach nastąpił zdecydowany spadek udziału pracujących w nim osób. Największe zmiany dokonały się na terenach, na których dominowały zakłady przemysłowe.

Na podstawie analizy kartograficznej można stwierdzić, że we wszystkich dzielnicach nastąpił wzrost udziału zatrudnionych w usługach rynkowych. Zestawienie z mapą dotyczącą sektora przemysłowego pozwala postawić hipotezę, że zatrudnienie w sektorze przemysłowym zostało zastąpione zatrudnieniem w sektorze usług rynkowych. Z kolei, w przypadku usług nierynkowych, można mówić o zdecydowanym wzroście zatrudnienia w tym sektorze w dzielnicach prawobrzeżnej Warszawy oraz w dzielnicach peryferyjnych położonych na lewym brzegu Wisły (Ursus, Bielany).

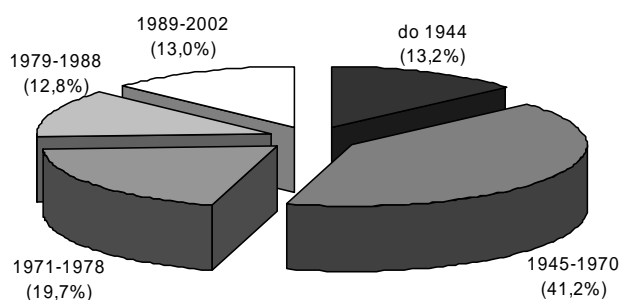
Ostatnia mapa należąca do tego działu przedstawia rozmieszczenie osób należących do trzech sektorów ekonomicznych w przestrzeni Warszawy. Sektor usług nierynkowych wyraźnie dominuje na obszarze lewobrzeżnej Warszawy. Ponadto, obserwuje się współwystępowanie sektora przemysłowego i usług rynkowych, zwłaszcza na terenach położonych przy granicach administracyjnych miasta. Ponownie, pas śródmiejski charakteryzuje struktura mozaikowa, w przeciwieństwie do dzielnic zewnętrznych, wykazujących zdecydowanie większą homogeniczność.

Warunki mieszkaniowe

Zróżnicowanie warunków mieszkaniowych ludności Warszawy przedstawiono na podstawie struktury wieku zabudowy, zróżnicowania statusu własnościowego, powierzchni całkowitej, a także zagęszczenie mieszkań w przeliczeniu powierzchni użytkowej na jednego mieszkańca oraz liczby gospodarstw domowych zamieszkujących jeden lokal. Przedstawione powyżej charakterystyki dotyczyły wyłącznie **mieszkań zamieszkałych**, to jest takich, w których spisano minimum jedną osobę, przy czym nie robiono rozróżnienia na zamieszkałe stale i czasowo. W sumie przygotowano 20 map czarno-białych i 5 kolorowych map syntetycznych.

Zróżnicowanie **wieku mieszkań** zostało pokazane za pomocą odsetka lokali wybudowanych w poszczególnych latach i zostało opracowane w wyniku podziału na pięć okresów: mieszkania wybudowane do 1944 roku oraz w latach 1945-1970, 1971-1978, 1979-1988, 1989-2002 (mapy 1.58-1.62). Na potrzeby syntetycznej mapy obrazującej strukturę wieku mieszkań, w celu zwiększenia czytelności obrazu, połączono ze sobą okresy 1971-1978 i 1979-1988 (mapa 2.8). Zgodnie z definicją GUS, za rok wybudowania budynku przyjęto ten, w którym został on oddany do użytku, natomiast w przypadku budynków zrekonstruowanych po całkowitym zniszczeniu w czasie wojny, przyjęto rok zakończenia rekonstrukcji. Wnikliwa analiza kartogramów pokazujących odsetek mieszkań wybudowanych w kolejnych okresach umożliwia wychwycenie cyklu rozwoju funkcji mieszkaniowej, od pojawienia się pierwszych lokali, poprzez gwałtowny rozwój mieszkalnictwa na danym obszarze, np. wybudowanie wielkiego osiedla mieszkaniowego, aż po dogęszczanie istniejącej zabudowy.

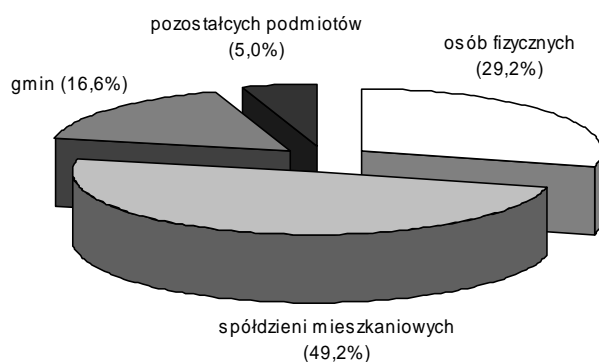
Prezentowany materiał pozwala na prześledzenie kolejnych etapów przestrzennego rozwoju zabudowy mieszkaniowej na terenie Warszawy. Na mapie 2.8 widać wyraźnie rozprzestrzenianie się mieszkalnictwa od centrum ku peryferiom, a także przemieszczenie w centrum miasta zabudowy przedwojennej z powojenną, głównie z lat 1945-1970, będące wynikiem zniszczeń wojennych. Łącznie, lokale wybudowane do 1970 roku stanowią ponad połowę wszystkich mieszkań w Warszawie (ryc. 8).

Ryc. 8. Struktura wieku mieszkań

Przedstawiony materiał kartograficzny może również stanowić podstawę ciekawych badań porównujących przestrzenny wymiar procesów społecznych z rozwojem funkcji mieszkaniowej. Dotyczy to przede wszystkim kolejnych faz cyklu życia mieszkańców, czy też bardziej ogólnie – sytuacji demograficznej, ruchu naturalnego i migracji, ale również struktury społecznej, zarówno w wymiarze zawodowym, jak i wykształcenia.

Kolejny zestaw kartogramów obrazuje **strukturę własnościową mieszkań** (mapy 1.63-1.66). Według przyjętych definicji GUS do mieszkań stanowiących własność **osób fizycznych** zaliczono zarówno te, które znajdują się w budynku w całości będącym własnością osoby fizycznej, jak też wyodrębnione lokale w budynku wielomieszkaniowym będącym własnością wspólną. Do tej kategorii zaliczono również lokale o odrębnym prawie własności ujawnionym w księdze wieczystej, znajdujące się w budynkach należących do spółdzielni. Pozostałe mieszkania zlokalizowane w tych budynkach zostały zaliczone do kategorii mieszkań będących własnością **spółdzielni mieszkaniowych**. Jako mieszkania stanowiące własność **gminy** zostały zakwalifikowane wszystkie te, które należą do lokalnej wspólnoty samorządowej (gminy, powiatu, dzielnicy), a także lokale przekazane gminie, ale pozostające w dyspozycji jednostek użyteczności publicznej (np. ośrodków opieki społecznej, instytucji kultury, edukacji czy opieki zdrowotnej). W ostatniej kategorii zostały zgrupowane mieszkania należące do **pozostałych podmiotów**, m.in. Skarbu Państwa (np. Wojskowej Agencji Mieszkaniowej, jednostek podległych ministerstwom itp.), zakładów pracy (zarówno sektora publicznego, jak i prywatnego), a także towarzystw budownictwa społecznego, stowarzyszeń, partii, instytucji wyznaniowych itp.

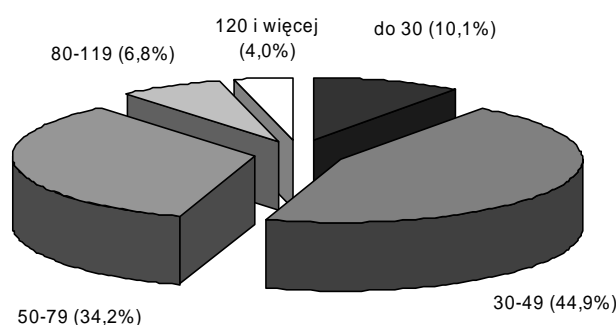

Ryc. 9. Struktura własnościowa mieszkań

W Warszawie najwięcej jest mieszkań spółdzielczych – niemal co drugie mieszkanie w stolicy jest własnością spółdzielni mieszkaniowej (ryc. 9). Nieco większy jest ten odsetek gdy weźmiemy pod uwagę jedynie dzielnice peryferyjne – ponad 55%, podczas gdy w dzielnicach centralnych – jedynie ok. 40%. W centrum miasta dużo wyższy jest za to odsetek mieszkań gminnych – niemal 25% (dla całej Warszawy wynosi on ok. 17%). Biorąc pod uwagę zróżnicowania przestrzenne można zauważyć, że najwięcej mieszkań należących łącznie do gmin i spółdzielni znajduje się w centrum miasta, a więc tam gdzie dominuje

zabudowa powstała w latach 1945-1988. Jednocześnie obszary, które charakteryzuje wysoki odsetek mieszkań należących do osób fizycznych, obejmują niemal wszystkie dzielnice peryferyjne, tworząc wyraźny pierścień wokół centrum miasta. Jedynym wyjątkiem jest tutaj Ursynów, gdzie, tak jak w centrum, dominują mieszkania spółdzielcze. Warto w tym miejscu podkreślić, że dotyczy to zarówno osiedli wybudowanych przed 1989 rokiem, jak i najnowszych inwestycji (np. Kabaty).

Posiadane dane dotyczące powierzchni użytkowej mieszkań pogrupowano w pięć kategorii (mapy 1.67-1.71): mieszkań najmniejszych – głównie kawalerek (o powierzchni do 30 m²), małych mieszkań o powierzchni od 30 do 49 m², przeważnie dwu- i trzypokojowych, zlokalizowanych przede wszystkim w budynkach wielorodzinnych, mieszkań średnich (50-79 m²), oraz dużych (80-119 m²). W ostatniej klasie znalazły się przede wszystkim domy jednorodzinne oraz największe mieszkania i apartamenty, których powierzchnia użytkowa wynosiła 120 m² i więcej. Trzeba dodać, że zgodnie z definicją GUS **powierzchnia użytkowa mieszkania** obejmuje wszystkie pomieszczenia w obrębie mieszkania, takie jak: pokoje, przedpokoje, kuchnie, łazienki (ubikacje), zabudowane ganki oraz werandy, a także pomieszczenia gospodarcze znajdujące się wewnątrz lokalu. Natomiast nie zalicza się do niej balkonów, tarasów ani logii, wydzielonych pomieszczeń gospodarczych (strychów, piwnic itp.), ani powierzchni garaży.

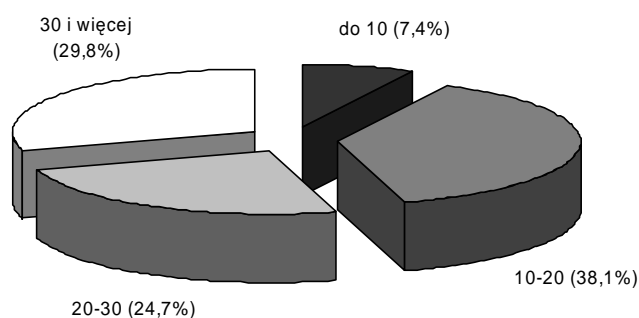

Ryc. 10. Struktura wielkości mieszkań (w m²)

W Warszawie dominują mieszkania niewielkie – do 50 m², które stanowią ponad 50% wszystkich mieszkań (ryc. 10). Z kolei największych lokali, o powierzchni przekraczającej 120 m², jest zaledwie około 4%. Przestrzenne zróżnicowanie poszczególnych kategorii wielkości mieszkań przedstawiono na mapach 1.69-1.72. Poza tym, przygotowano syntetyczną mapę przedstawiającą przestrzenne zróżnicowanie struktury poszczególnych kategorii wielkości mieszkań (mapa 2.9). W tym wypadku, tak jak w przypadku struktury wieku zabudowy mieszkaniowej, również zdecydowano się na połączenie dwóch pierwszych kategorii, tworząc jedną grupę mieszkań o powierzchni poniżej 50 m². Mapa ta pokazuje, że struktura przestrzenna rozkładu mieszkań ze względu na ich powierzchnię tworzy w Warszawie układ pierścieniowy – im dalej od centrum, tym przeważają większe

mieszkania. Związane jest to m.in. z odmiennym charakterem zabudowy mieszkaniowej (wielorodzinna w centrum, zróżnicowana oraz jednorodzinna na peryferiach). Wyjątkami są obszary wielkich osiedli mieszkaniowych położonych w strefie peryferyjnej Warszawy (np. Kabaty, Tarchomin, Bemowo).

Ostatnie dwa zagadnienia dotyczą warunków zamieszkania ludności Warszawy. Pierwszym z nich jest struktura **powierzchni użytkowej mieszkania w przeliczeniu na jedną osobę**. Należy tutaj zaznaczyć, że wzięto pod uwagę jedynie ludność faktycznie zamieszkałą (tj. ludność mieszkającą stale, oraz przebywająca czasowo przez okres powyżej dwóch miesięcy). Mieszkania zgrupowano w czterech kategoriach, to jest takich gdzie na osobę przypada: poniżej 10 m², od 10 do 20 m², 20-30 m² oraz powyżej 30 m² (mapy 1.72-1.75). Ze względu na niewielki udział procentowy dwóch ostatnich kategorii mieszkań (ryc. 11), na potrzeby mapy syntetycznej połączono je ze sobą (mapa 2.10). Prezentowane zagadnienie jest wypadkową całkowitej powierzchni użytkowej mieszkania, liczebności gospodarstw domowych oraz liczby gospodarstw domowych zamieszkujących w jednym mieszkaniu, dlatego też warto analizować wymienione zagadnienia łącznie (porównaj mapy 1.23-1.29, 1.67-1.77). Dopiero taka złożona analiza pozwala na wyciągnięcie ogólnych wniosków dotyczących warunków zamieszkania.

Ryc. 11. Struktura powierzchni użytkowej mieszkań w m² na osobę

Drugim ze wspomnianych zagadnień jest struktura mieszkań ze względu na liczbę zamieszkujących je gospodarstw domowych. W ramach opisywanego tematu przygotowano dwa kartogramy pokazujące odsetek mieszkań zamieszkiwanych przez dwa i więcej gospodarstw domowych (mapa 1.76). Jednocześnie ukazano to samo zjawisko z innej strony, przedstawiając odsetek gospodarstw domowych, które zamieszkują wspólnie jeden lokal (mapa 1.77). W ramach uzupełnienia tej problematyki przygotowano zbiorczą mapę pokazującą przestrzenne zróżnicowanie struktury liczby gospodarstw domowych w jednym mieszkaniu (mapy 2.11).

Niestety brak porównywalności danych dotyczących mieszkalnictwa pochodzących z Narodowych Spisów Powszechnych z lat 1988 i 2002 nie pozwolił na wykonanie map przedstawiających charakterystykę zmian pomiędzy obydwoma spisami.

Literatura

Bijak J., Kicunger A., Kupiszewski M., 2007, *Studium metodologiczne oszacowania rzeczywistej liczby ludności Warszawy*, CEFMR Working Paper, 2, Central European Forum for Migration and Population Research, Warszawa.

Kupiszewski M., Bijak J., 2006, *Ocena prognozy ludności GUS 2003 z perspektywy aglomeracji warszawskiej*, CEFMR Working Paper, 1, Central European Forum for Migration and Population Research, Warszawa.

Węclawowicz G., 1975, *Struktura przestrzeni społeczno-gospodarczej Warszawy w latach 1931 i 1970 w świetle analizy czynnikowej*, Prace Geograficzne, 116, IGiPZ PAN, Warszawa, Ossolineum, Wrocław.

Węclawowicz G., 1988, *Struktury społeczno-przestrzenne w miastach polski*, Prace Habilitacyjne, IGiPZ PAN, Warszawa, Ossolineum, Wrocław.

Węclawowicz G., 1991, *Zróżnicowania społeczno-przestrzenne w aglomeracji warszawskiej (1978 i 1988)*, Zeszyty IGiPZ PAN, 2, Warszawa.

Węclawowicz G., Jarosz A., 1995, *Warunki mieszkaniowe ludności, w świetle Narodowego Spisu Powszechnego 1988*, Atlas Warszawy, z. 3, IGiPZ PAN, Warszawa.

Węclawowicz G., Księżak J., 1993, *Struktury demograficzne i gospodarstw domowych*, Atlas Warszawy, z. 1, IGiPZ PAN, Warszawa.

Węclawowicz G., Księżak J., 1994, *Struktury wykształcenia i zatrudnienia ludności w świetle Narodowego Spisu Powszechnego 1988*, Atlas Warszawy, z. 2, IGiPZ PAN, Warszawa.

Warsaw in 2002: Summary

This is the 11th edition of the *Atlas of Warsaw*, which has been prepared and published by the Institute of Geography and Spatial Organization (Polish Academy of Sciences) since 1993. The subject of this elaboration concerns spatial differentiation of Warsaw, providing necessary information on demographic and social structures as well as on living conditions in the capital of Poland. The previous editions referred to a wide variety of subjects, including social issues (e.g. Potrykowska A., Śleszyński P., 1999) as well as natural environment themes (e.g. Luniak M., Kozłowski P., Nowicki W., Plit J., 2001; Degórska B., Deręgowska A., 2008).

This elaboration includes basic results of the National Population and Housing Census conducted in Warsaw between May 21, and June 8, 2002 by the Central Statistical Office (Główny Urząd Statystyczny, *GUS*). The data has been presented in division into 1440 census enumeration districts. The main aim of implementing the disaggregated data was to archive a more detailed representation of socio-economic structures. Hence, this procedure also allowed for an estimation of the scale of social differentiation in Warsaw.

The results of data computations have been presented on cartograms. Each map is accompanied by a graph showing an aggregation of data by district. In total, the elaboration contains 106 cartograms, divided into three chapters. The chapter I consists of 77 maps, presenting socio-demographic structures and living conditions in Warsaw in 2002. In chapter II, 11 synthetic cartograms have been elaborated to show the main themes in a more complex manner. Finally, the chapter III contains 18 cartograms representing the scale of demographic and social transformations between 1988 and 2002.

The first section describes the socio-spatial structures using population data. The maps in this part present population density and demographic structure (12 maps). Following the *GUS*'s definition, population is made up of all persons (in total or according to specific features) registered for permanent residence in the given administrative unit and actually living in this unit as well as persons temporarily staying and registered in the administrative unit for more than 3 months (before 2005 – more than 2 months). As it can be observed on cartograms, there is an over-representation of people aged 60 and above in the central districts, in contrast to peripheral districts with a considerable percentage of children (0-14 years old) and the population age groups 15-29, and 45-59. The oldest citizens of Warsaw inhabit mostly the buildings constructed before 1970., whereas younger persons are more often represented in blocks of flats built in the period 1970-1988.

In the next step, the maps showing the phenomenon of migration, country of birth and citizenship have been prepared. For 6% of Warsaw's citizens the country of birth was not defined, nor was the nationality of 7% of them. Moreover, 1% of persons declared a double nationality, whereas only 0,3% had a foreign nationality.

GUS provides two major definitions for internal and international migration. Internal migration is perceived as a change of place of residence (permanent or temporary residence) within the territory of Poland, understood as a crossing of the local community boundary. According to the administrative character of the areas between which the internal migration took place, two directions may be distinguished: from rural to urban areas and from urban to urban areas. International migration is defined by *GUS* as trips abroad and arrivals in a country with the purpose of settling down in the destination (for permanent residence) or for temporary stay. It should be remembered that data concerning migrations includes only persons who had officially changed their place of accommodation, hence, the non-registered migration (that constitutes an important part) has not been revealed by the National Census.

To complete this section, the private households and family structure were presented on 12 following cartograms. According to *GUS* definition, a private household is established by a group of persons, not necessarily related, living at the same address and covering the livelihood costs jointly. Households can be split into one-person households and multi-person households (with 2 or more persons). In this elaboration, the following typology of households' size has been adopted: one-person, two persons, three- four persons and five or more persons. A detailed approach to one-person households is indispensable to better understand the phenomenon of rapid increase in this category. It should be noted here that one-person households may consist of two different types of individuals. On the one side, these are well-educated, young persons who has just commenced their professional career, on the other, retired people who live alone (e.g. widows or widowers). Undoubtedly, these two groups have entirely different needs and take advantage of a varied social infrastructure, hence, the local authorities ought to consider this fact thoroughly while preparing local policies.

Furthermore, five categories have been applied to describe a family structure: family without children, with one child, with two children, with three children and finally with four or more children. It is worth noting that a child is considered to be aged under 24 years (definition of *GUS*). The cartograms elaborated on the basis of this data can be useful to estimate correlations between the type of family and its spatial position in the city (compared with family-life cycle).

The maps showing the structure of education (3 maps), economic activity (6 maps) and structure of employed persons by occupational groups (8 maps) as well as by sections of the Polish Classification of Activities *PKD* (11 maps) have been elaborated in the next step.

Considering the level of education, it should be emphasized that this is one of the major components describing a social position of an individual. Since 1988, the percentage of those with tertiary education has increased from 6.5% to 10.2% in 2002. Generally speaking, the citizens of Warsaw have become better educated than they had been a decade before. The majority of well-educated persons is concentrated in the city centre, although a slender change in this trend can be indicated. The significant number of people having tertiary level of education can be marked also in the peripheral districts, in particular in the recently constructed housing estates (like Kabaty). On the other hand, persons with primary education live more often in the western districts of Warsaw, as well as in the eastern and northern periphery.

The subsequent maps present economically active population (economically active persons). Drawing on the dictionary of *GUS*, this category includes persons working in the national economy or registered in employment offices as unemployed. As a result, two groups can be distinguished among economically active population: employed and unemployed persons. The former section includes those aged 15 and more, who in the period of a reference week:

- performed any gainful non-agricultural work, i.e. were hired, worked on their own (or rented) farm or conducted an own non-agricultural economic activity, assisted (without a wage or salary) in maintaining a family-owned farm or conducting a non-agricultural family-owned business,
- did not perform work (e.g., due to illness, vacation, break in company activity, bad weather, strike), but formally had a job as hired employees or were self-employed. Employed persons include also students, with whom employers or physical persons concluded a contract for apprenticeship or teaching a particular job, if they receive wages or salary.

The spatial distribution of employed persons in Warsaw is rather mosaic, nevertheless in several census enumeration districts (e.g. in Białołęka, Ursynów, Bemowo and Wilanów) their percentage surpasses 90.

The latter group of economically active population consists of unemployed persons aged 15-74 who simultaneously fulfill three conditions:

- were not employed during the reference week,

- were actively seeking work, i.e. they undertook specific actions during 4 weeks (including the reference week as the last one) to find work;
- were ready (capable) to take up employment in the following time: in the reference week or the following week.

The highest rates of unemployment occur in eastern districts of Warsaw as well as in north-western part of Bielany district. While comparing these cartograms with those presenting the structure of education, it is clear that there exists a strong correlation between these two variables.

The economically inactive population (economically inactive persons) includes persons aged 15 and above, who in the reference week:

- did not work, were not employed and did not seek employment,
- did not work, did not seek employment and were not ready to take up employment in the following period
- were not employed and did not seek employment, because they had employment arranged for and were waiting to start work.

There is a concentration of economically inactive persons in the city centre, where their percentage is higher than 50 in certain census enumeration districts. It should also be highlighted that peripheral districts (e.g. Ursynów, Białołęka, Bemowo) represent the lowest share of inactive persons, moreover, this percentage has decreased significantly between 1988 and 2002. The cartograms presenting a percentage of population having an own source of maintenance and those dependant on persons having their own source of maintenance, repeat the general trends of spatial distribution of economically active and inactive persons.

Two different approaches have been adopted to present the structure of employed persons by group of occupation. Firstly, 8 cartograms showing spatial distribution of each group were elaborated. Then the data was aggregated to deliver a more general information on the spatial differentiation of people who have certain professional occupation. As it was revealed, the group of directors, managers and specialists forms a belt from Żoliborz, through Śródmieście, Mokotów, Ursynów to Wilanów, thus they live in the most prestigious districts. On the other side, people occupying elementary posts are overrepresented in peripheral neighbourhoods (e.g. in Bielany, Wawer, Białołęka, Ursus and Rembertów). This presentation has been followed by cartograms concerning the structure of employment by economic sectors of Polish Classification of Activities (*PKD*). The selected categories of the index have been shown on one cartogram each. The aggregation of data provides an insight to spatial

distribution of three economic sectors: manufacturing (sections D, E, F), market services (sections: G, H, I, J, K) and non-market services (sections L, M, N).

The last part of this chapter refers to living conditions, which are characterized by three variables: year of dwelling's construction, apartments' ownership and the usable floor space in total and per person (19 maps). The subsequent cartograms presenting dwellings constructed in the following periods: before 1944, in the years 1945-1970, 1971-1978, 1979-1988 and 1989-2002, facilitate to follow the development of residential areas in Warsaw. The city centre is characterized by dwellings raised before the World War II, however, there is also a small percentage of buildings constructed in the period 1945-1970.

The structure of ownership is characterized by four categories: dwellings owned by private individuals, by housing co-operatives, by the Warsaw municipality and by other entities. Almost a half of apartments in Warsaw appertain to housing co-operatives (55% in peripheral districts and 40% in the city centre) while 17% to local municipality (this percentage augments to 25 in central districts). The apartments owned by private individuals form a ring covering the peripheral districts (with the exception of Ursynów, where the over-representation of housing co-operatives is extremely strong).

Data considering the usable floor space has been aggregated into five categories of apartments: very small (less than 30 m sq.), small (30 – 49 m sq.), average (50 – 79 m sq), big (80 – 119 m sq.) and very big (120 m sq. and more). The general trend in spatial distribution of apartments is rather common: the further from the city centre, the larger surface of dwellings could be observed. In fine, several types of cartograms have been prepared to show the differences between the percentage of dwellings occupied by two or three households, as well as usable floor space per person.

The second section of this elaboration includes 11 cartograms presenting the spatial differentiation of certain variables in synthetic manner. In most of them, the method of Ossan's triangle was applied. The maps in this section concern general topics such as population and family structure, education, economic activity and living conditions. This method has been implemented to show the variations of certain variables that could have been divided into 3 subcategories.

The last chapter contains 18 maps presenting the fluctuations of certain variables as a change in the percentage in the period 1988-2002 (data derives from the last two National Population Censuses). However, for the reason of comparability, only several variables were considered in this part. The number of census enumeration districts in 1988 was lower than in

2002, moreover, in 2002 Wesoła municipality acceded Warsaw and for this reason has not been taken into account during the computations.

Those who are interested in more detailed presentations of social structures in Warsaw in 1988, may follow the three previous editions of the *Atlas of Warsaw*, which were published in the years 1993-1995 (Węclawowicz, Księżak 1993 i 1994; Węclawowicz, Jarosz 1995).

Spis map

Map index

1. Warszawa w 2002 roku

Warsaw in 2002

DEMOGRAFIA

DEMOGRAPHY

1.1. Gęstość zaludnienia

Population density

1.2. Odsetek ludności w wieku 0-14 lat

Percentage of population in the age group: 0-14

1.3. Odsetek ludności w wieku 15-29 lat

Percentage of population in the age group: 15-29

1.4. Odsetek ludności w wieku 30-44 lat

Percentage of population in the age group: 30-44

1.5. Odsetek ludności w wieku 45-59 lat

Percentage of population in the age group: 45-59

1.6. Odsetek ludności w wieku 60-74 lat

Percentage of population in the age group: 60-74

1.7. Odsetek ludności w wieku 75 i więcej lat

Percentage of population in the age group: 75 and more

1.8. Odsetek ludności w wieku 18-44 lat

Percentage of population in the age group: 18-44

1.9. Odsetek ludności w wieku 45-64 lat

Percentage of population in the age group: 45-64

1.10. Współczynnik starości demograficznej

Index of aging

1.11. Współczynnik obciążenia demograficznego

Age-dependency ratio

1.12. Współczynnik feminizacji w grupie wieku 15-49 lat

Sex ratio (females to males) for population in the age group: 15-49

MIEJSCE URODZENIA, OBYWATELSTWO I MIGRACJE

PLACE OF BIRTH, CITIZENSHIP AND MIGRATION

1.13. Odsetek ludności nieurodzonej w Polsce

Percentage of population born abroad

1.14. Odsetek ludności posiadającej wyłącznie polskie obywatelstwo

Percentage of population with Polish citizenship alone

1.15. Odsetek mieszkańców przybyłych z innych miast w latach 1989-2002

Percentage of population that arrived in the period 1989-2002 from other cities

1.16. Odsetek mieszkańców przybyłych ze wsi w latach 1989-2002

Percentage of population that arrived in the period 1989-2002 from rural areas

1.17. Odsetek ludności przybyłej zza granicy w latach 1989-2002

Percentage of population that arrived in the period 1989-2002 from abroad

RODZINY I GOSPODARSTWA DOMOWE

FAMILIES AND HOUSEHOLDS

1.18. Odsetek rodzin bez dzieci w wieku do 24 lat

Percentage of families without children aged 24 and under

1.19. Odsetek rodzin z jednym dzieckiem w wieku do 24 lat

Percentage of families with one child aged 24 and under

1.20. Odsetek rodzin z dwójką dzieci w wieku do 24 lat

Percentage of families with two children aged 24 and under

1.21. Odsetek rodzin z trójką dzieci w wieku do 24 lat

Percentage of families with three children aged 24 and under

1.22. Odsetek rodzin z czwórką lub więcej dzieci w wieku do 24 lat

Percentage of families with four or more children aged 24 and under

1.23. Odsetek gospodarstw domowych jednoosobowych

Percentage of one person households

1.24. Odsetek kobiet w gospodarstwach domowych jednoosobowych

Percentage of women living in one person households

1.25. Odsetek mężczyzn w gospodarstwach domowych jednoosobowych

Percentage of men living in one person households

1.26. Odsetek gospodarstw domowych dwuosobowych

Percentage of two person households

1.27. Odsetek gospodarstw domowych trzy- i czteroosobowych

Percentage of three and four person households

1.28. Odsetek gospodarstw domowych pięcio- i więcej osobowych

Percentage of five or more person households

1.29. Średnia liczba osób w gospodarstwie domowym

Average number of persons in a household

WYKSZTAŁCENIE

EDUCATION

1.30. Odsetek ludności z wykształceniem wyższym

Percentage of population with tertiary education

1.31. Odsetek ludności z wykształceniem średnim i policealnym

Percentage of population with secondary and post-secondary education

1.32. Odsetek ludności z wykształceniem zawodowym, podstawowym i niepełnym podstawowym

Percentage of population with vocational, primary and incomplete primary education

AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA

ECONOMIC ACTIVITY

1.33. Odsetek ludności aktywnej zawodowo

Percentage of economically active population

1.34. Odsetek ludności biernej zawodowo

Percentage of economically inactive population

1.35. Odsetek bezrobotnych

Percentage of unemployed

1.36. Odsetek ludności pracującej

Percentage of employed persons

1.37. Odsetek ludności posiadającej własne źródło utrzymania

Percentage of population with own source of income

1.38. Odsetek ludności pozostającej na utrzymaniu

Percentage of economically dependent population

STRUKTURA ZAWODOWA

STRUCTURE OF OCCUPATION

1.39. Odsetek pracujących w zawodzie parlamentarzysty, wyższego urzędnika i kierownika

Percentage of employed persons by occupational group: legislators, senior officials and managers

1.40. Odsetek pracujących w zawodzie specjalisty

Percentage of employed persons by occupational group: professional occupations

1.41. Odsetek pracujących w zawodzie pracownika biurowego

Percentage of employed persons by occupational group: office workers

1.42. Odsetek pracujących w zawodzie technika i inny średni personel

Percentage of employed persons by occupational group: technicians and junior managers

1.43. Odsetek pracujących w zawodzie pracownika usług osobistych i sprzedawcy

Percentage of employed persons by occupational group: personal service workers and shop and sales personnel

- 1.44. Odsetek pracujących w zawodzie robotnika przemysłowego i rzemieślnika**
Percentage of employed persons by occupational group: craftsmen and workers in related trades
- 1.45. Odsetek pracujących w zawodzie operatora i monterów maszyn i urządzeń**
Percentage of employed persons by occupational group: plant and machine operators and assembly line workers
- 1.46. Odsetek pracujących w zawodzie pracownika przy pracach prostych**
Percentage of employed persons by occupational group: unskilled manual workers
- 1.47. Odsetek pracujących w sekcji PKD: przetwórstwo przemysłowe**
Percentage of employed persons by PKD section: manufacturing
- 1.48. Odsetek pracujących w sekcji PKD: wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę**
Percentage of employed persons by PKD section: electricity, gas and water supply
- 1.49. Odsetek pracujących w sekcji PKD: budownictwo**
Percentage of employed persons by PKD section: construction
- 1.50. Odsetek pracujących w sekcji PKD: handel i naprawy**
Percentage of employed persons by PKD section: retail and repair
- 1.51. Odsetek pracujących w sekcji PKD: hotele i restauracje**
Percentage of employed persons by PKD section: hotels and restaurants
- 1.52. Odsetek pracujących w sekcji PKD: transport, gospodarka magazynowa i łączność**
Percentage of employed persons by PKD section: transport, storage and communication
- 1.53. Odsetek pracujących w sekcji PKD: pośrednictwo finansowe**
Percentage of employed persons by PKD section: banking and financial services
- 1.54. Odsetek pracujących w sekcji PKD: obsługa nieruchomości i firm**
Percentage of employed persons by PKD section: estate agents and services to properties and related business
- 1.55. Odsetek pracujących w sekcji PKD: administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne**
Percentage of employed persons by PKD section: public administration, national defence, social security and national insurance
- 1.56. Odsetek pracujących w sekcji PKD: edukacja**
Percentage of employed persons by PKD section: education
- 1.57. Odsetek pracujących w sekcji PKD: ochrona zdrowia i opieka społeczna**
Percentage of employed persons by PKD section: health care and social work

WARUNKI MIESZKANIOWE

LIVING CONDITIONS

- 1.58. Odsetek mieszkań wybudowanych przed 1945 rokiem**
Percentage of dwellings constructed before 1945
- 1.59. Odsetek mieszkań wybudowanych w latach 1945-1970**
Percentage of dwellings constructed in the period 1945-1970
- 1.60. Odsetek mieszkań wybudowanych w latach 1971-1978**
Percentage of dwellings constructed in the period 1971-1978
- 1.61. Odsetek mieszkań wybudowanych w latach 1979-1988**
Percentage of dwellings constructed in the period 1979-1988
- 1.62. Odsetek mieszkań wybudowanych w latach 1989-2002**
Percentage of dwellings constructed in the period 1989-2002
- 1.63. Odsetek mieszkań będących własnością osób prywatnych**
Percentage of dwellings owned by private individuals
- 1.64. Odsetek mieszkań będących własnością spółdzielni mieszkaniowych**
Percentage of dwellings owned by housing co-operatives
- 1.65. Odsetek mieszkań będących własnością gmin**
Percentage of dwellings owned by Warsaw municipalities
- 1.66. Odsetek mieszkań będących własnością pozostałych podmiotów**
Percentage of dwellings owned by other entities
- 1.67. Odsetek mieszkań o powierzchni użytkowej do 30 m²**
Percentage of dwellings with usable floor space less than 30 m²
- 1.68. Odsetek mieszkań o powierzchni użytkowej 30-49 m²**
Percentage of dwellings with usable floor space of 30-49 m²
- 1.69. Odsetek mieszkań o powierzchni użytkowej 50-79 m²**

Percentage of dwellings with usable floor space of 50-79 m²

1.70. Odsetek mieszkań o powierzchni użytkowej 80-119 m²

Percentage of dwellings with usable floor space of 80-119 m²

1.71. Odsetek mieszkań o powierzchni użytkowej 120 i więcej m²

Percentage of dwellings with usable floor space of 120 m² and more

1.72. Odsetek mieszkań o powierzchni użytkowej do 10 m² na osobę

Percentage of dwellings with usable floor space less than 10 m² per person

1.73. Odsetek mieszkań o powierzchni użytkowej 10-20 m² na osobę

Percentage of dwellings with usable floor space of 10-20 m² per person

1.74. Odsetek mieszkań o powierzchni użytkowej 20-30 m² na osobę

Percentage of dwellings with usable floor space of 20-30 m² per person

1.75. Odsetek mieszkań o powierzchni użytkowej 30 m² i więcej na osobę

Percentage of dwellings with usable floor space of 30 m² and more per person

1.76. Odsetek mieszkań zamieszkałych przez dwa i więcej gospodarstwa domowe

Percentage of dwellings occupied by two or more households

1.77. Odsetek dwu i więcej gospodarstw domowych zamieszkałych w jednym mieszkaniu

Percentage of two or more households living in one dwelling

2. Warszawa w 2002 roku – ujęcie syntetyczne

Warsaw in 2002 – synthetic approach

2.1. Struktura wieku ludności

Population age structure

2.2. Liczba dzieci w rodzinach

Number of children in families

2.3. Gospodarstwa domowe według liczby osób

Households by number of persons

2.4. Struktura wykształcenia

Educational structure

2.5. Struktura ludności wg aktywności ekonomicznej

Structure of the population by economic activity

2.6. Struktura zawodowa ludności pracującej

Structure of occupation of employed persons

2.7. Struktura zatrudnienia w trzech sektorach ekonomicznych wg PKD

Structure of the employment by three economic sectors of PKD

2.8. Struktura wieku mieszkań

Age structure of dwellings

2.9. Powierzchnia użytkowa mieszkań

Usable floor space of dwellings

2.10. Powierzchnia użytkowa mieszkań na osobę

Usable floor space of dwellings per person

2.11. Gospodarstwa domowe w jednym mieszkaniu

Households living in one dwelling

3. Zmiany 1988-2002

Changes in the period 1988-2002

3.1. Zmiana gęstości zaludnienia w latach 1988-2002

Change of population density in the period 1988-2002

3.2. Dynamika zmian liczby ludności w latach 1988-2002 (1988=100%)

Percentage change in total population in the period 1988-2002 (1988=100%)

3.3. Zmiana odsetka ludności w wieku 0-14 lat w latach 1988-2002

Change in the share of population in the age group 0-14 in the period 1988-2002

3.4. Zmiana odsetka ludności w wieku 15-64 lat w latach 1988-2002

Change in the share of population in the age group 15-64 in the period 1988-2002

3.5. Zmiana odsetka ludności w wieku 65 i więcej lat w latach 1988-2002

Change in the share of population in the age group 65 and more in the period 1988-2002

3.6. Typologia zmian struktury wieku ludności w latach 1988-2002

Typology of change in the age structure of population in the period 1988-2002

3.7. Zmiana odsetka gospodarstw domowych jednoosobowych w latach 1988-2002

Change in the percentage of one person households in the period 1988-2002

3.8. Zmiana odsetka gospodarstw domowych dwuosobowych w latach 1988-2002

Change in the percentage of two person households in the period 1988-2002

3.9. Zmiana odsetka gospodarstw domowych trzy- i czteroosobowych w latach 1988-2002

Change in the percentage of three and four person households in the period 1988-2002

3.10. Zmiana odsetka gospodarstw domowych pięcio- i więcej osobowych w latach 1988-2002

Change in the percentage of five or more person households in the period 1988-2002

3.11. Zmiana odsetka ludności z wykształceniem wyższym w latach 1988-2002

Change in the percentage of population with tertiary education in the period 1988-2002

3.12. Zmiana odsetka ludności z wykształceniem policealnym i średnim w latach 1988-2002

Change in the percentage of population with secondary and post-secondary education in the period 1988-2002

3.13. Zmiana odsetka ludności z wykształceniem zawodowym, podstawowym i niepełnym podstawowym w latach 1988-2002

Change in the percentage of population with vocational, primary and incomplete primary education in the period 1988-2002

3.14. Zmiana odsetka ludności aktywnej zawodowo w latach 1988-2002

Change in the percentage of economically active population in the period 1988-2002

3.15. Zmiana odsetka ludności posiadającej własne źródło utrzymania w latach 1988-2002

Change in the percentage of population with own source of income in the period 1988-2002

3.16. Zmiana odsetka zatrudnienia w sektorze przemysłowym w latach 1988-2002

Change in the percentage of persons employed in manufacturing in the period 1988-2002

3.17. Zmiana zatrudnienia w sektorze usług rynkowych w latach 1988-2002

Change in the percentage of persons employed in the market services sector in the period 1988-2002

3.18. Zmiana zatrudnienia w sektorze usług nierynkowych w latach 1988-2002

Change in the percentage of persons employed in the non-market services sector in the period 1998-2002

MAPY

MAPS

1. Warszawa w 2002 roku

Warsaw in 2002

Legenda:

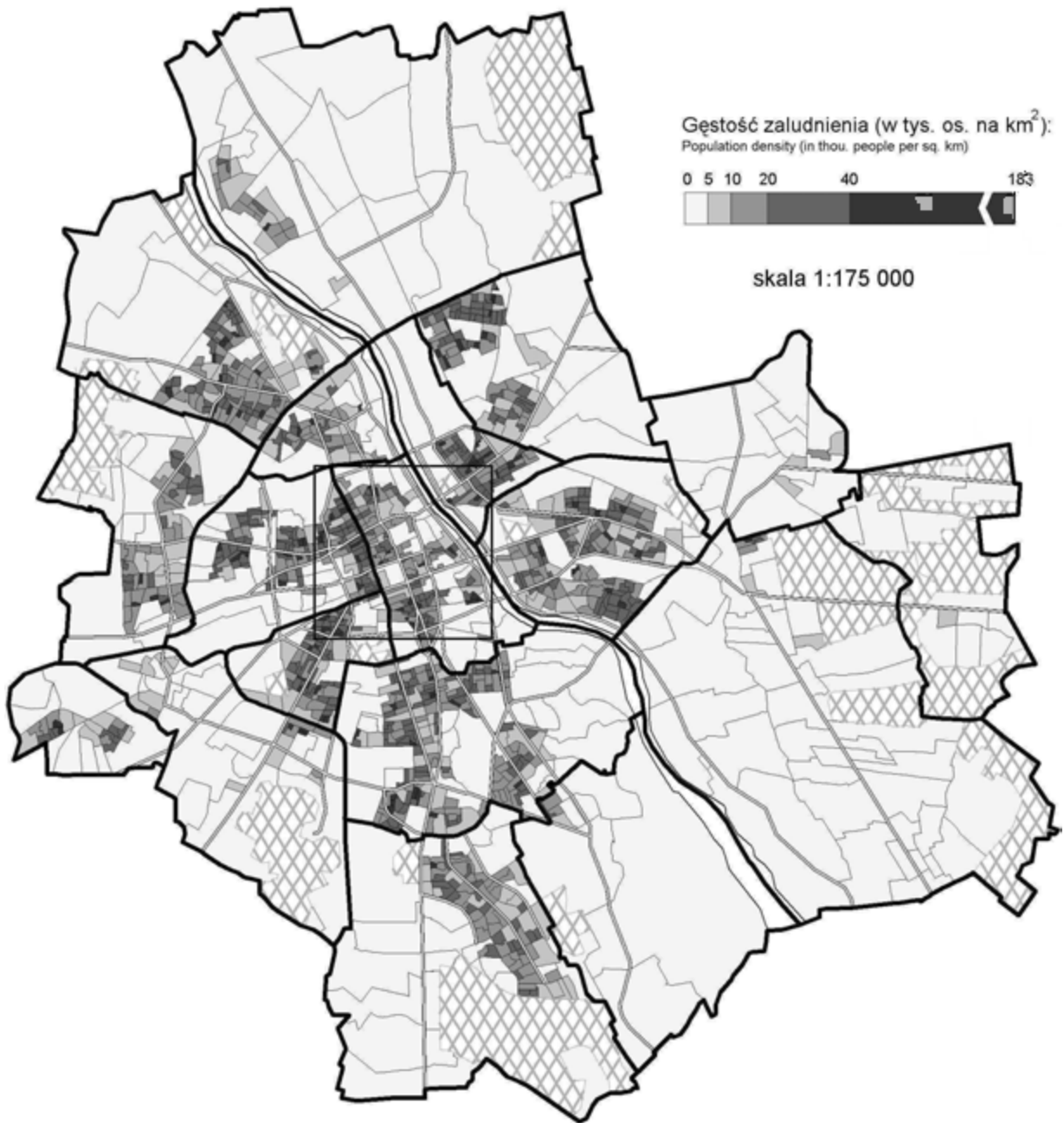
	granice dzielnic district boundary
	granice rejonów statystycznych boundary of census enumeration district
	główne drogi main roads
	Wisła Vistula
	tereny zielone green areas and open spaces

Wyjaśnienie skrótów nazw dzielnic stosowanych na wykresach:

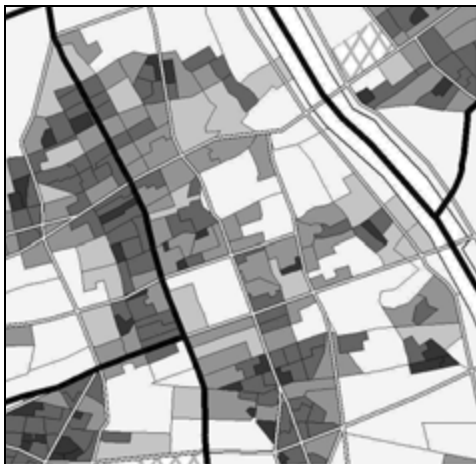
Śr	Śródmieście
Mok	Mokotów
Och	Ochota
PPn	Praga Północ
PPd	Praga Południe
Wol	Wola
Żol	Żoliborz
Bem	Bemowo
Bia	Białołęka
Bie	Bielany
Rem	Rembertów
Tar	Tarchomin
Urn	Ursynów
Urs	Ursus
Waw	Wawer
Wes	Wesoła
Wil	Wilanów
Włó	Włochy

1.1. Gęstość zaludnienia

Population density

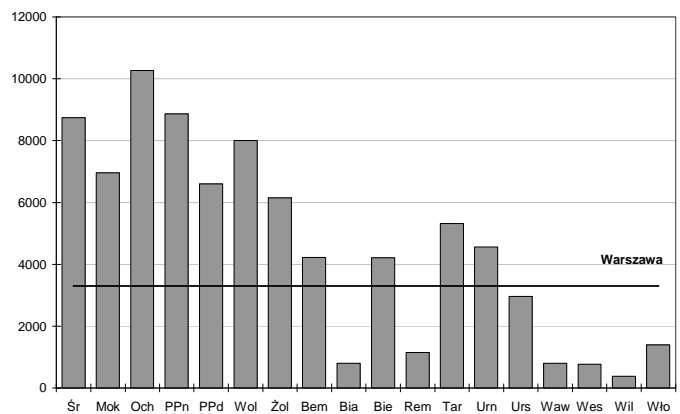

Centrum (skala 1:75 000)

Gęstość zaludnienia w dzielnicach (w os. na km²):

Population density by district (in people per sq. km):

1.2. Odsetek ludności w wieku 0-14 lat

Percentage of population in the age group: 0-14

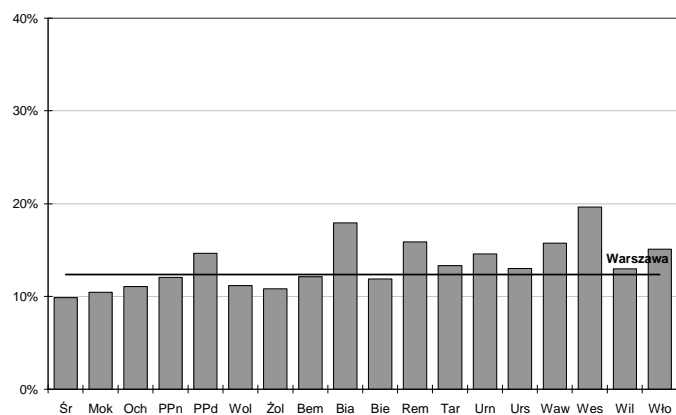

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek ludności w dzielnicach:

Percentage of population by district:

1.3. Odsetek ludności w wieku 15-29 lat

Percentage of population in the age group: 15-29

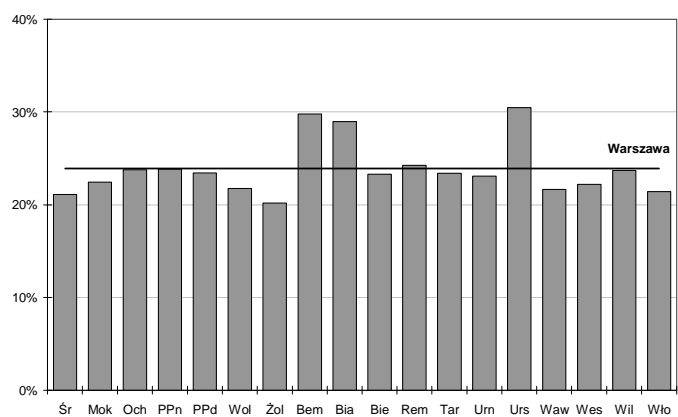

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek ludności w dzielnicach:

Percentage of population by district:

1.4. Odsetek ludności w wieku 30-44 lat

Percentage of population in the age group: 30-44

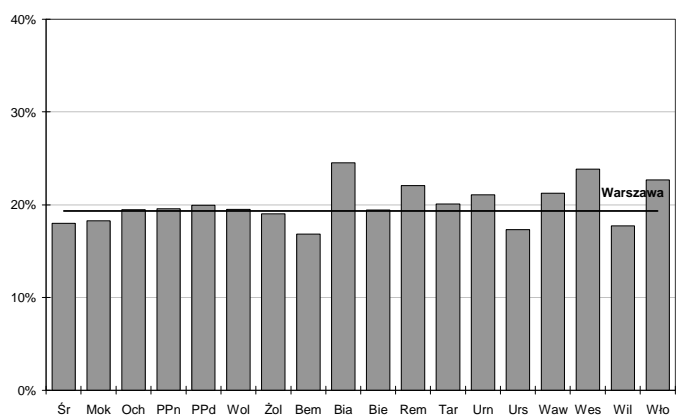

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek ludności w dzielnicach:

Percentage of population by district:

1.5. Odsetek ludności w wieku 45-59 lat

Percentage of population in the age group: 45-59

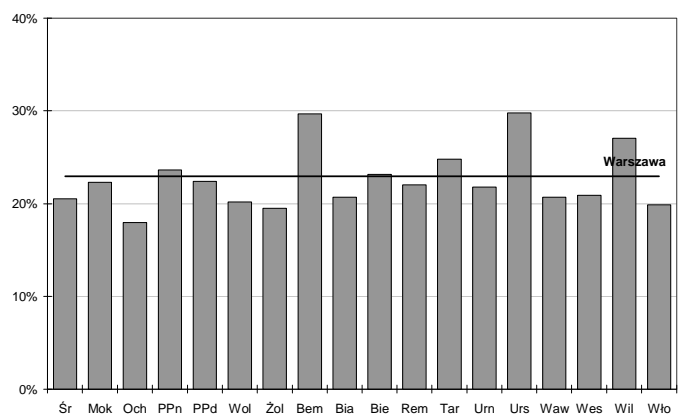

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek ludności w dzielnicach:

Percentage of population by district:

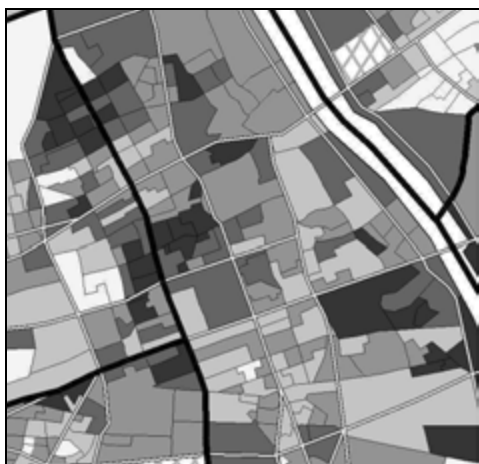

1.6. Odsetek ludności w wieku 60-74 lat

Percentage of population in the age group: 60-74

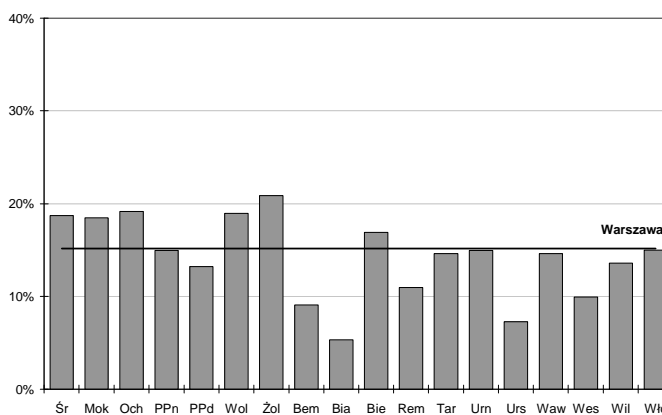

Centrum (skala 1:75 000)

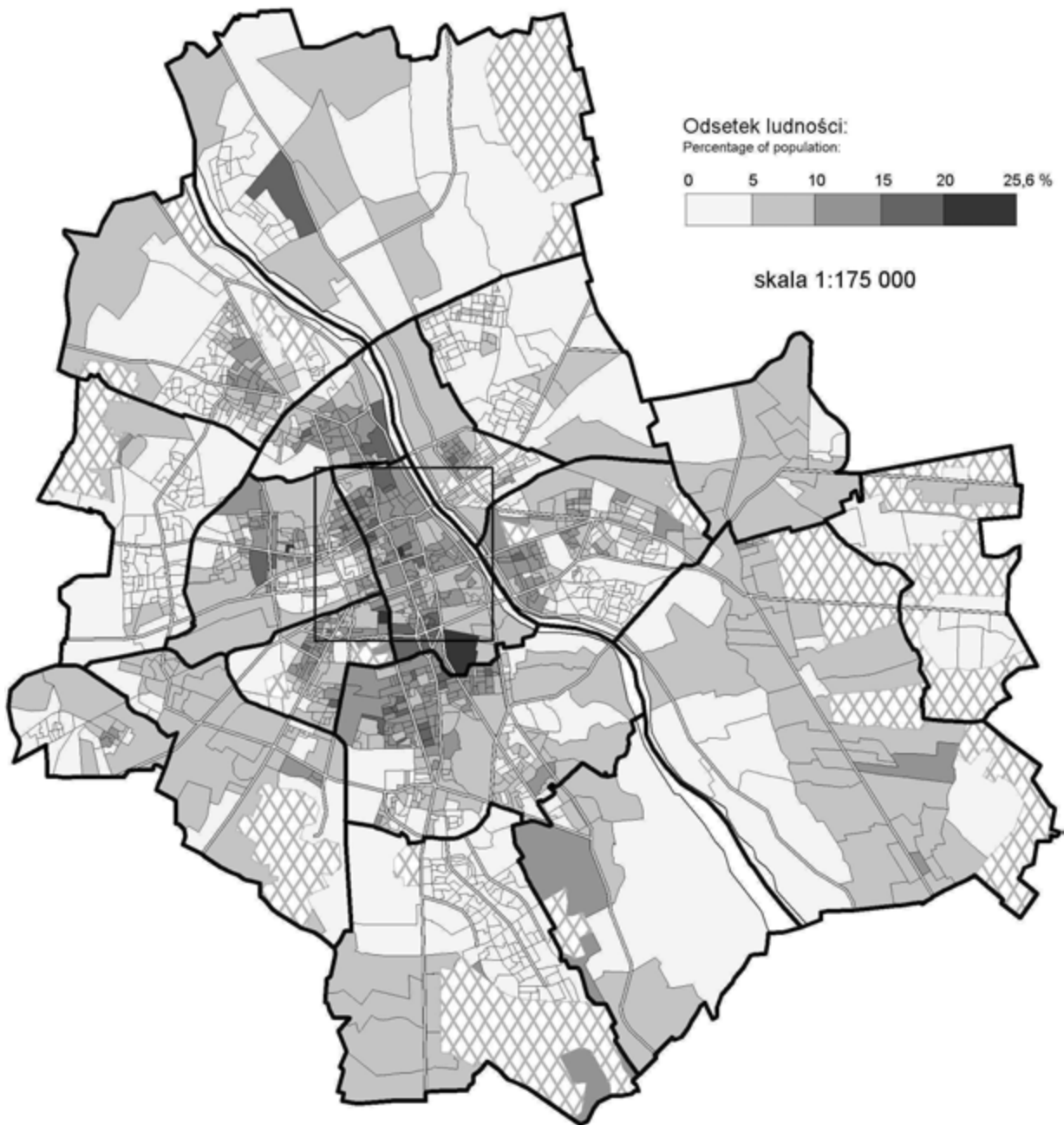
Odsetek ludności w dzielnicach:

Percentage of population by district:

1.7. Odsetek ludności w wieku 75 i więcej lat

Percentage of population in the age group: 75 and more

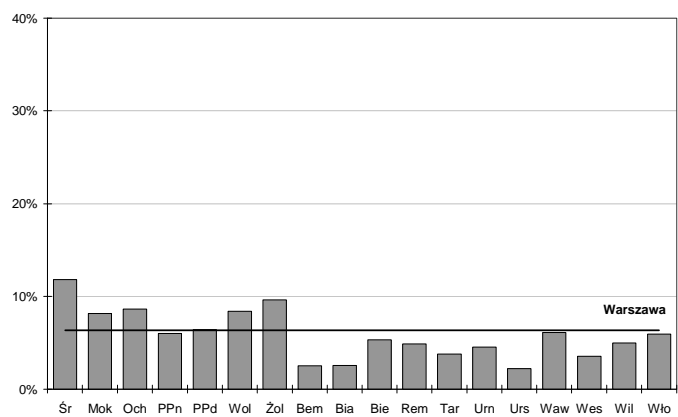

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek ludności w dzielnicach:

Percentage of population by district:

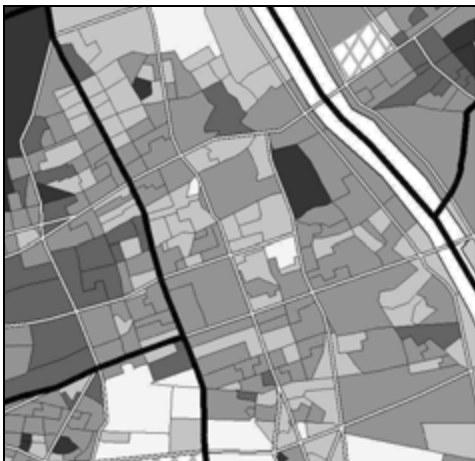

1.8. Odsetek ludności w wieku 18-44 lat

Percentage of population in the age group: 18-44

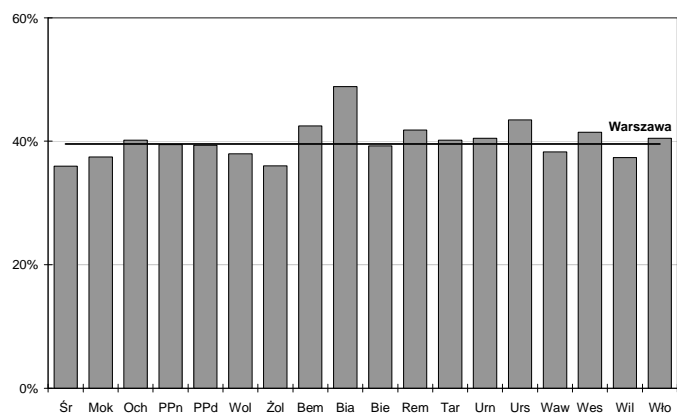

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek ludności w dzielnicach:

Percentage of population by district:

1.9. Odsetek ludności w wieku 45-64 lat

Percentage of population in the age group: 45-64

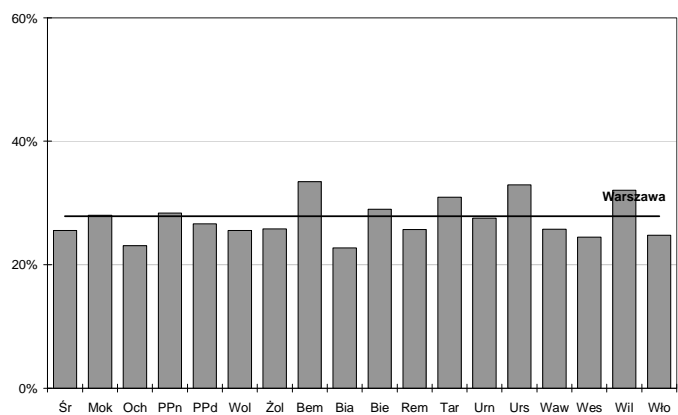

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek ludności w dzielnicach:

Percentage of population by district:

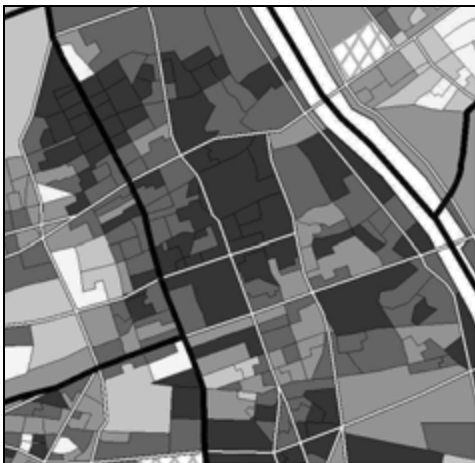

1.10. Współczynnik starości demograficznej

Index of aging

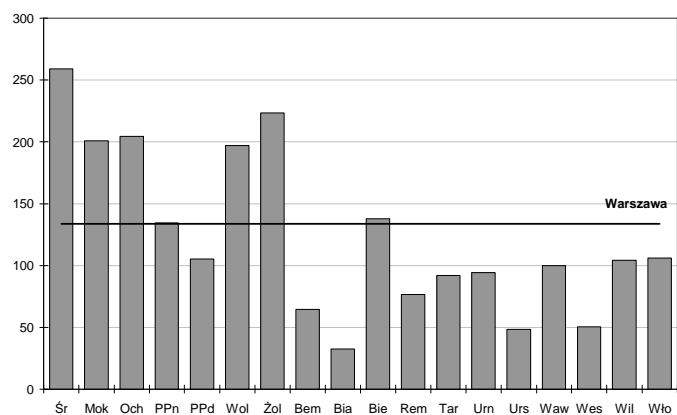

Centrum (skala 1:75 000)

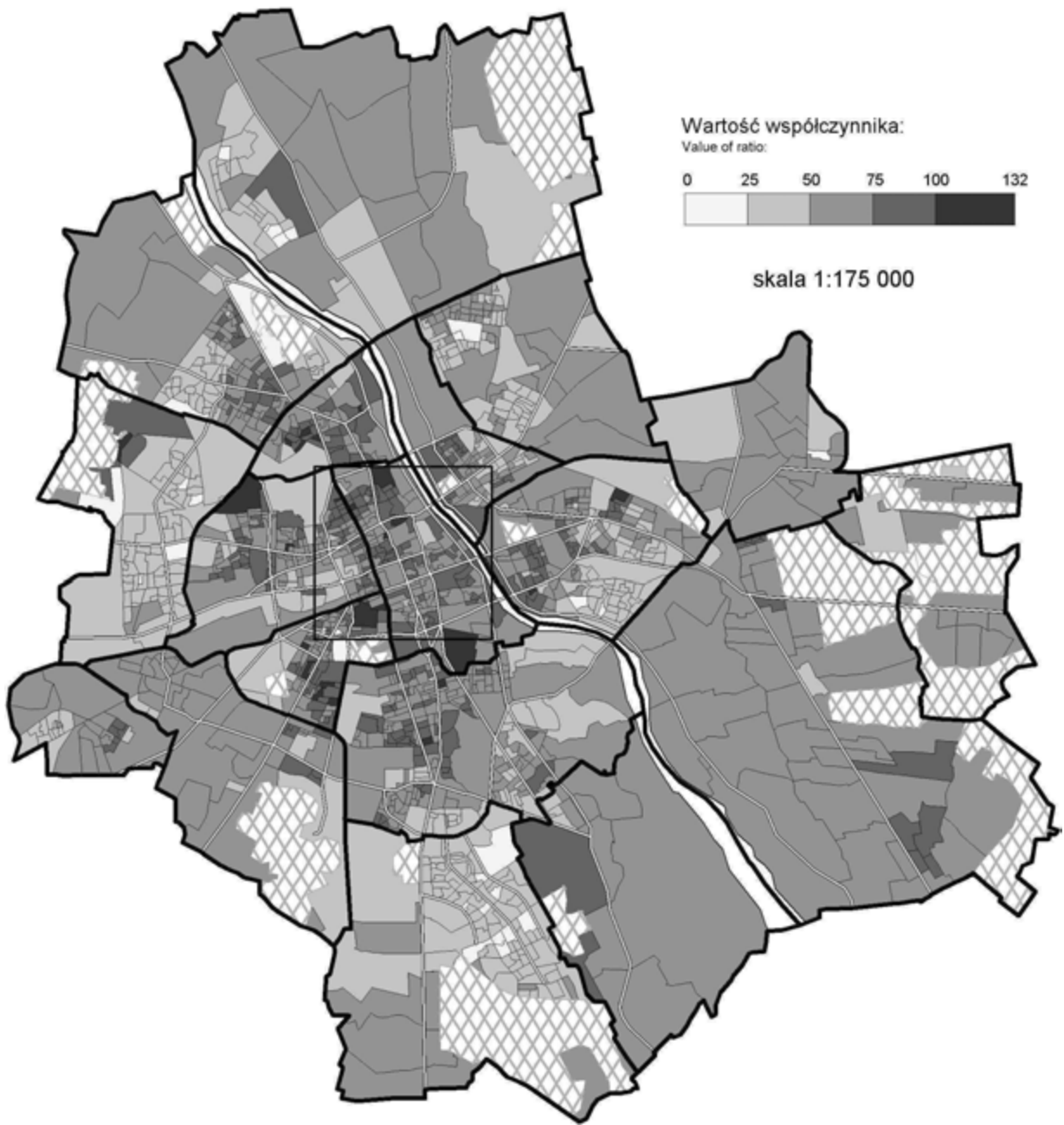
Wartość współczynnika w dzielnicach:

Value of index by district:

1.11. Współczynnik obciążenia demograficznego

Age-dependency ratio

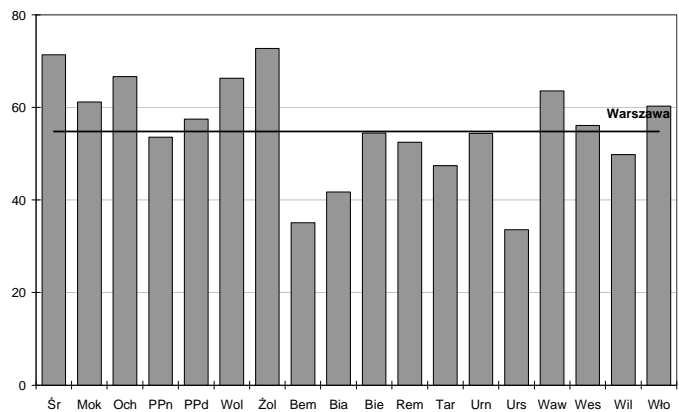

Centrum (skala 1:75 000)

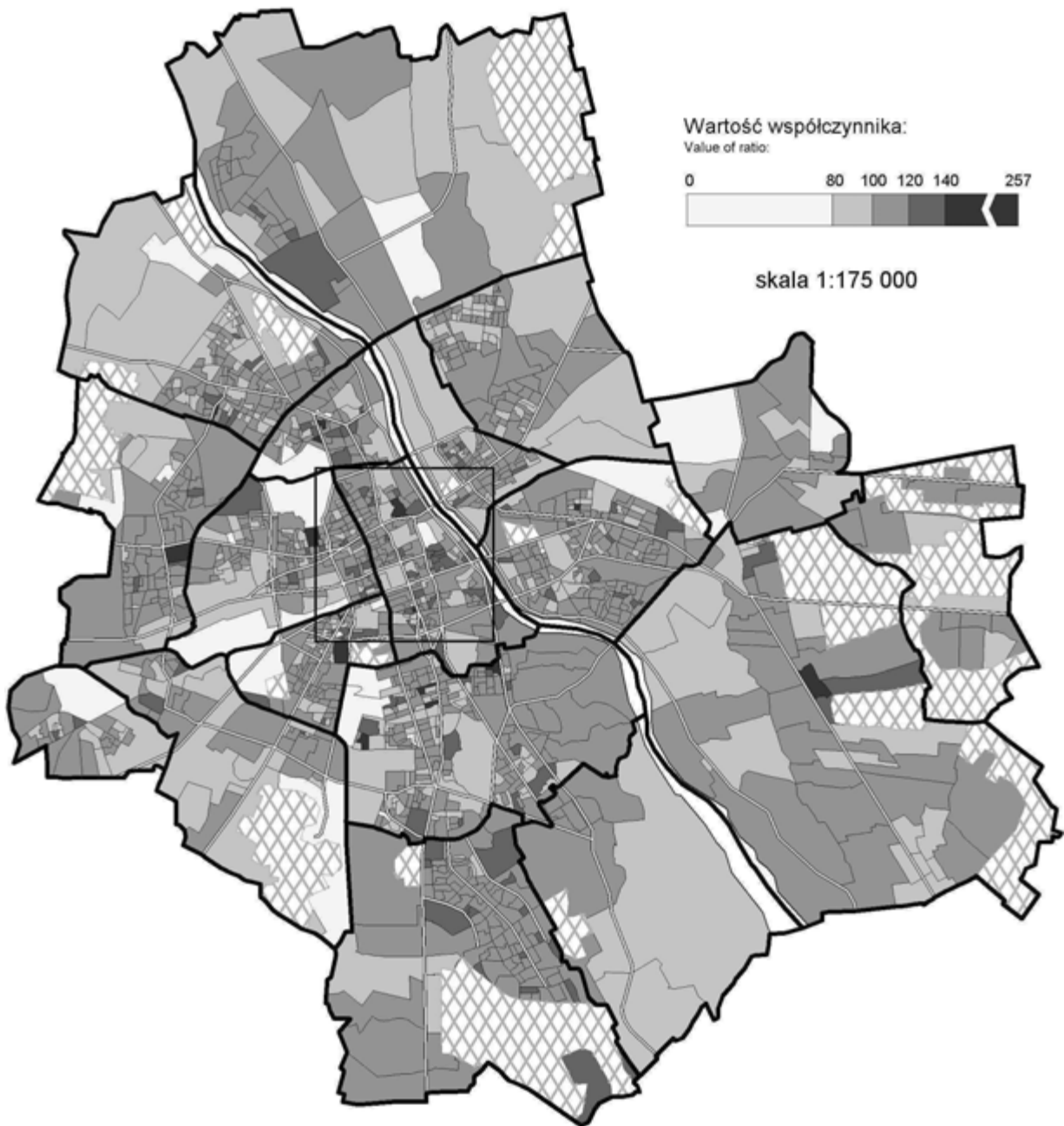
Wartość współczynnika w dzielnicach:

Value of ratio by district:

1.12. Współczynnik feminizacji w grupie wieku 15-49 lat

Sex ratio (females to males) for population in the age group: 15-49

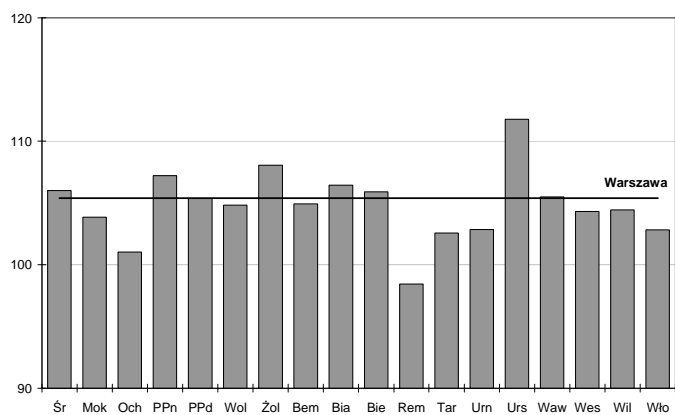

Centrum (skala 1:75 000)

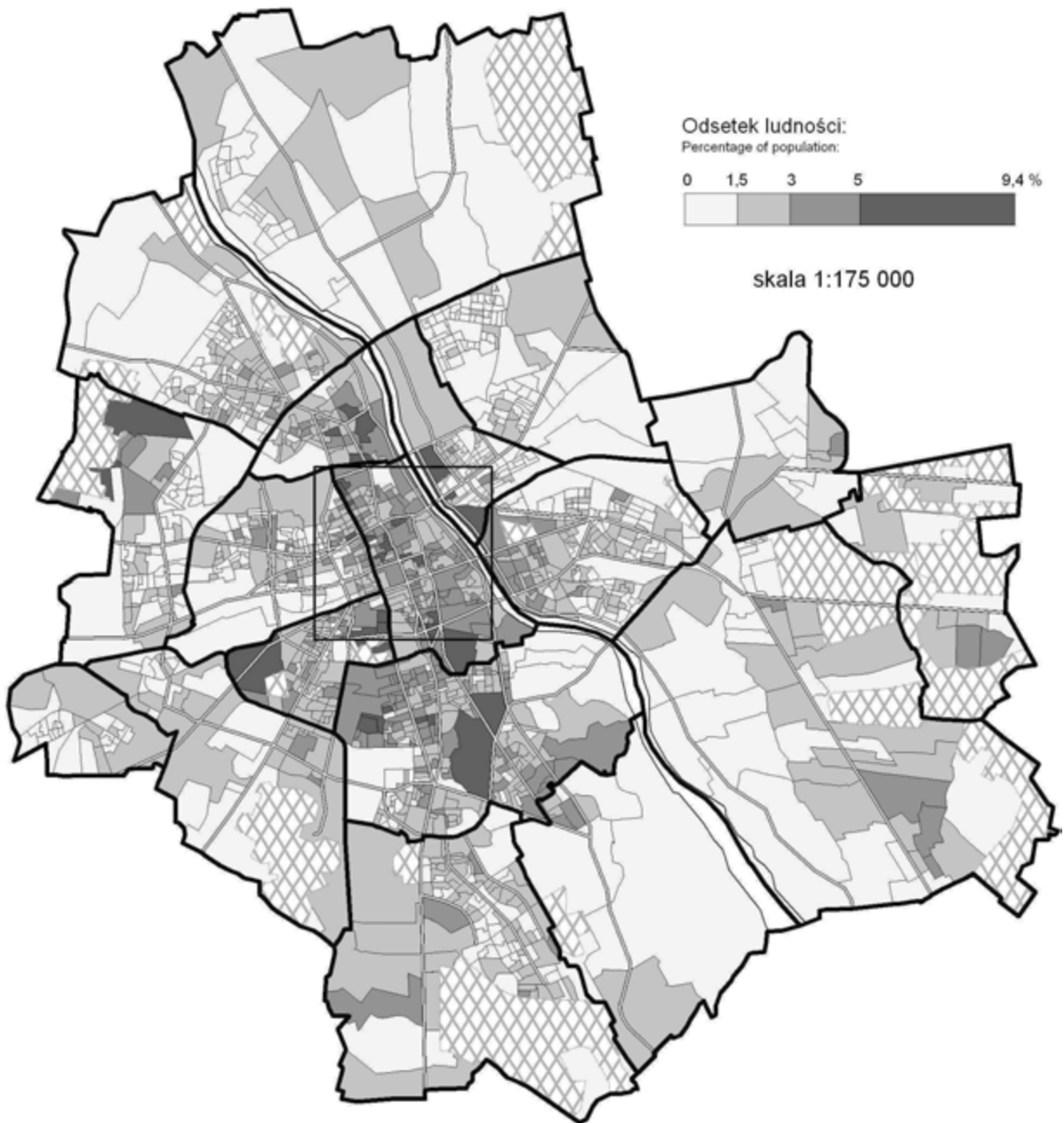
Wartość współczynnika w dzielnicach:

Value of ratio by district:

1.13. Odsetek ludności nieurodzonej w Polsce

Percentage of population born abroad

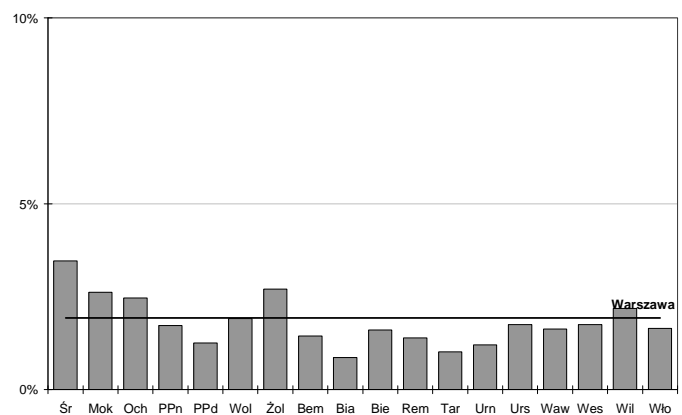

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek ludności w dzielnicach:

Percentage of population by district:

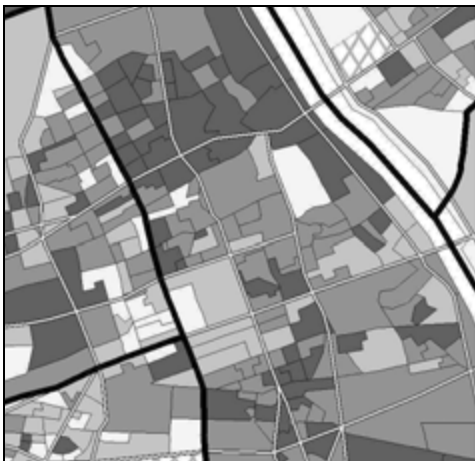

1.14. Odsetek ludności posiadającej wyłącznie polskie obywatelstwo

Percentage of population with Polish citizenship alone

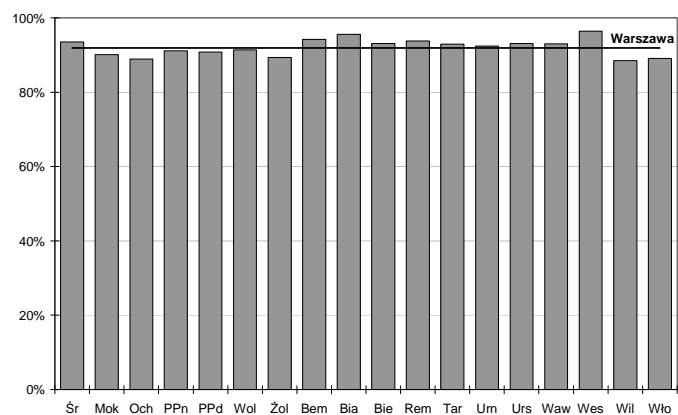

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek ludności w dzielnicach:

Percentage of population by district:

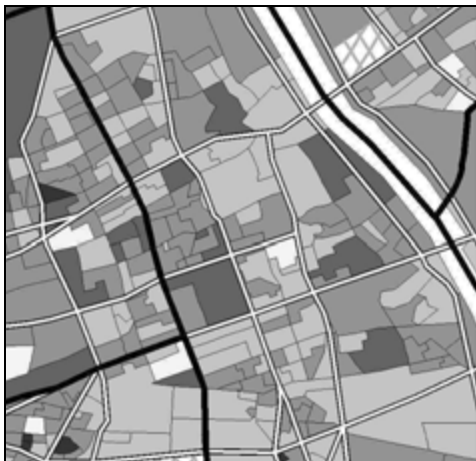

1.15. Odsetek mieszkańców przybyłych z innych miast w latach 1989-2002

Percentage of population that arrived in the period 1989-2002 from other cities

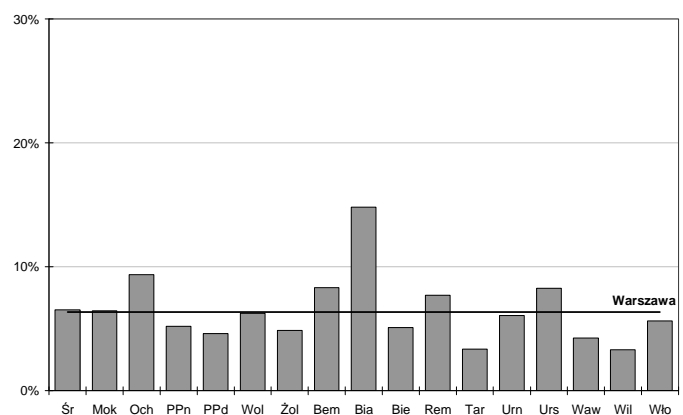

Centrum (skala 1:75 000)

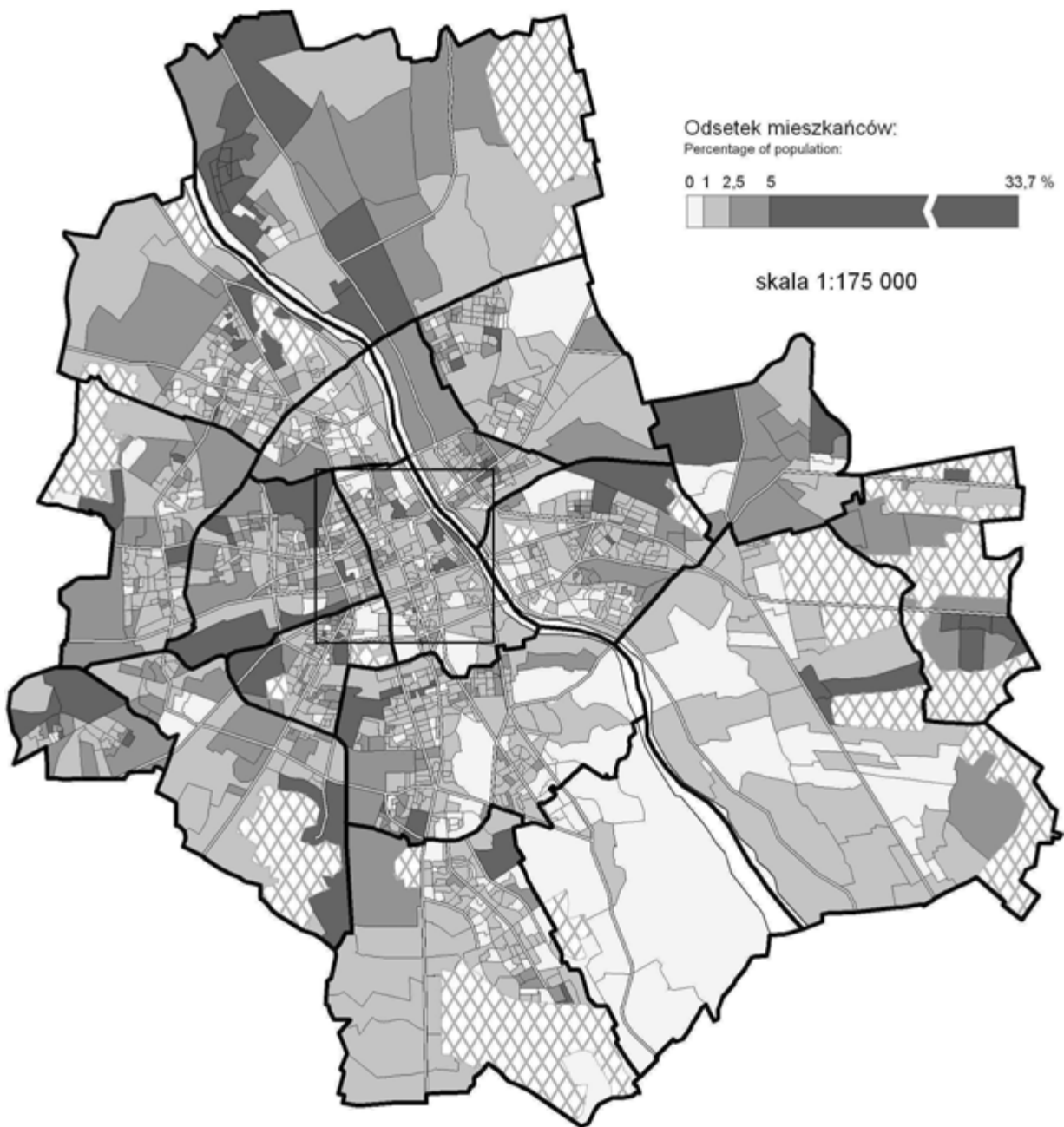
Odsetek mieszkańców w dzielnicach:

Percentage of population by district:

1.16. Odsetek mieszkańców przybyłych ze wsi w latach 1989-2002

Percentage of population that arrived in the period 1989-2002 from rural areas

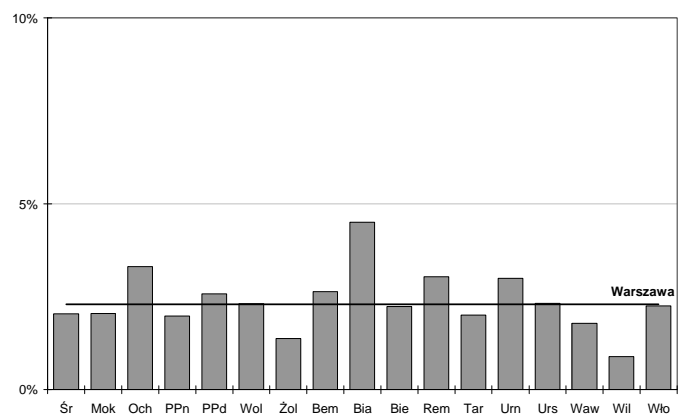

Centrum (skala 1:75 000)

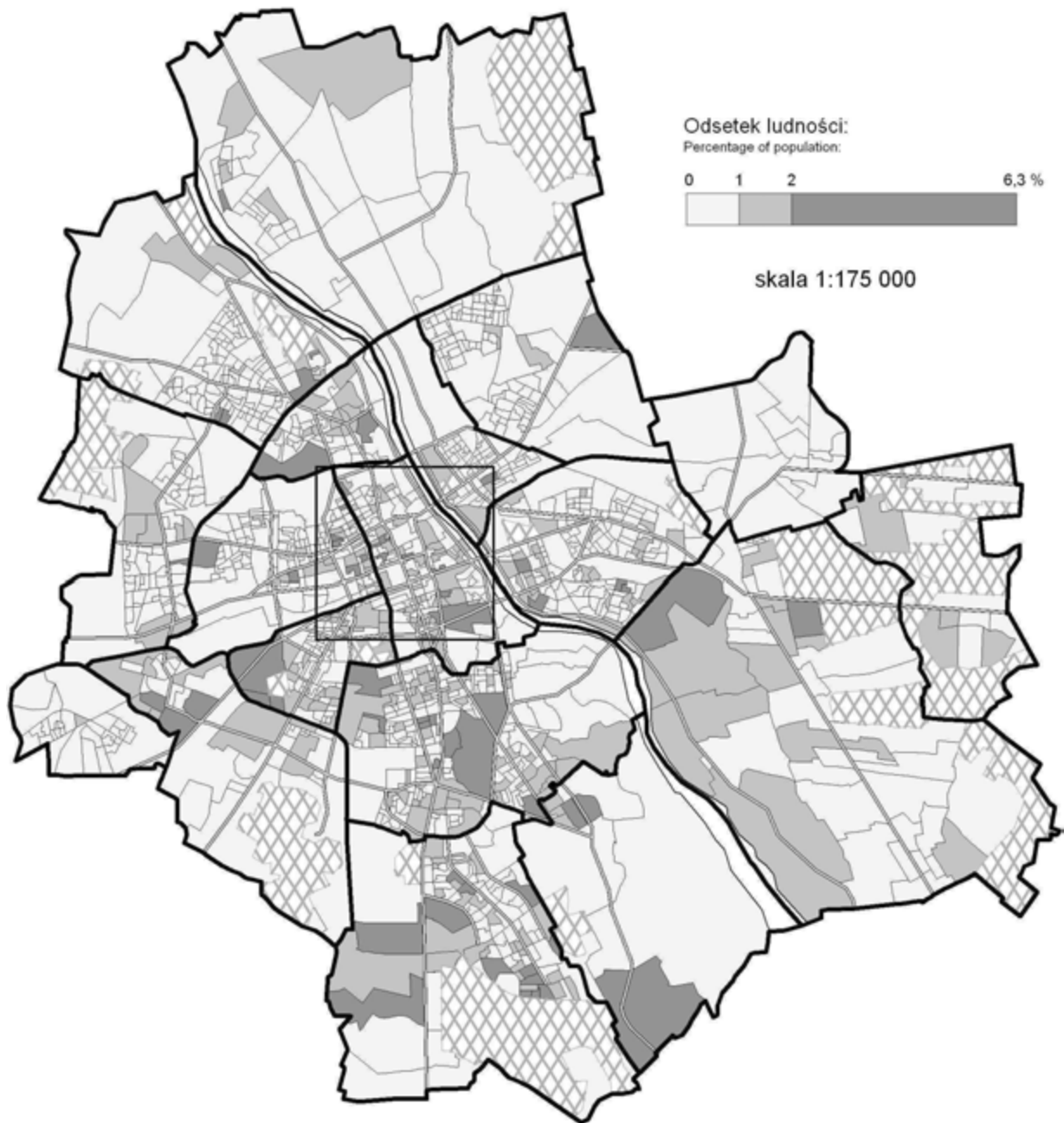
Odsetek mieszkańców w dzielnicach:

Percentage of population by district:

1.17. Odsetek ludności przybyłej zza granicy w latach 1989-2002

Percentage of population that arrived in the period 1989-2002 from abroad

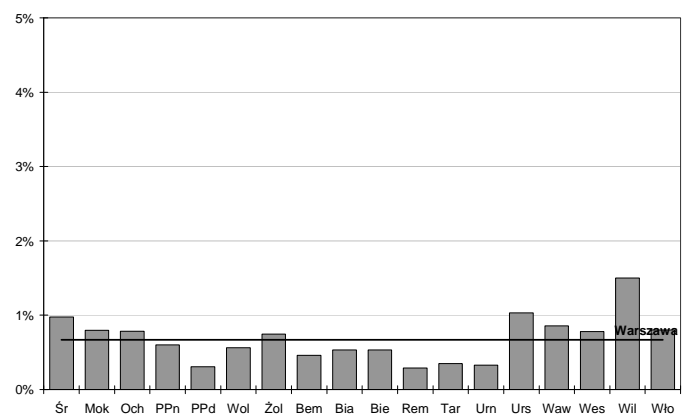

Centrum (skala 1:75 000)

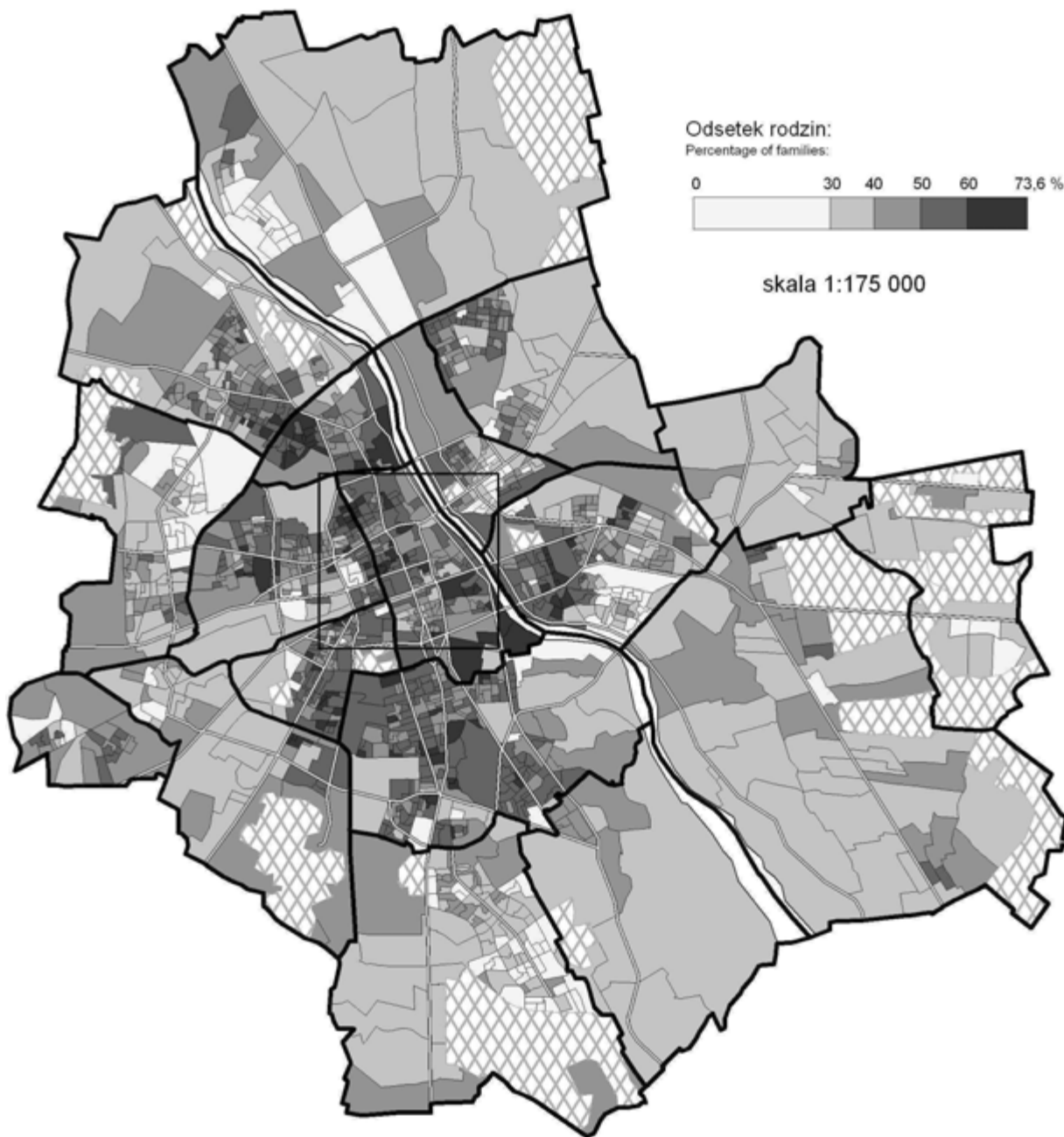
Odsetek ludności w dzielnicach:

Percentage of population by district:

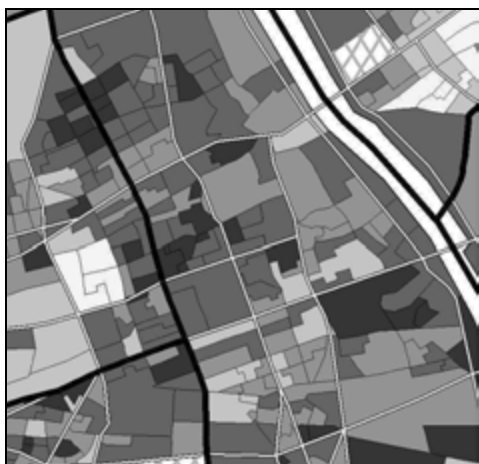

1.18. Odsetek rodzin bez dzieci w wieku do 24 lat

Percentage of families without children aged 24 and under

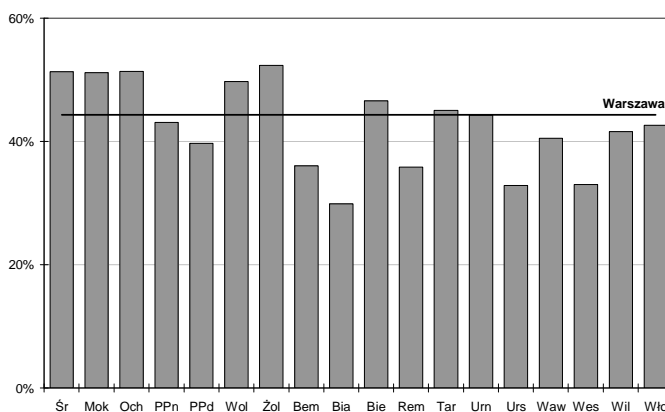

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek rodzin w dzielnicach:

Percentage of families by district:

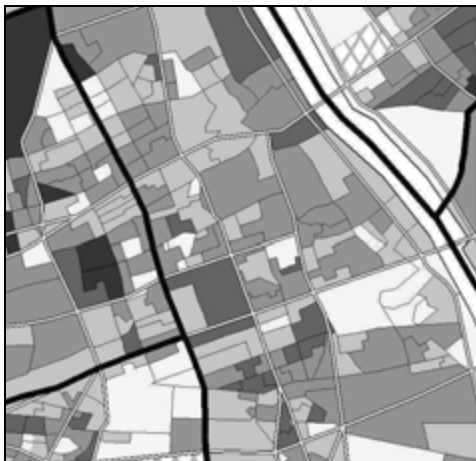

1.19. Odsetek rodzin z jednym dzieckiem w wieku do 24 lat

Percentage of families with one child aged 24 and under

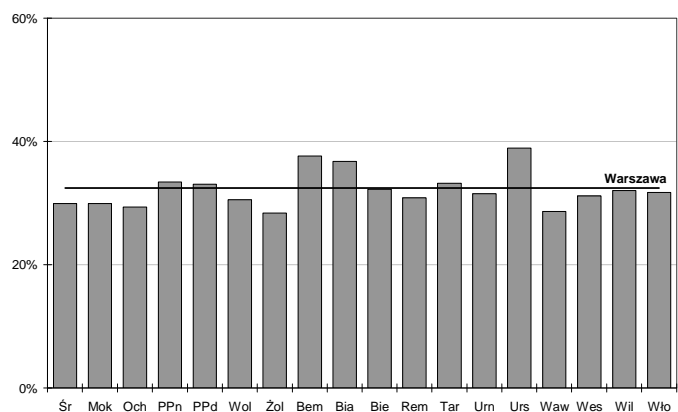

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek rodzin w dzielnicach:

Percentage of families by district:

1.20. Odsetek rodzin z dwójką dzieci w wieku do 24 lat

Percentage of families with two children aged 24 and under

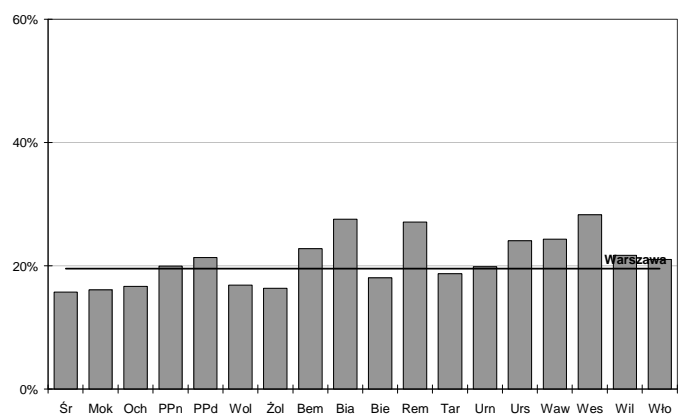

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek rodzin w dzielnicach:

Percentage of families by district:

1.21. Odsetek rodzin z trójką dzieci w wieku do 24 lat

Percentage of families with three children aged 24 and under

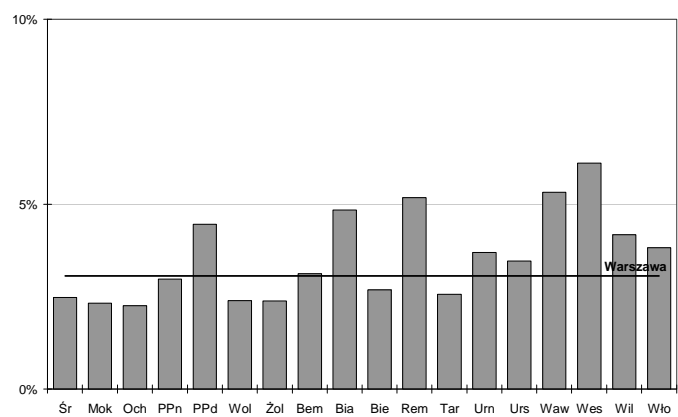

Centrum (skala 1:75 000)

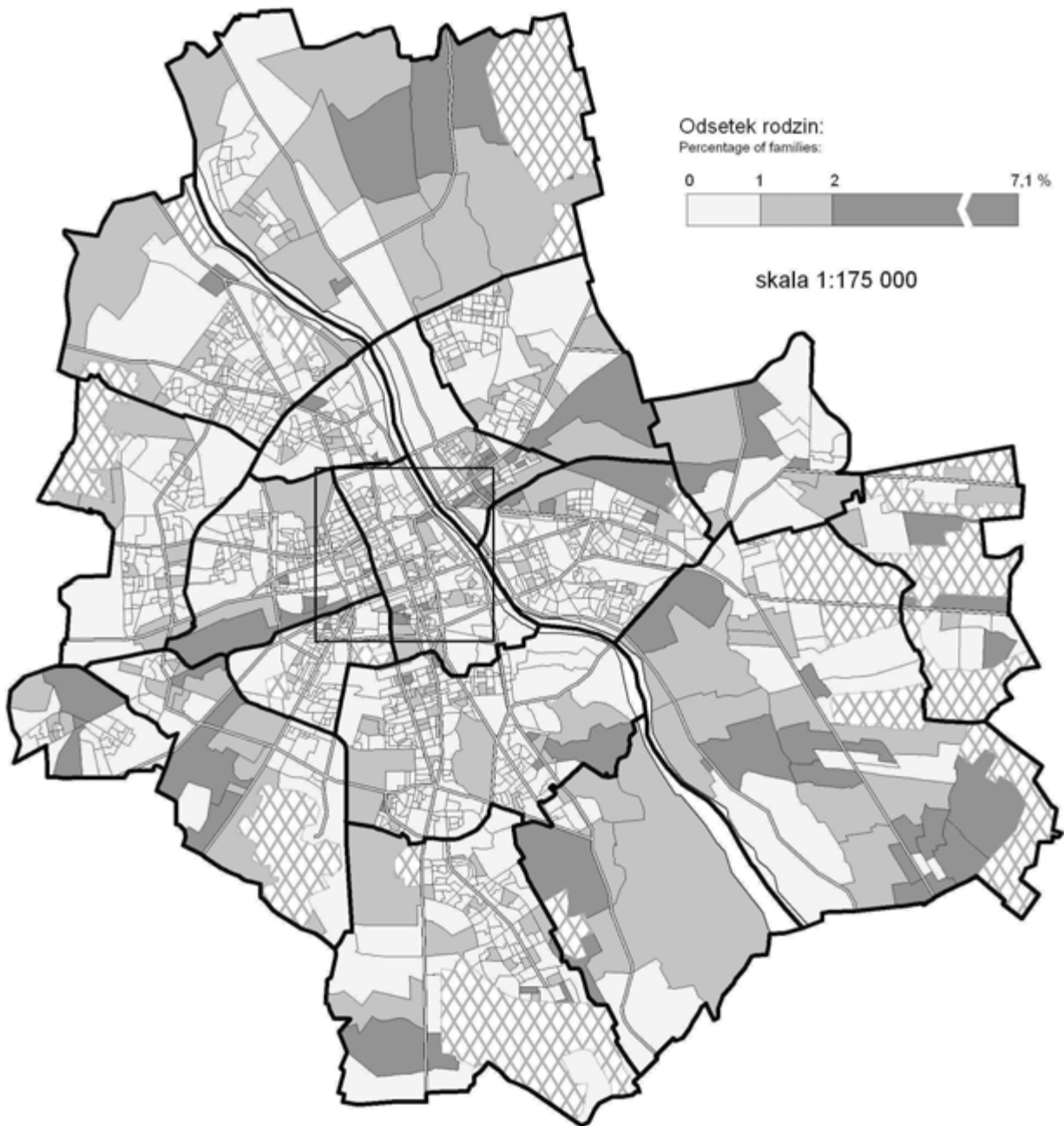
Odsetek rodzin w dzielnicach:

Percentage of families by district:

1.22. Odsetek rodzin z czwórką lub więcej dzieci w wieku do 24 lat

Percentage of families with four or more children aged 24 and under

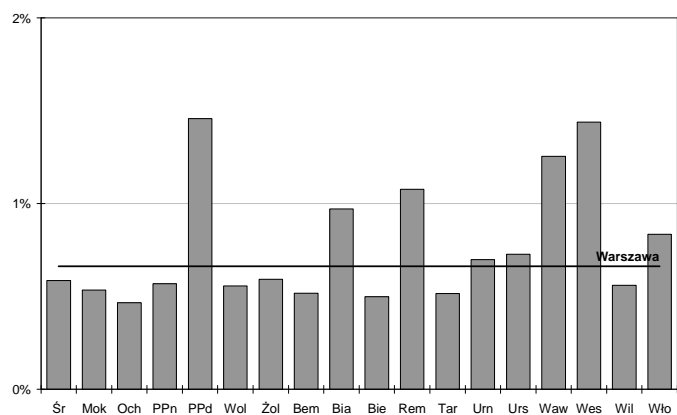

Centrum (skala 1:75 000)

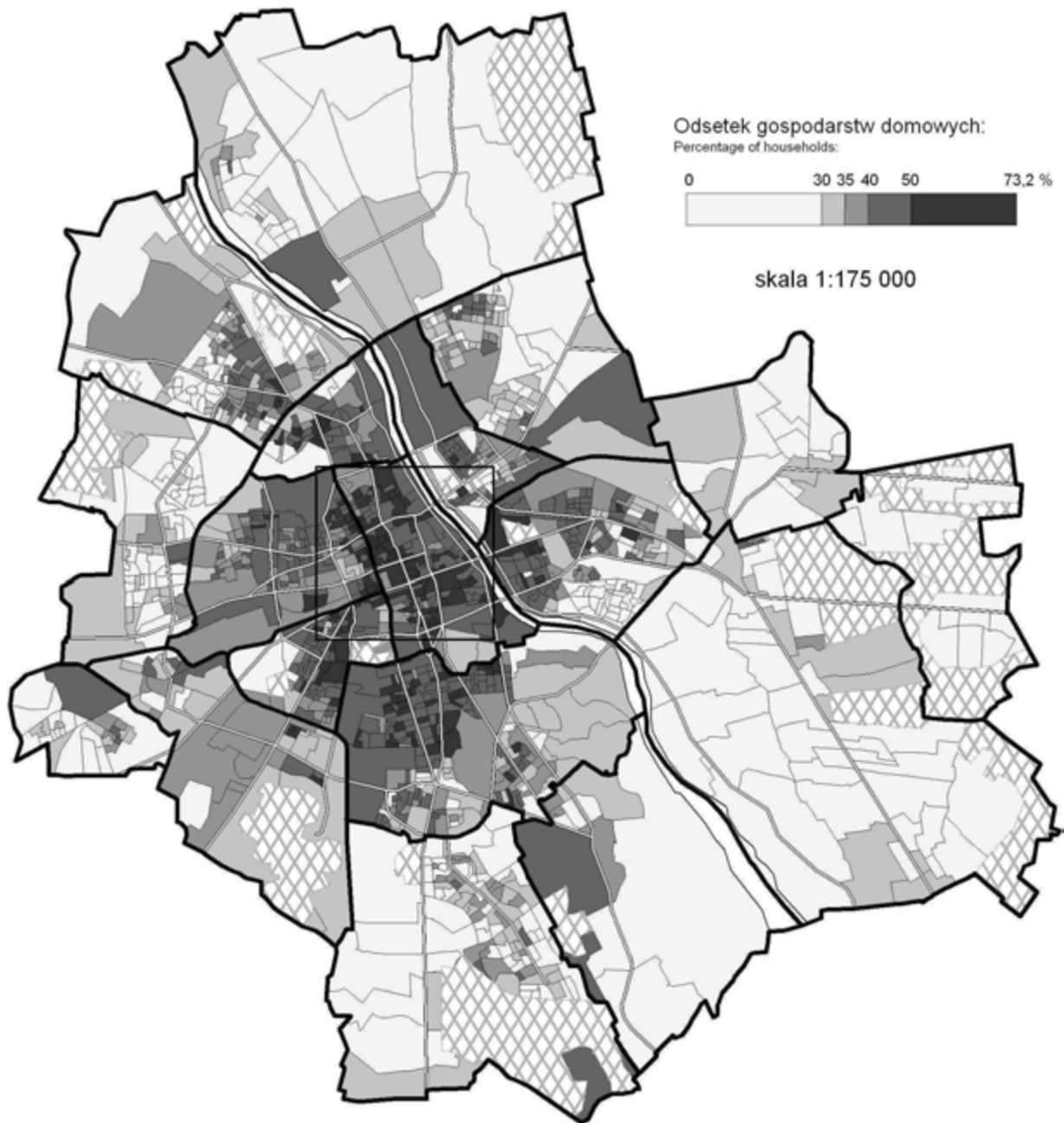
Odsetek rodzin w dzielnicach:

Percentage of families by district:

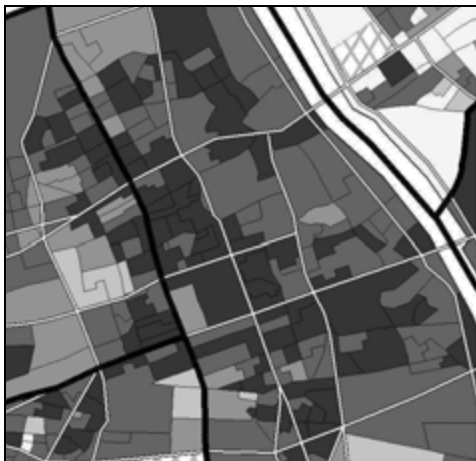

1.23. Odsetek gospodarstw domowych jednoosobowych

Percentage of one person households

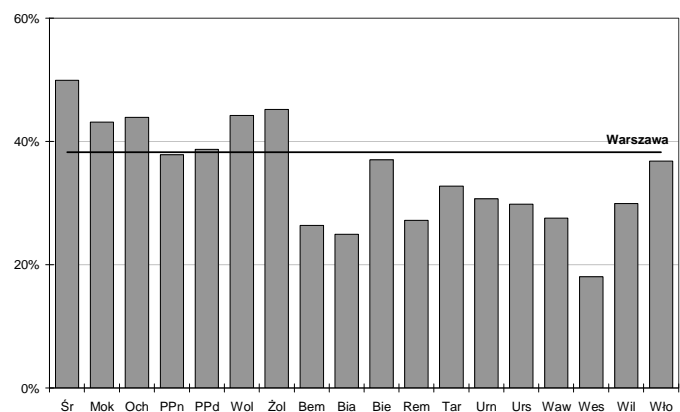

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek gospodarstw domowych w dzielnicach:

Percentage of households by district:

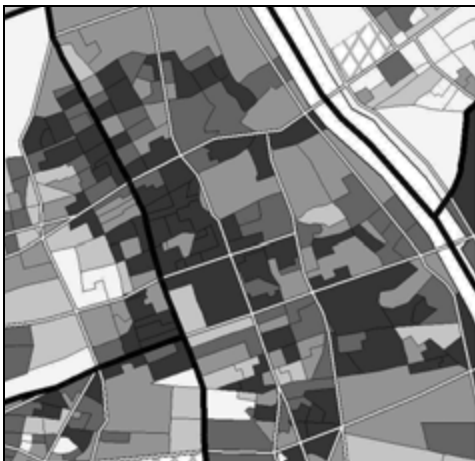

1.24. Odsetek kobiet w gospodarstwach domowych jednoosobowych

Percentage of women living in one person households

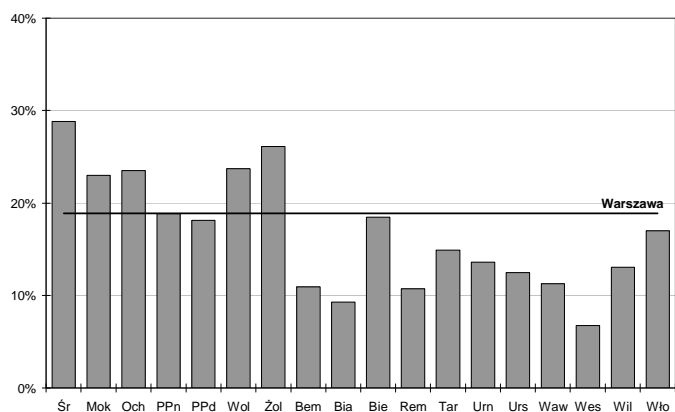

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek kobiet w dzielnicach:

Percentage of women by district:

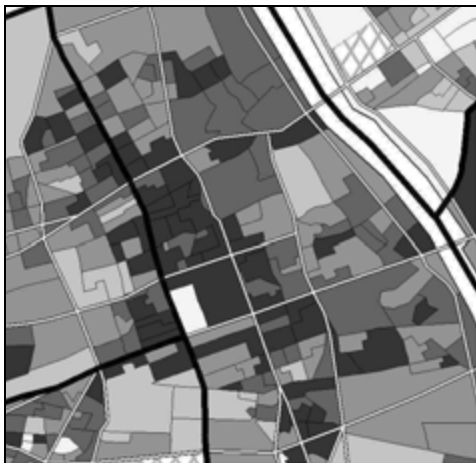

1.25. Odsetek mężczyzn w gospodarstwach domowych jednoosobowych

Percentage of men living in one person households

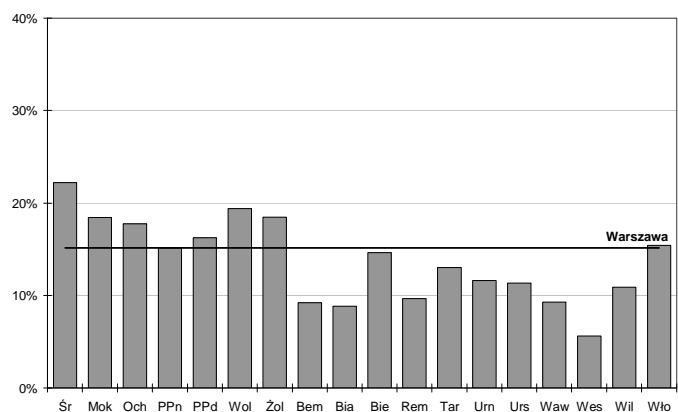

Centrum (skala 1:75 000)

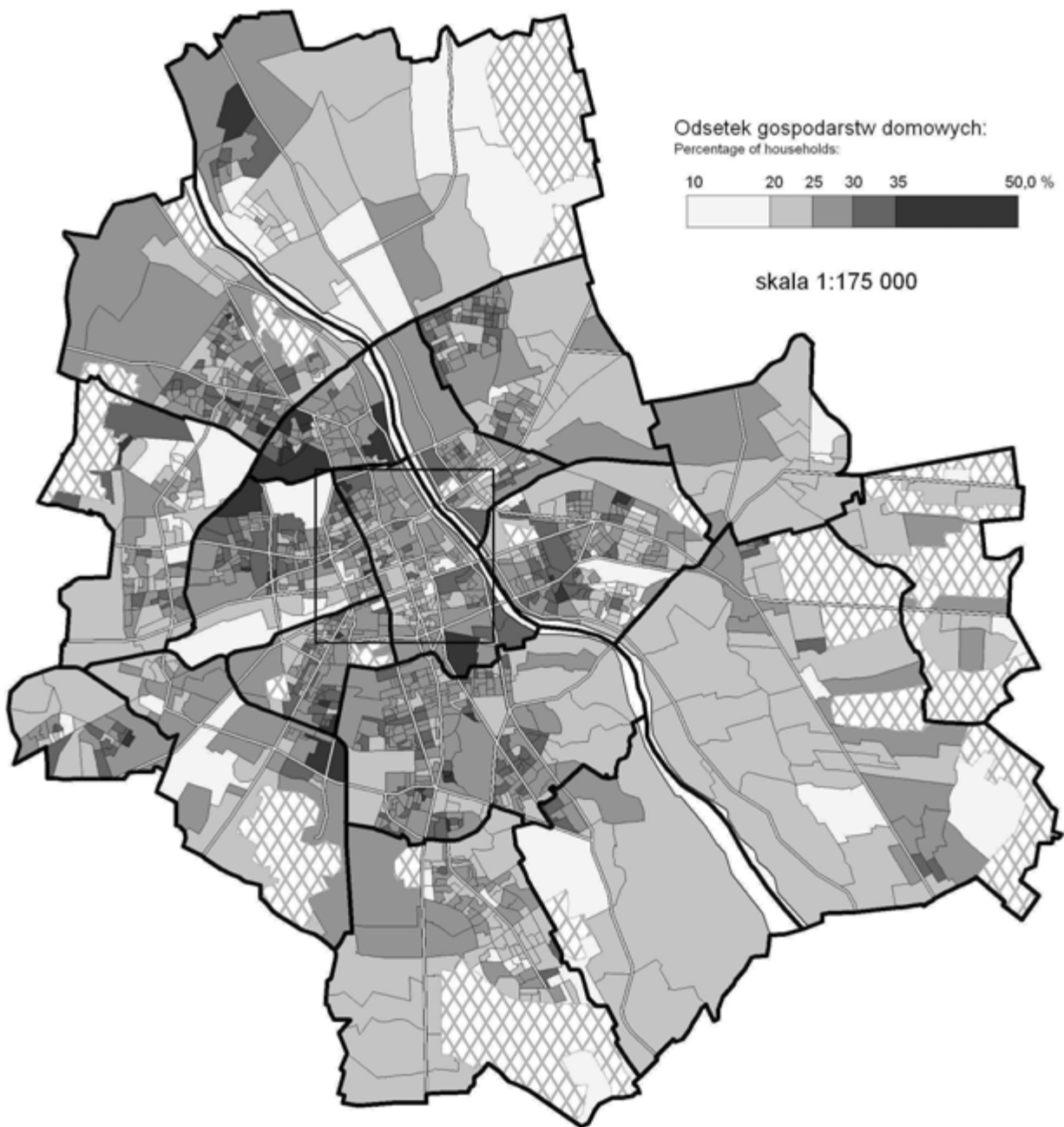
Odsetek mężczyzn w dzielnicach:

Percentage of men by district:

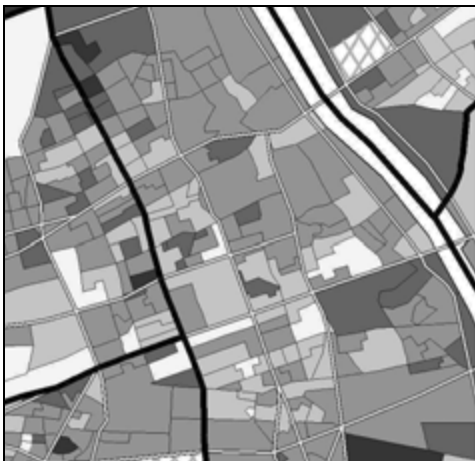

1.26. Odsetek gospodarstw domowych dwuosobowych

Percentage of two person households

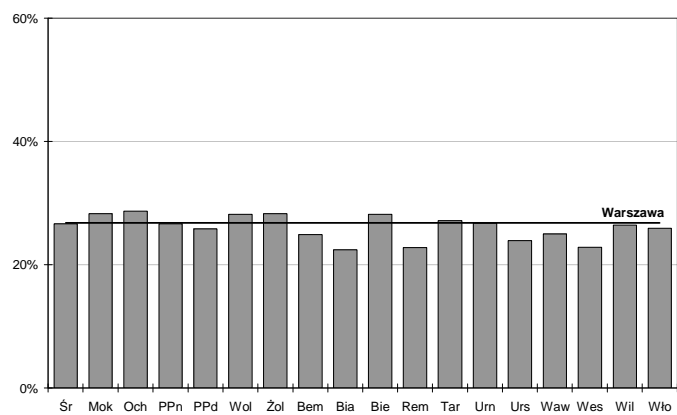

Centrum (skala 1:75 000)

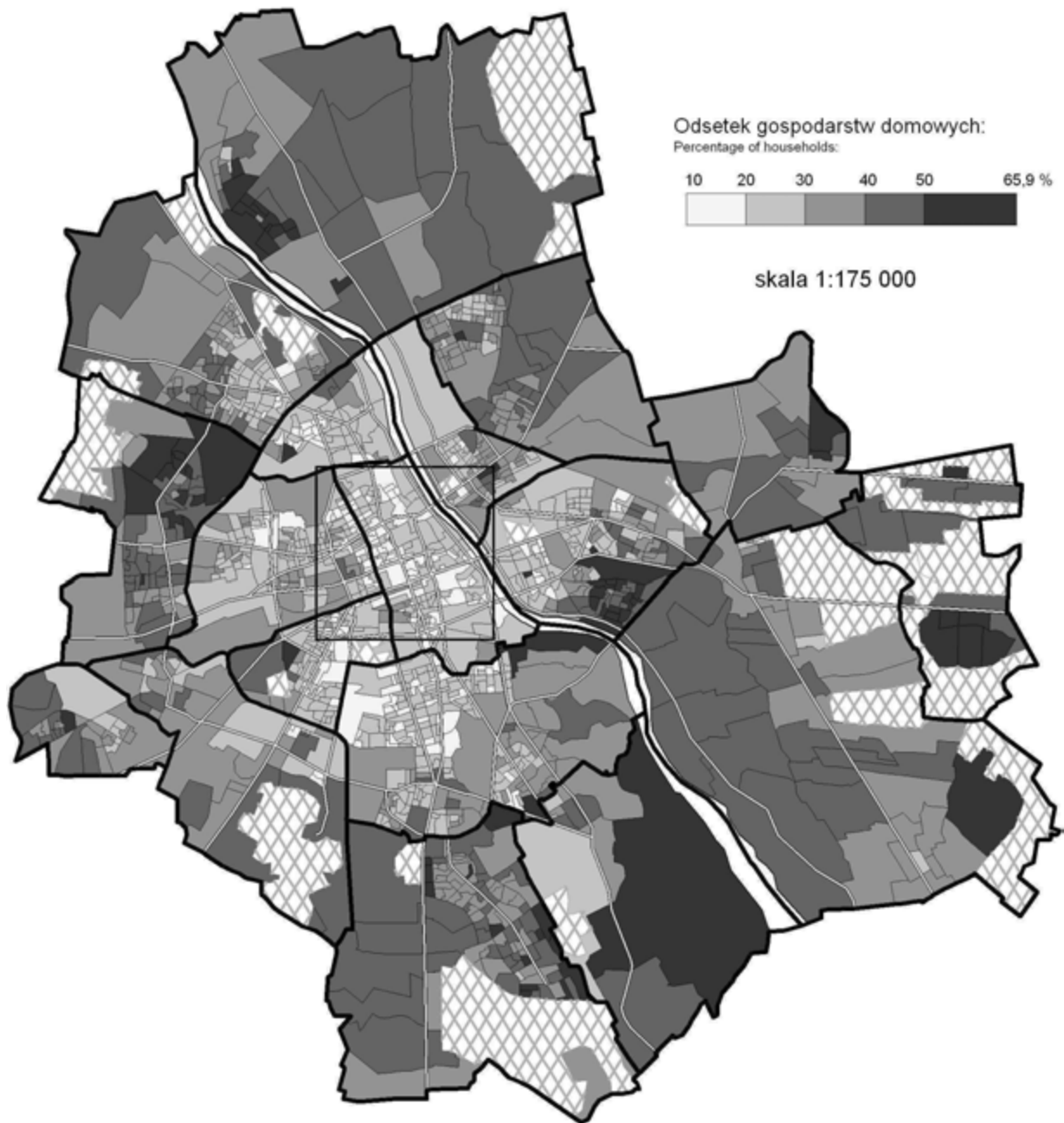
Odsetek gospodarstw domowych w dzielnicach:

Percentage of households by district:

1.27. Odsetek gospodarstw domowych trzy- i czteroosobowych

Percentage of three and four person households

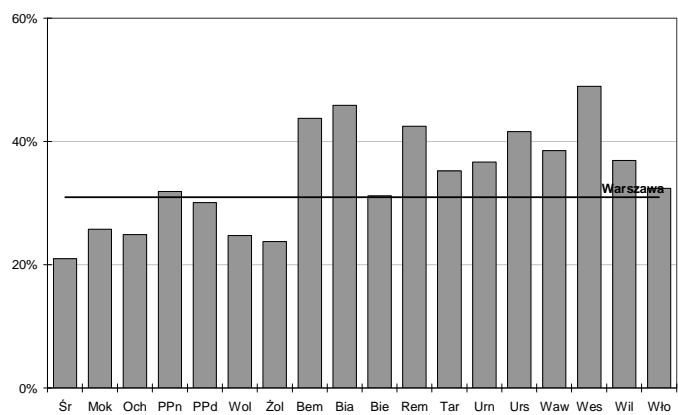

Centrum (skala 1:75 000)

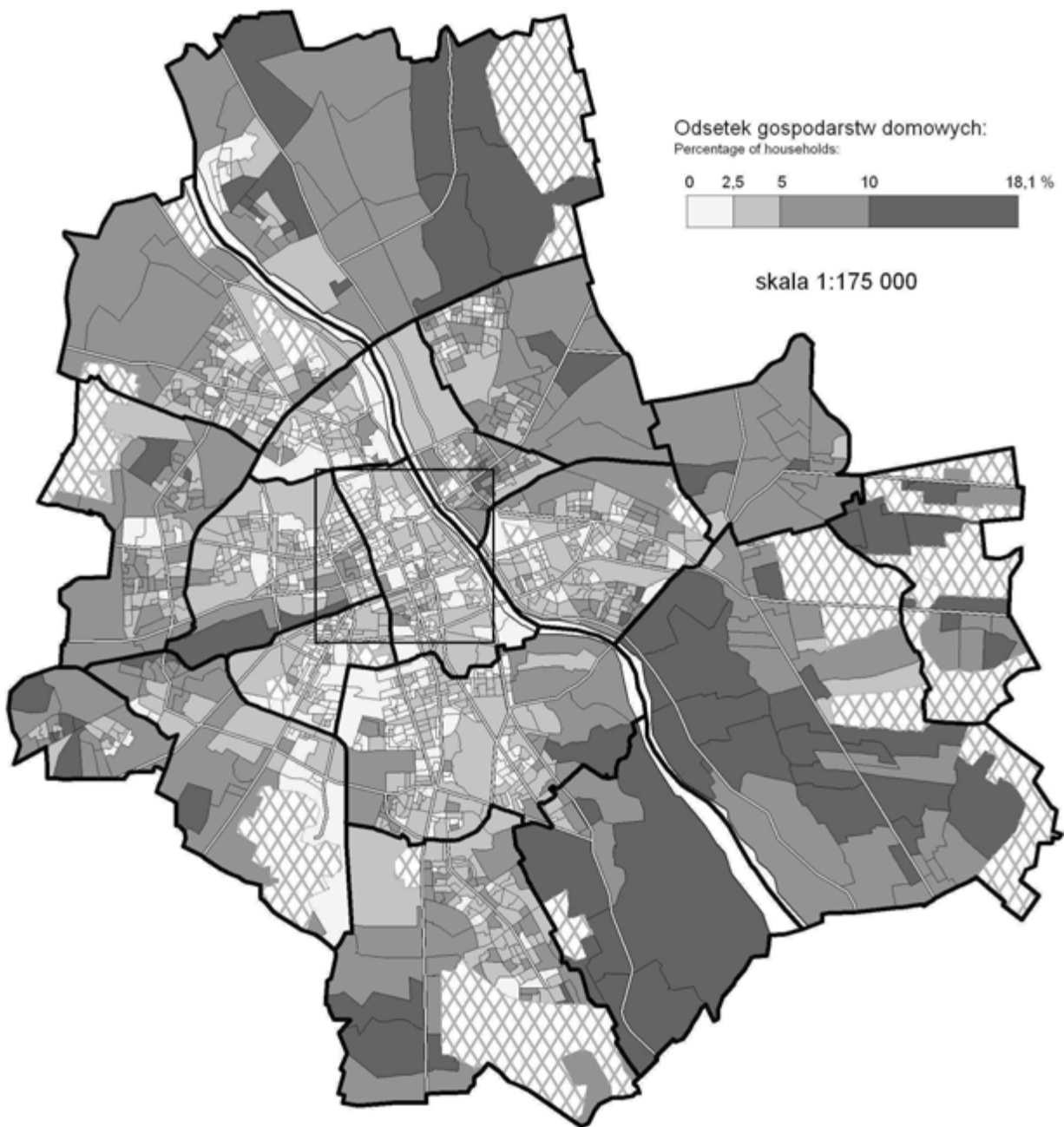
Odsetek gospodarstw domowych w dzielnicach:

Percentage of households by district:

1.28. Odsetek gospodarstw domowych pięcio- i więcej osobowych

Percentage of five or more person households

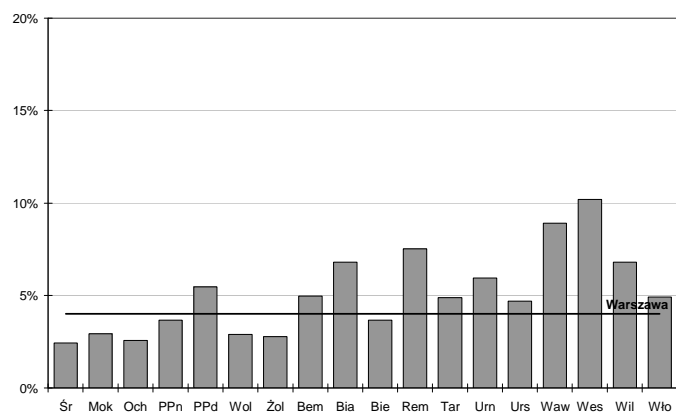

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek gospodarstw domowych w dzielnicach:

Percentage of households by district:

1.29. Średnia liczba osób w gospodarstwie domowym

Average number of persons in a household

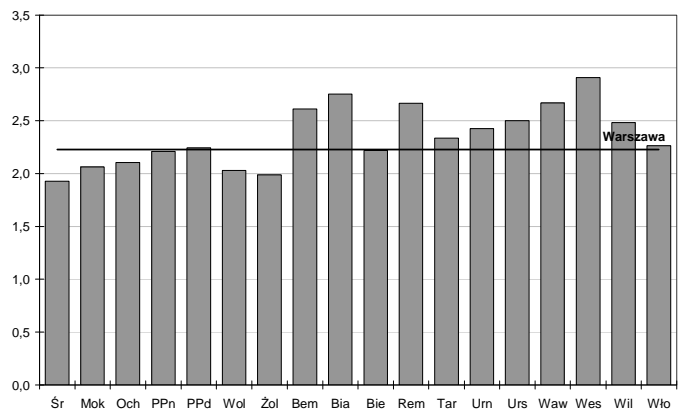

Centrum (skala 1:75 000)

Średnia liczba osób w dzielnicach:

Average number of persons by district:

1.30. Odsetek ludności z wykształceniem wyższym

Percentage of population with tertiary education

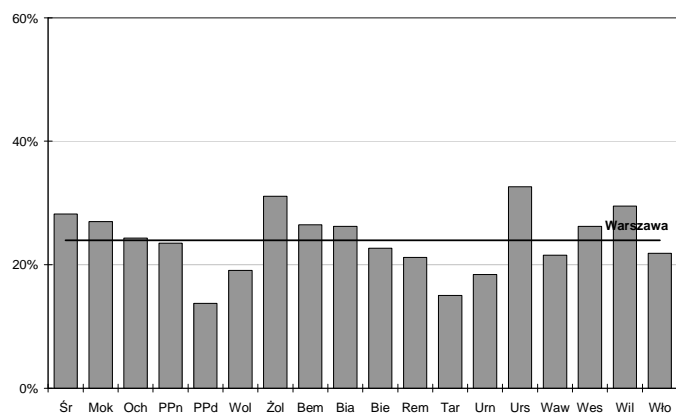

Centrum (skala 1:75 000)

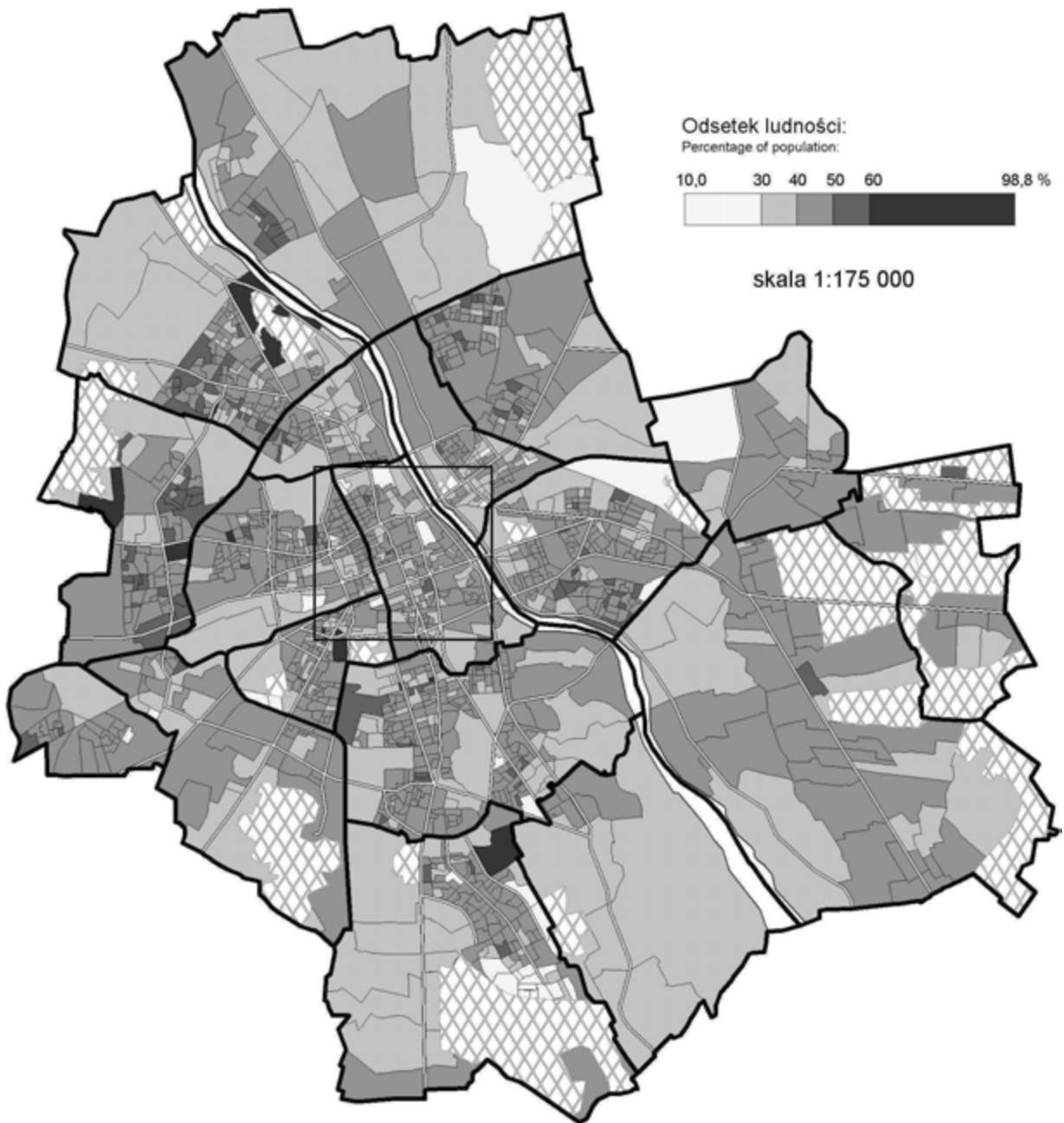
Odsetek ludności w dzielnicach:

Percentage of population by district:

1.31. Odsetek ludności z wykształceniem średnim i policealnym

Percentage of population with secondary and post-secondary education

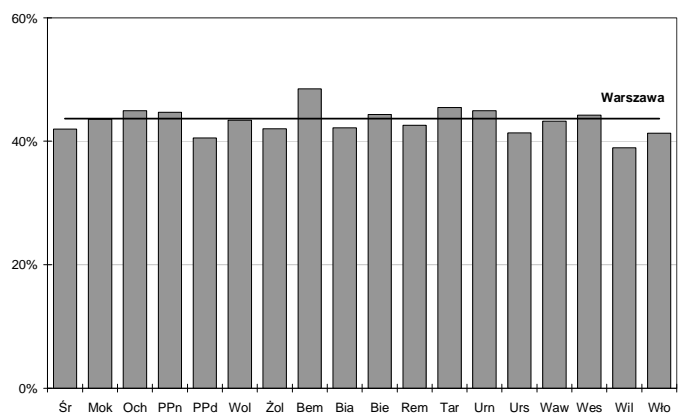

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek ludności w dzielnicach:

Percentage of population by district:

1.32. Odsetek ludności z wykształceniem zawodowym, podstawowym i niepełnym podstawowym

Percentage of population with vocational, primary and incomplete primary education

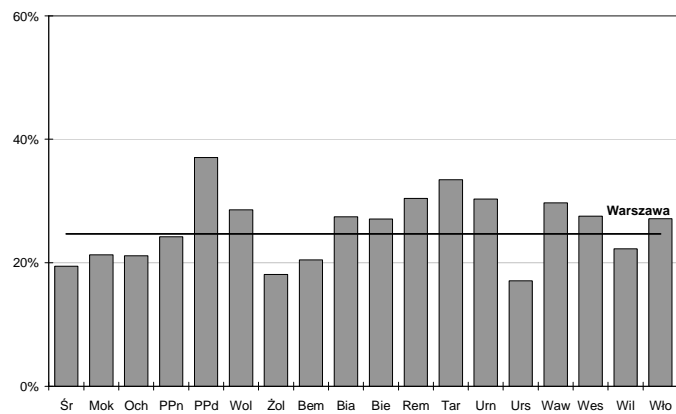

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek ludności w dzielnicach:

Percentage of population by district:

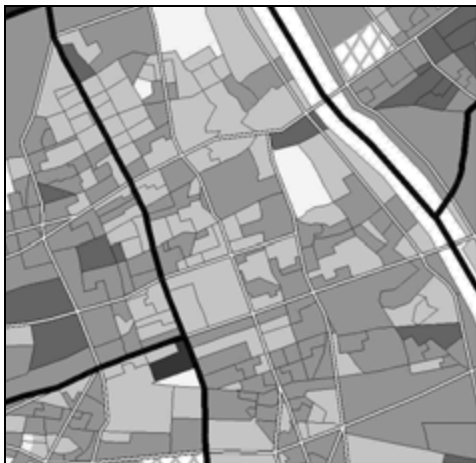

1.33. Odsetek ludności aktywnej zawodowo

Percentage of economically active population

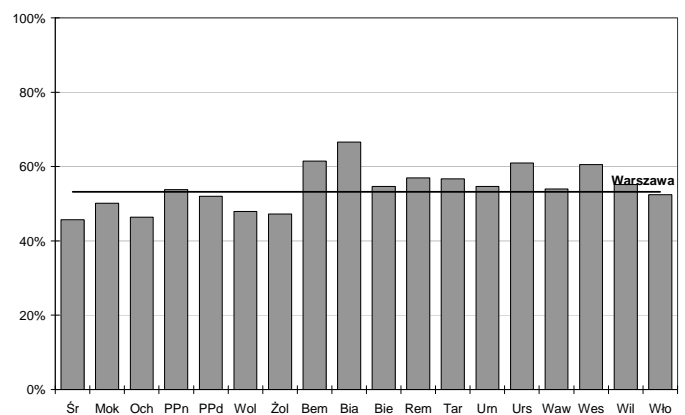

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek ludności w dzielnicach:

Percentage of population by district:

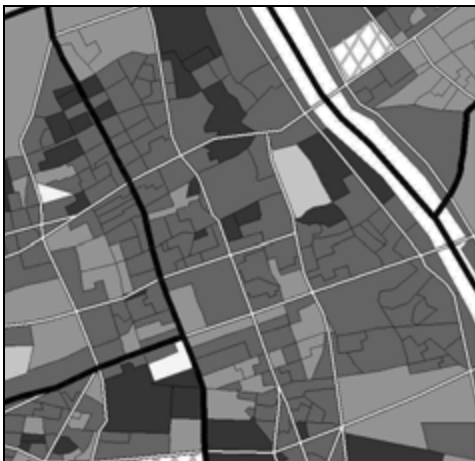

1.34. Odsetek ludności biernej zawodowo

Percentage of economically inactive population

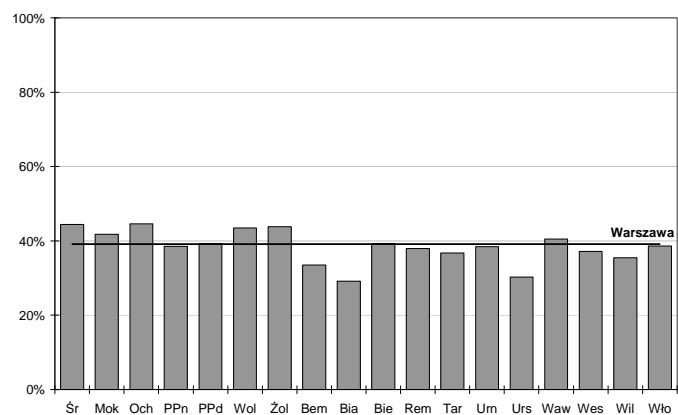

Centrum (skala 1:75 000)

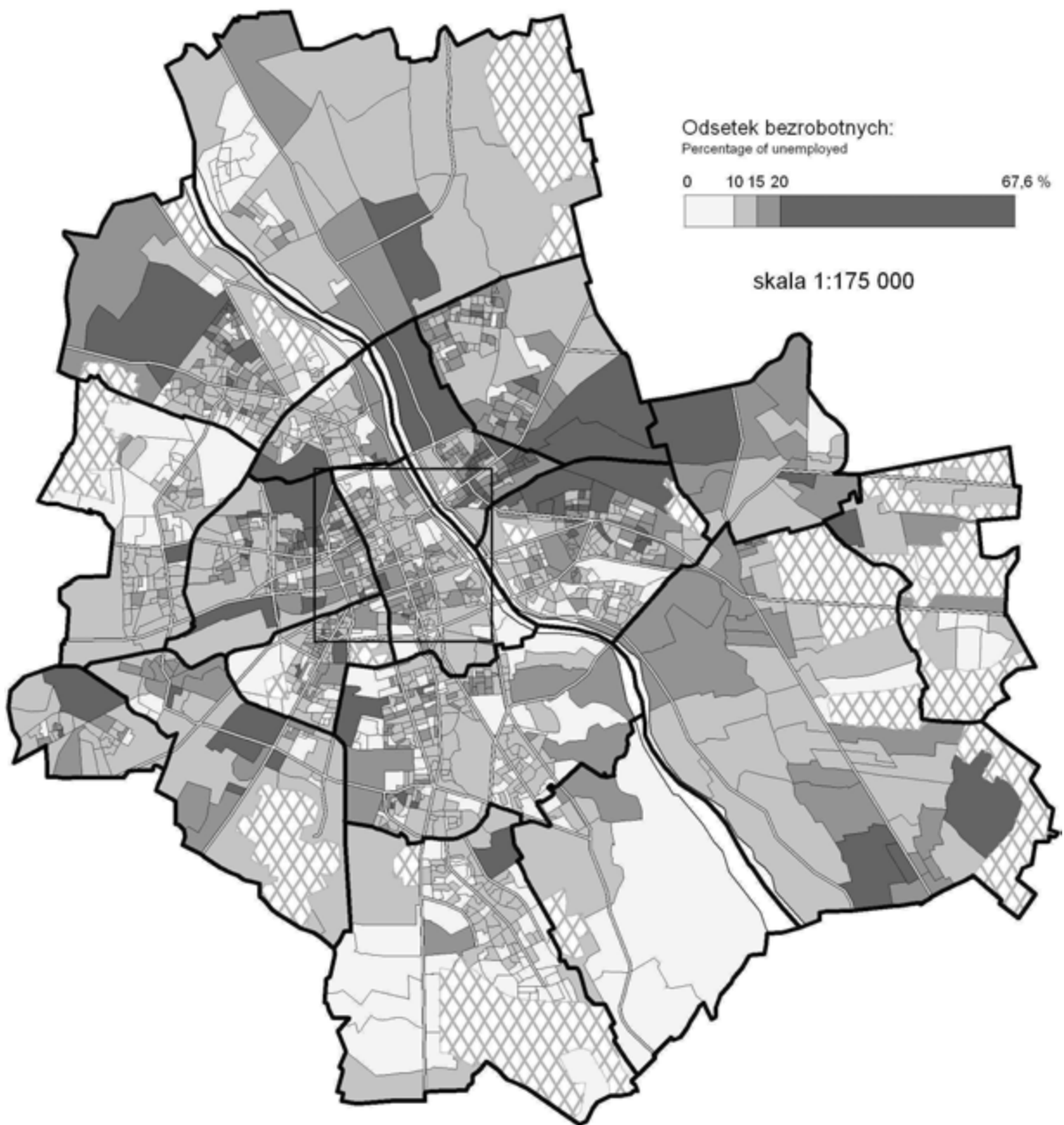
Odsetek ludności w dzielnicach:

Percentage of population by district:

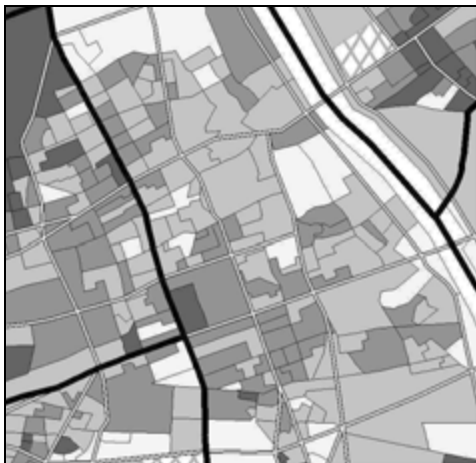

1.35. Odsetek bezrobotnych

Percentage of unemployed

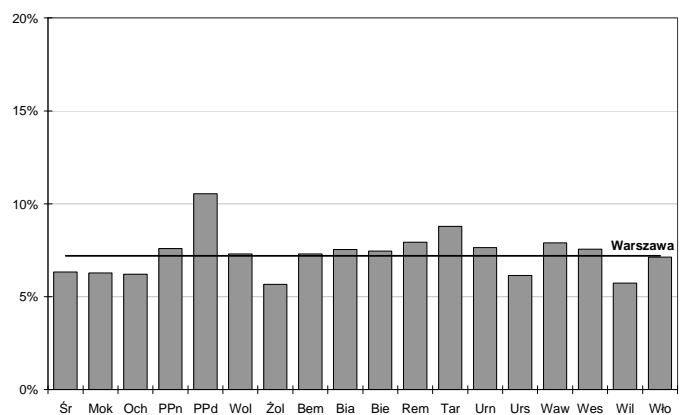

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek bezrobotnych w dzielnicach:

Percentage of unemployed by district:

1.36. Odsetek ludności pracującej

Percentage of employed persons

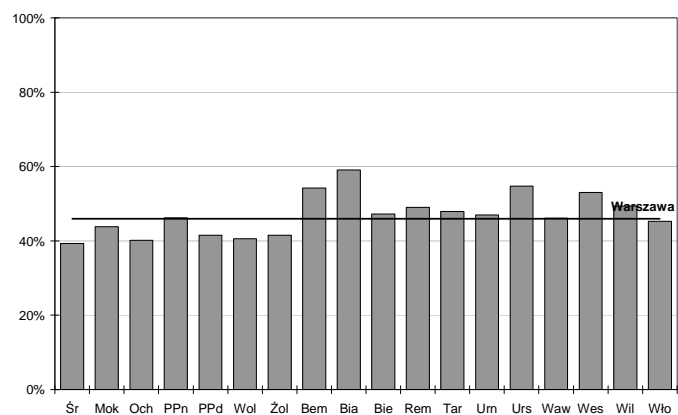

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek ludności w dzielnicach:

Percentage of population by district:

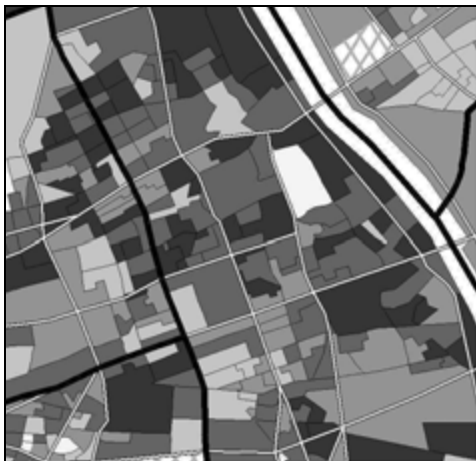

1.37. Odsetek ludności posiadającej własne źródło utrzymania

Percentage of population with own source of income

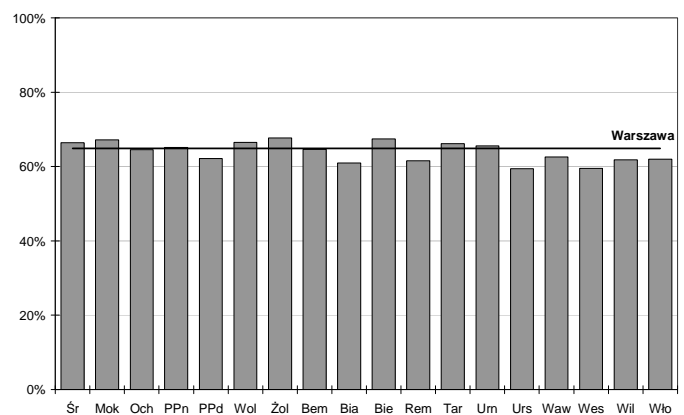

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek ludności w dzielnicach:

Percentage of population by district:

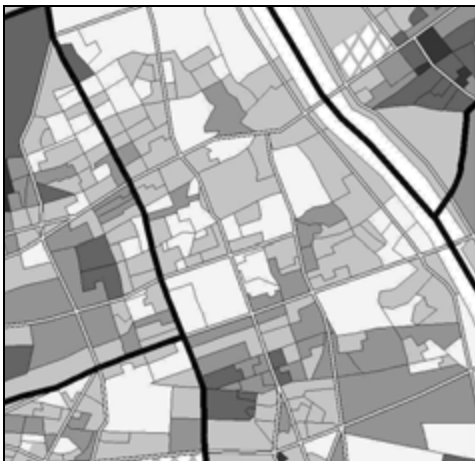

1.38. Odsetek ludności pozostającej na utrzymaniu

Percentage of economically dependent population

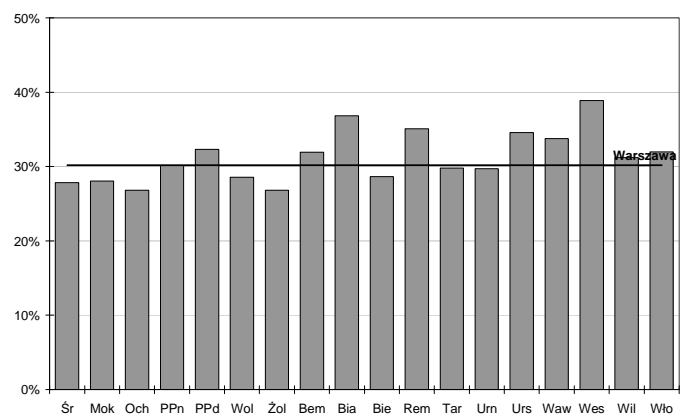

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek ludności w dzielnicach:

Percentage of population by district:

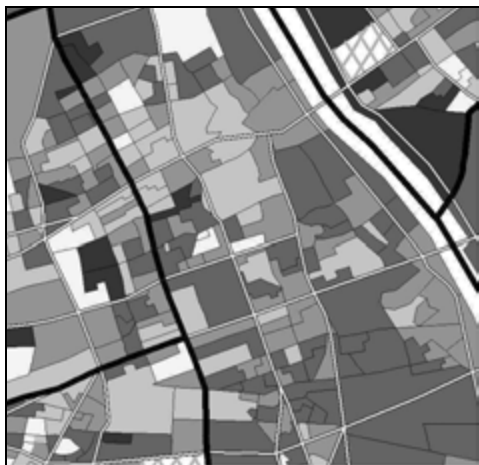

1.39. Odsetek pracujących w zawodzie parlamentarzysty, wyższego urzędnika i kierownika

Percentage of employed persons by occupational group: legislators, senior officials and managers

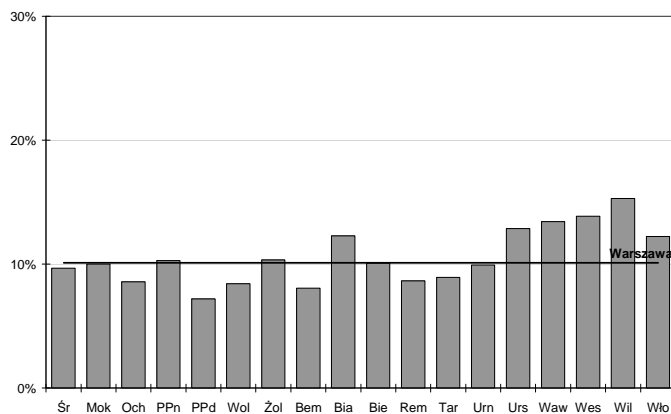

Centrum (skala 1:75 000)

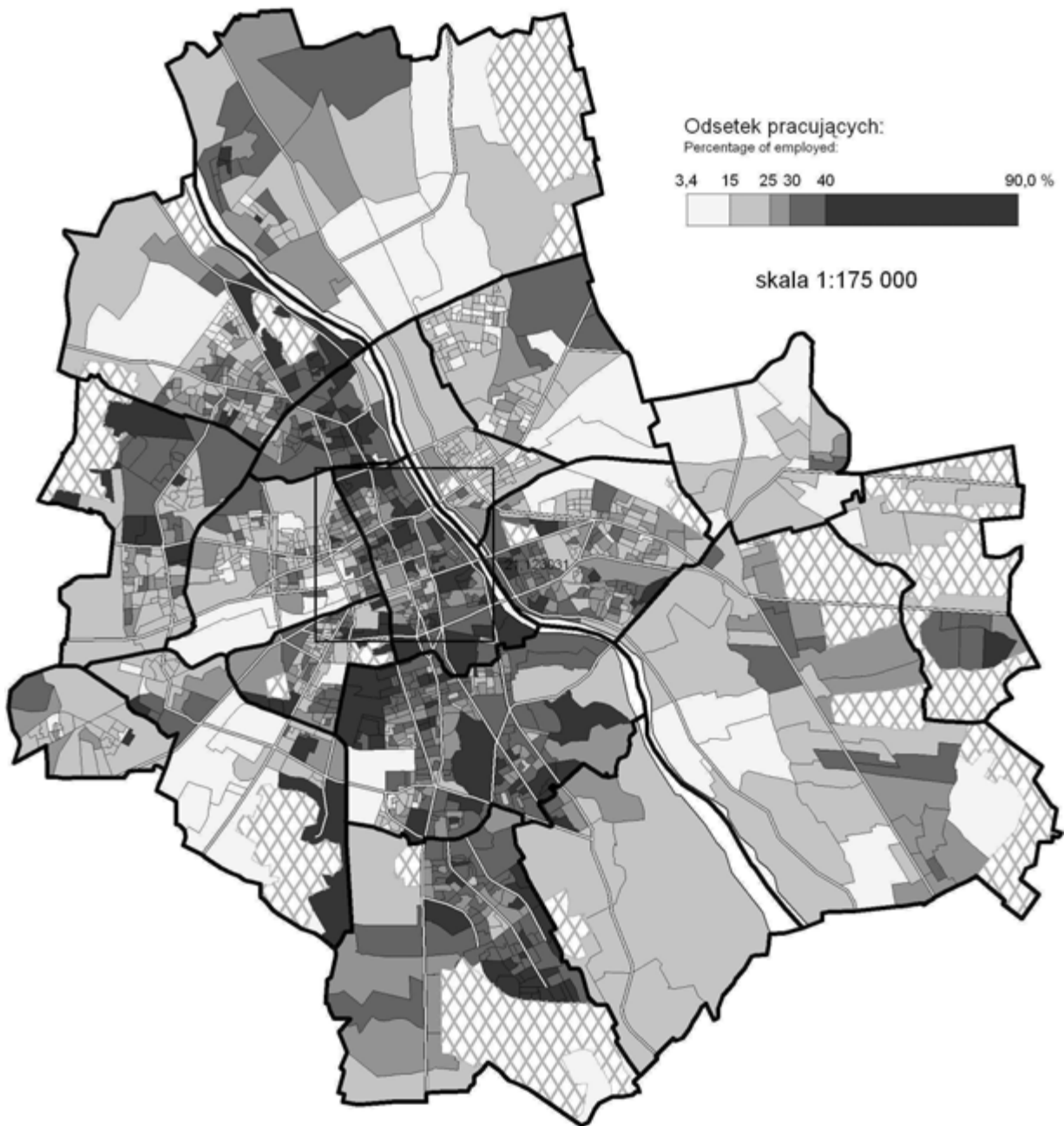
Odsetek pracujących w dzielnicach:

Percentage of employed by district:

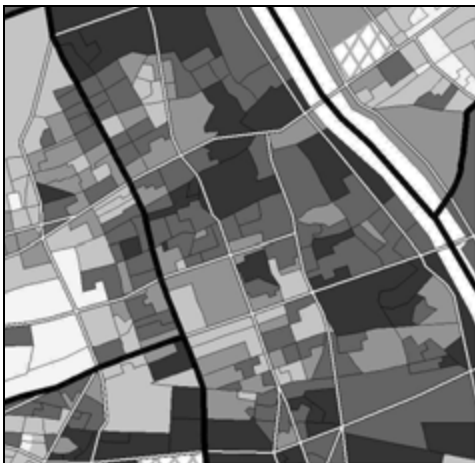

1.40. Odsetek pracujących w zawodzie specjalisty

Percentage of employed persons by occupational group: professional occupations

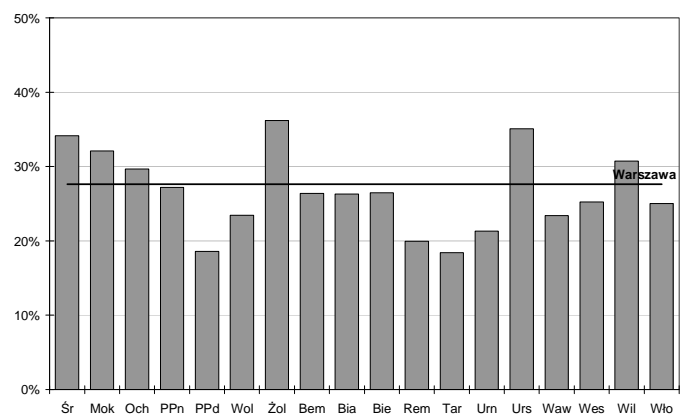

Centrum (skala 1:75 000)

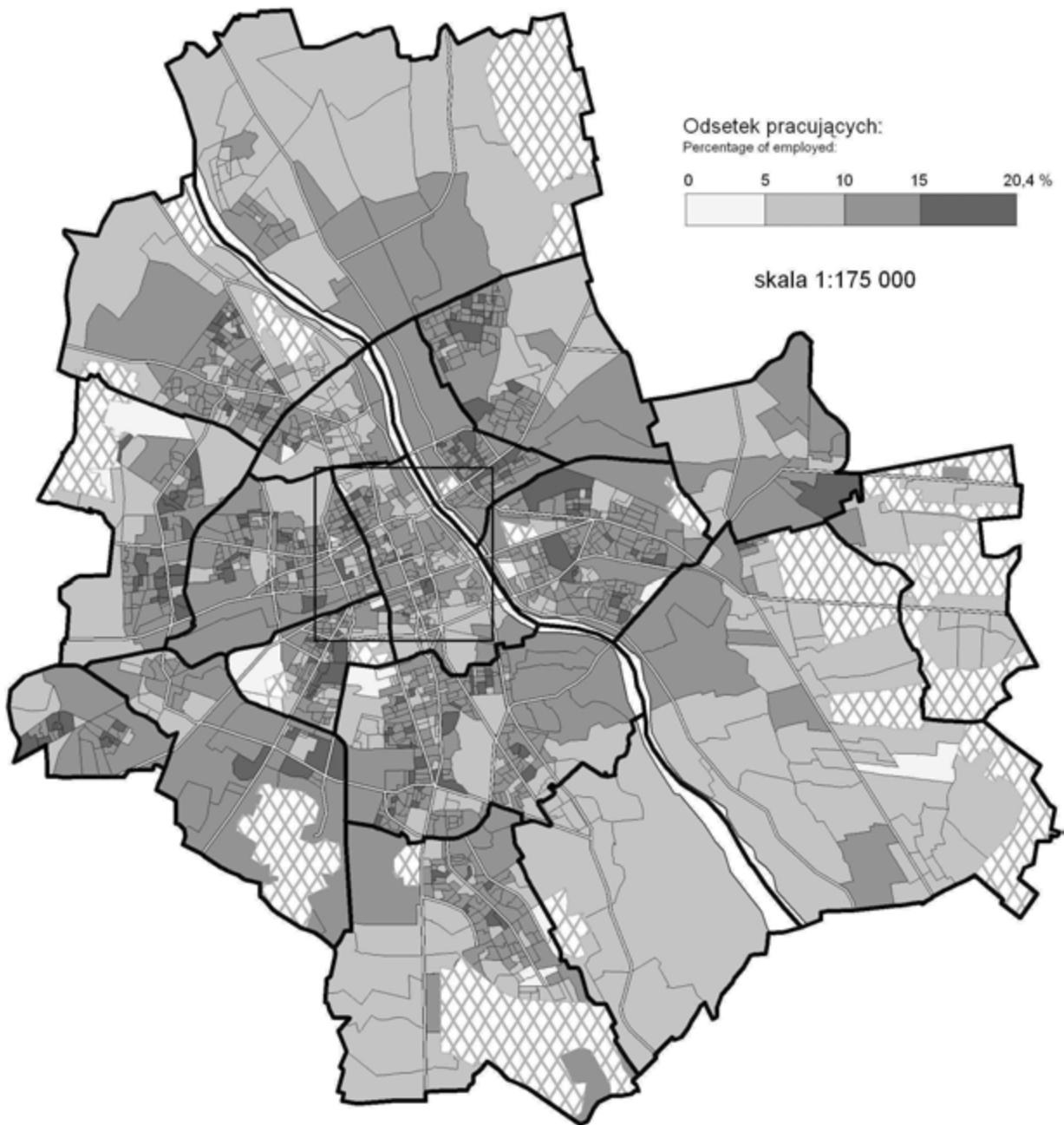
Odsetek pracujących w dzielnicach:

Percentage of employed by district:

1.41. Odsetek pracujących w zawodzie pracownika biurowego

Percentage of employed persons by occupational group: office workers

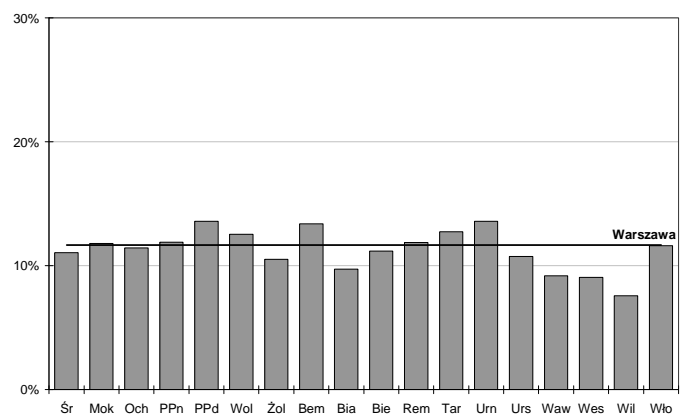

Centrum (skala 1:75 000)

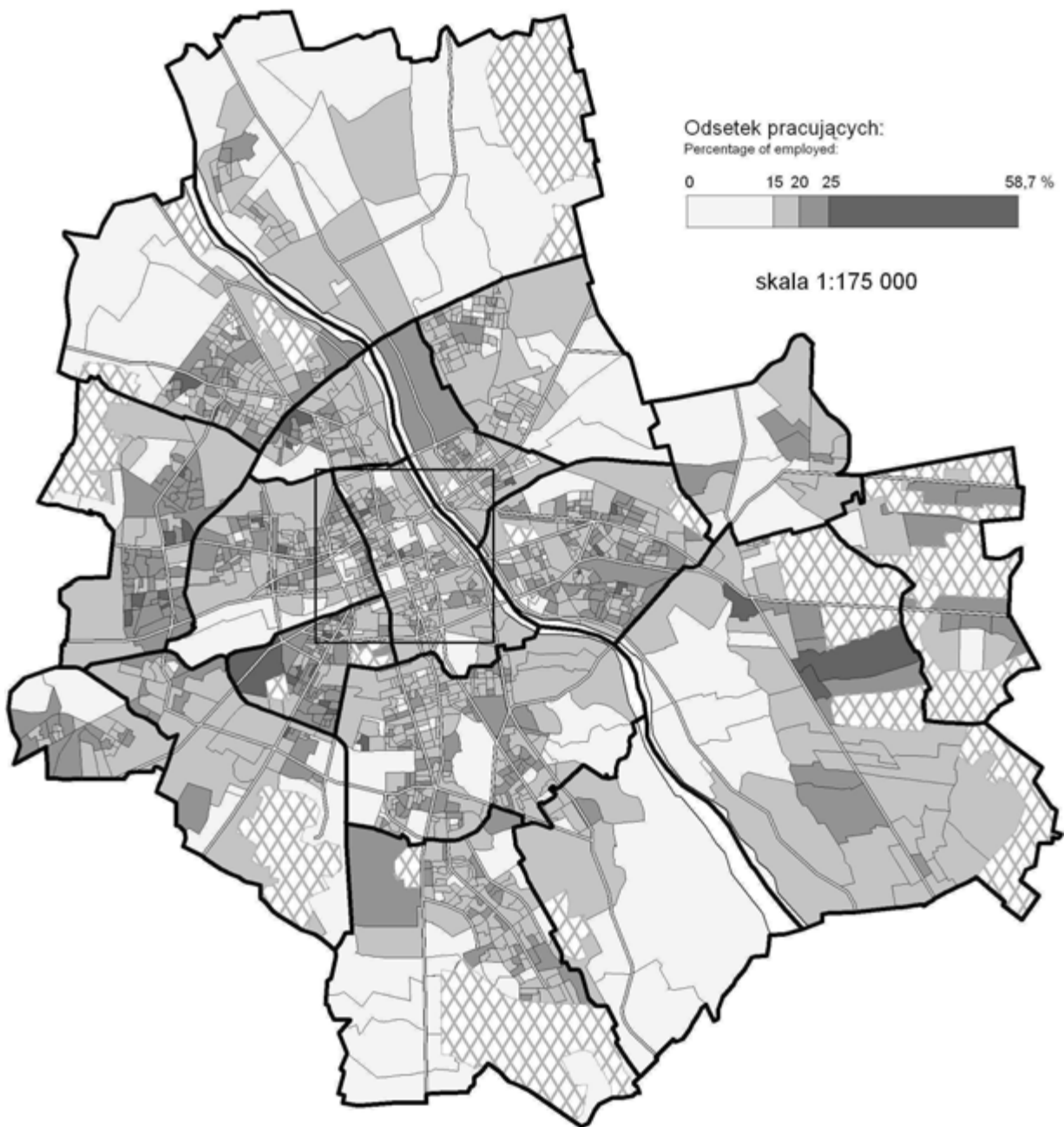
Odsetek pracujących w dzielnicach:

Percentage of employed by district:

1.42. Odsetek pracujących w zawodzie technika i inny średni personel

Percentage of employed persons by occupational group: technicians and junior managers

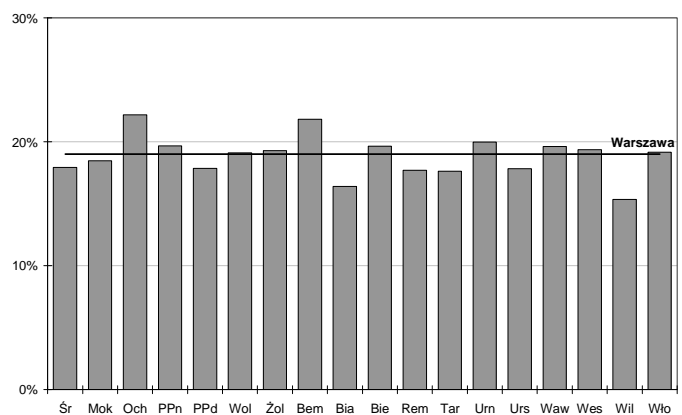

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek pracujących w dzielnicach:

Percentage of employed by district:

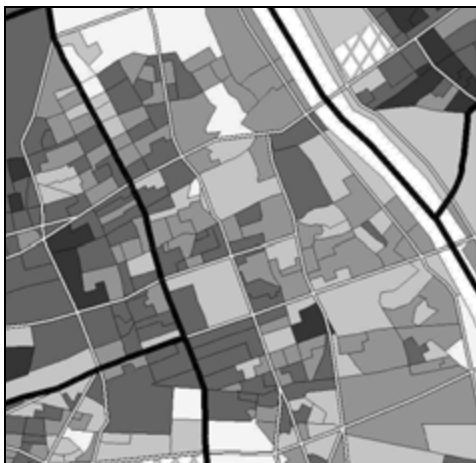

1.43. Odsetek pracujących w zawodzie pracownika usług osobistych i sprzedawcy

Percentage of employed persons by occupational group: personal service workers and sales personnel

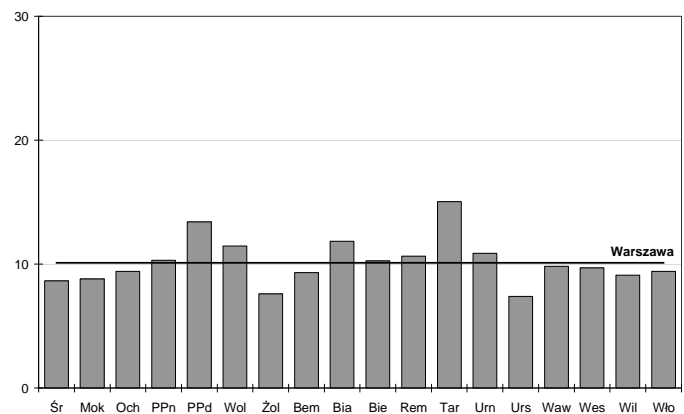

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek pracujących w dzielnicach:

Percentage of employed by district:

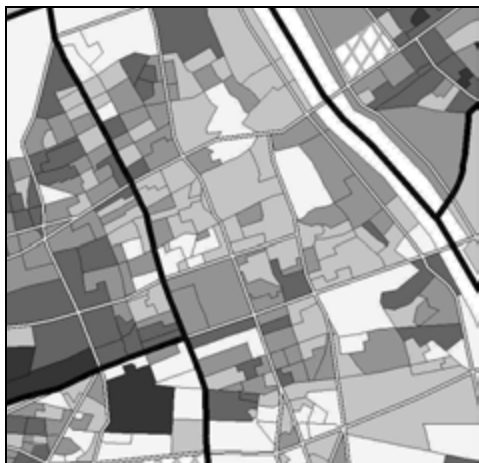

1.44. Odsetek pracujących w zawodzie robotnika przemysłowego i rzemieślnika

Percentage of employed persons by occupational group: craftsmen and workers in related trades

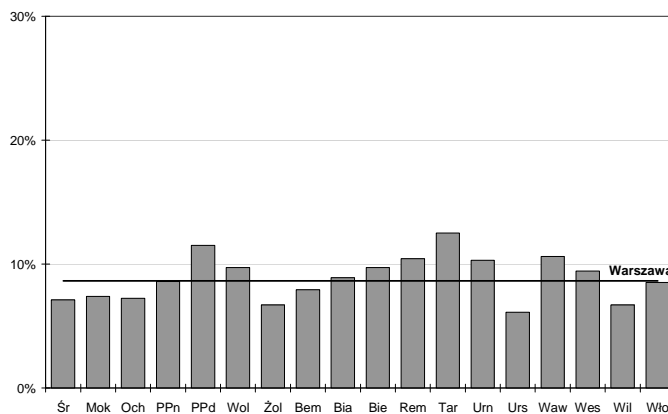

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek pracujących w dzielnicach:

Percentage of employed by district:

1.45. Odsetek pracujących w zawodzie operatora i montera maszyn i urządzeń

Percentage of employed persons by occupational group: plant and machine operators and assembly line workers

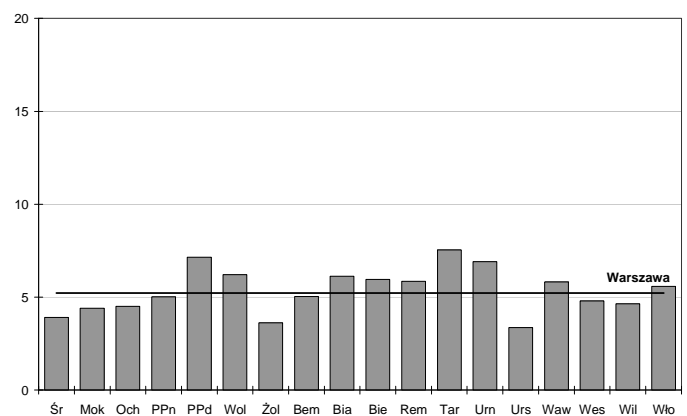

Centrum (skala 1:75 000)

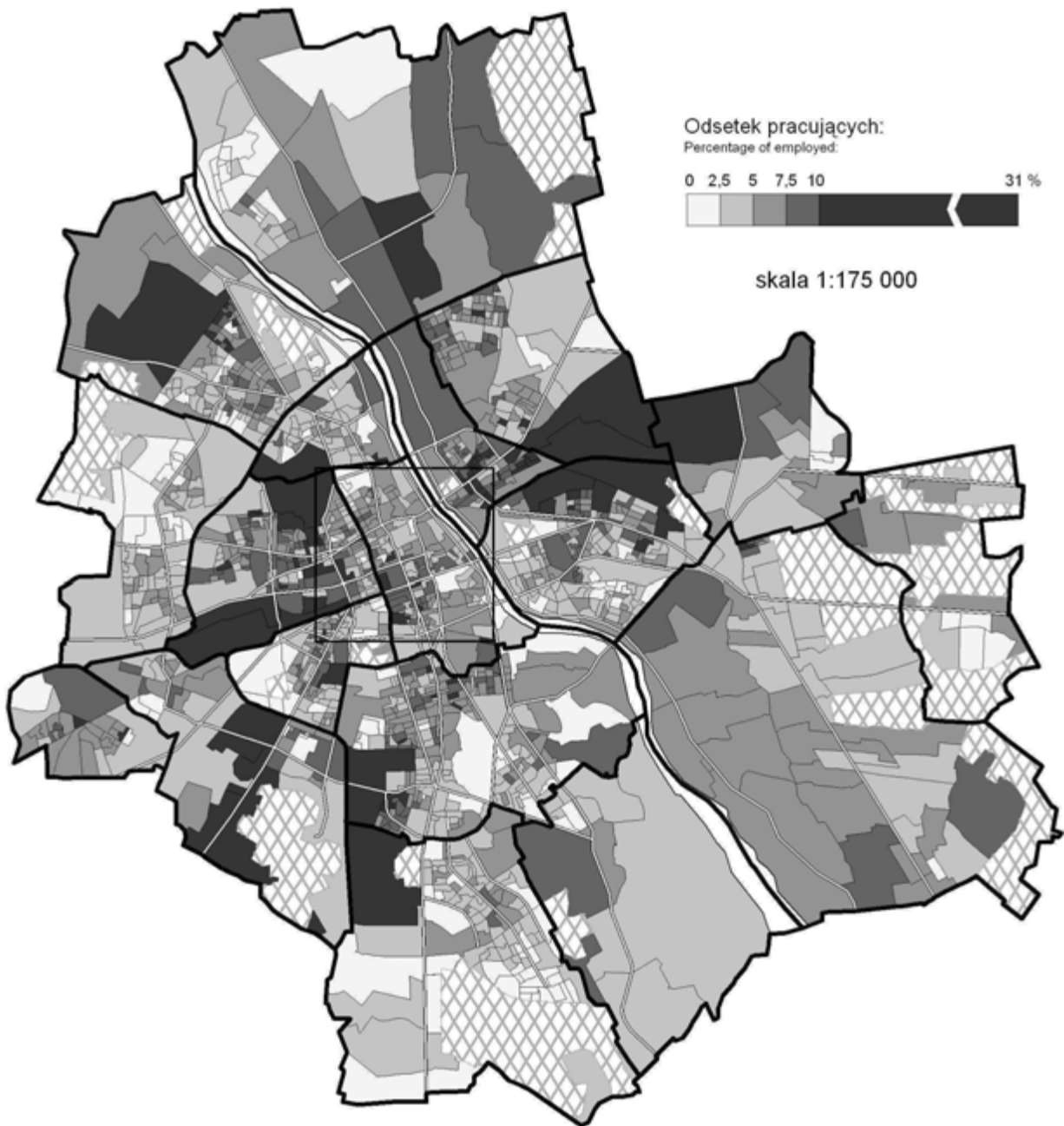
Odsetek pracujących w dzielnicach:

Percentage of employed by district:

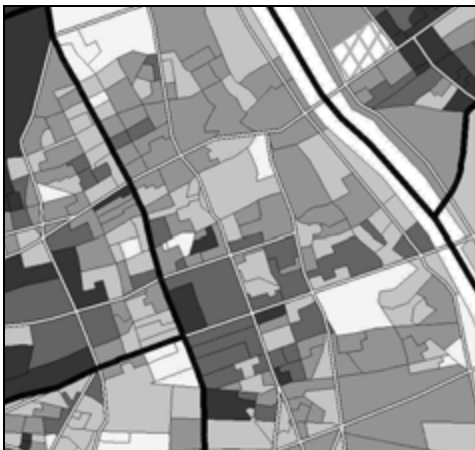

1.46. Odsetek pracujących w zawodzie pracownika przy pracach prostych

Percentage of employed persons by occupational group: unskilled manual workers

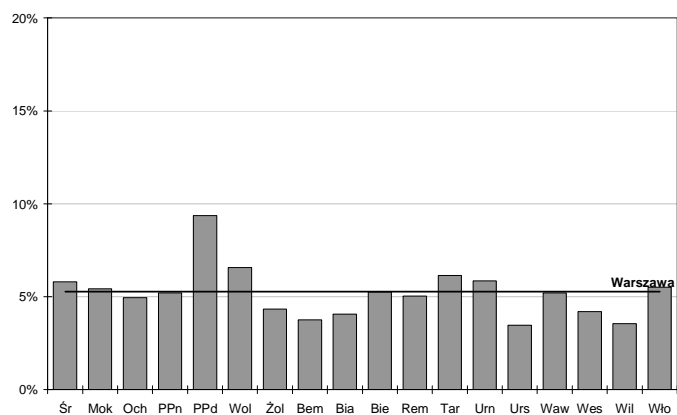

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek pracujących w dzielnicach:

Percentage of employed by district:

1.47. Odsetek pracujących w sekcji PKD: przetwórstwo przemysłowe

Percentage of employed persons by PKD section: manufacturing

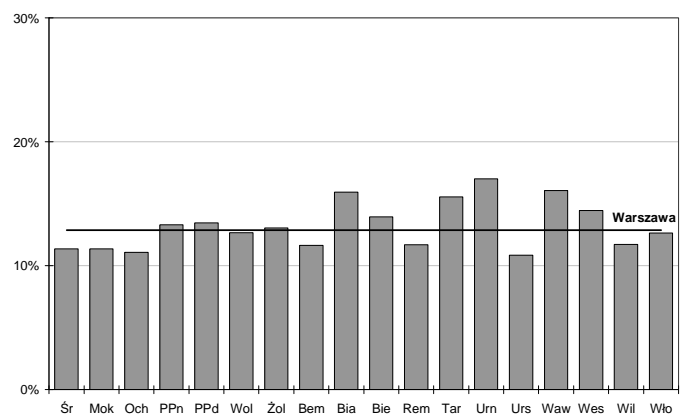

Centrum (skala 1:75 000)

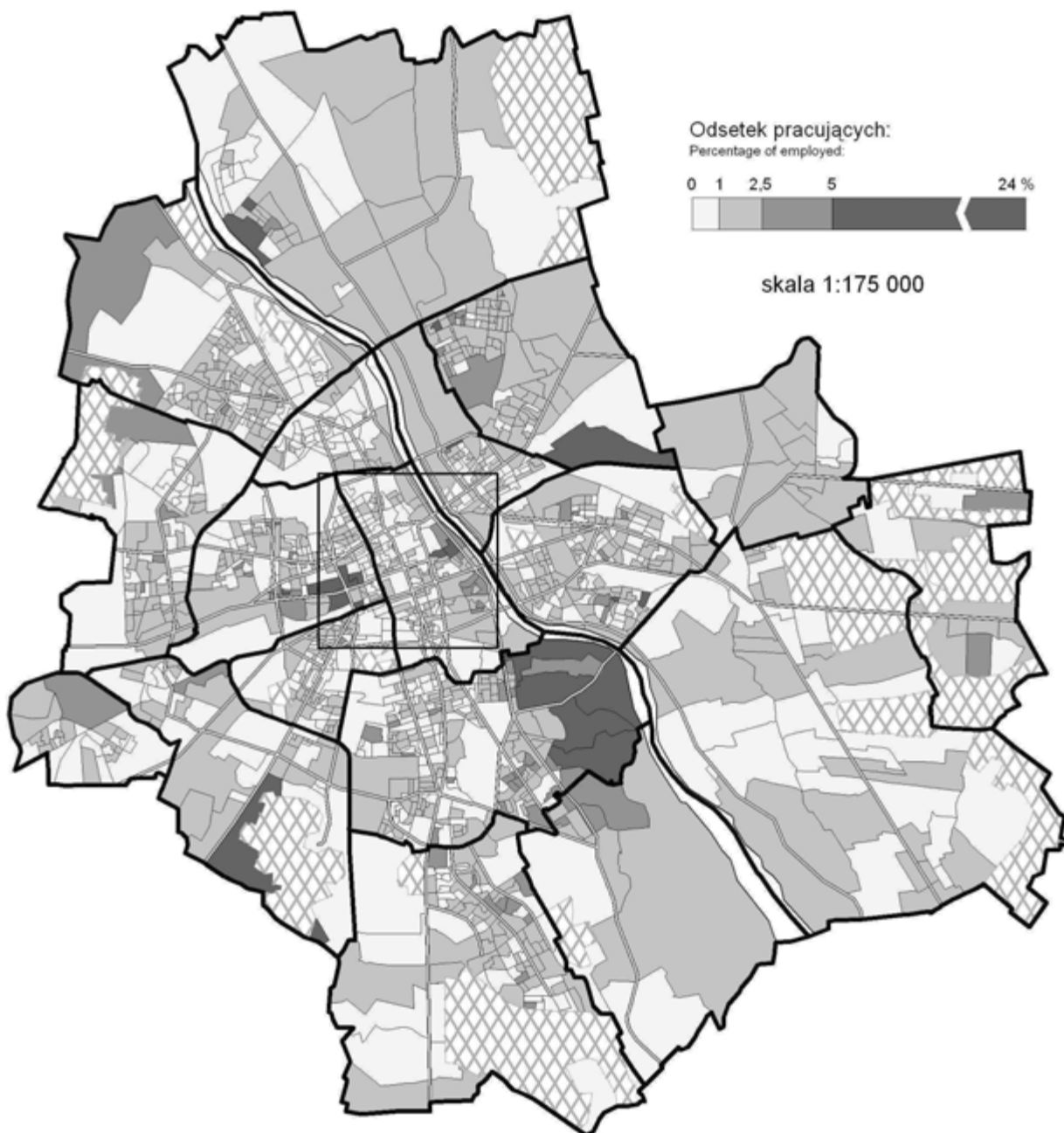
Odsetek pracujących w dzielnicach:

Percentage of employed by district:

1.48. Odsetek pracujących w sekcji PKD: wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę

Percentage of employed persons by PKD section: electricity, gas and water supply

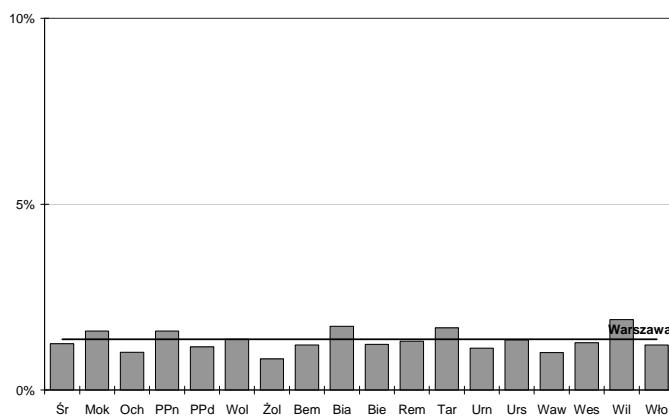

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek pracujących w dzielnicach:

Percentage of employed by district:

1.49. Odsetek pracujących w sekcji PKD: budownictwo

Percentage of employed persons by PKD section: construction

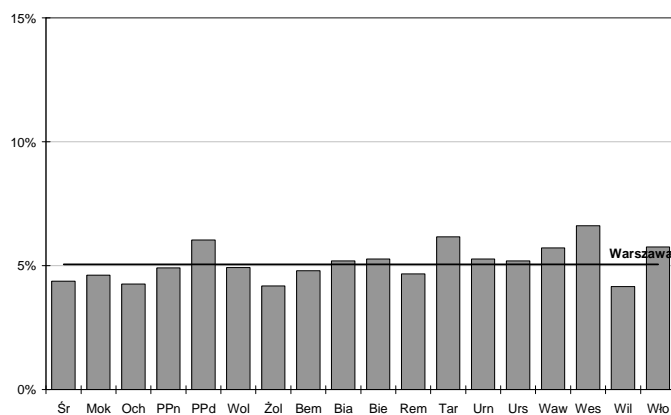

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek pracujących w dzielnicach:

Percentage of employed by district:

1.50. Odsetek pracujących w sekcji PKD: handel i naprawy

Percentage of employed persons by PKD section: retail and repair

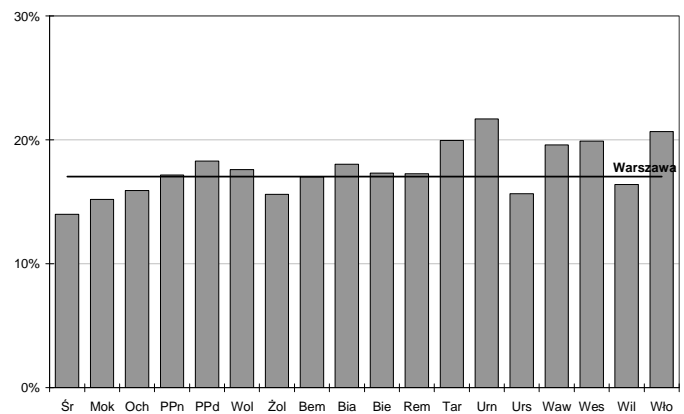

Centrum (skala 1:75 000)

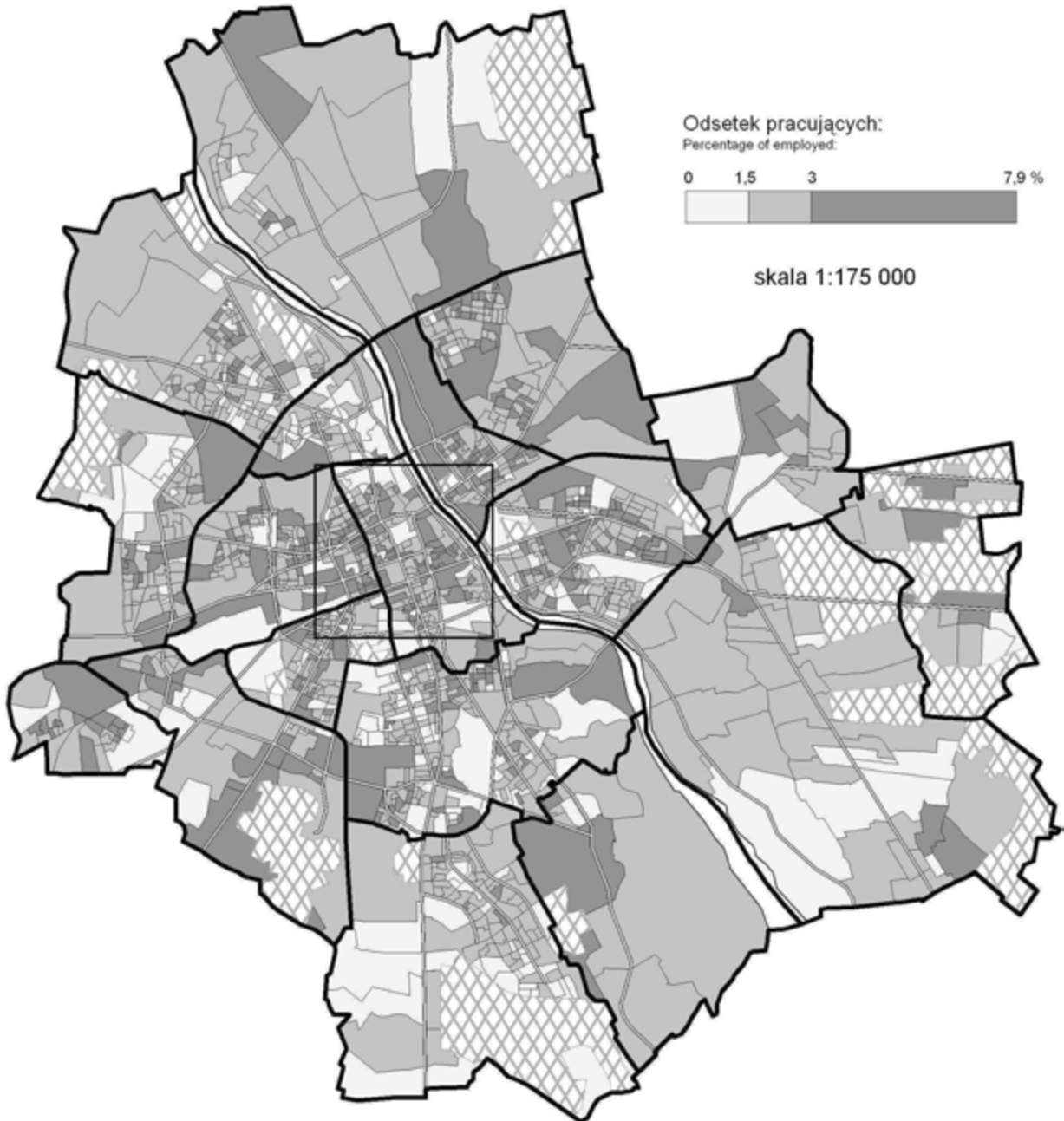
Odsetek pracujących w dzielnicach:

Percentage of employed by district:

1.51. Odsetek pracujących w sekcji PKD: hotele i restauracje

Percentage of employed persons by PKD section: hotels and restaurants

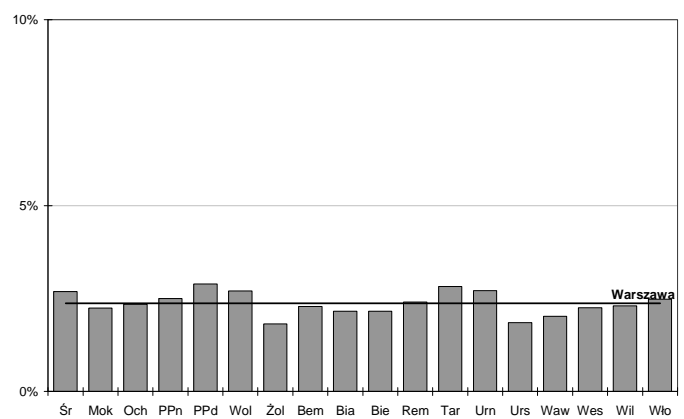

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek pracujących w dzielnicach:

Percentage of employed by district:

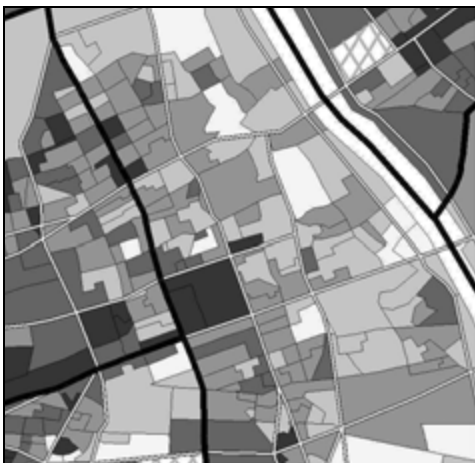

1.52. Odsetek pracujących w sekcji PKD: transport, gospodarka magazynowa i łączność

Percentage of employed persons by PKD section: transport, storage and communication

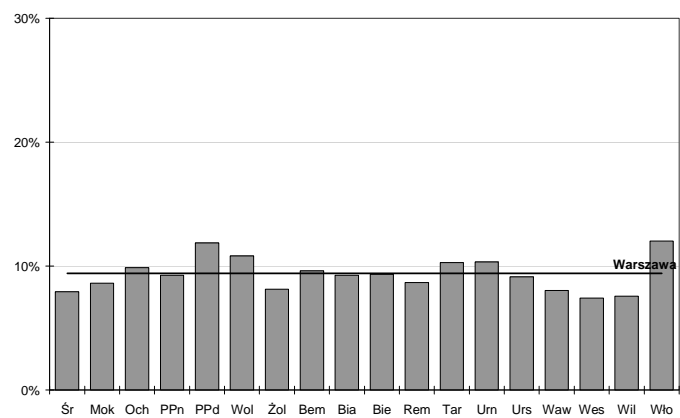

Centrum (skala 1:75 000)

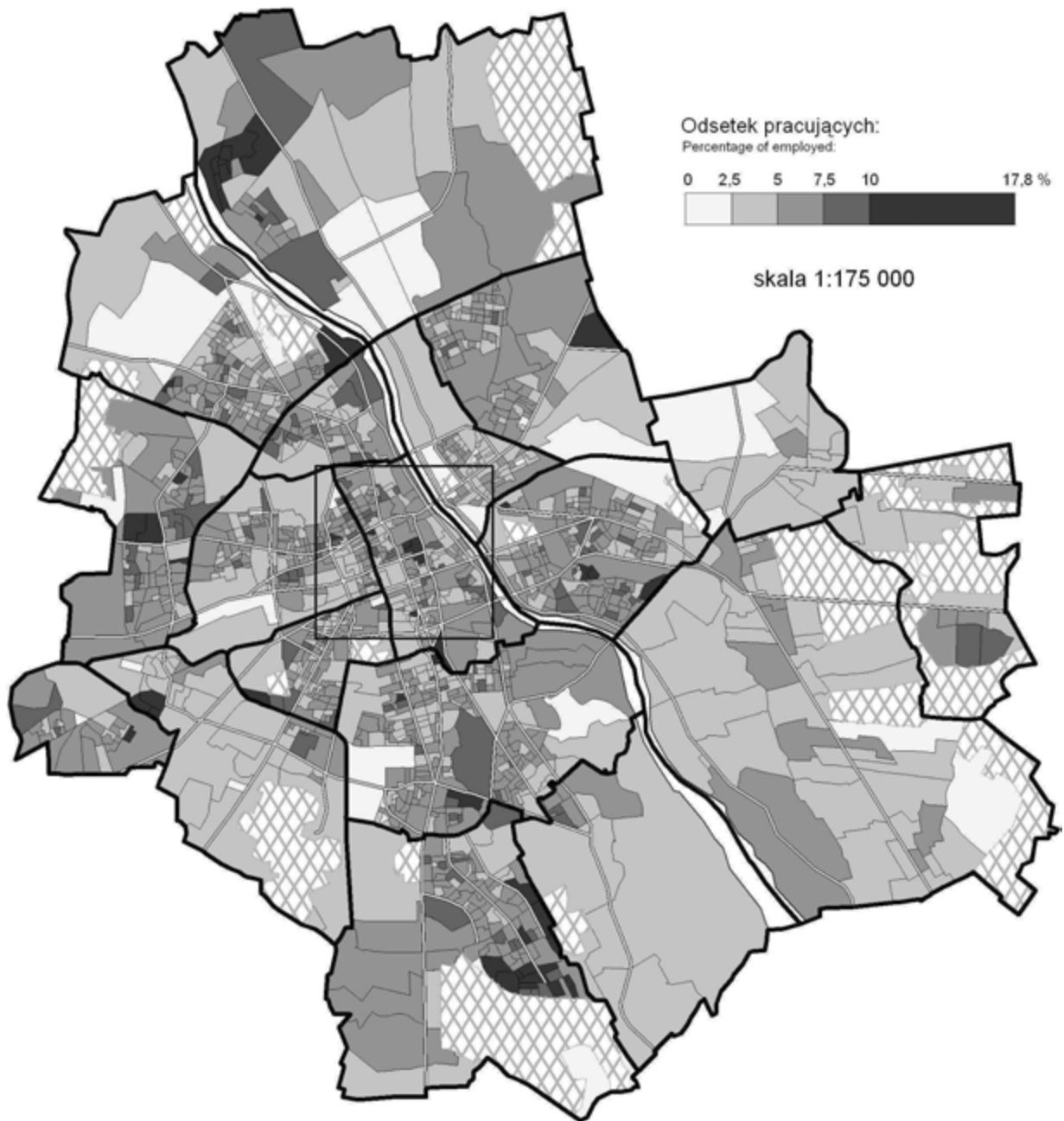
Odsetek pracujących w dzielnicach:

Percentage of employed by district:

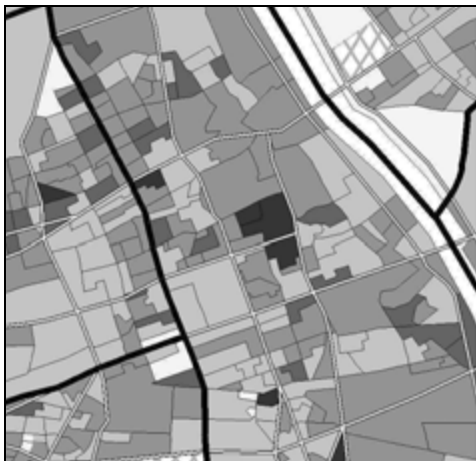

1.53. Odsetek pracujących w sekcji PKD: pośrednictwo finansowe

Percentage of employed persons by PKD section: banking and other financial services

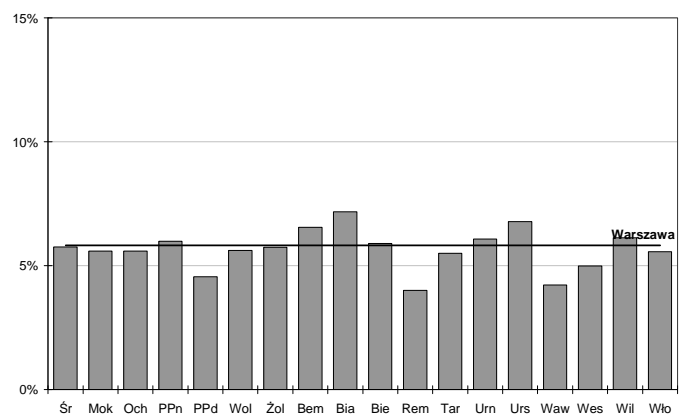

Centrum (skala 1:75 000)

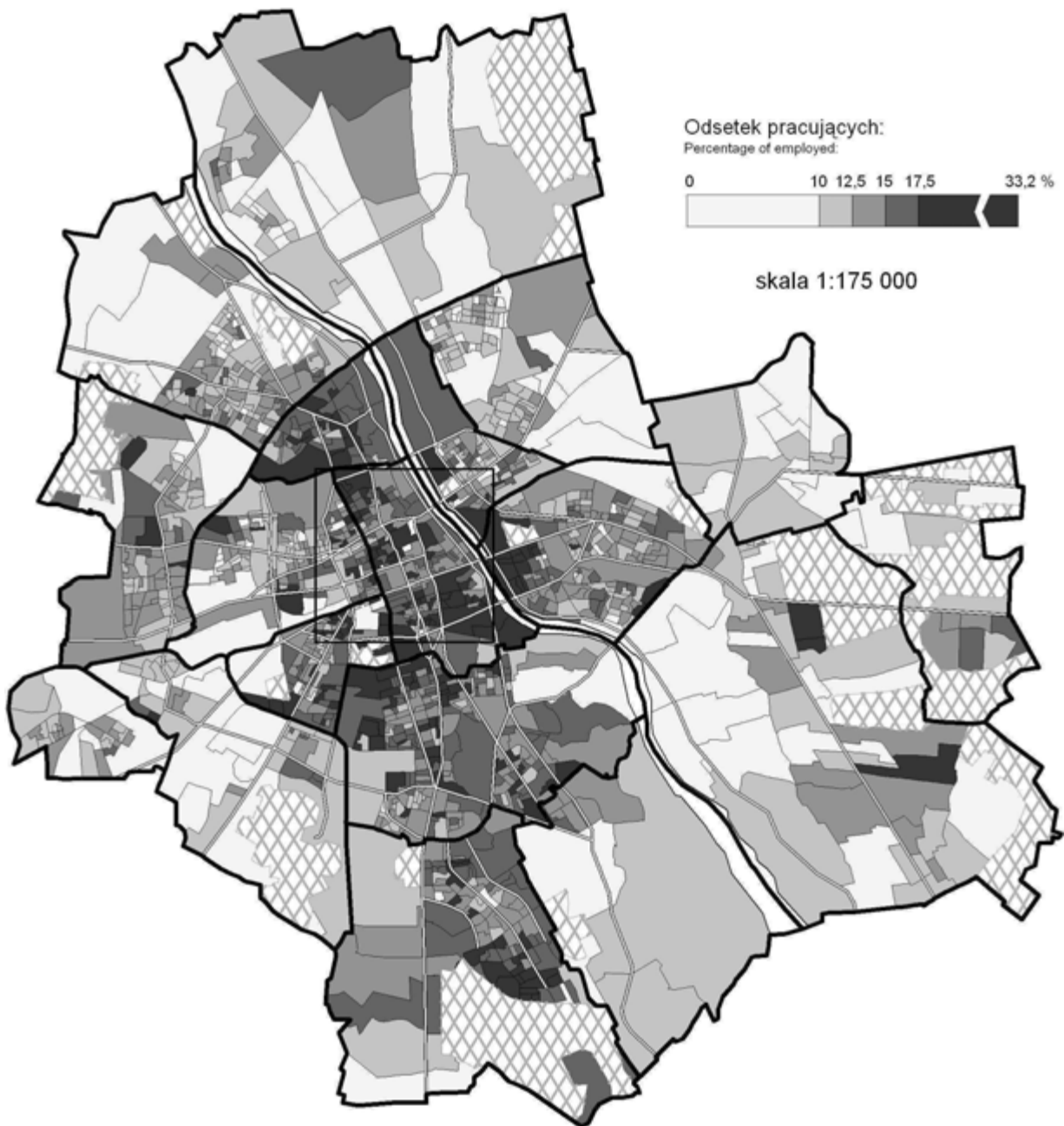
Odsetek pracujących w dzielnicach:

Percentage of employed by district:

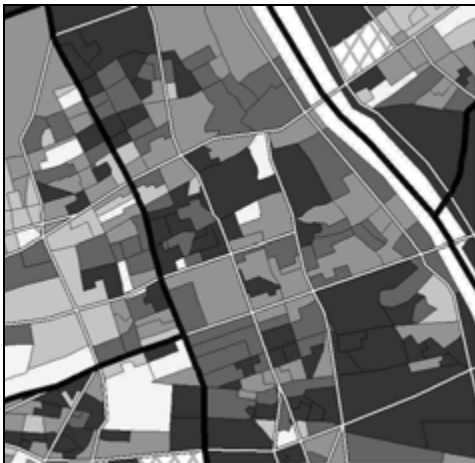

1.54. Odsetek pracujących w sekcji PKD: obsługa nieruchomości i firm

Percentage of employed persons by PKD section: estate agents and services to properties and related business

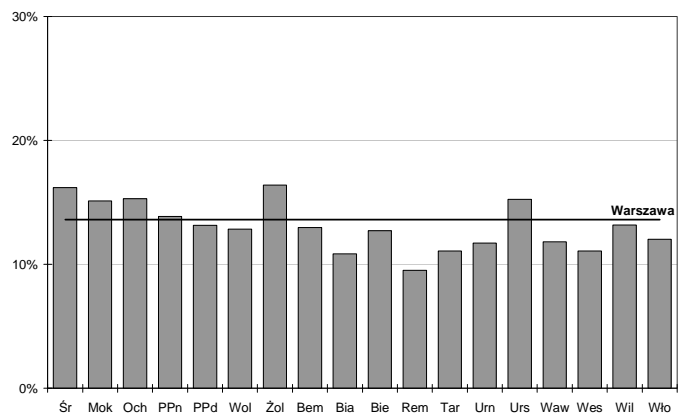

Centrum (skala 1:75 000)

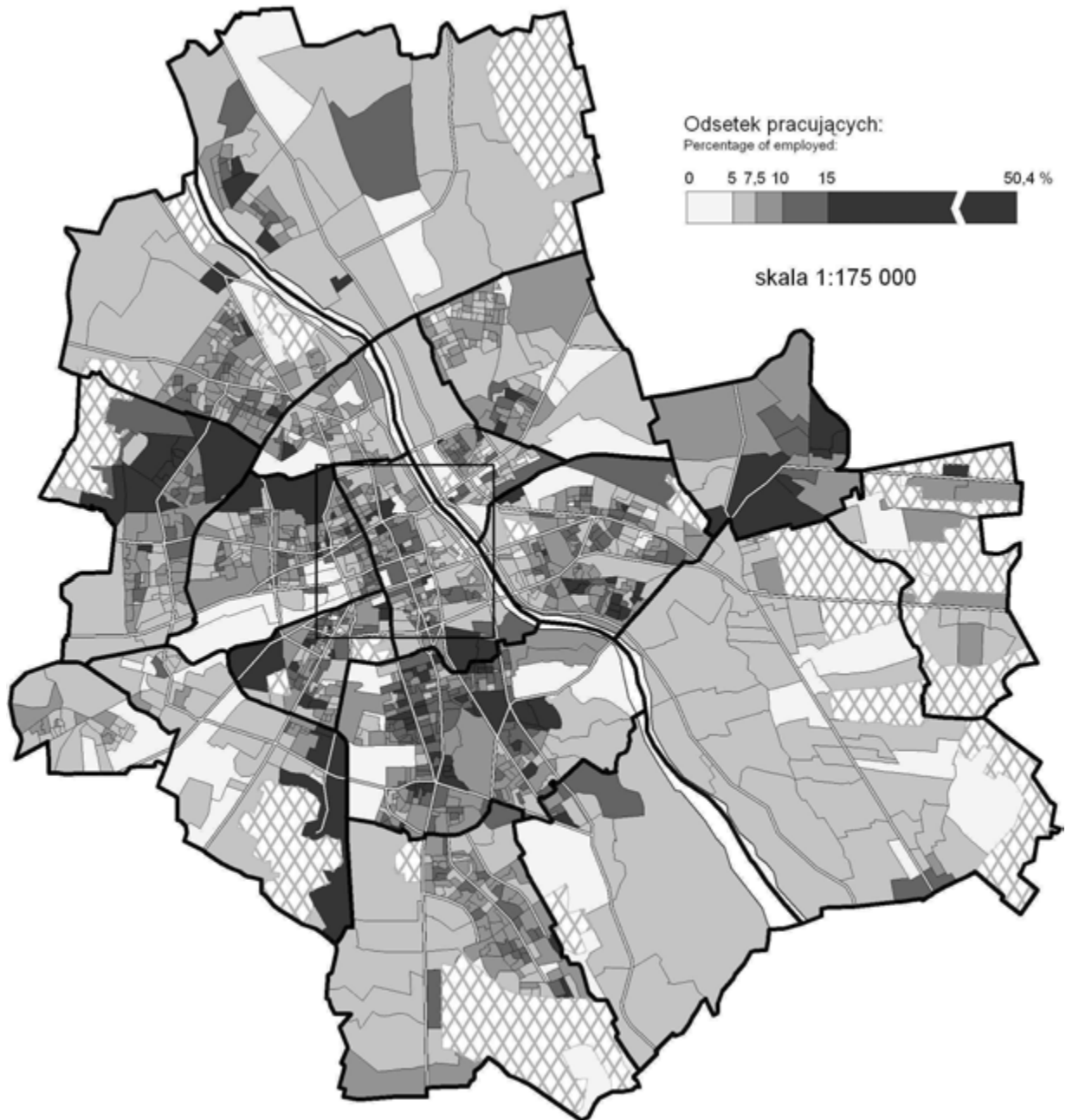
Odsetek pracujących w dzielnicach:

Percentage of employed by district:

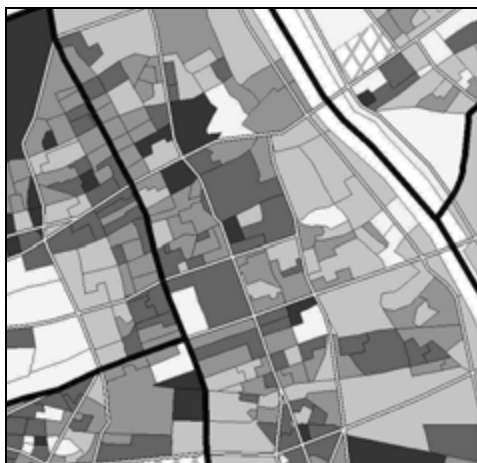

1.55. Odsetek pracujących w sekcji PKD: administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne

Percentage of employed persons by PKD section: public administration, national defence, social security and national insurance

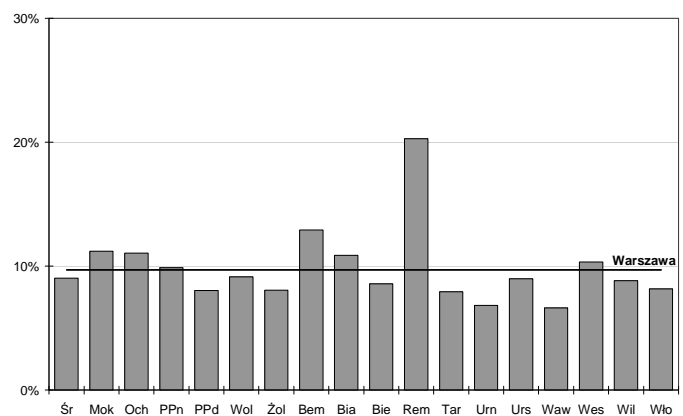

Centrum (skala 1:75 000)

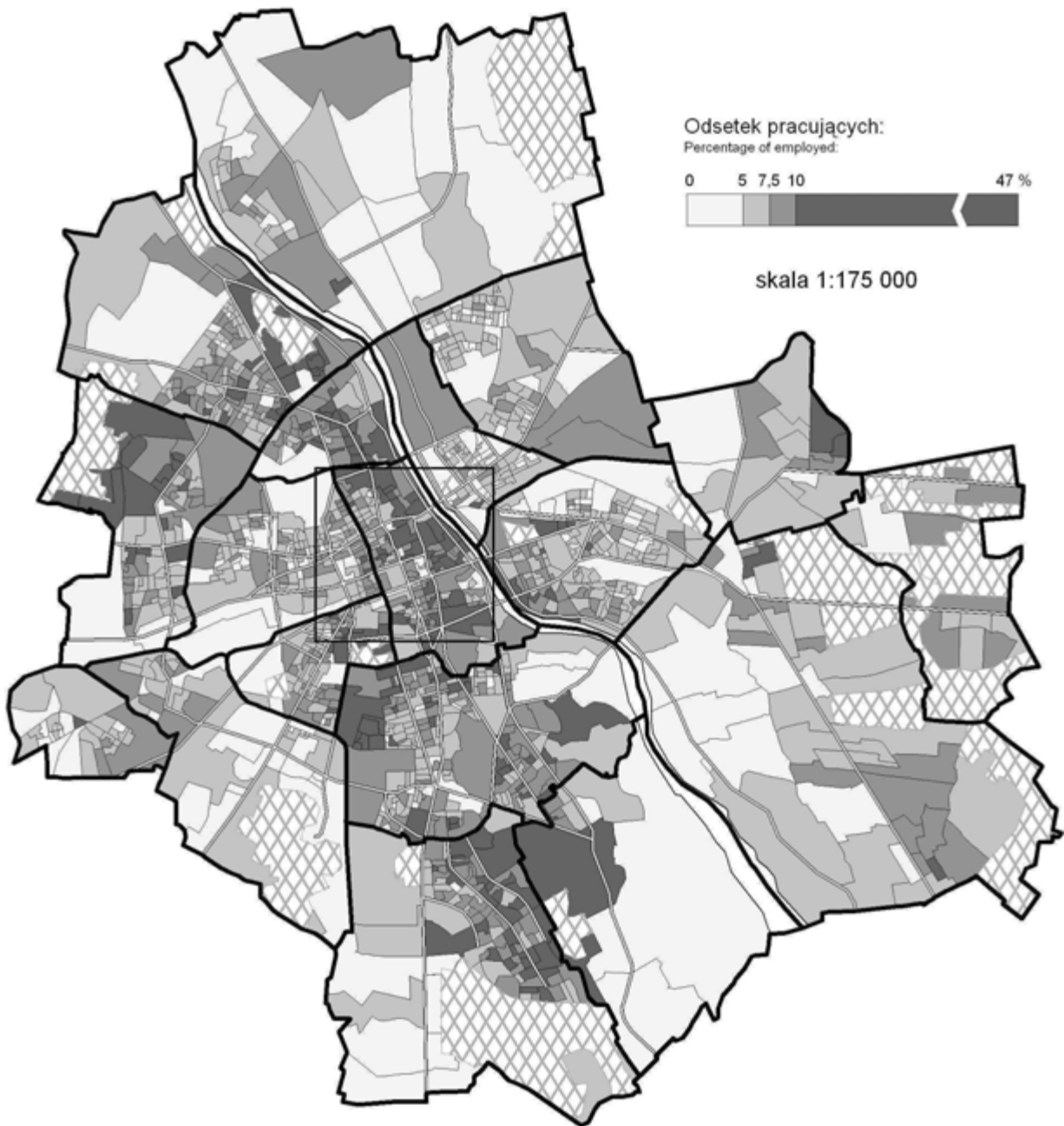
Odsetek pracujących w dzielnicach:

Percentage of employed by district:

1.56. Odsetek pracujących w sekcji PKD: edukacja

Percentage of employed persons by PKD section: education

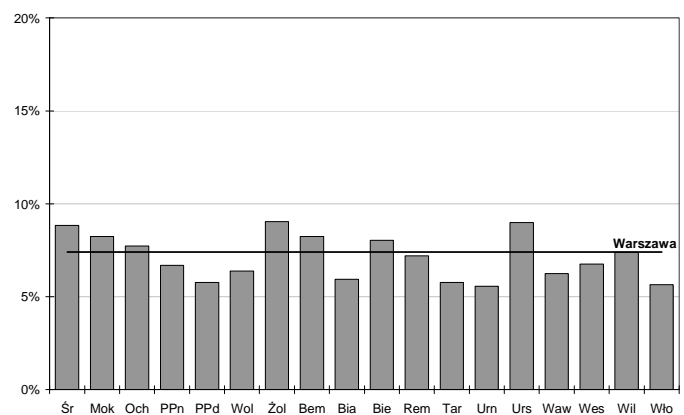

Centrum (skala 1:75 000)

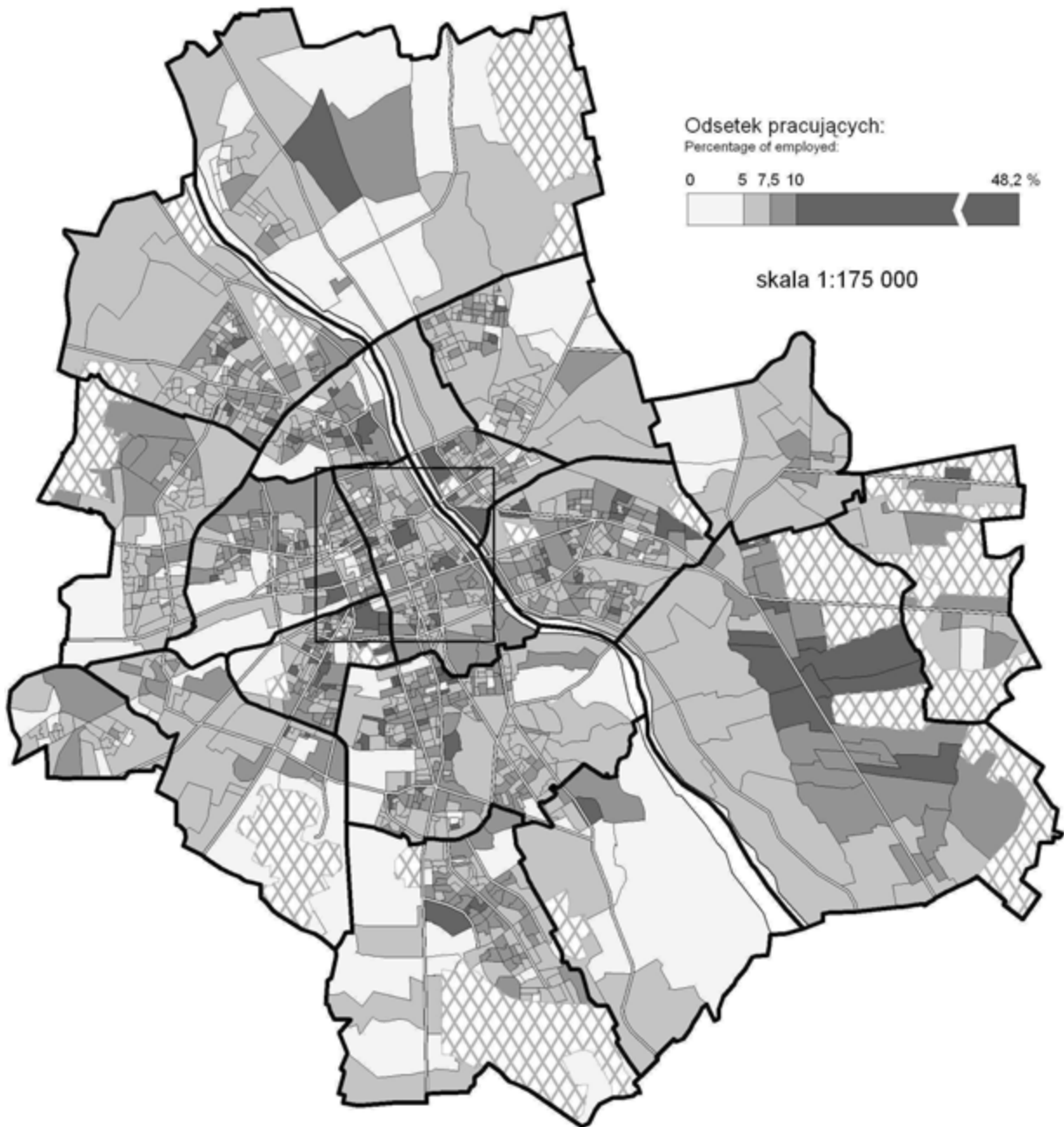
Odsetek pracujących w dzielnicach:

Percentage of employed by district:

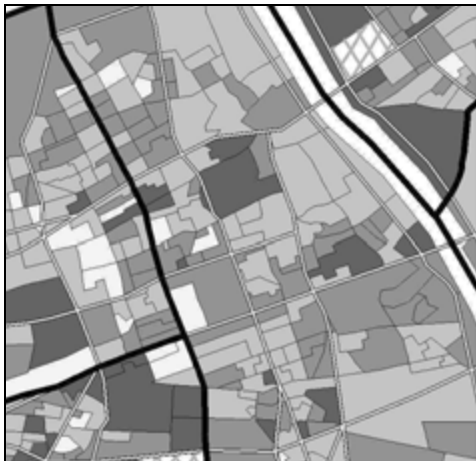

1.57. Odsetek pracujących w sekcji PKD: ochrona zdrowia i opieka społeczna

Percentage of employed persons by PKD section: health care and social work

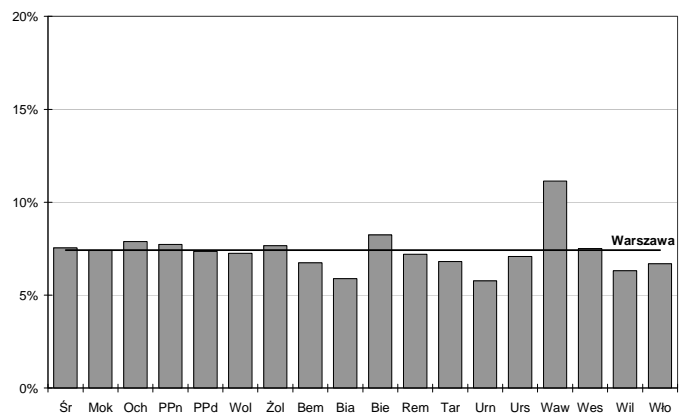

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek pracujących w dzielnicach:

Percentage of employed by district:

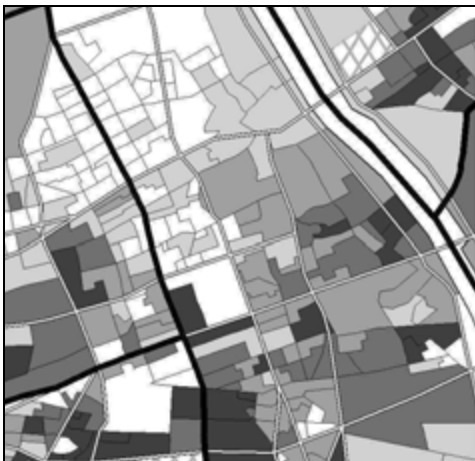

1.58. Odsetek mieszkań wybudowanych przed 1945 rokiem

Percentage of dwellings constructed before 1945

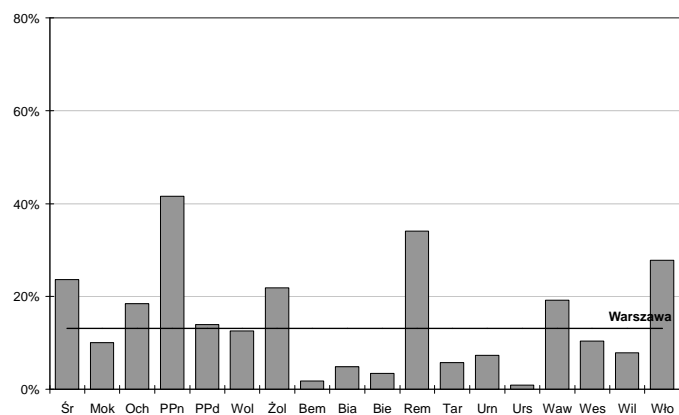

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek mieszkań w dzielnicach:

Percentage of dwellings by district:

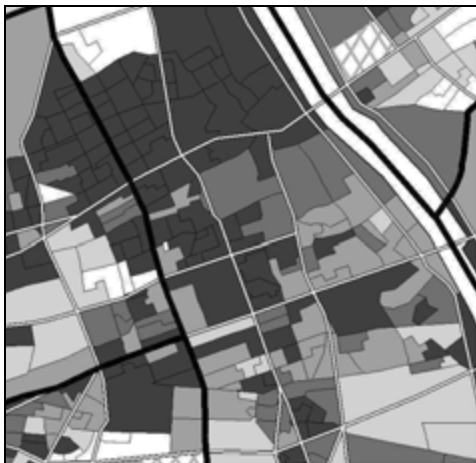

1.59. Odsetek mieszkań wybudowanych w latach 1945-1970

Percentage of dwellings constructed in the period 1945-1970

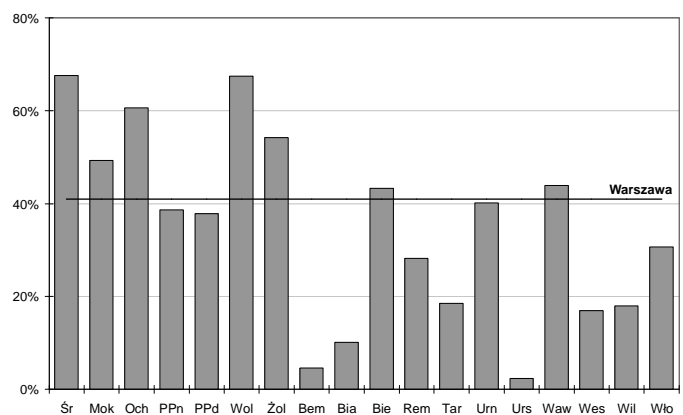

Centrum (skala 1:75 000)

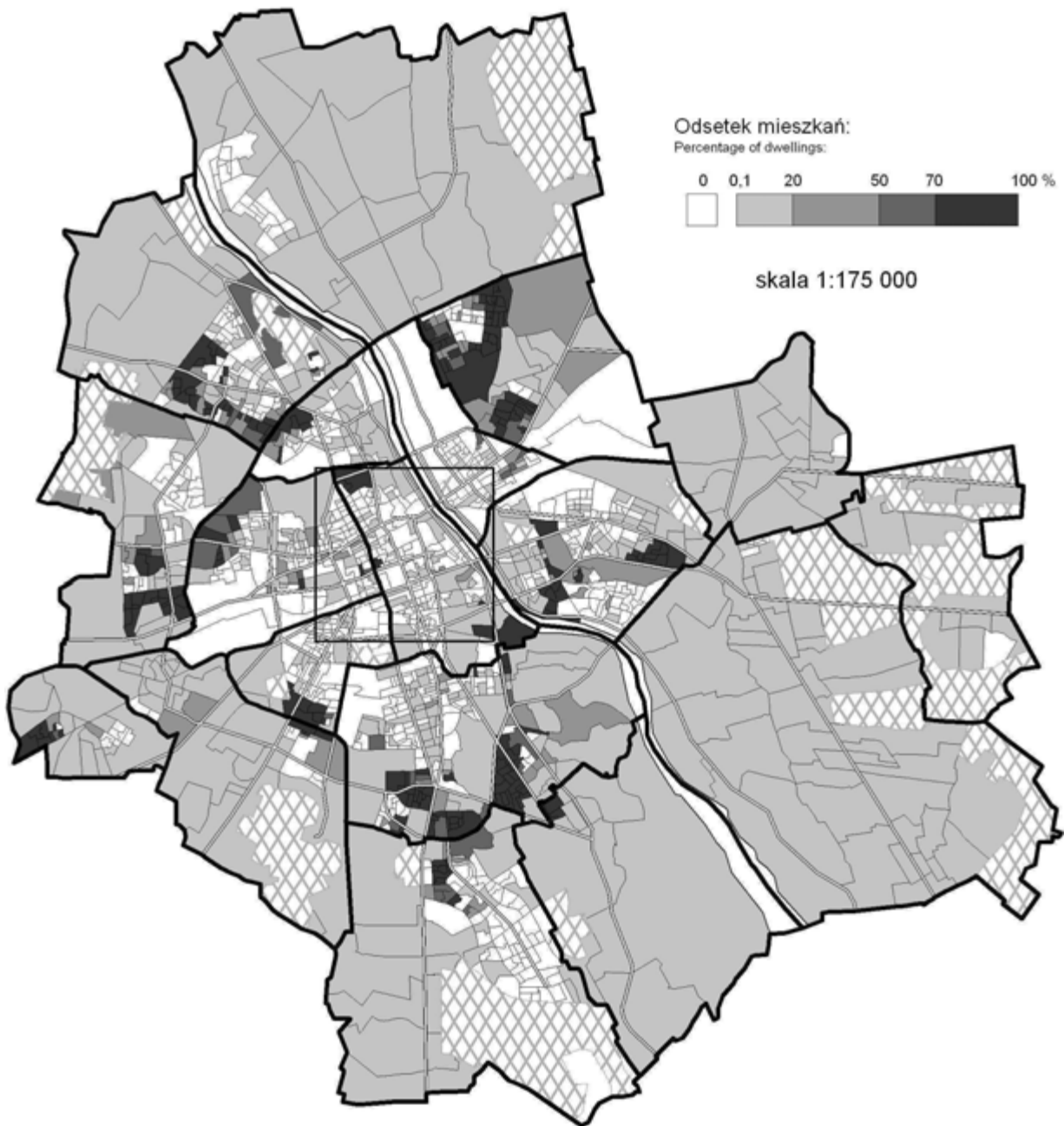
Odsetek mieszkań w dzielnicach:

Percentage of dwellings by district:

1.60. Odsetek mieszkań wybudowanych w latach 1971-1978

Percentage of dwellings constructed in the period 1971-1978

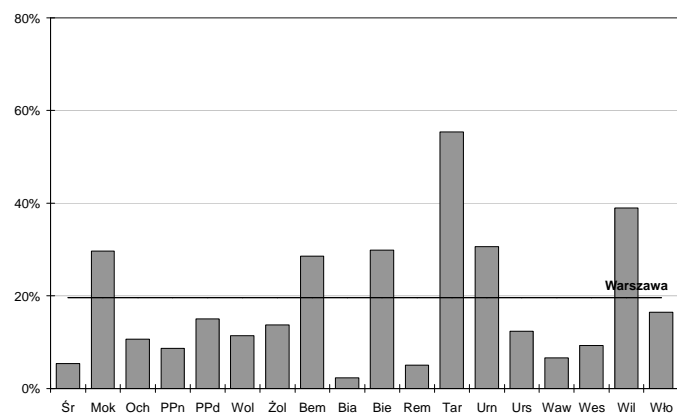

Centrum (skala 1:75 000)

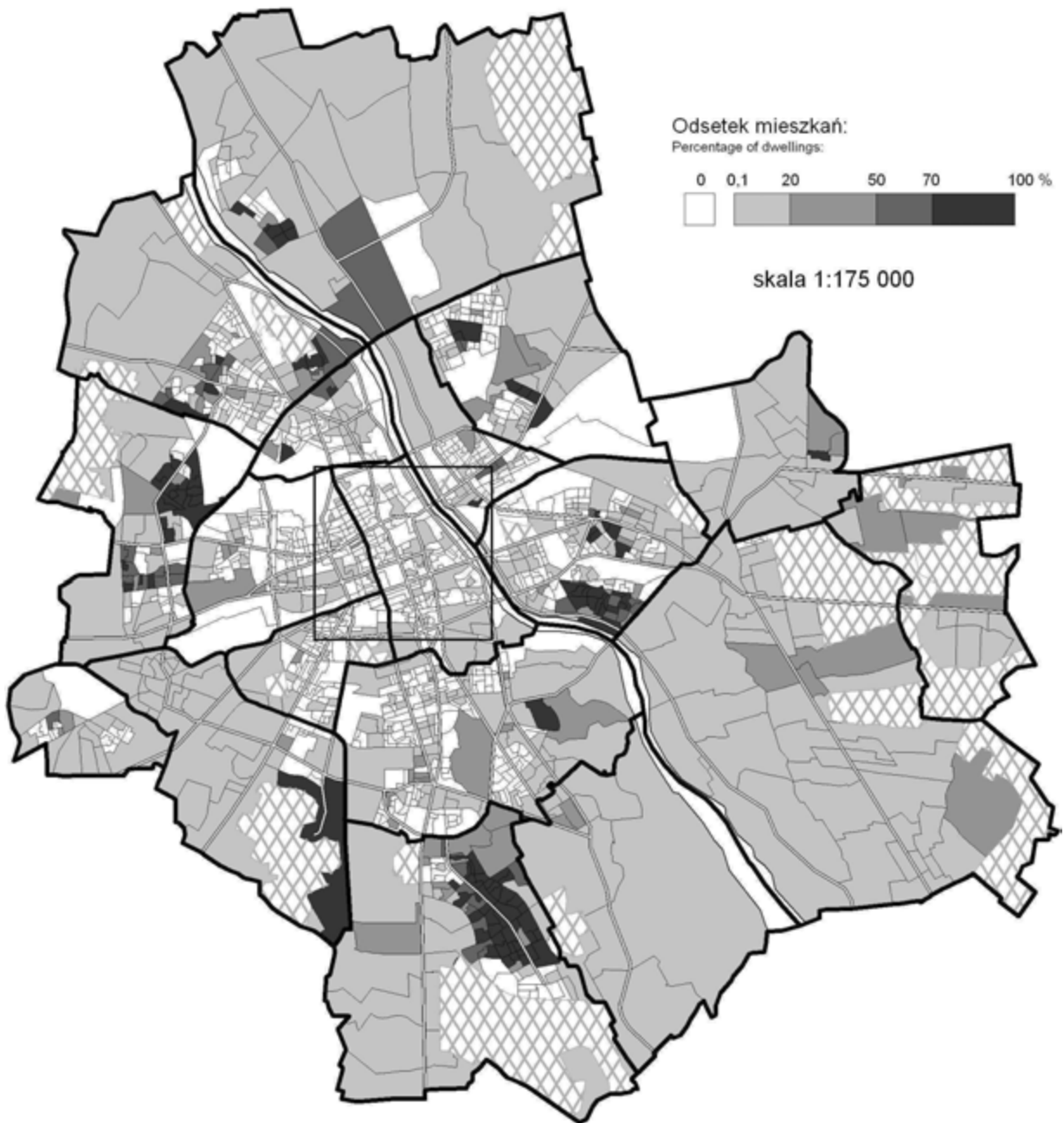
Odsetek mieszkań w dzielnicach:

Percentage of dwellings by district:

1.61. Odsetek mieszkań wybudowanych w latach 1979-1988

Percentage of dwellings constructed in the period 1979-1988

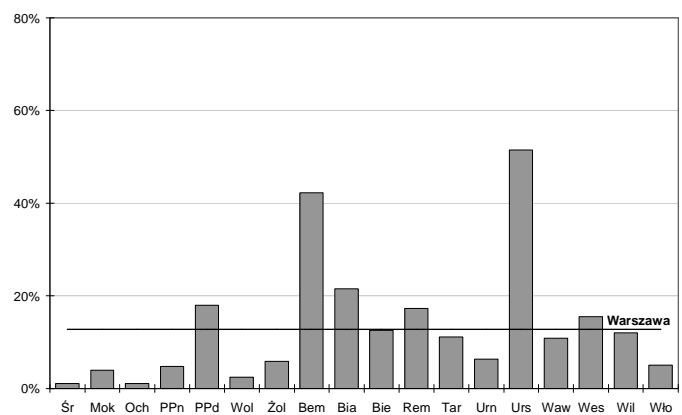

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek mieszkań w dzielnicach:

Percentage of dwellings by district:

1.62. Odsetek mieszkań wybudowanych w latach 1989-2002

Percentage of dwellings constructed in the period 1989-2002

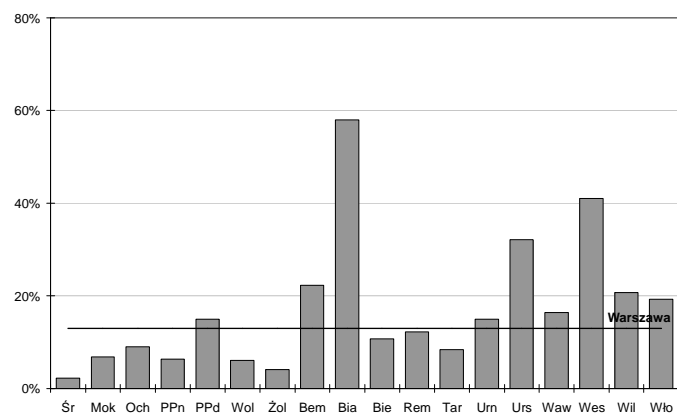

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek mieszkań w dzielnicach:

Percentage of dwellings by district:

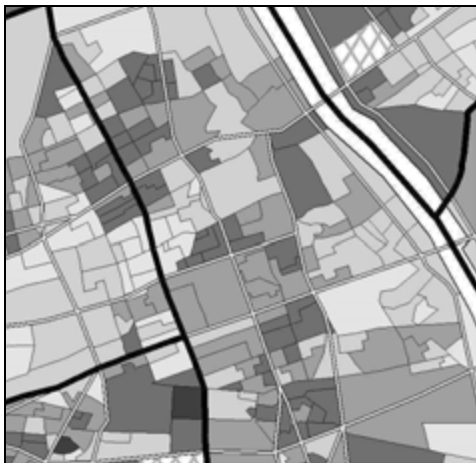

1.63. Odsetek mieszkań będących własnością osób prywatnych

Percentage of dwellings owned by private individuals

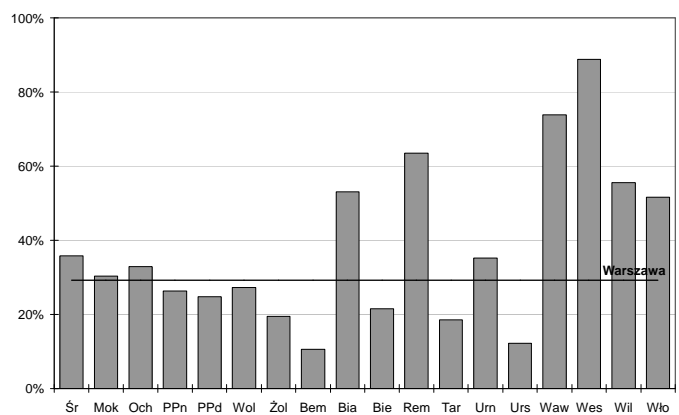

Centrum (skala 1:75 000)

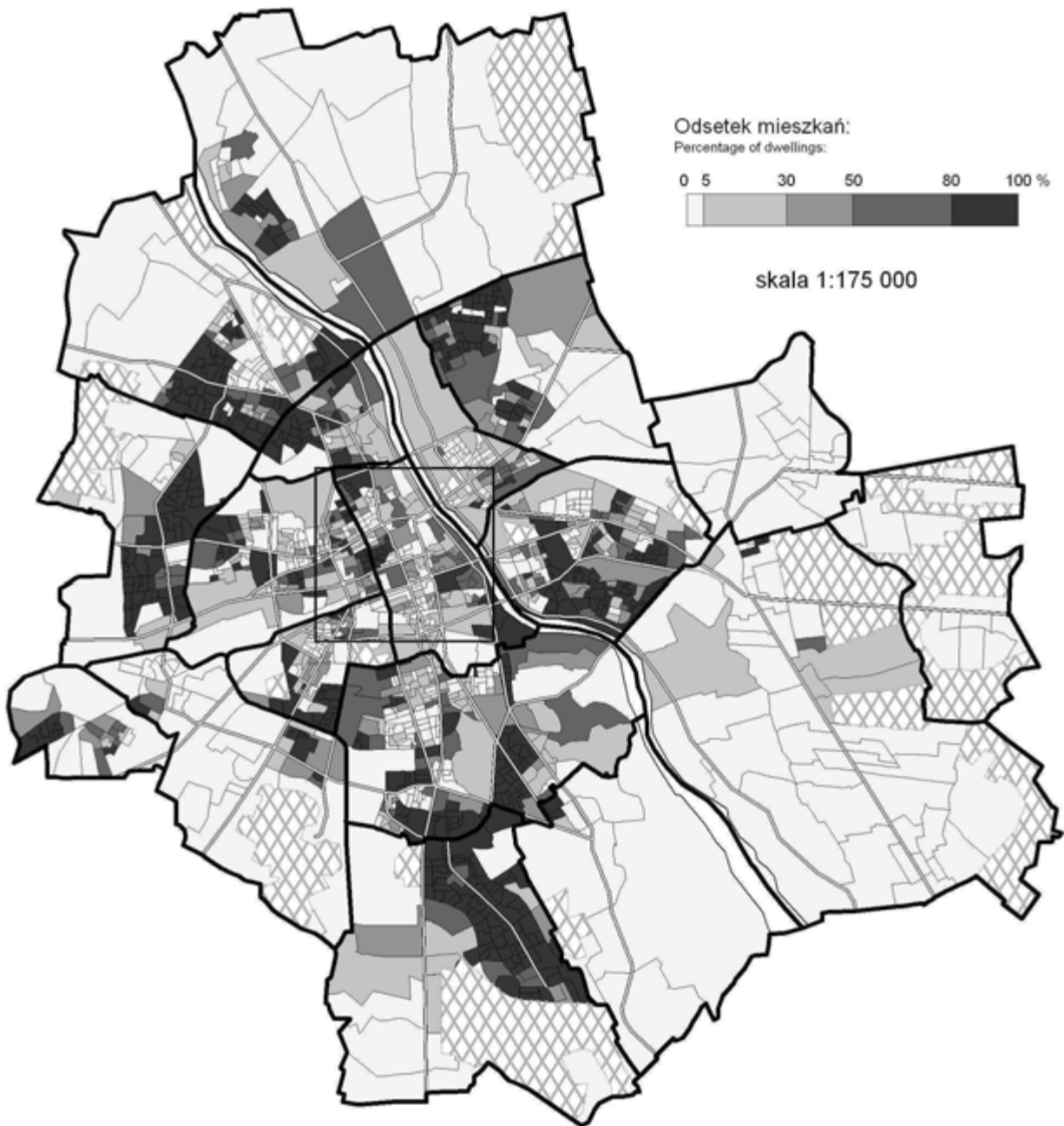
Odsetek mieszkań w dzielnicach:

Percentage of dwellings by district:

1.64. Odsetek mieszkań będących własnością spółdzielni mieszkaniowych

Percentage of dwellings owned by housing co-operatives

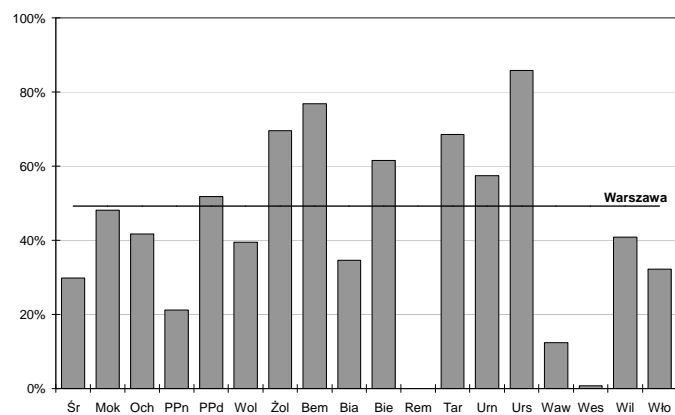

Centrum (skala 1:75 000)

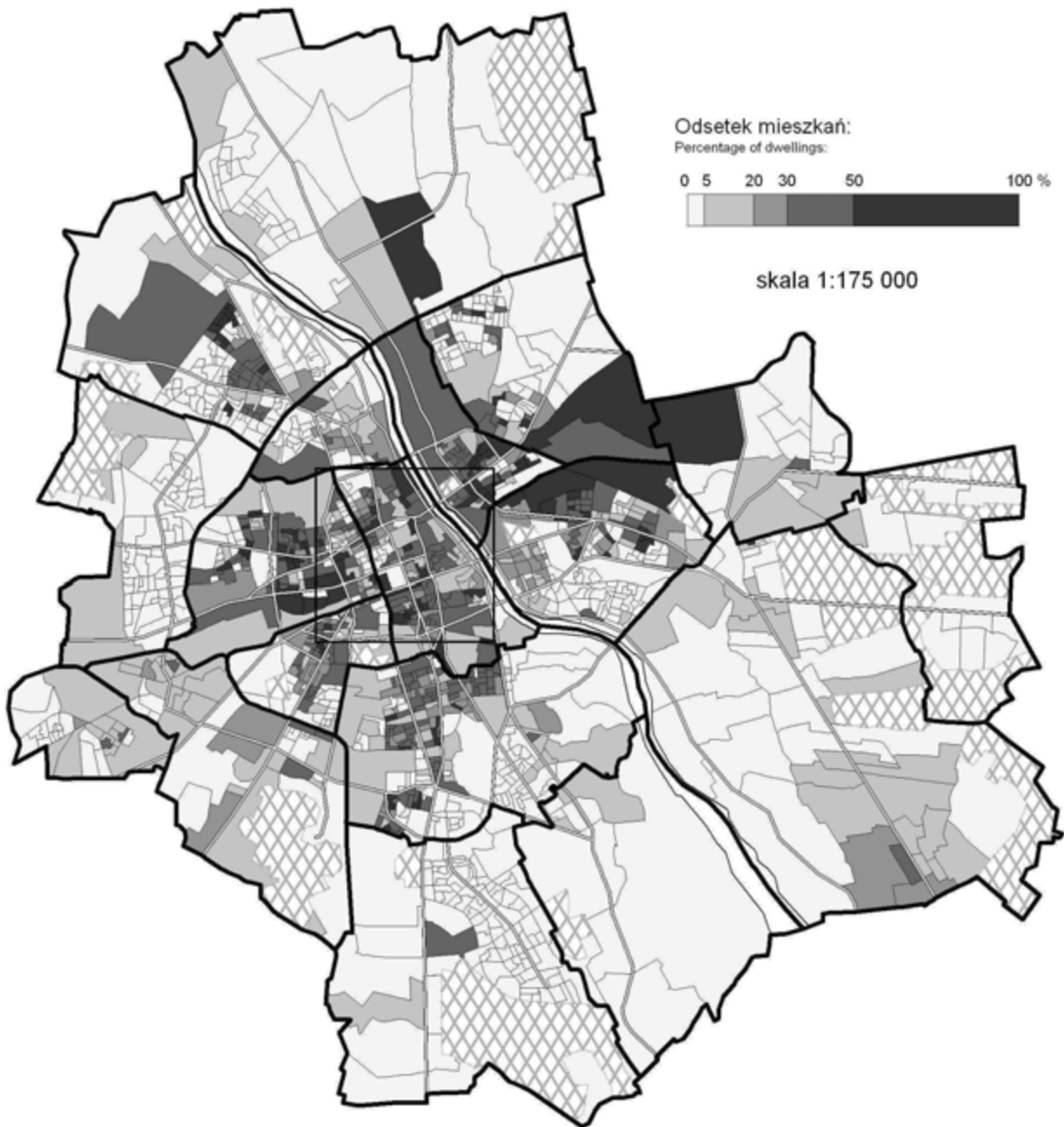
Odsetek mieszkań w dzielnicach:

Percentage of dwellings by district:

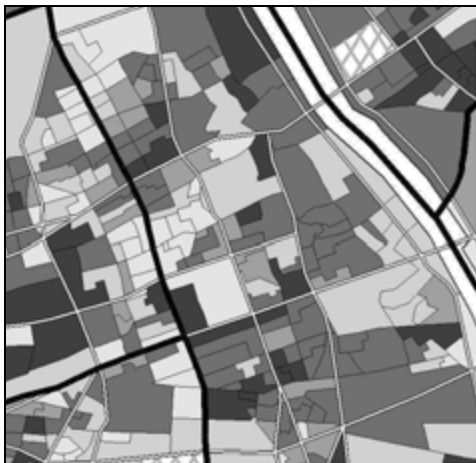

1.65. Odsetek mieszkań będących własnością gmin

Percentage of dwellings owned by Warsaw municipalities

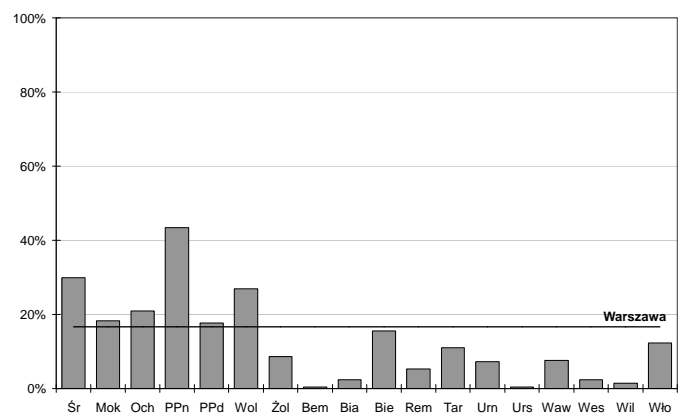

Centrum (skala 1:75 000)

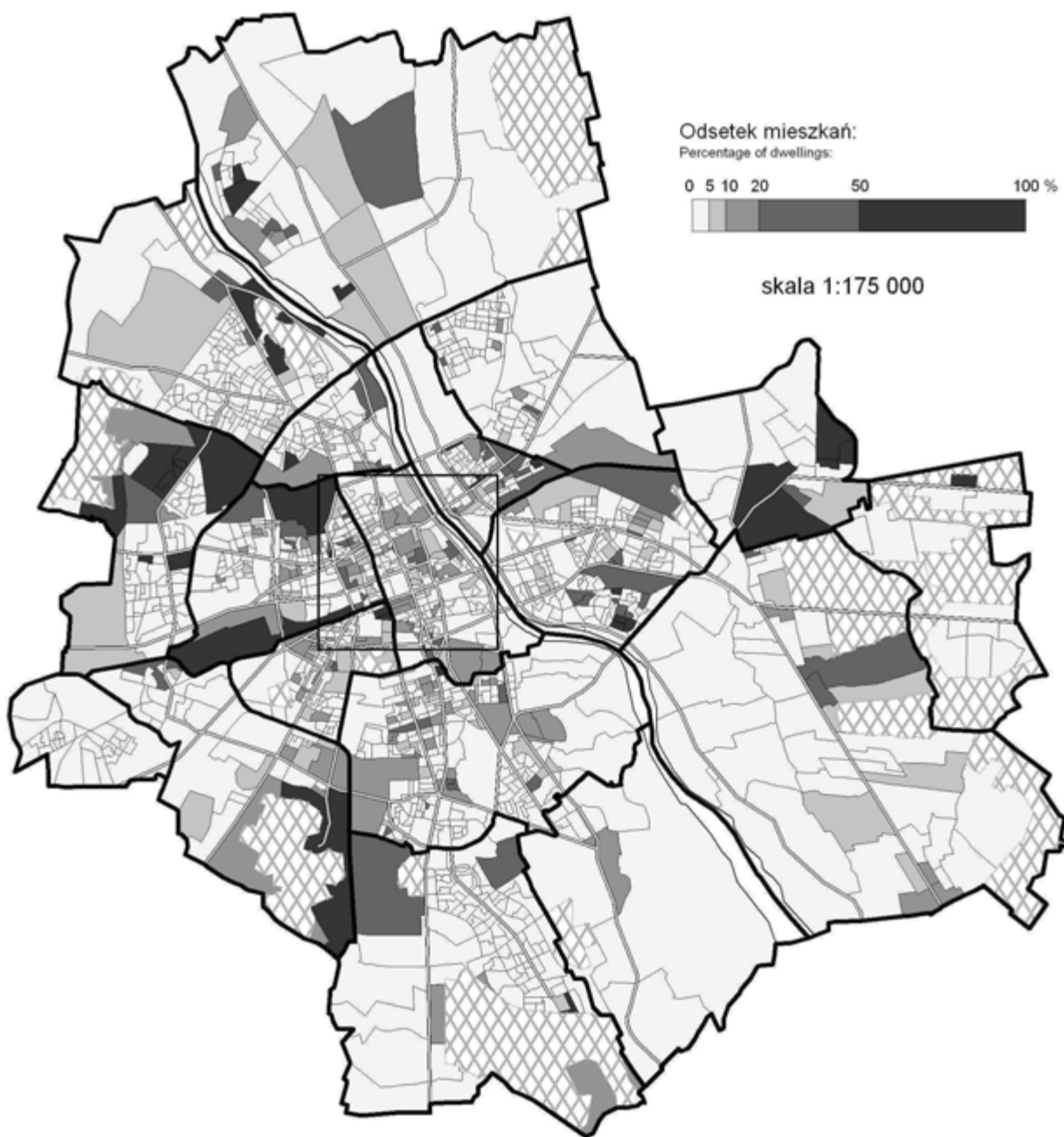
Odsetek mieszkań w dzielnicach:

Percentage of dwellings by district:

1.66. Odsetek mieszkań będących własnością pozostałych podmiotów

Percentage of dwellings owned by other entities

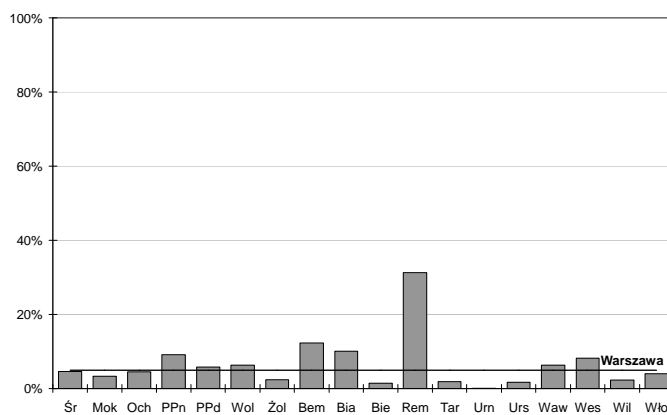

Centrum (skala 1:75 000)

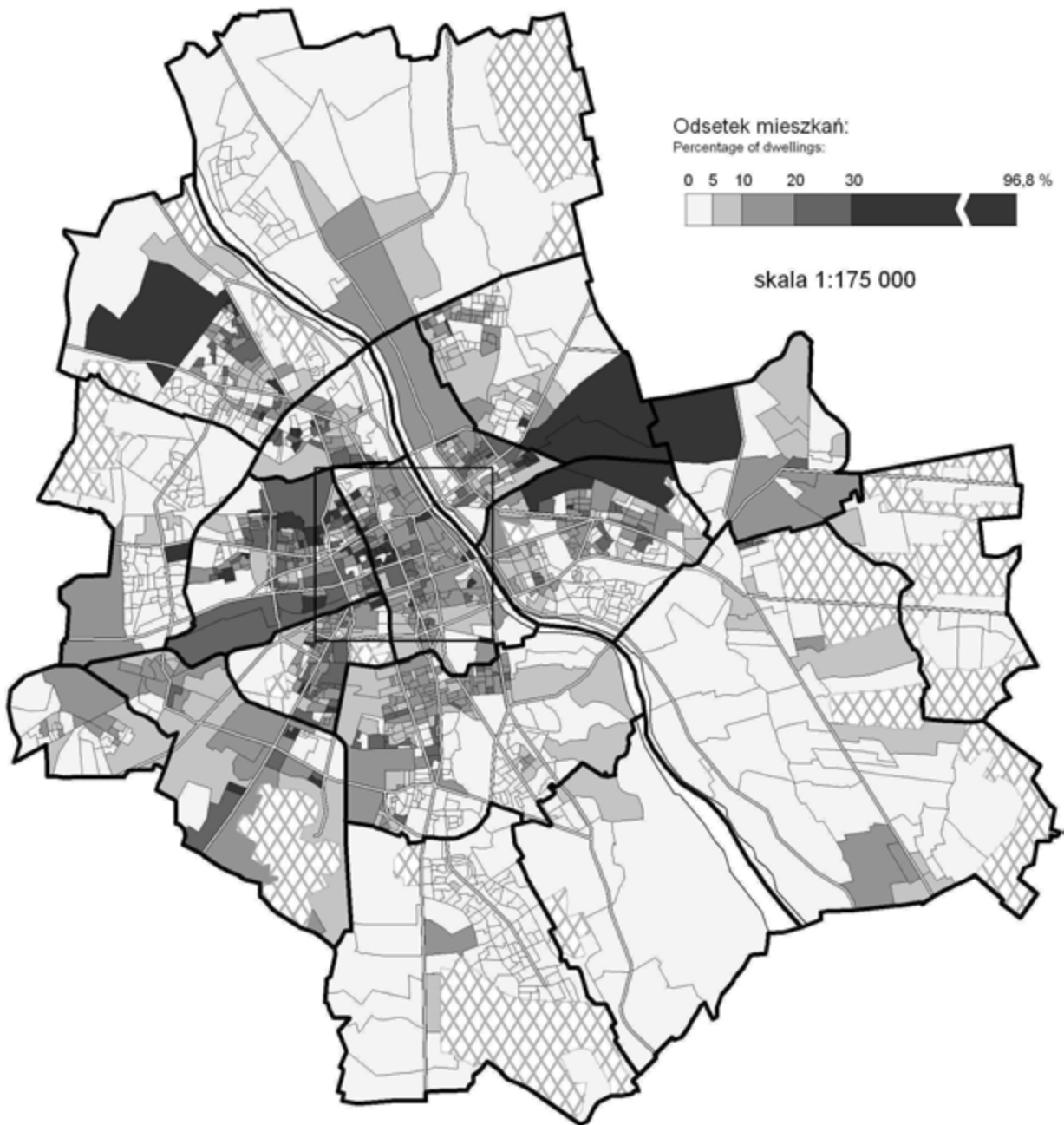
Odsetek mieszkań w dzielnicach:

Percentage of dwellings by district:

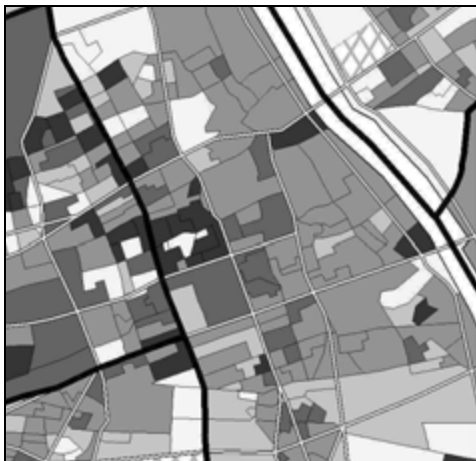

1.67. Odsetek mieszkań o powierzchni użytkowej do 30 m²

Percentage of dwellings with usable floor space less than 30 m²

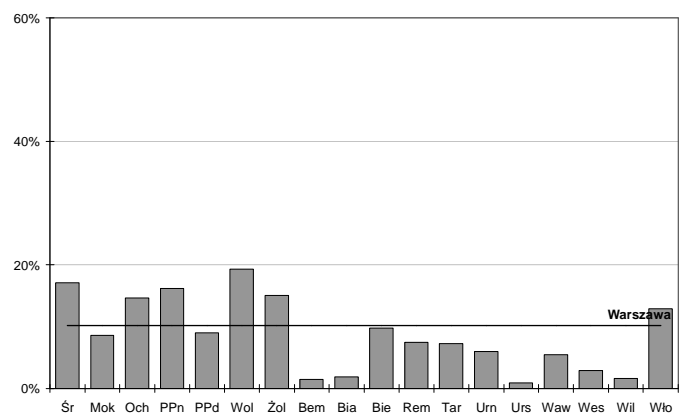

Centrum (skala 1:75 000)

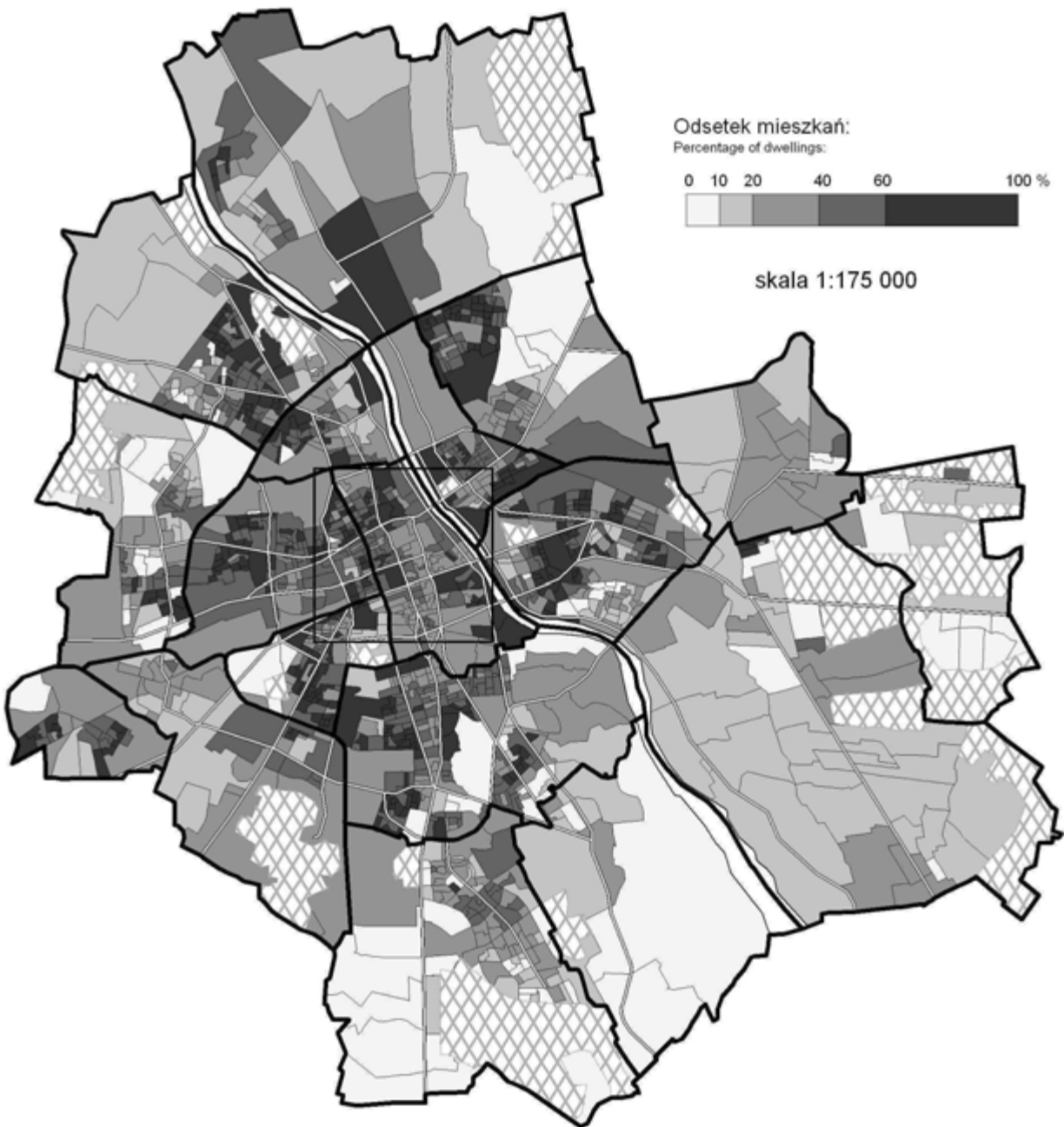
Odsetek mieszkań w dzielnicach:

Percentage of dwellings by district:

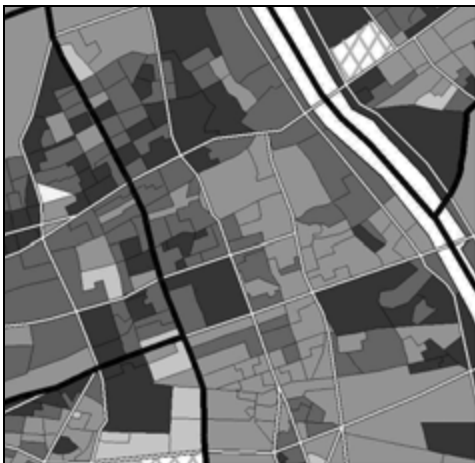

1.68. Odsetek mieszkań o powierzchni użytkowej 30-49 m²

Percentage of dwellings with usable floor space of 30-49 m²

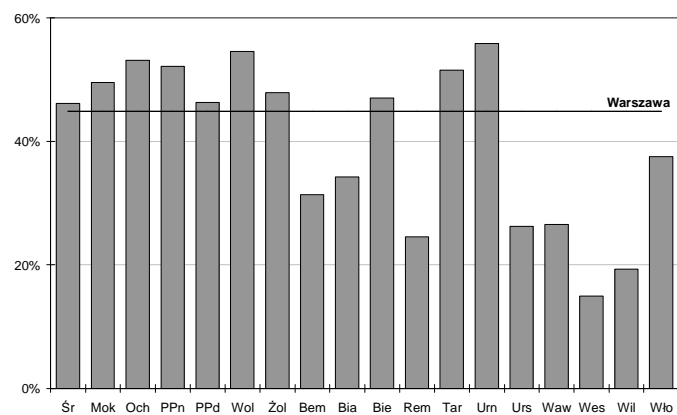

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek mieszkań w dzielnicach:

Percentage of dwellings by district:

1.69. Odsetek mieszkań o powierzchni użytkowej 50-79 m²

Percentage of dwellings with usable floor space of 50-79 m²

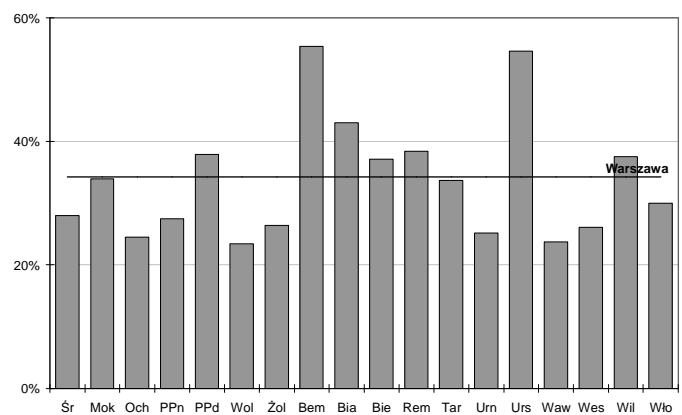

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek mieszkań w dzielnicach:

Percentage of dwellings by district:

1.70. Odsetek mieszkań o powierzchni użytkowej 80-119 m²

Percentage of dwellings with usable floor space of 80-119 m²

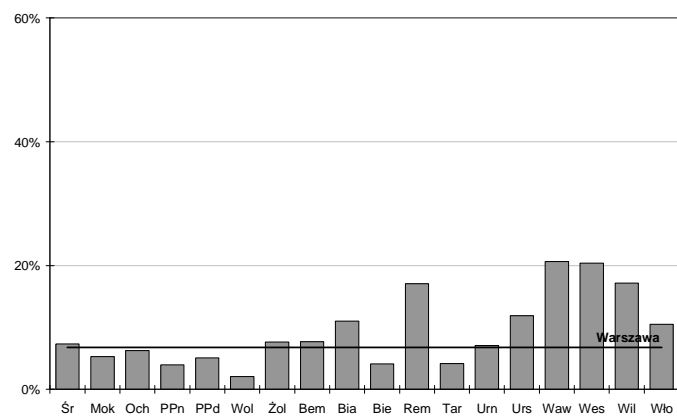

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek mieszkań w dzielnicach:

Percentage of dwellings by district:

1.71. Odsetek mieszkań o powierzchni użytkowej 120 m² i więcej

Percentage of dwellings with usable floor space of 120 m² and more

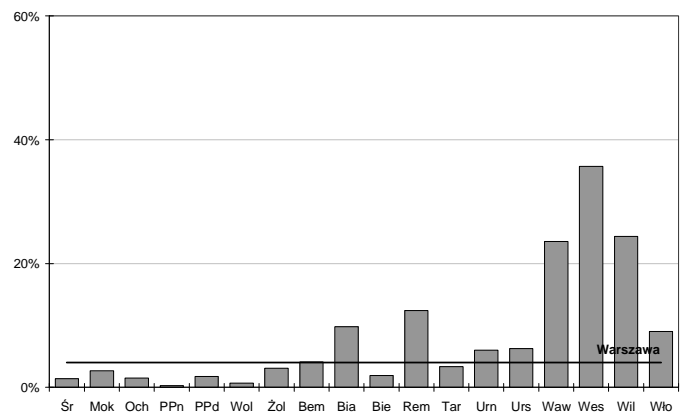

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek mieszkań w dzielnicach:

Percentage of dwellings by district:

1.72. Odsetek mieszkań o powierzchni użytkowej do 10 m² na osobę

Percentage of dwellings with usable floor space less than 10 m² per person

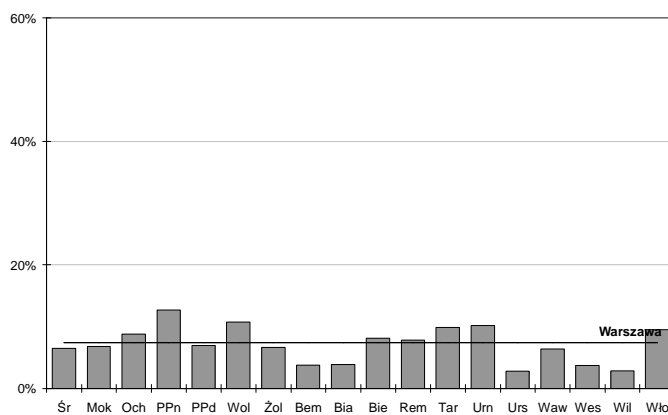

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek mieszkań w dzielnicach:

Percentage of dwellings by district:

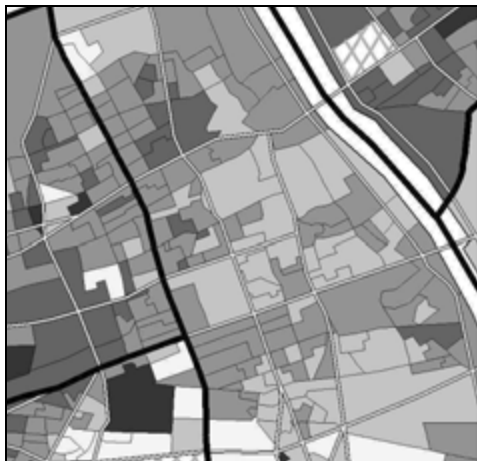

1.73. Odsetek mieszkań o powierzchni użytkowej 10-20 m² na osobę

Percentage of dwellings with usable floor space of 10-20 m² per person

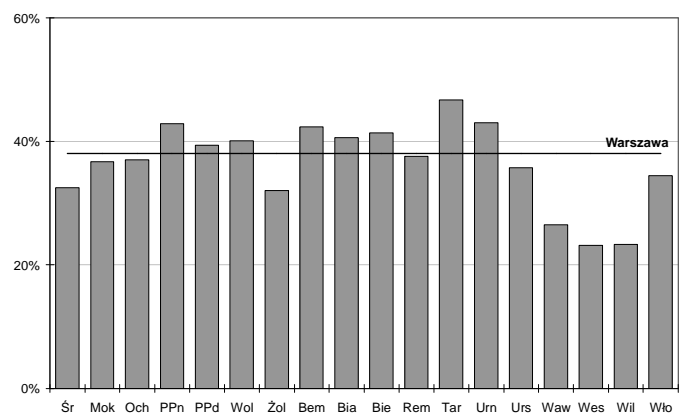

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek mieszkań w dzielnicach:

Percentage of dwellings by district:

1.74. Odsetek mieszkań o powierzchni użytkowej 20-30 m² na osobę

Percentage of dwellings with usable floor space of 20-30 m² per person

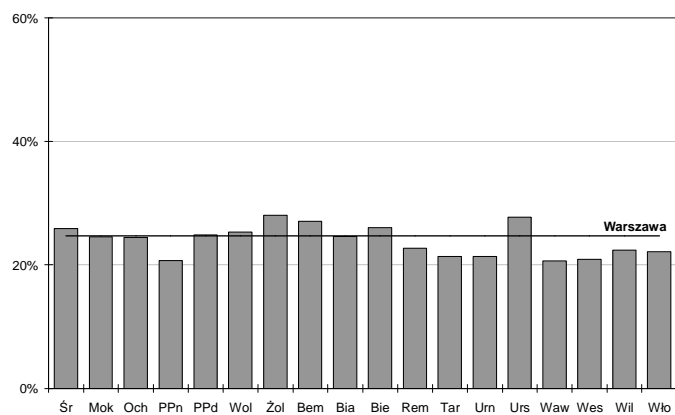

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek mieszkań w dzielnicach:

Percentage of dwellings by district:

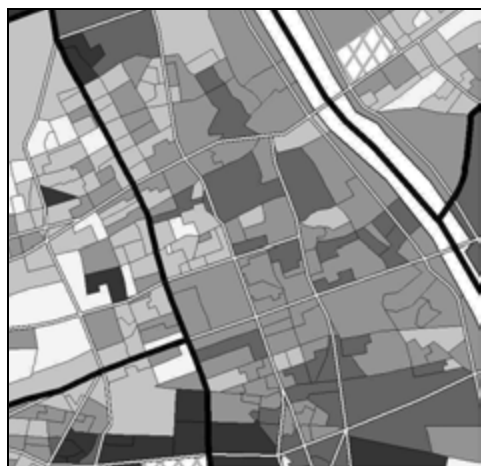

1.75. Odsetek mieszkań o powierzchni użytkowej 30 m² i więcej na osobę

Percentage of dwellings with usable floor space of 30 m² and more per person

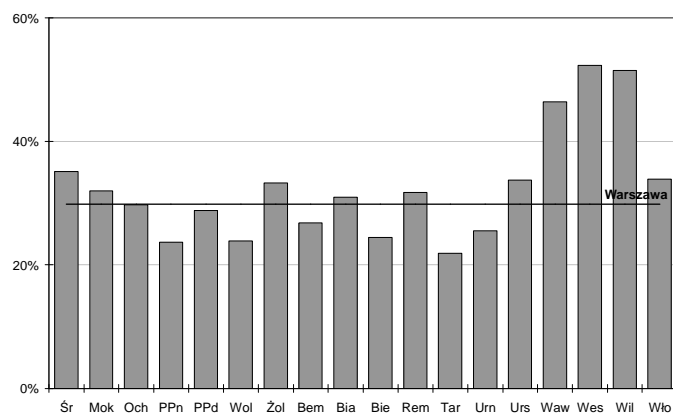

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek mieszkań w dzielnicach:

Percentage of dwellings by district:

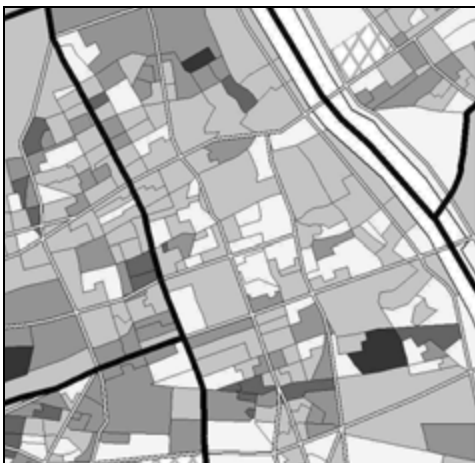

1.76. Odsetek mieszkań zamieszkałych przez dwa i więcej gospodarstwa domowe

Percentage of dwellings occupied by two or more households

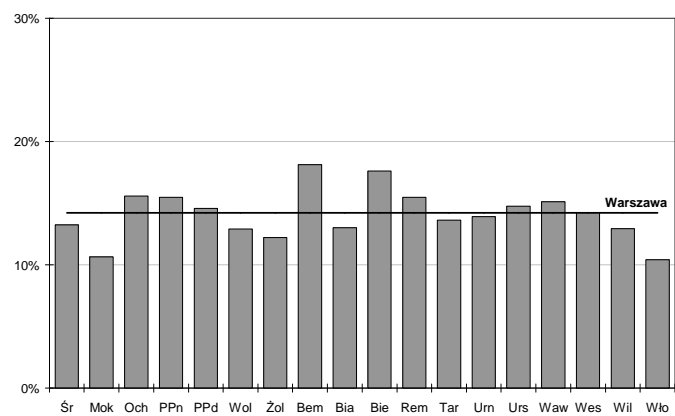

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek mieszkań w dzielnicach:

Percentage of dwellings by district:

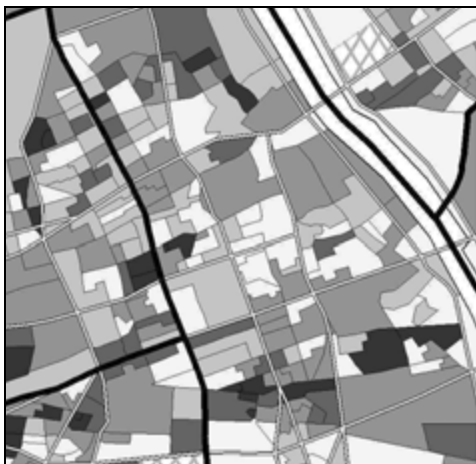

1.77. Odsetek gospodarstw domowych zamieszkałych po dwa i więcej w jednym mieszkaniu

Percentage of two or more households living in one dwelling

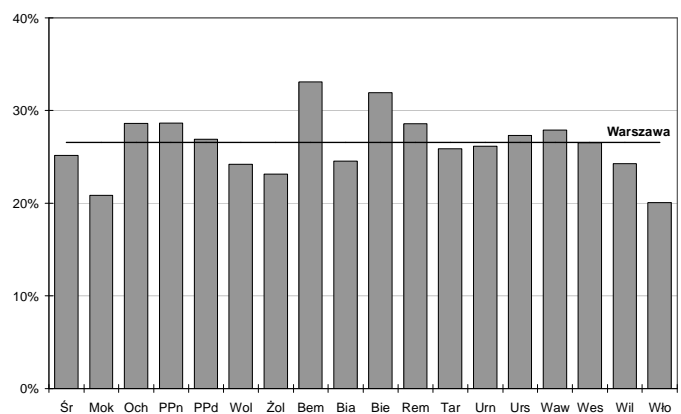

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek mieszkań w dzielnicach:

Percentage of dwellings by district:

2. Warszawa w 2002 roku

Ujęcie syntetyczne

Warsaw in 2002

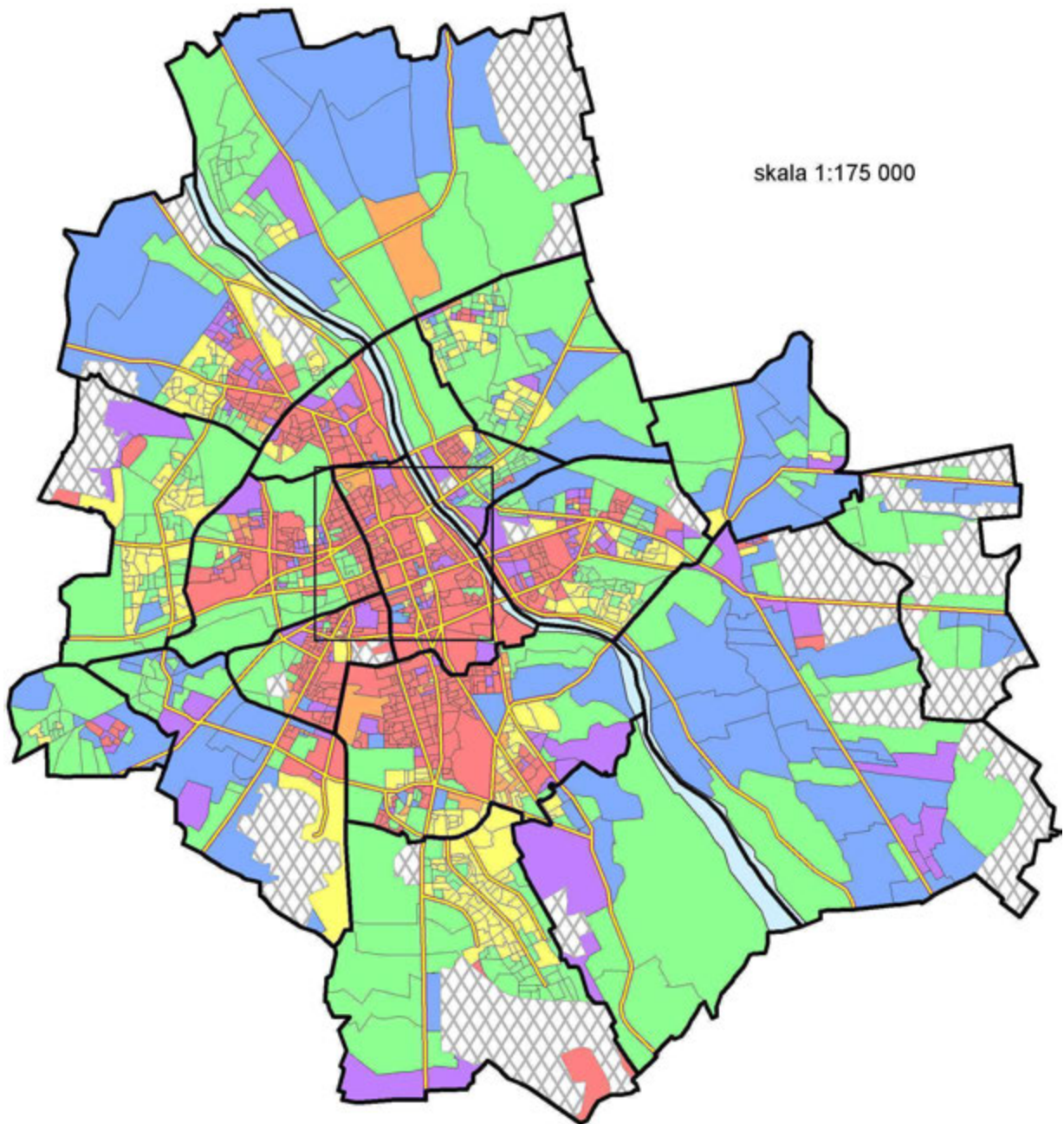
Synthetic approach

Legenda:

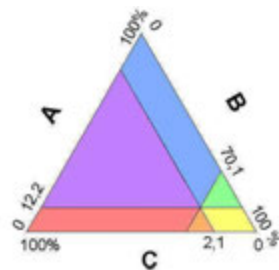
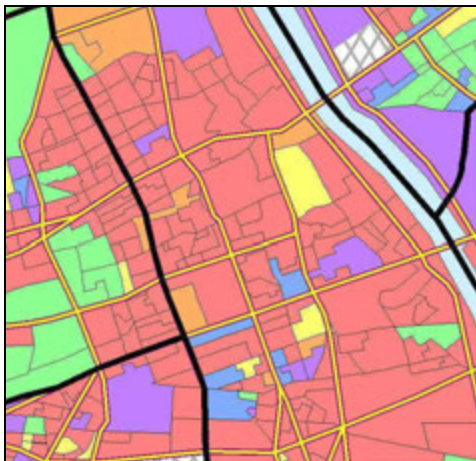
	granice dzielnic district boundary
	granice rejonów statystycznych boundary of census enumeration district
	główne drogi main roads
	Wisła Vistula
	tereny zielone green areas and open spaces

2.1. Struktura wieku ludności

Population age structure

Centrum (skala 1:75 000)

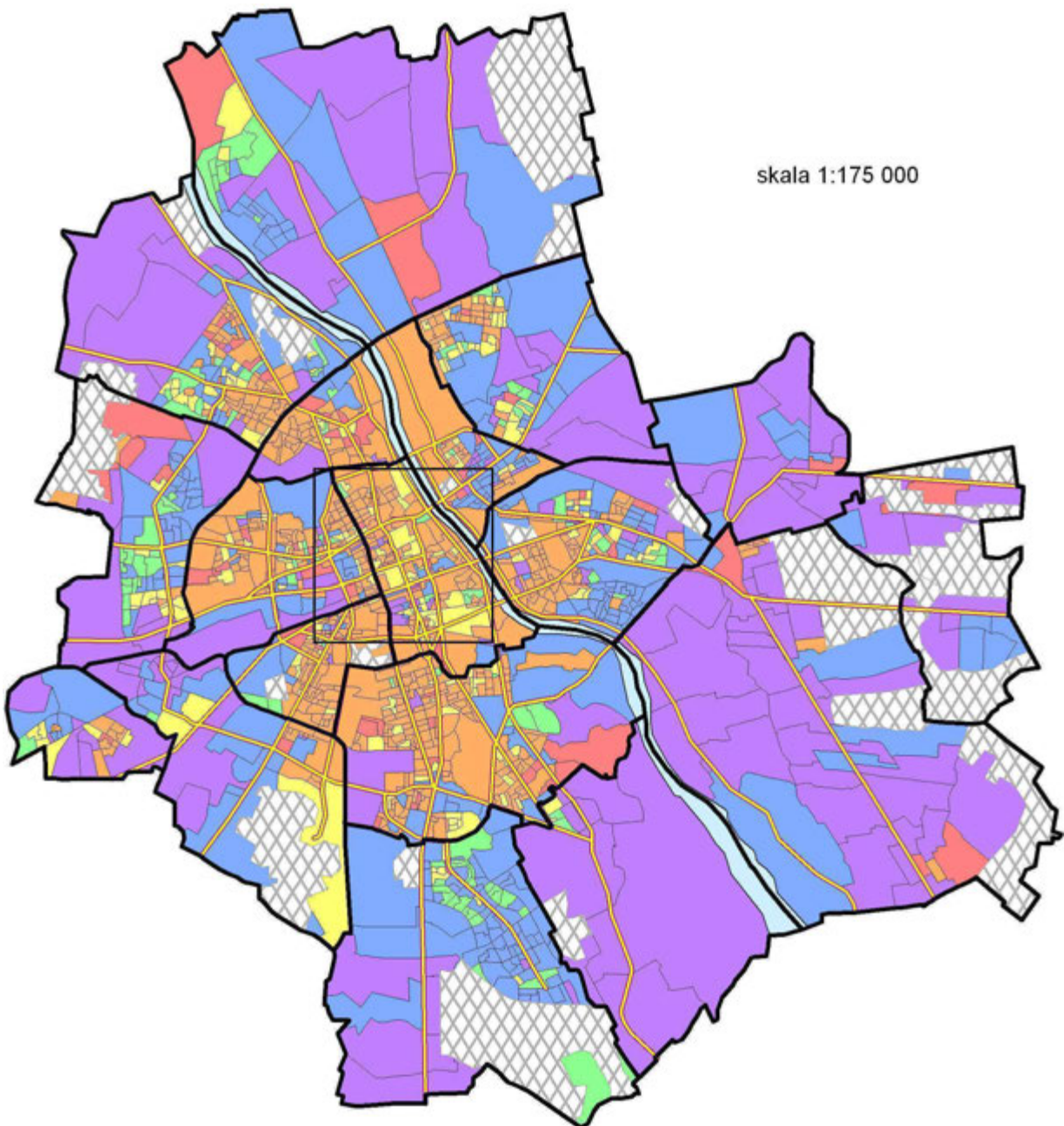
Purple	A >12,2%	B <70,1%	C >17,7%
Blue	A >12,2%	B <70,1%	C <17,7%
Green	A >12,2%	B >70,1%	C <17,7%
Yellow	A <12,2%	B >70,1%	C <17,7%
Orange	A <12,2%	B >70,1%	C >17,7%
Red	A <12,2%	B <70,1%	C >17,7%

Odsetek ludności w wieku:
Percentage of population in the age group:

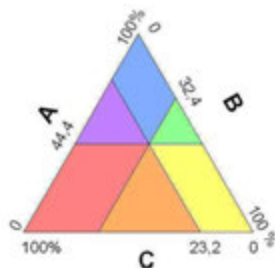
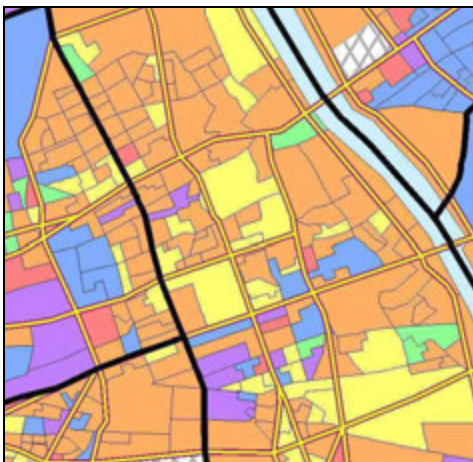
- A** - 0-14 lat
0-14 years
- B** - 15-64 lat
15-64 years
- C** - 65 i więcej lat
65 and more

2.2. Liczba dzieci w rodzinach

Number of children in families

Centrum (skala 1:75 000)

Purple	A >44,4%	B <32,4%	C >23,2%
Blue	A >44,4%	B <32,4%	C <23,2%
Green	A >44,4%	B >32,4%	C <23,2%
Yellow	A <44,4%	B >32,4%	C <23,2%
Orange	A <44,4%	B <32,4%	C >23,2%
Red	A <44,4%	B <32,4%	C >23,2%

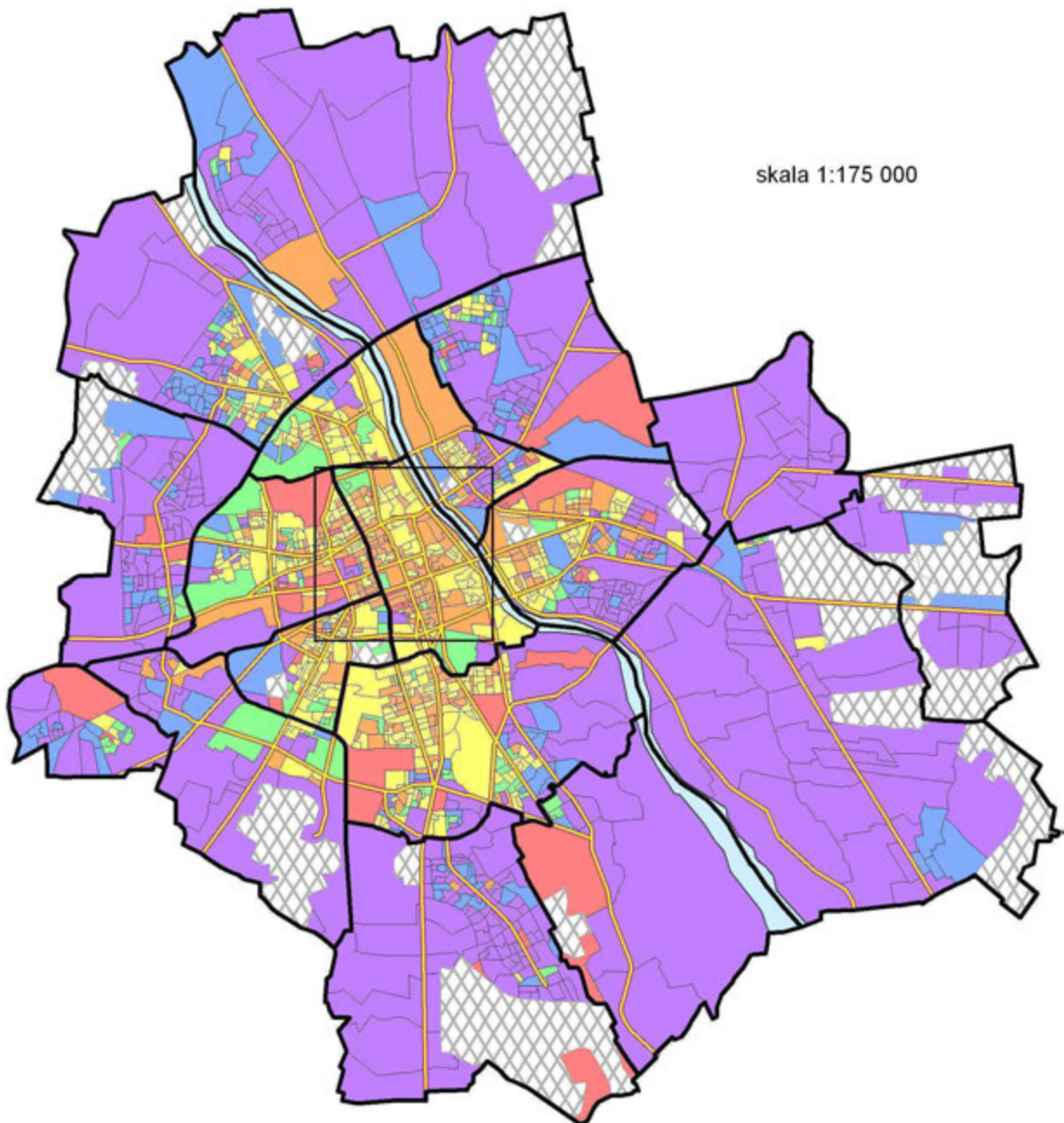
Odsetek rodzin:

Percentage of families:

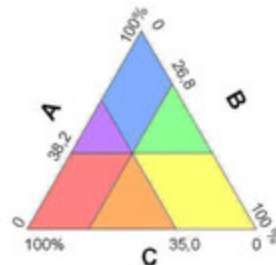
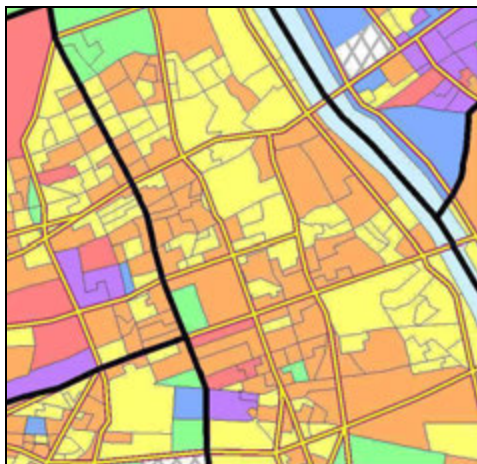
- A** - bez dzieci
without children
- B** - z jednym dzieckiem
with one child
- C** - z dwojgiem i więcej dzieci
with two or more children

2.3. Gospodarstwa domowe według liczby osób

Households by number of persons

Centrum (skala 1:75 000)

■	A >38,2%	B <26,8%	C >35,0%
■	A >38,2%	B <26,8%	C <35,0%
■	A >38,2%	B >26,8%	C <35,0%
■	A <38,2%	B >26,8%	C <35,0%
■	A <38,2%	B <26,8%	C >35,0%
■	A <38,2%	B <26,8%	C >35,0%

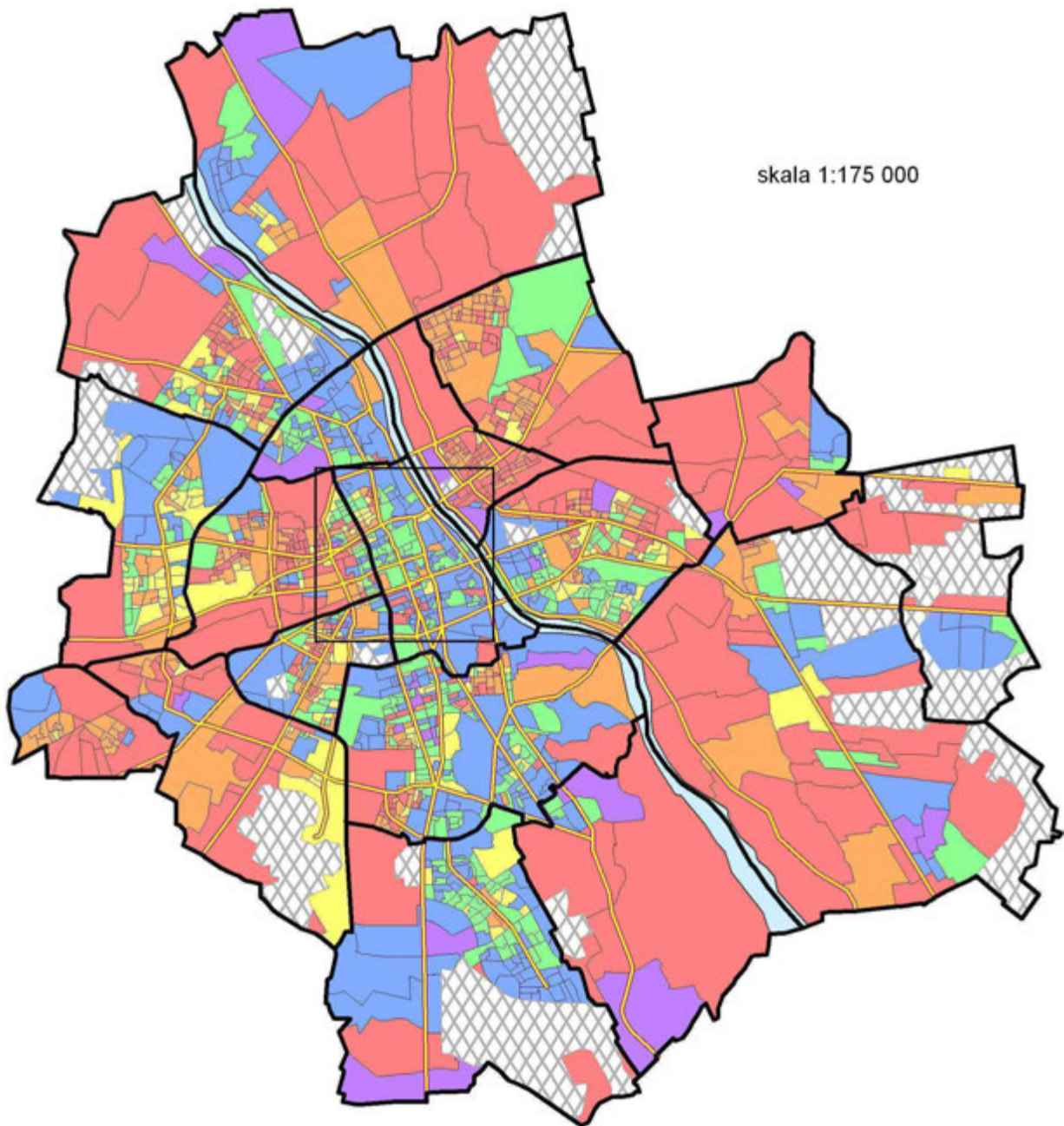
Odsetek gospodarstw domowych:

Percentage of households consisting of:

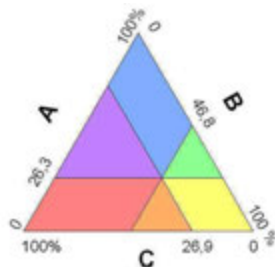
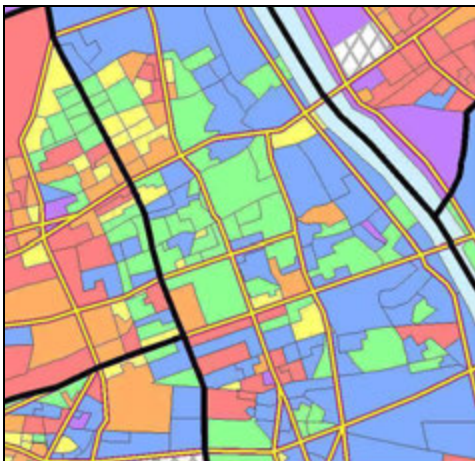
- A** - jednoosobowych
one person
- B** - dwuosobowych
two persons
- C** - trzy i więcej osobowych
three and more persons

2.4. Struktura wykształcenia

Educational structure

Centrum (skala 1:75 000)

■	A >26,3%	B <46,8%	C >26,9%
■	A >26,3%	B <46,8%	C <26,9%
■	A >26,3%	B >46,8%	C <26,9%
■	A <26,3%	B >46,8%	C <26,9%
■	A <26,3%	B >46,8%	C >26,9%
■	A <26,3%	B <46,8%	C >26,9%

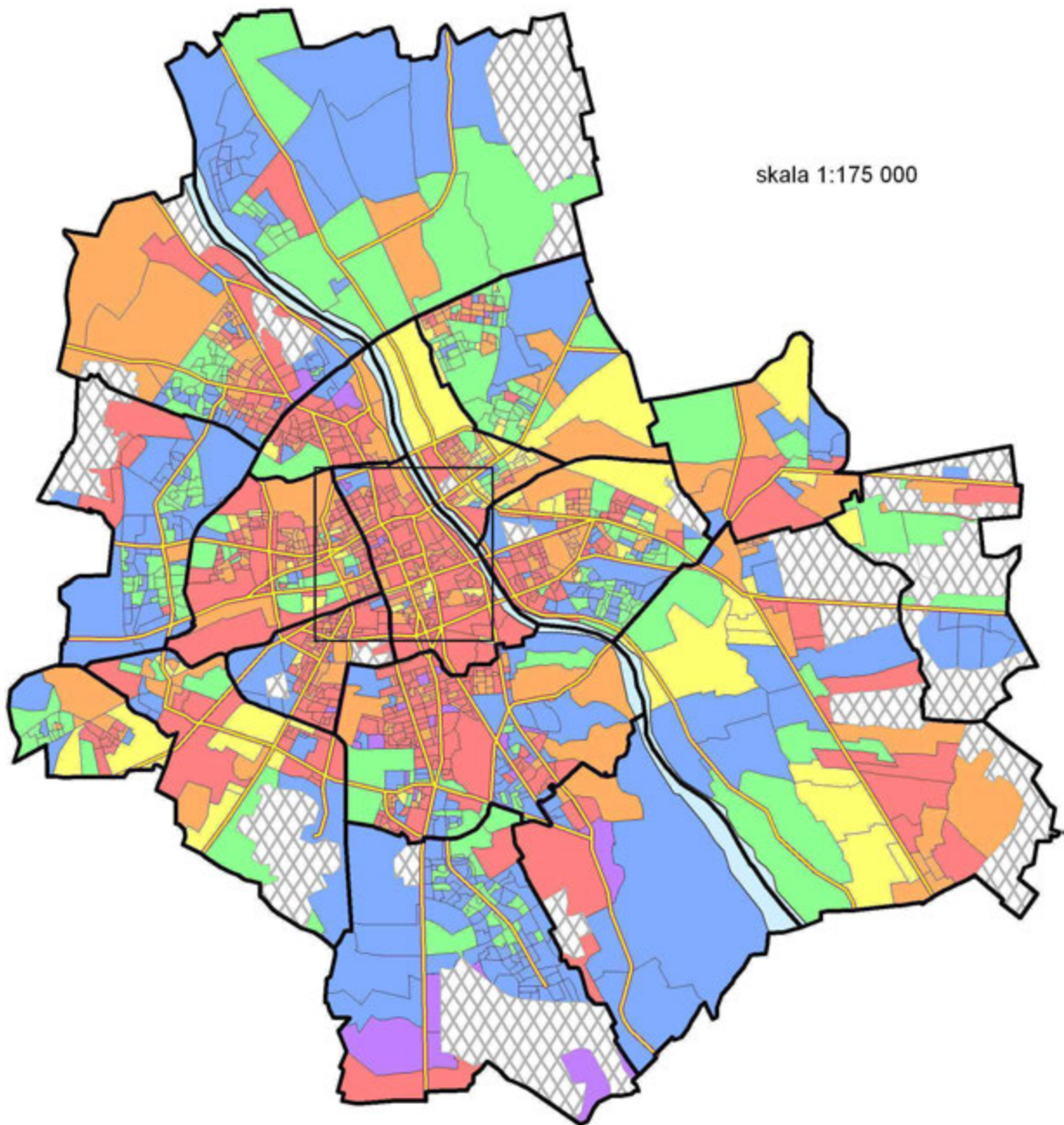
Odsetek ludności w wieku 15 lat i więcej z wykształceniem:

Percentage of population by educational level:

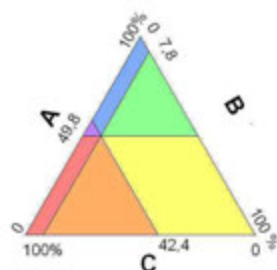
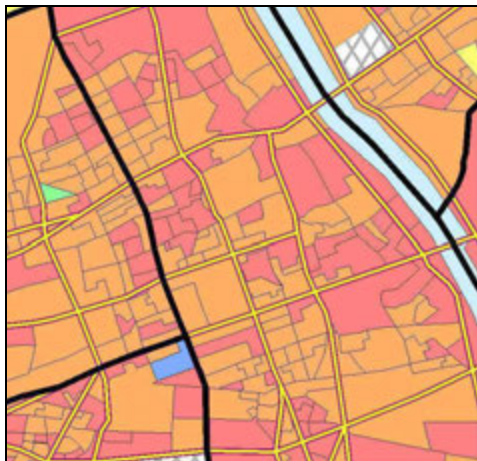
- A** - wyższym
tertiary
- B** - średnim i policealnym
secondary and post-secondary
- C** - zawodowym, podstawowym i niepełnym podstawowym
vocational, primary and incomplete primary

2.5. Struktura ludności wg aktywności ekonomicznej

Structure of the population by economic activity

Centrum (skala 1:75 000)

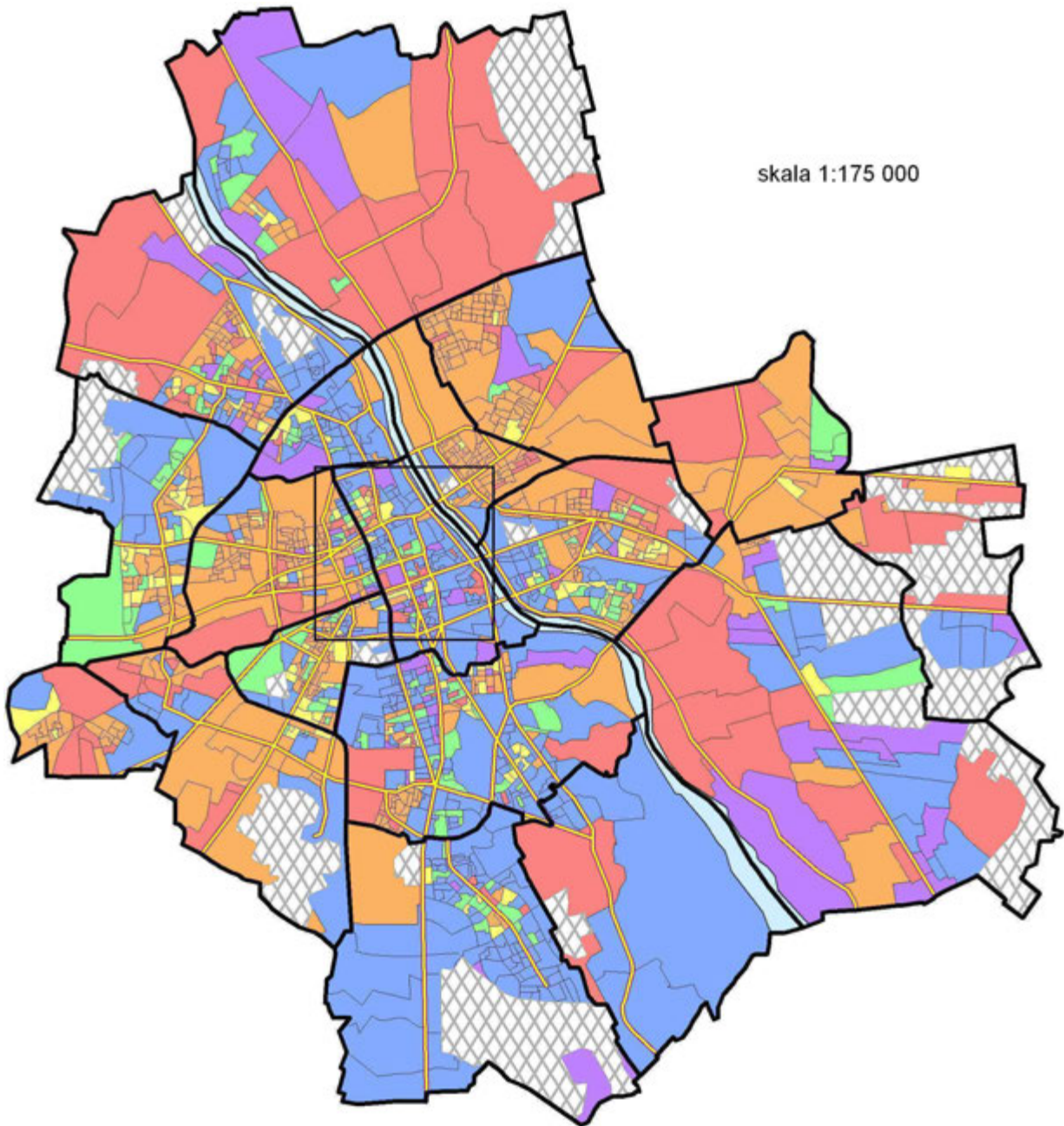
Purple	A >49,8%	B <7,8%	C >42,4%
Blue	A >49,8%	B <7,8%	C <42,4%
Green	A >49,8%	B >7,8%	C <42,4%
Yellow	A <49,8%	B >7,8%	C <42,4%
Orange	A <49,8%	B >7,8%	C >42,4%
Red	A <49,8%	B <7,8%	C >42,4%

Aktywność ekonomiczna:
Economic activity:

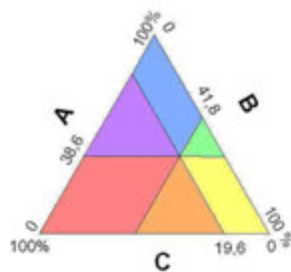
- A** - pracujący
employed
- B** - bezrobotni
unemployed
- C** - bierni zawodowo
economically inactive persons

2.6. Struktura zawodowa ludności pracującej

Structure of occupation of employed persons

Centrum (skala 1:75 000)

■	A >38,6%	B <41,8%	C >19,6%
■	A >38,6%	B <41,8%	C <19,6%
■	A >38,6%	B >41,8%	C <19,6%
■	A <38,6%	B >41,8%	C <19,6%
■	A <38,6%	B >41,8%	C >19,6%
■	A <38,6%	B <41,8%	C >19,6%

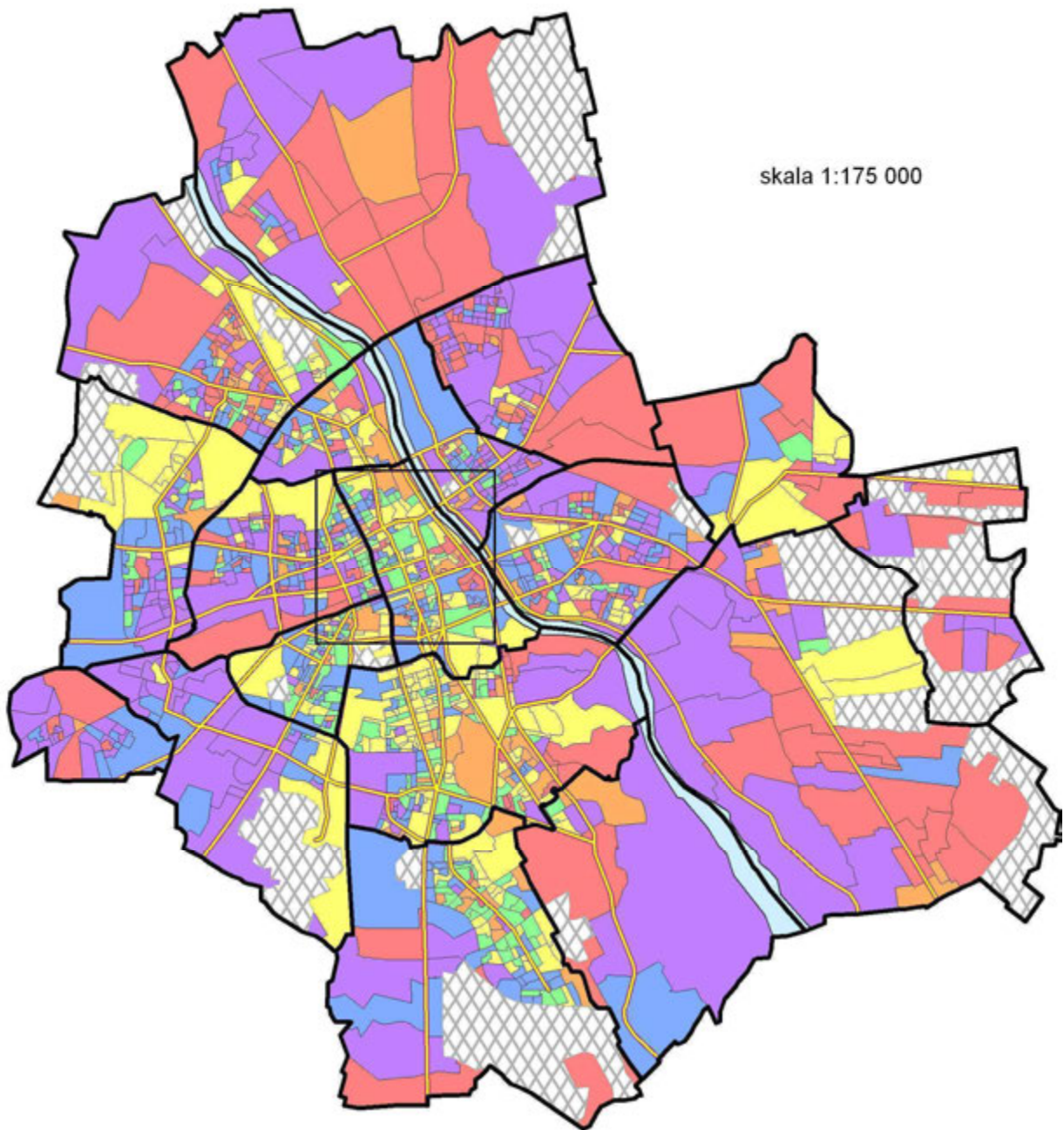
Odsetek ludności pracującej o zawodzie:

Percentage of persons employed by occupation group:

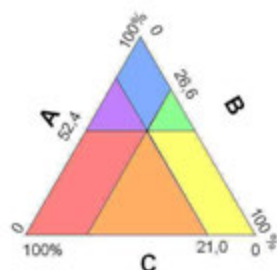
- A** - wyższej kadry kierowniczej i specjalistów
directors, managers and specialists
- B** - pracowników biurowych i średniego personelu
office workers and junior managers
- C** - robotników i pracowników przy pracach prostych
craftsmen and simply operations workers

2.7. Struktura zatrudnienia w sektorach ekonomicznych wg PKD

Structure of employment by three economic sectors of PKD

Centrum (skala 1:75 000)

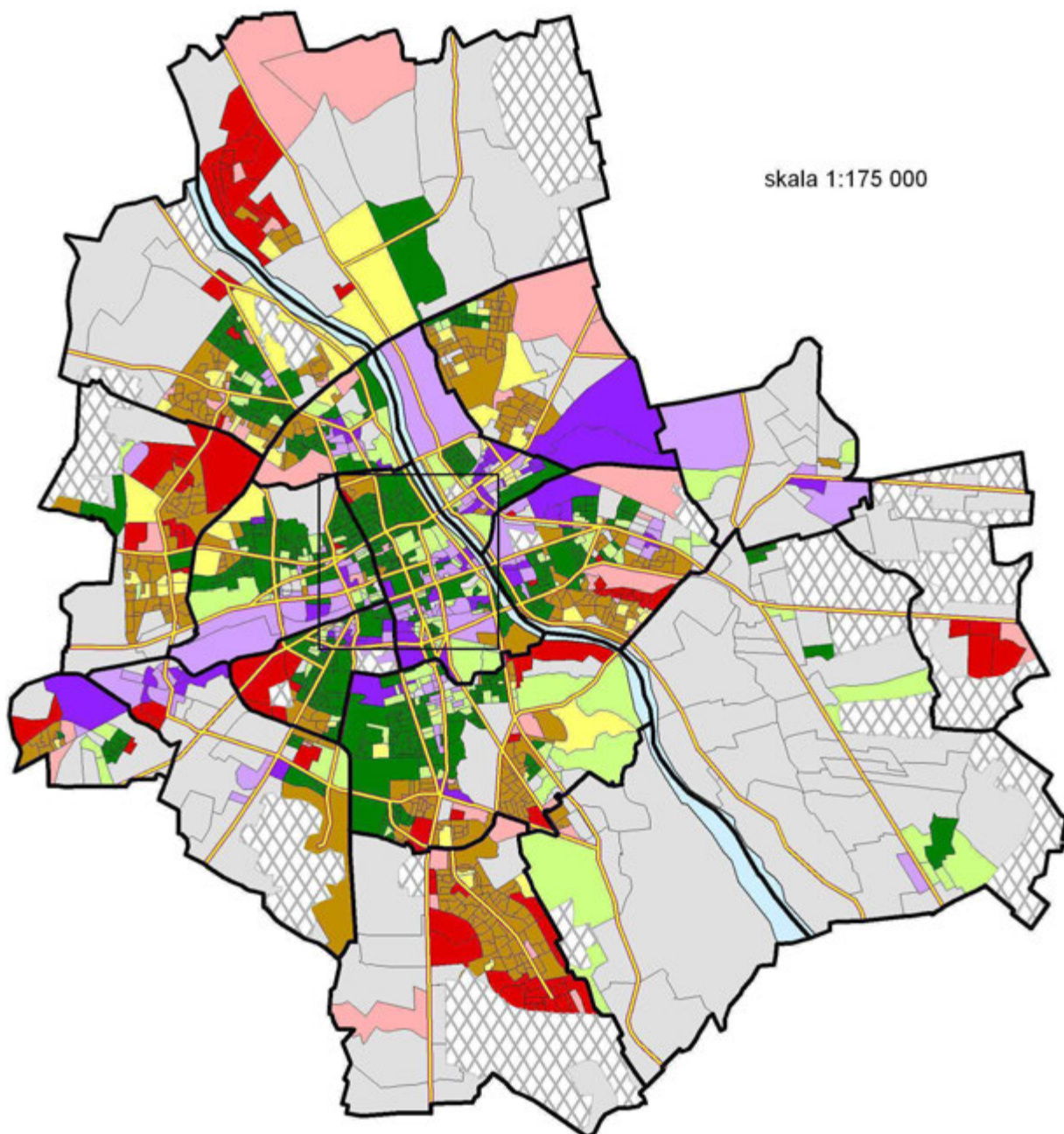
Purple	A >52,4% B <26,6% C >21,0%
Blue	A >52,4% B <26,6% C <21,0%
Green	A >52,4% B >26,6% C <21,0%
Yellow	A <52,4% B >26,6% C <21,0%
Orange	A <52,4% B >26,6% C >21,0%
Red	A <52,4% B <26,6% C >21,0%

Odsetek zatrudnionych w sektorze ekonomicznym:
Percentage of persons employed by economic sectors of PKD:

- A - usług rynkowych
market services
- B - usług nierynkowych
non-market services
- C - przemysłowym
manufacturing

2.8. Struktura wieku mieszkań

Age structure of dwellings

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek mieszkań wybudowanych w latach:
Percentage of dwellings built:

> 70 %

50-70 %

przed 1945
before 1945

1945-1970
in the period 1945-1970

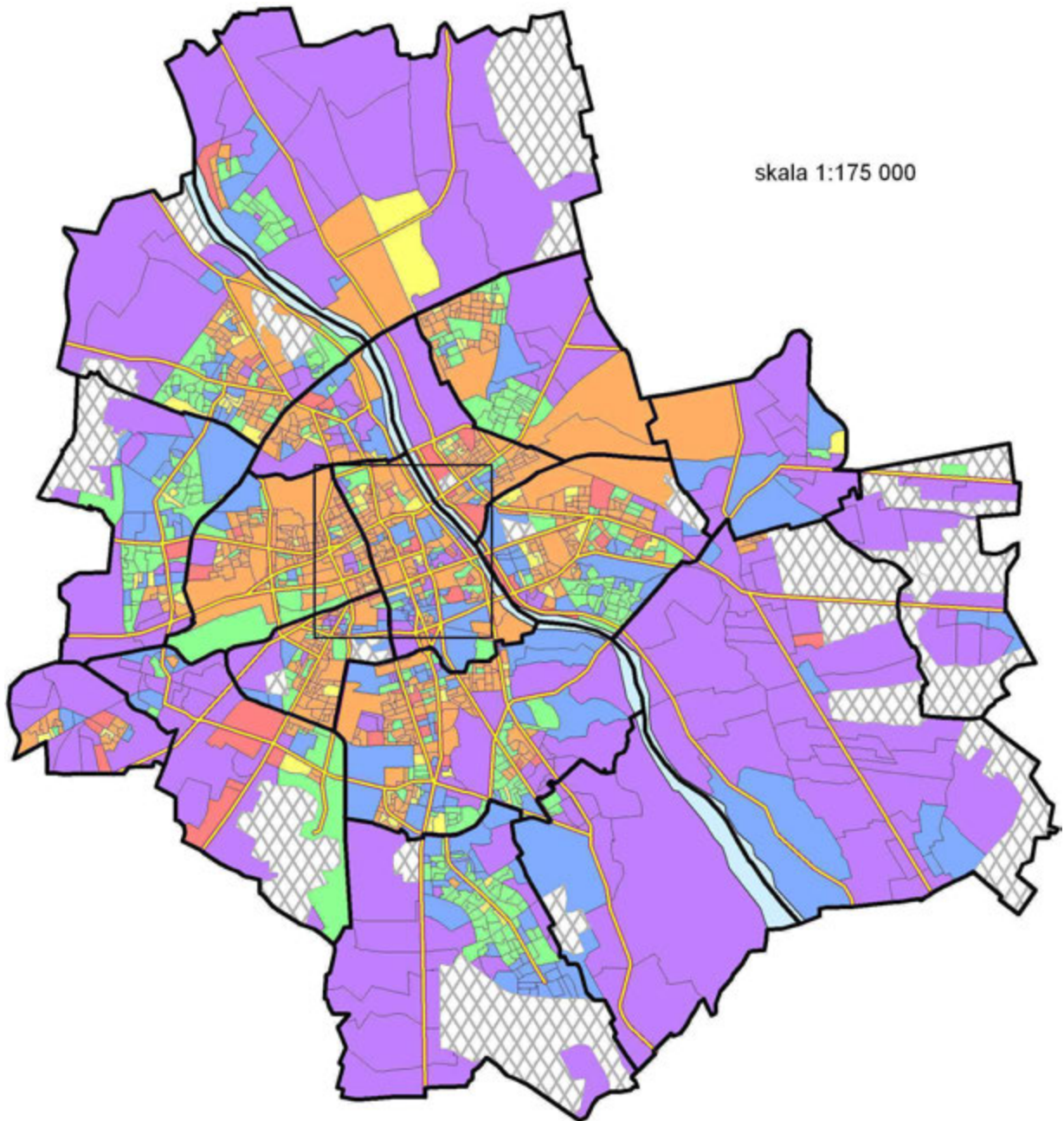
1971-1988
in the period 1971-1988

1989-2002
in the period 1989-2002

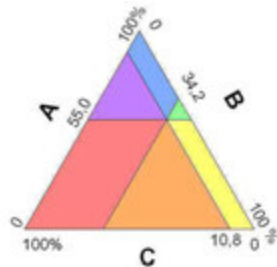
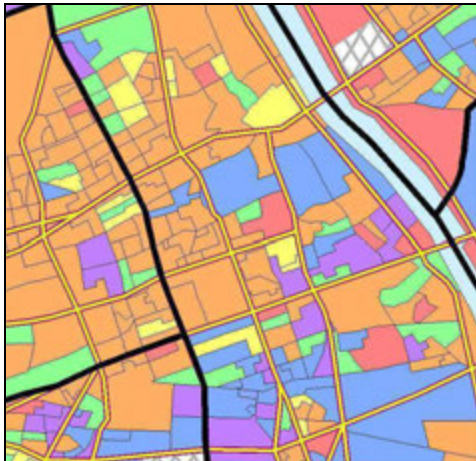
bez przewagi
without any majority

2.9. Powierzchnia użytkowa mieszkań

Usable floor space of dwellings

Centrum (skala 1:75 000)

Purple	A >55,0%	B <34,2%	C >10,8%
Blue	A >55,0%	B <34,2%	C <10,8%
Green	A >55,0%	B >34,2%	C <10,8%
Yellow	A <55,0%	B >34,2%	C <10,8%
Orange	A <55,0%	B <34,2%	C >10,8%
Red	A <55,0%	B <34,2%	C >10,8%

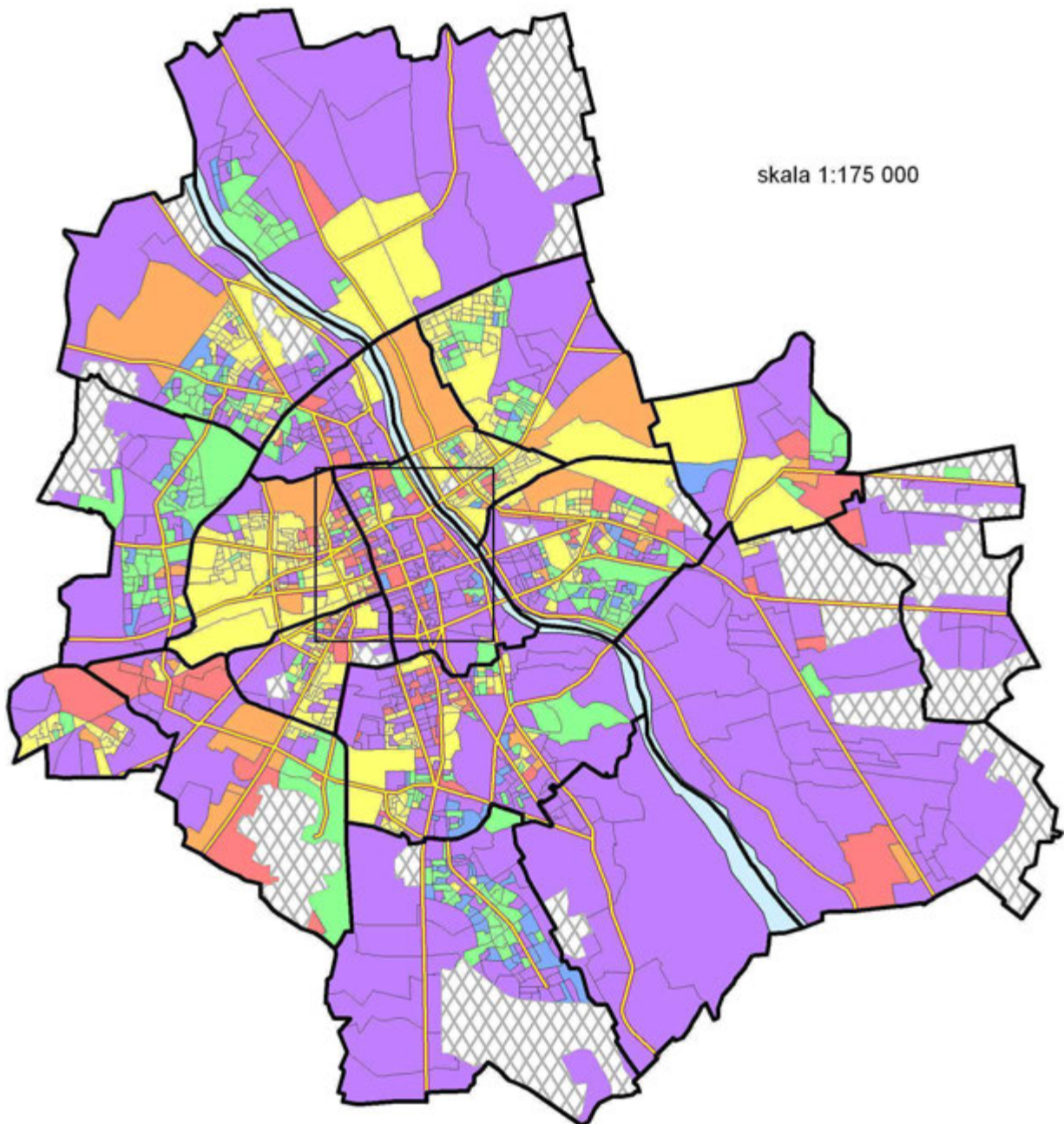
Odsetek mieszkań o powierzchni:

Percentage of dwellings with usable floor space:

- A** - poniżej 50 m²
below 50 sq. meters
- B** - 50-80 m²
50-80 sq. meters
- C** - 80 m² i więcej
80 and more sq. meters

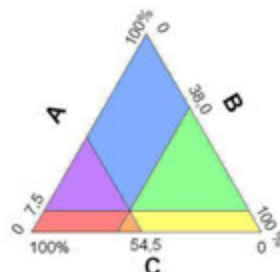
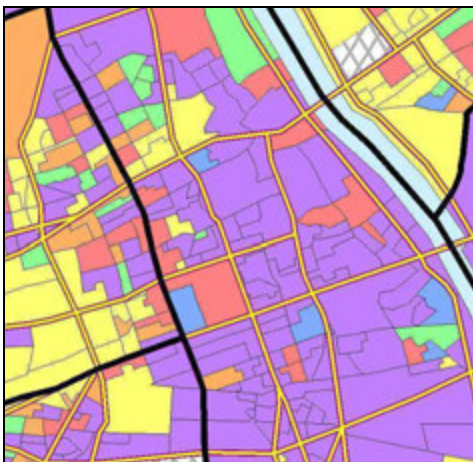
2.10. Powierzchnia użytkowa mieszkań na osobę

Usable floor space of dwellings per person

skala 1:175 000

Centrum (skala 1:75 000)

Purple	A >7,5%	B <38,0%	C >54,5%
Blue	A >7,5%	B <38,0%	C <54,5%
Green	A >7,5%	B >38,0%	C <54,5%
Yellow	A <7,5%	B >38,0%	C <54,5%
Orange	A <7,5%	B >38,0%	C >54,5%
Red	A <7,5%	B <38,0%	C >54,5%

Odsetek mieszkań o powierzchni na osobę:

Percentage of dwellings with usable floor space per person:

A - poniżej 10 m²

below 10 sq. meters

B - 10-20 m²

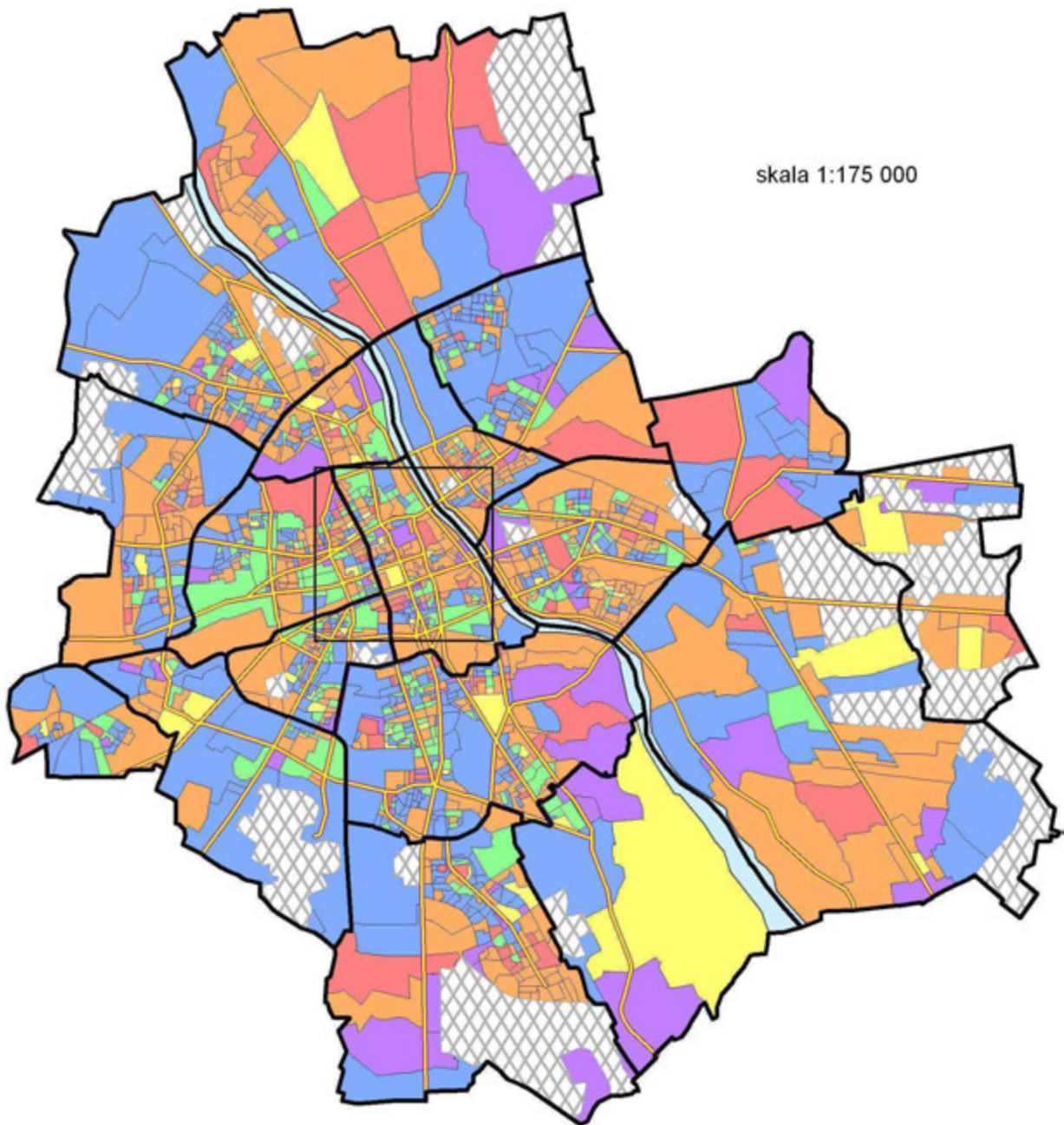
10-20 sq. meters

C - 20 m² i więcej

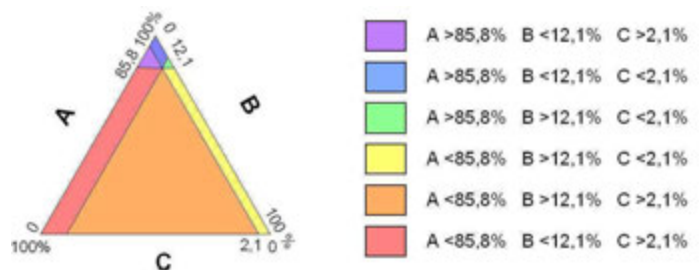
20 and more sq. meters

2.11. Gospodarstwa domowe w jednym mieszkaniu

Households living in one dwelling

Centrum (skala 1:75 000)

Odsetek mieszkań zamieszkałych przez:

Percentage of dwellings occupied by:

- A** - jedno gospodarstwo domowe
one household
- B** - dwa gospodarstwa domowe
two households
- C** - trzy i więcej gospodarstwa domowe
three and more households

3. Zmiany 1988-2002

Changes in the period 1988-2002

Legenda:

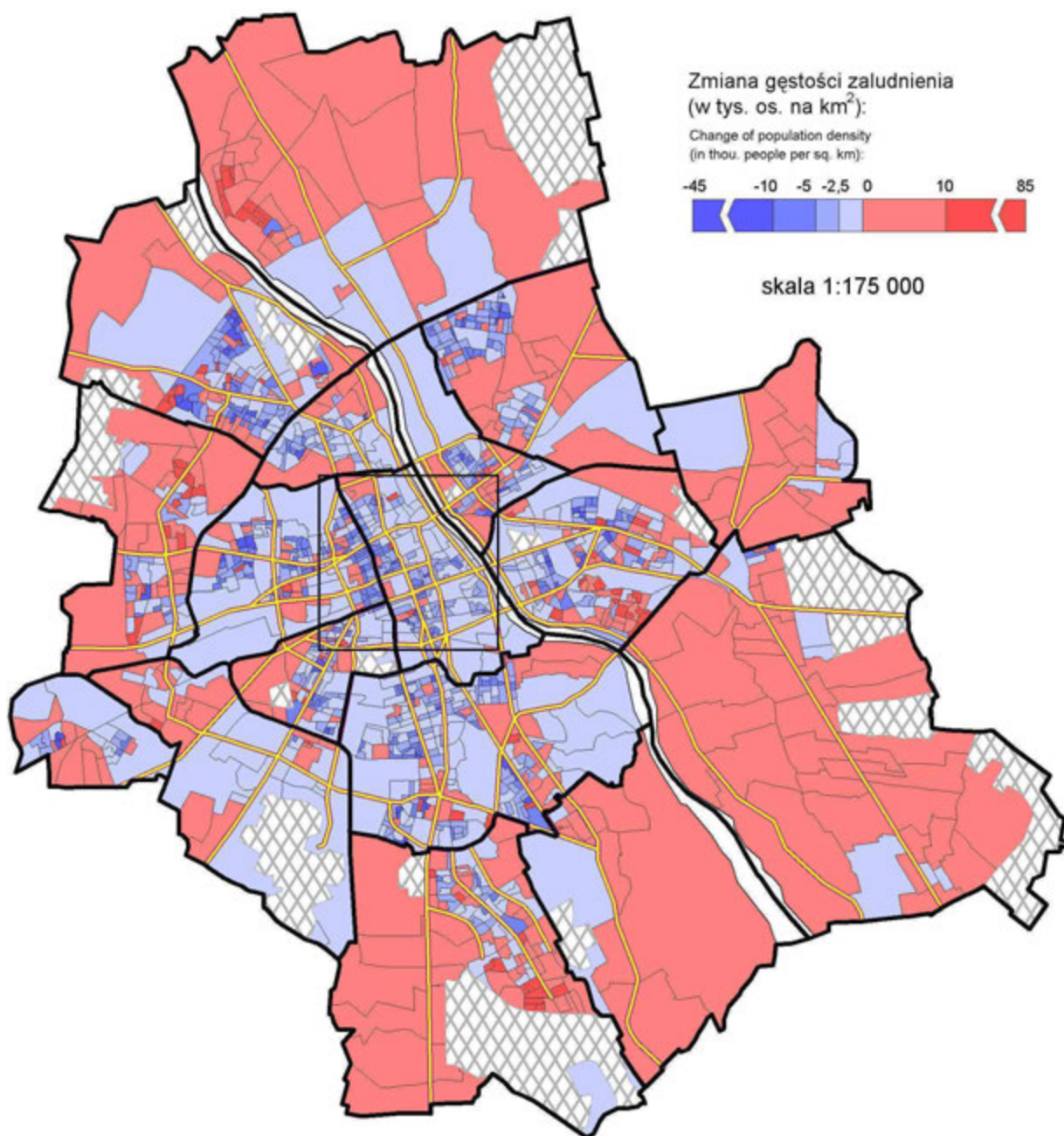
	granice dzielnic district boundary
	granice rejonów statystycznych boundary of census enumeration district
	główne drogi main roads
	Wisła Vistula
	tereny zielone green areas and open spaces

Wyjaśnienie skrótów nazw dzielnic stosowanych na wykresach:

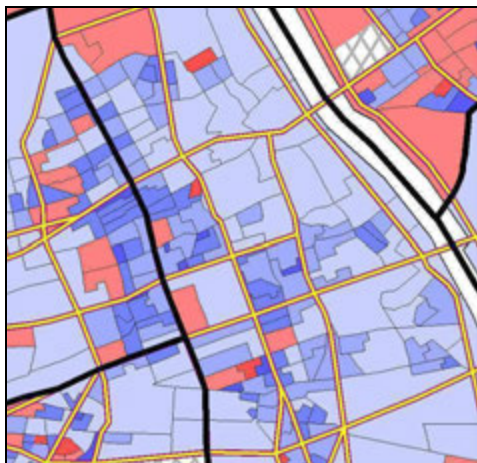
Śr	Śródmieście
Mok	Mokotów
Och	Ochota
PPn	Praga Północ
PPd	Praga Południe
Wol	Wola
Żol	Żoliborz
Bem	Bemowo
Bia	Białołęka
Bie	Bielany
Rem	Rembertów
Tar	Tarchomin
Urn	Ursynów
Urs	Ursus
Waw	Wawer
Wil	Wilanów
Włó	Włochy

3.1. Zmiana gęstości zaludnienia w latach 1988-2002

Change of population density in the period 1988-2002

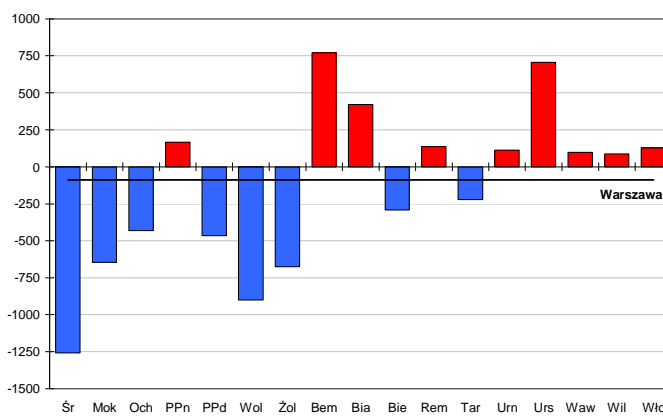

Centrum (skala 1:75 000)

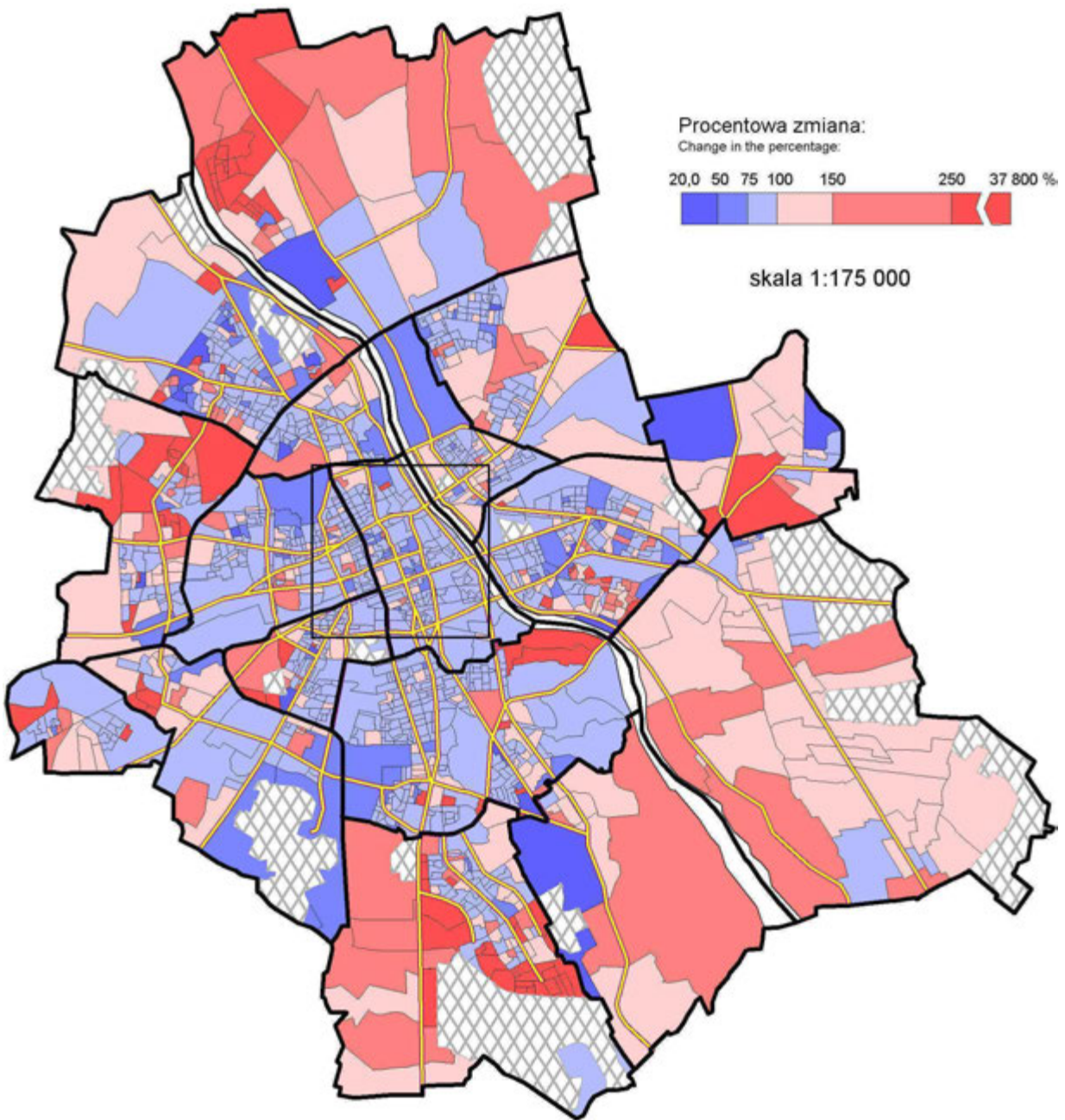
Zmiana gęstości zaludnienia w dzielnicach:

Change of population density by district:

3.2. Zmiana liczby ludności w latach 1988-2002 (1988=100%)

Percentage change in total population in the period 1988-2002 (1988=100%)

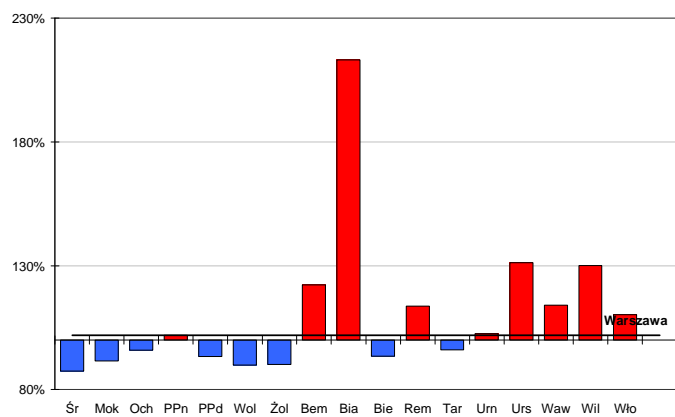

Centrum (skala 1:75 000)

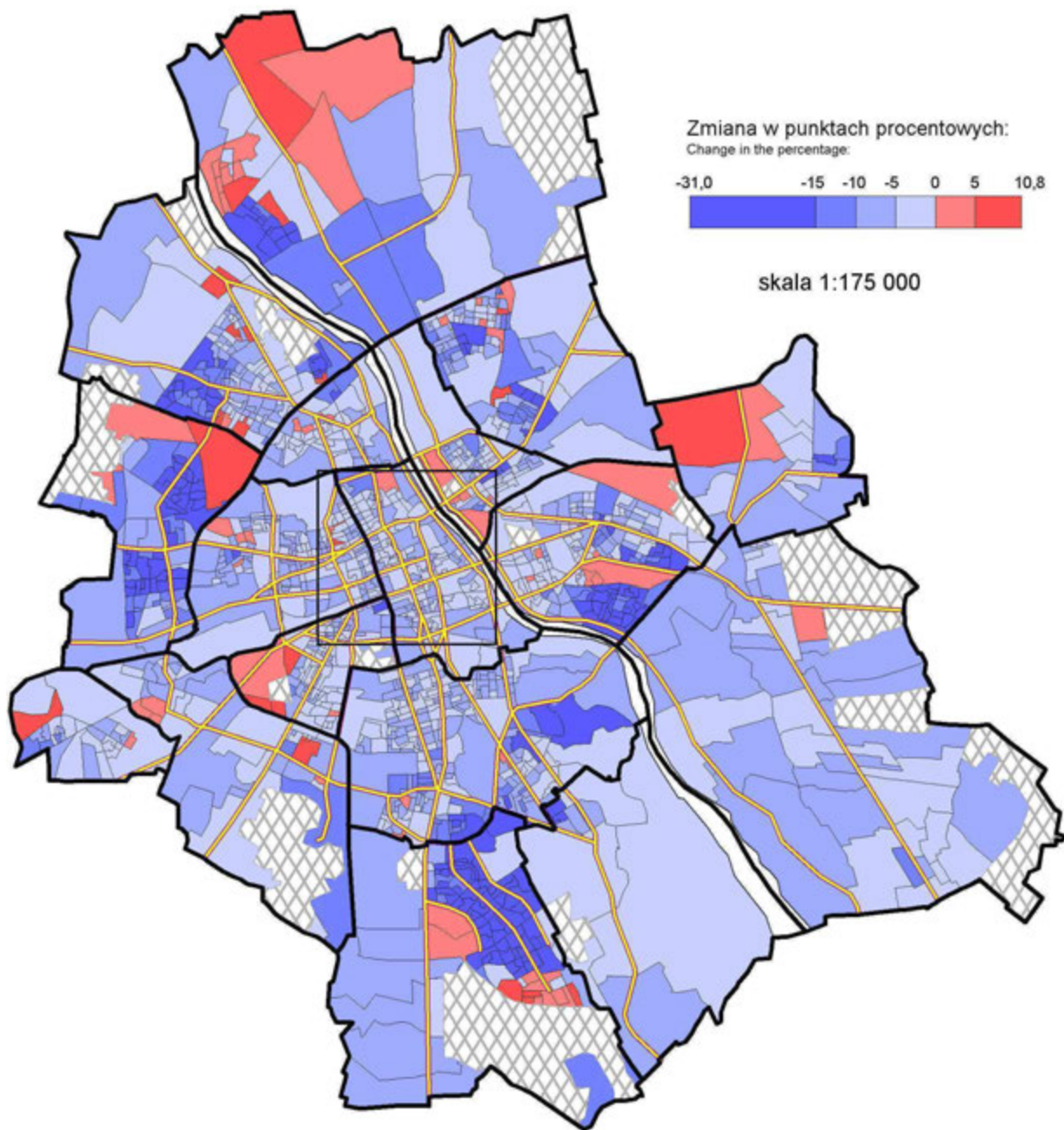
Procentowa zmiana w dzielnicach:

Change in the percentage by district:

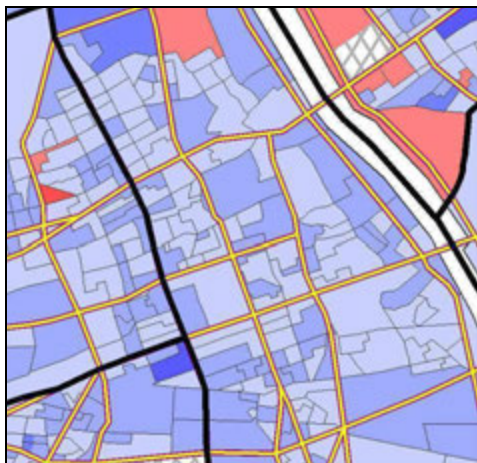

3.3. Zmiana odsetka ludności w wieku 0-14 lat w latach 1988-2002

Change in the share of population in the age group 0-14 in the period 1988-2002

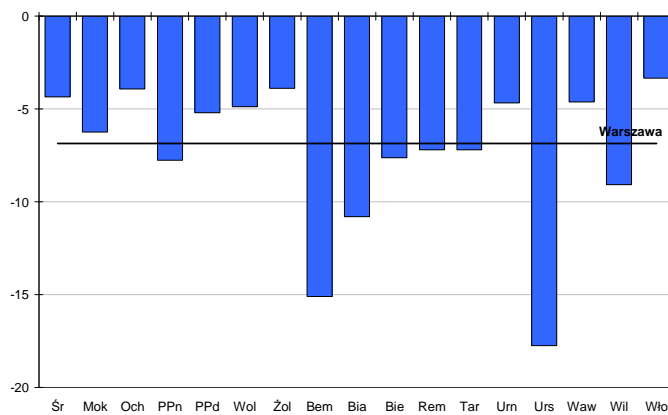

Centrum (skala 1:75 000)

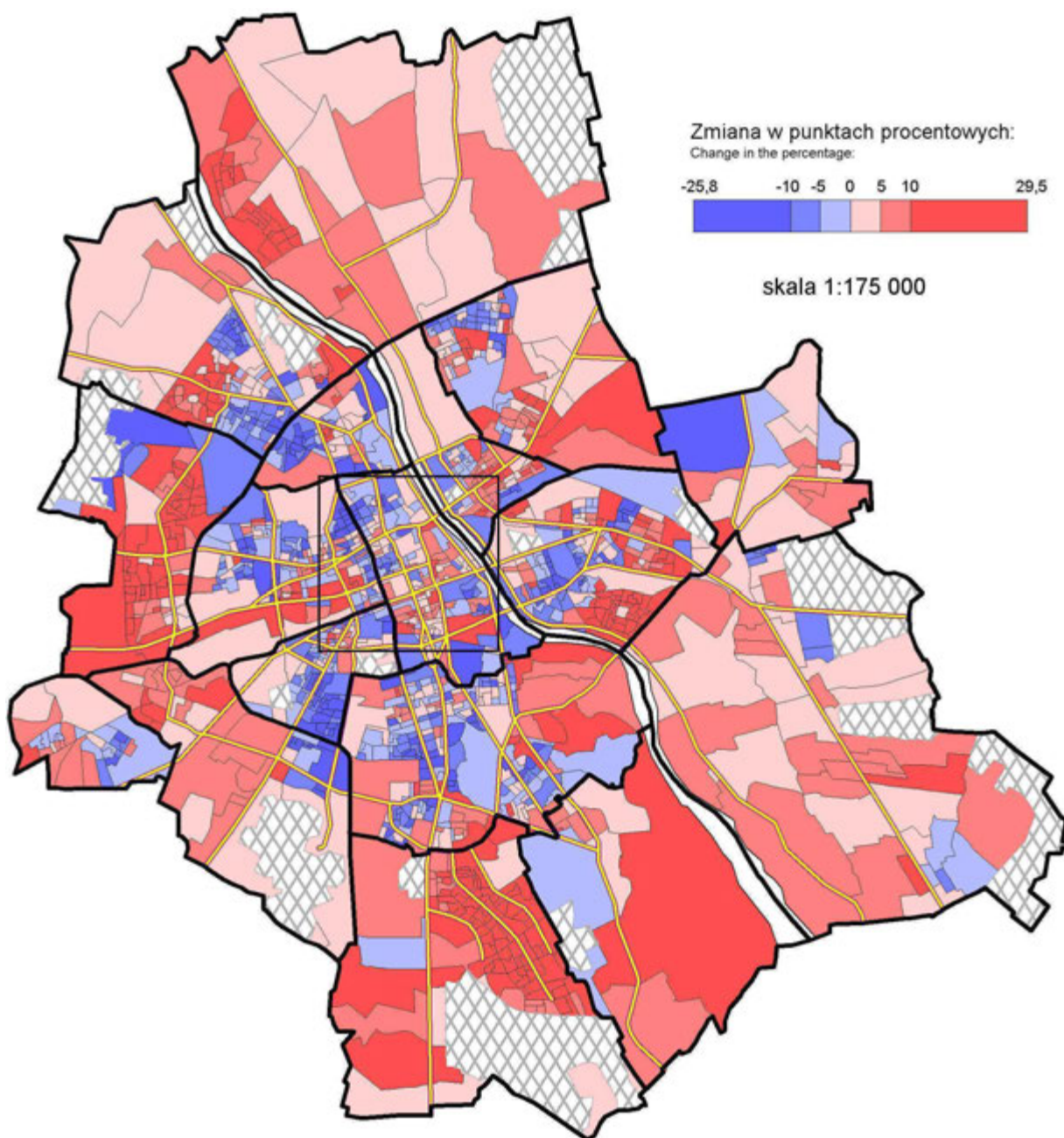
Zmiana w punktach procentowych w dzielnicach:

Change in the percentage by district:

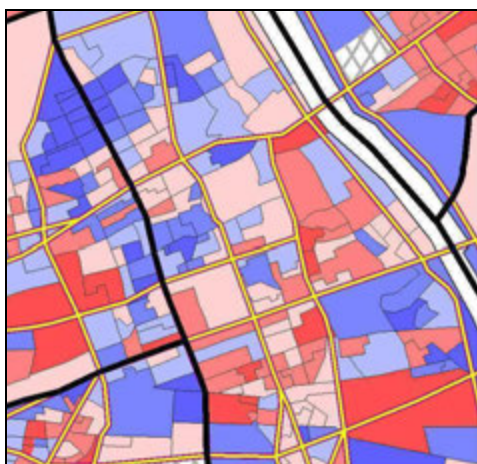

3.4. Zmiana odsetka ludności w wieku 15-64 lat w latach 1988-2002

Change in the share of population in the age group 15-64 in the period 1988-2002

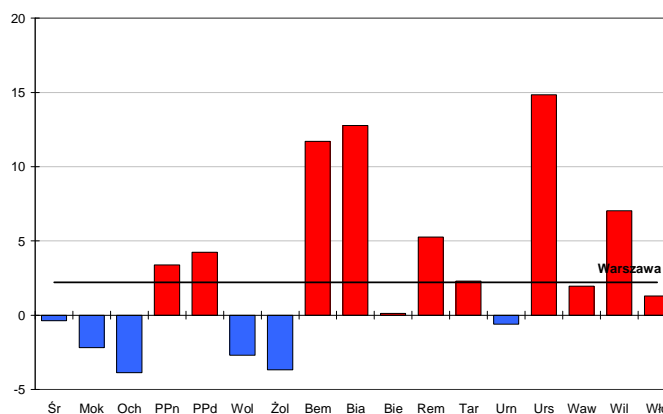

Centrum (skala 1:75 000)

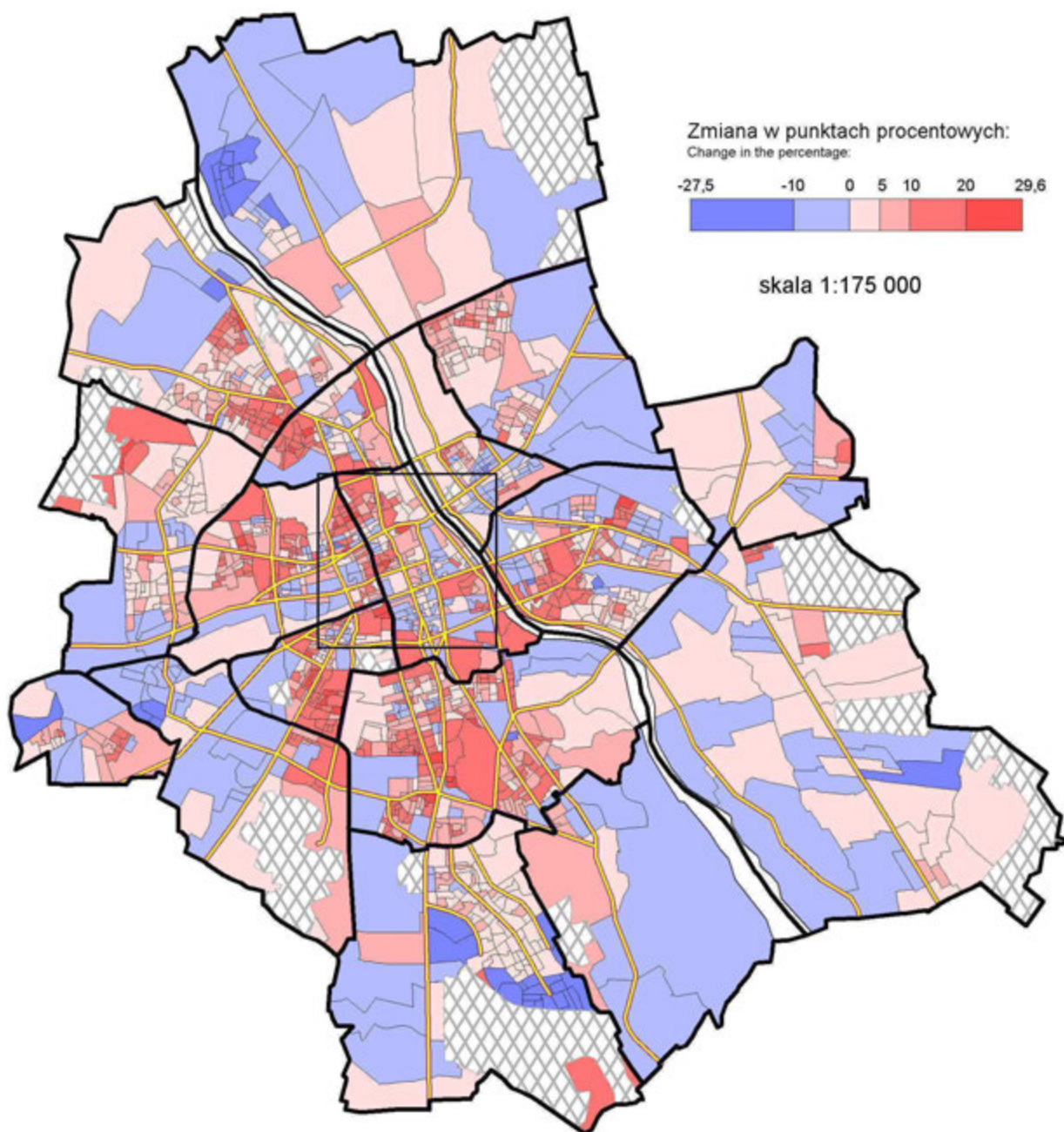
Zmiana w punktach procentowych w dzielnicach:

Change in the percentage by district:

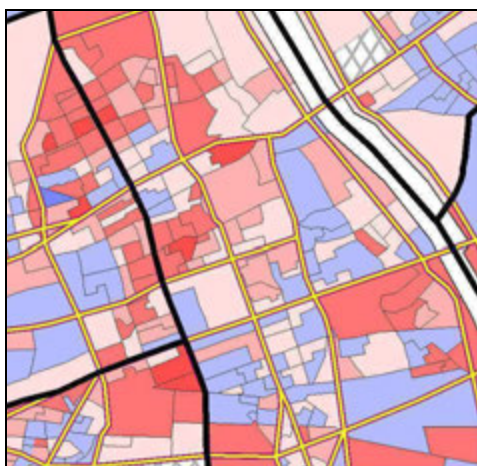

3.5. Zmiana odsetka ludności w wieku 65 i więcej lat w latach 1988-2002

Change in the share of population in the age group 65 and more in the period 1988-2002

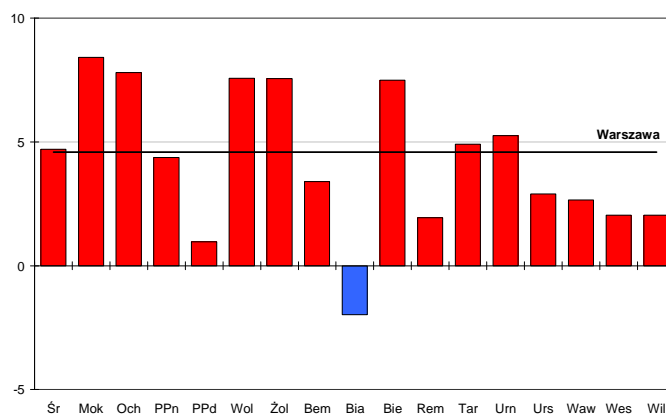

Centrum (skala 1:75 000)

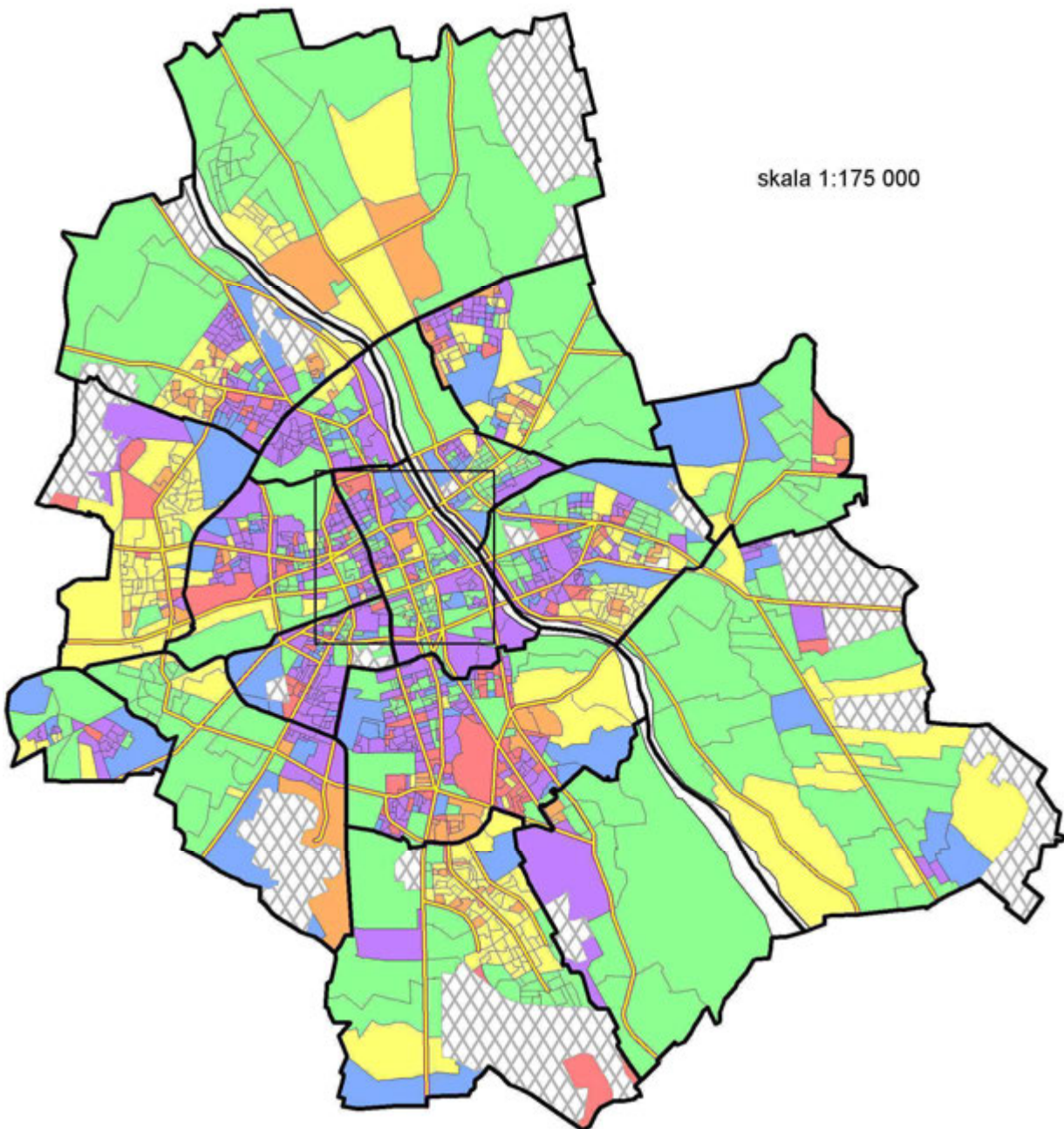
Zmiana w punktach procentowych w dzielnicach:

Change in the percentage by district:

3.6. Typologia zmian struktury wieku ludności w latach 1988-2002

Typology of change in the age structure of population in the period 1988-2002

Centrum (skala 1:75 000)

Ludność w wieku:
Population in the age group:

- A - 0-14 lat**
0-14 years
- B - 15-64 lat**
15-64 years
- C - 65 i więcej lat**
65 and more

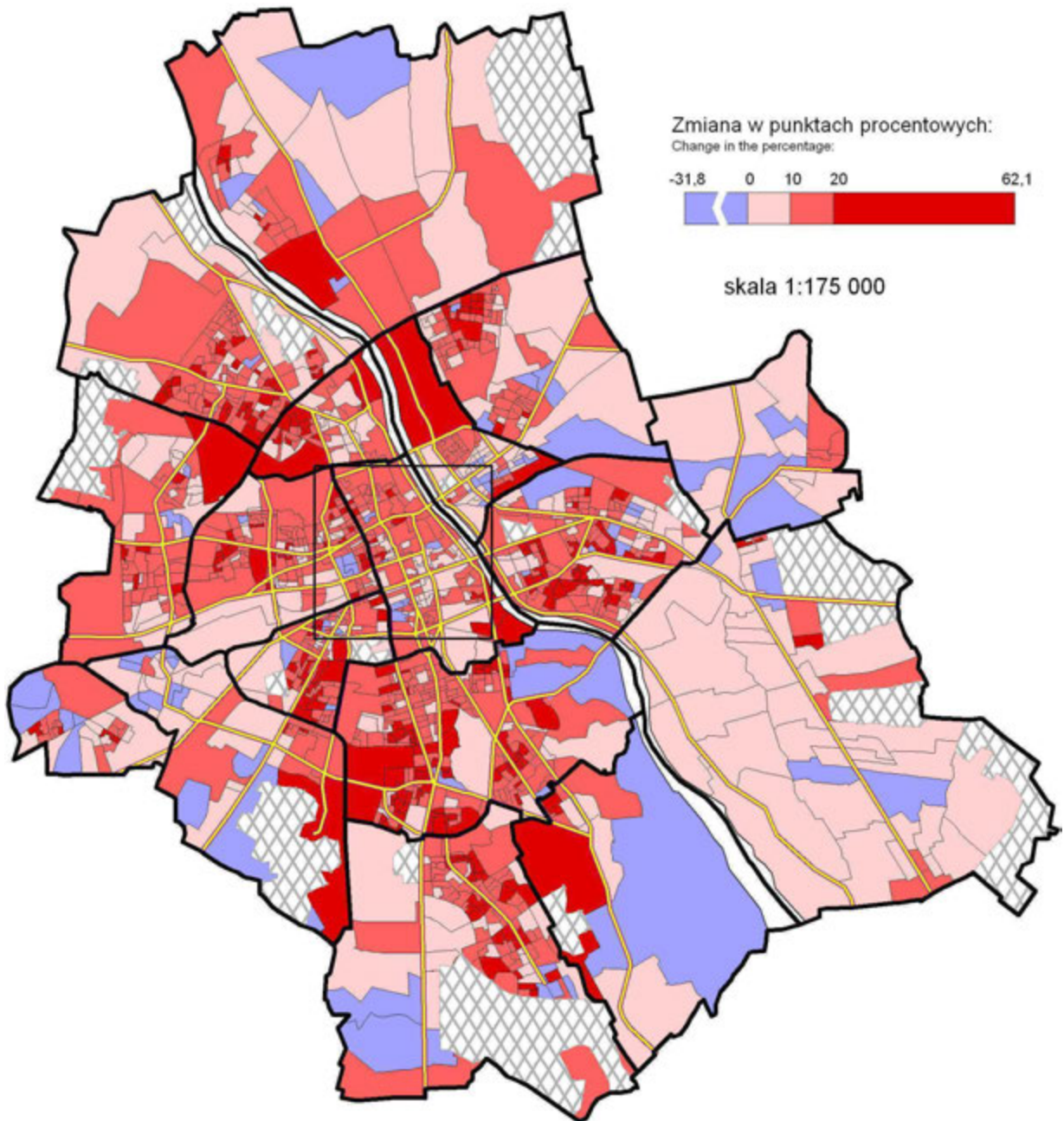
Typologia według
średnich zmian udziału
w punktach procentowych:

Typology by average change
of shares in basis points:

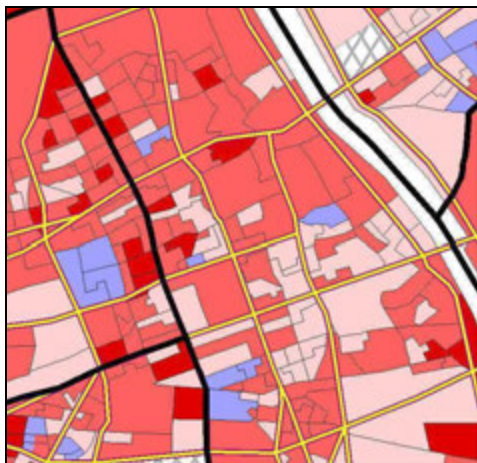
	A > -6,9%	B < 1,7%	C > 5,3%
	A > -6,9%	B < 1,7%	C < 5,3%
	A > -6,9%	B > 1,7%	C < 5,3%
	A < -6,9%	B > 1,7%	C < 5,3%
	A < -6,9%	B > 1,7%	C > 5,3%
	A < -6,9%	B < 1,7%	C > 5,3%

3.7. Zmiana odsetka gospodarstw domowych jednoosobowych w latach 1988-2002

Change in the percentage of one person households in the period 1988-2002

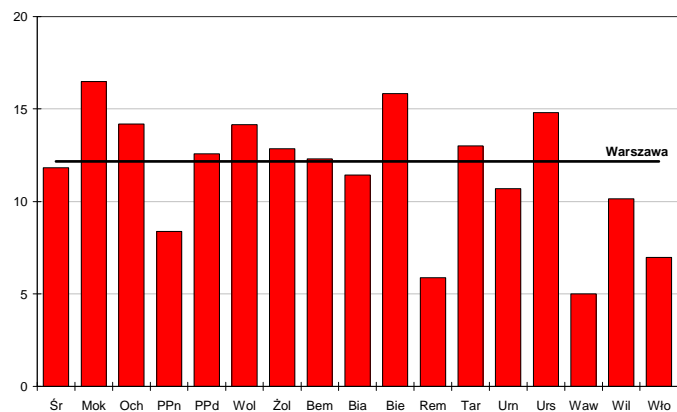

Centrum (skala 1:75 000)

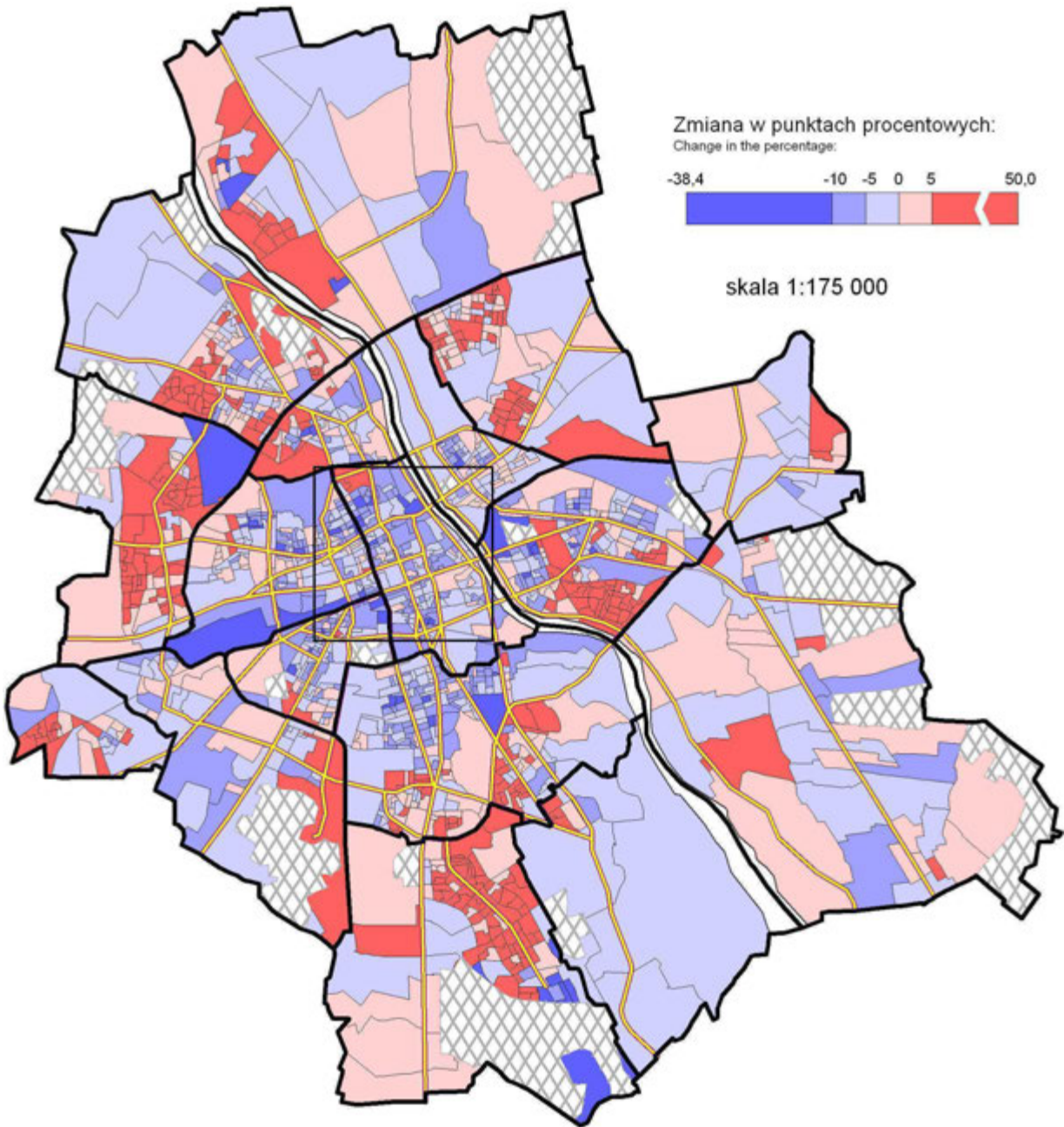
Zmiana w punktach procentowych w dzielnicach:

Change in the percentage by district:

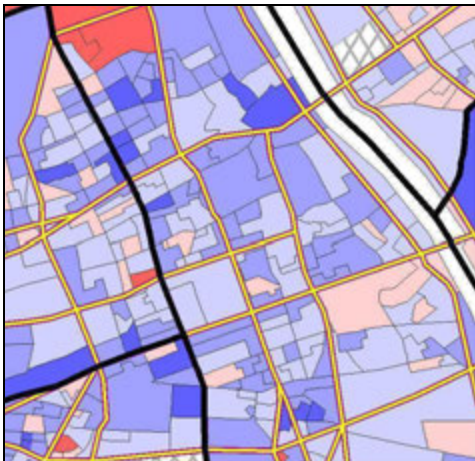

3.8. Zmiana odsetka gospodarstw domowych dwuosobowych w latach 1988-2002

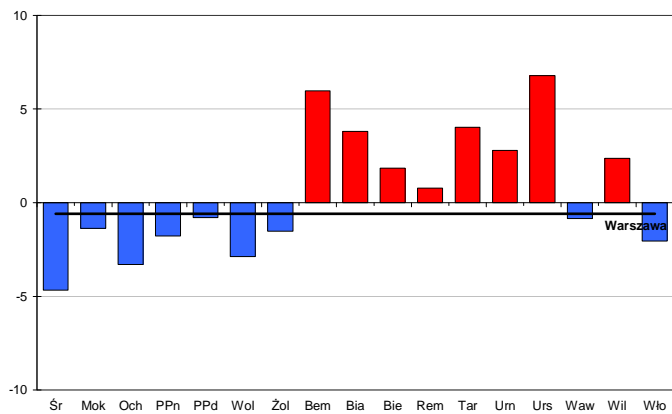
Change in the percentage of two person households in the period 1988-2002

Centrum (skala 1:75 000)

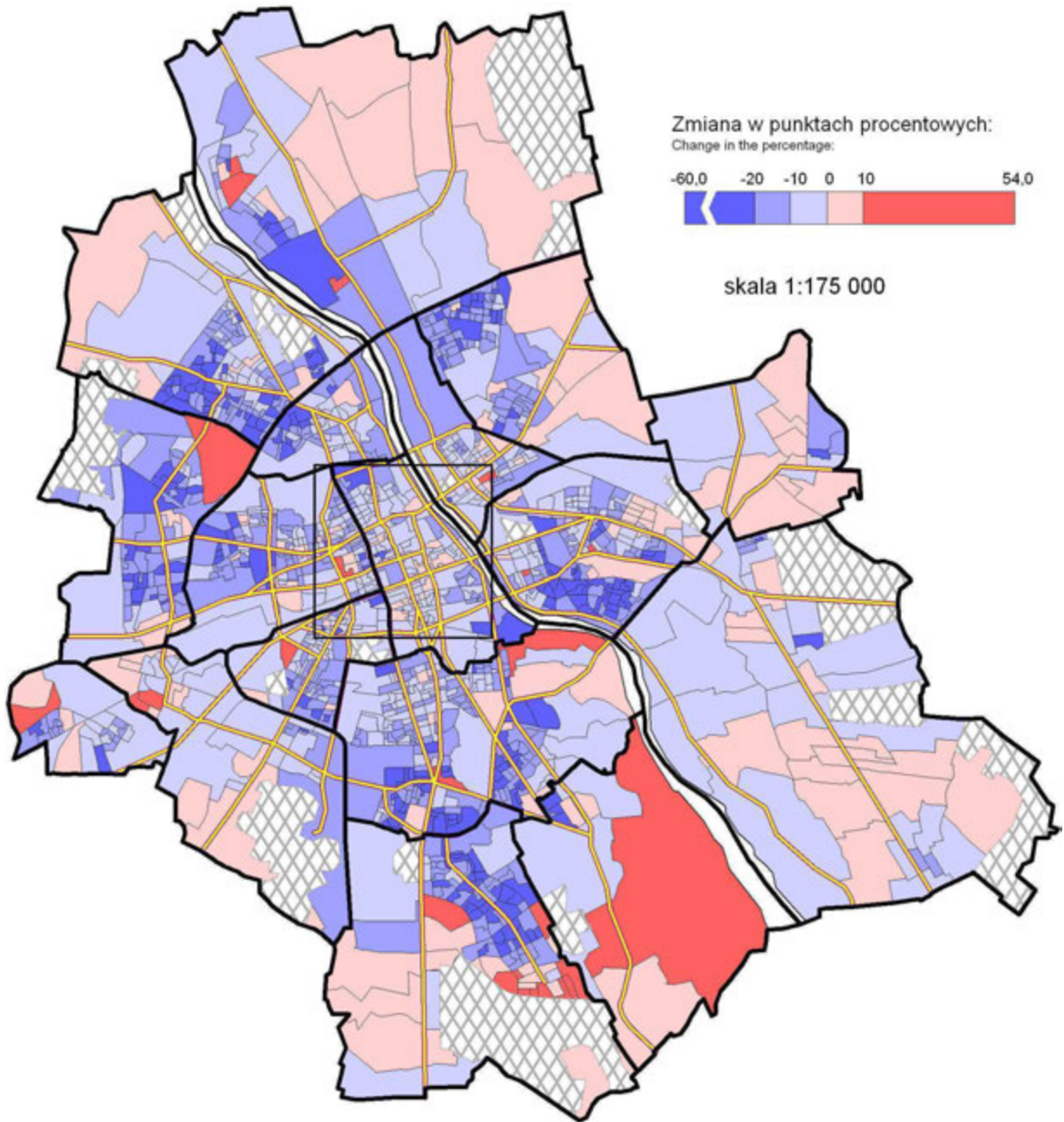

Zmiana w punktach procentowych w dzielnicach:
Change in the percentage by district:

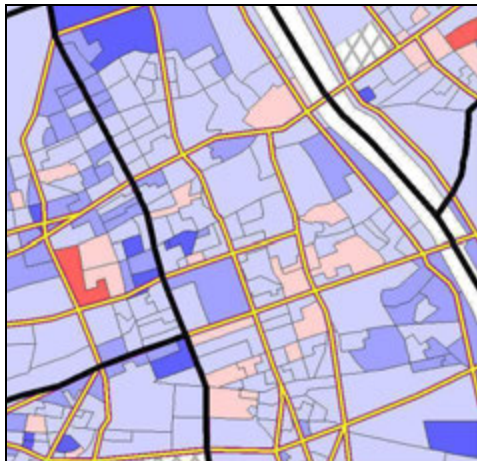

3.9. Zmiana odsetka gospodarstw domowych trzy- i czteroosobowych w latach 1988-2002

Change in the percentage of three and four person households in the period 1988-2002

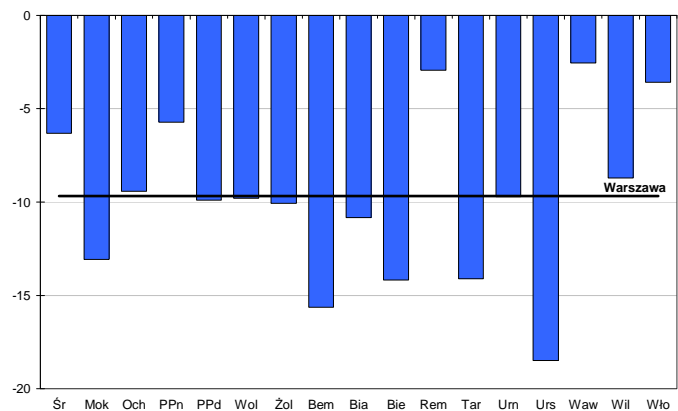

Centrum (skala 1:75 000)

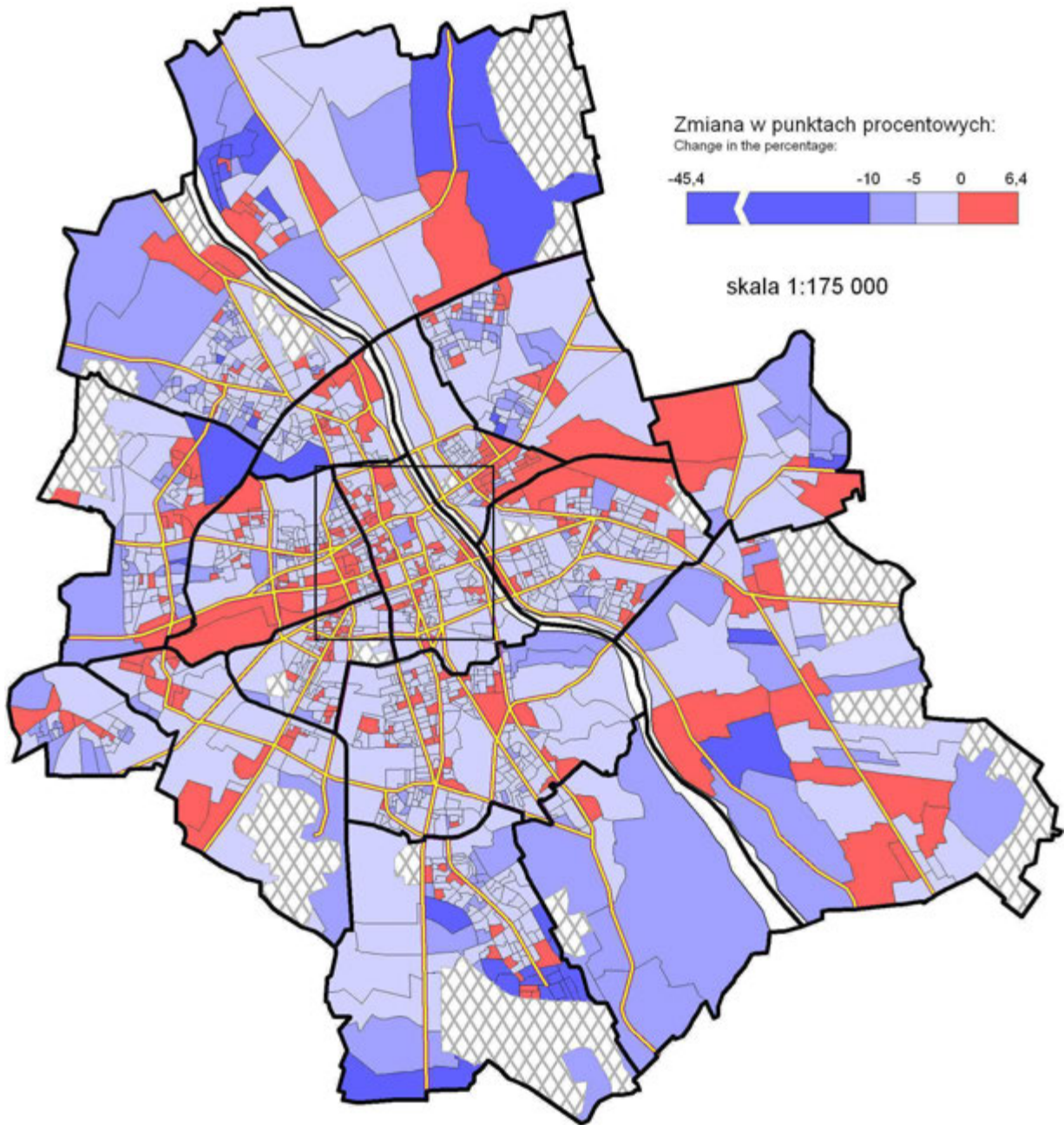
Zmiana w punktach procentowych w dzielnicach:

Change in the percentage by district:

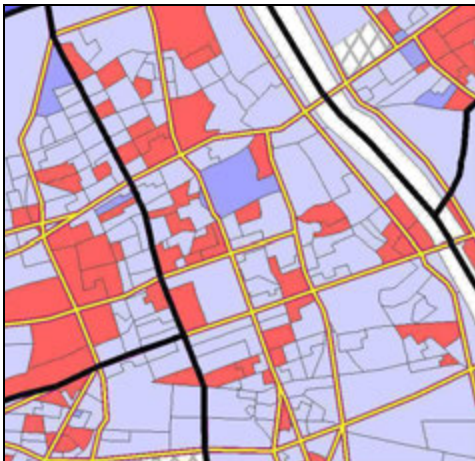

3.10. Zmiana odsetka gospodarstw domowych pięcio- i więcej osobowych w latach 1988-2002

Change in the percentage of five or more person households in the period 1988-2002

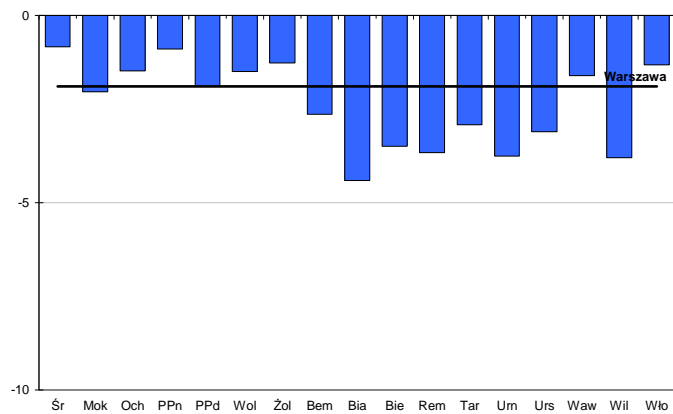

Centrum (skala 1:75 000)

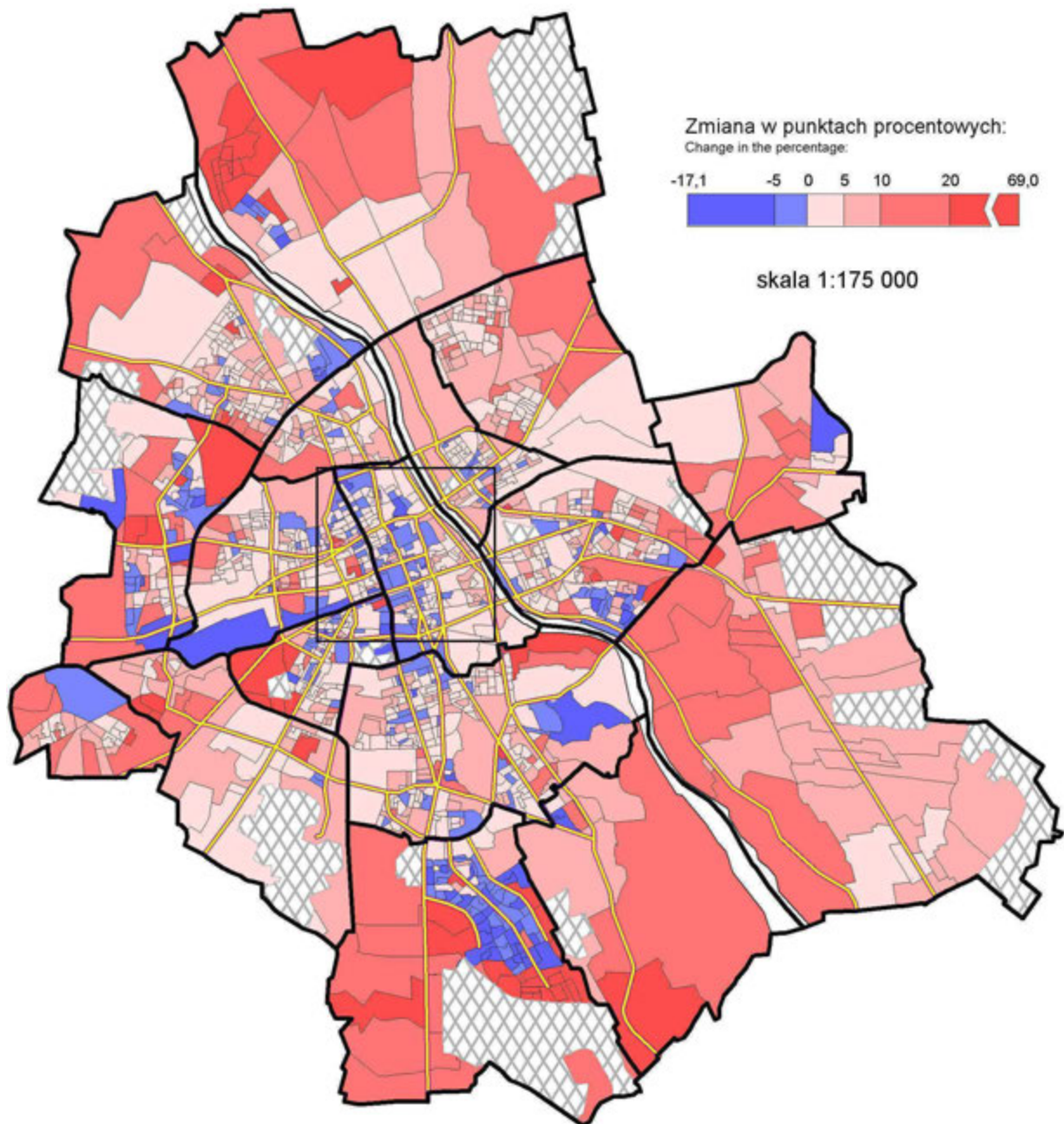
Zmiana w punktach procentowych w dzielnicach:

Change in the percentage by district:

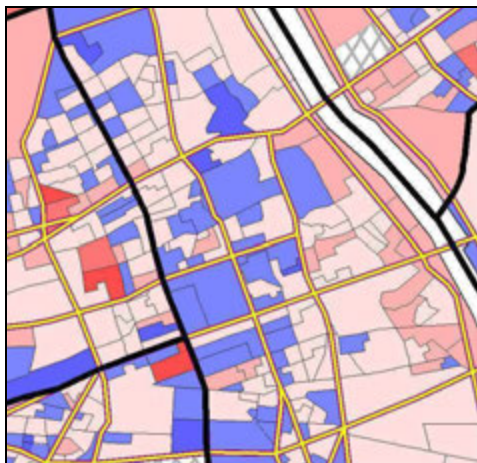

3.11. Zmiana odsetka ludności z wykształceniem wyższym w latach 1988-2002

Change in the percentage of population with tertiary education in the period 1988-2002

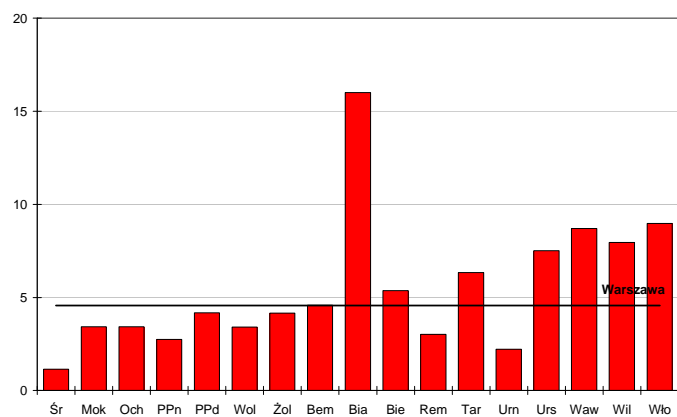

Centrum (skala 1:75 000)

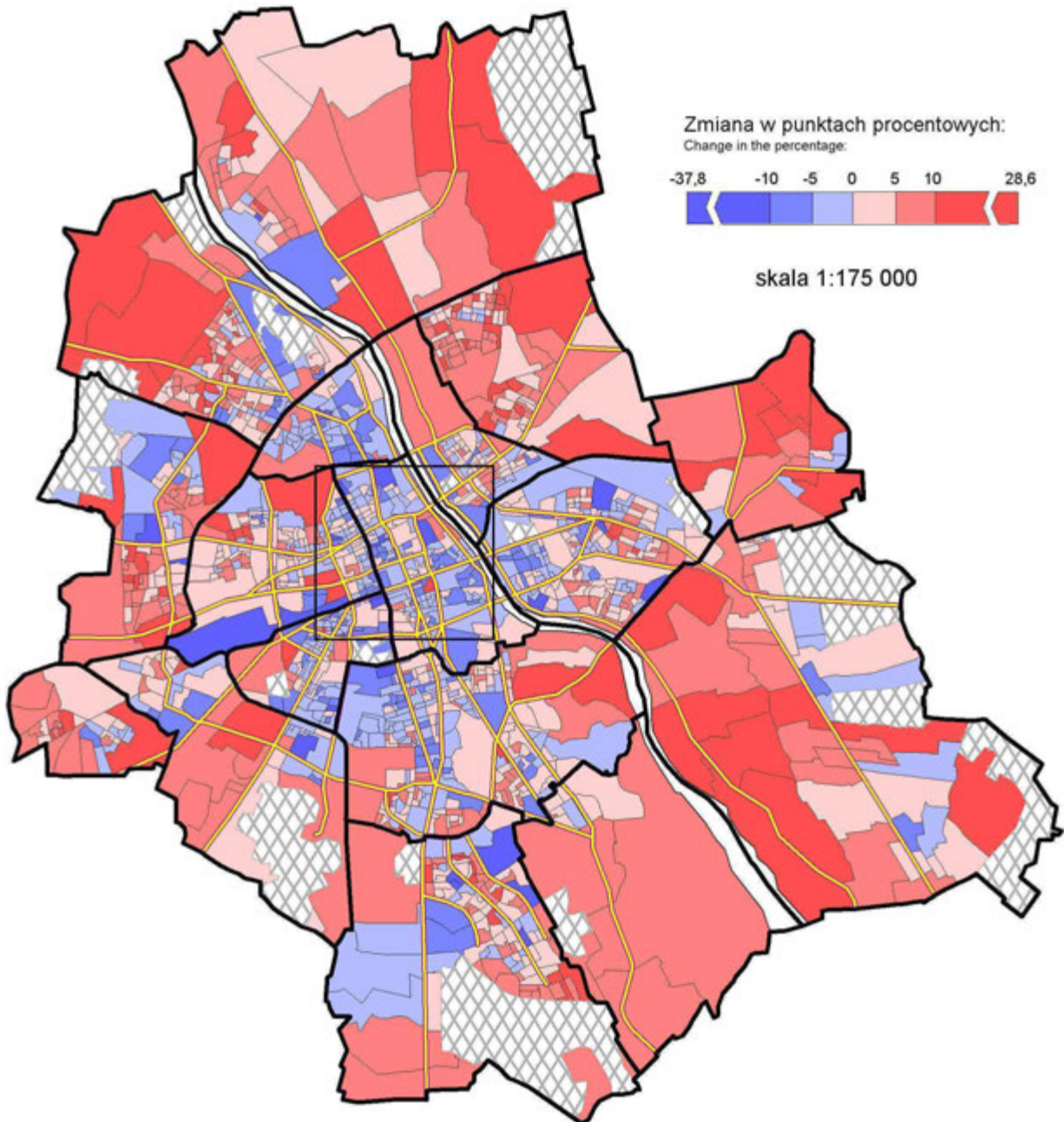
Zmiana w punktach procentowych w dzielnicach:

Change in the percentage by district:

3.12. Zmiana odsetka ludności z wykształceniem policealnym i średnim w latach 1988-2002

Change in the percentage of population with secondary and post-secondary education in the period 1988-2002

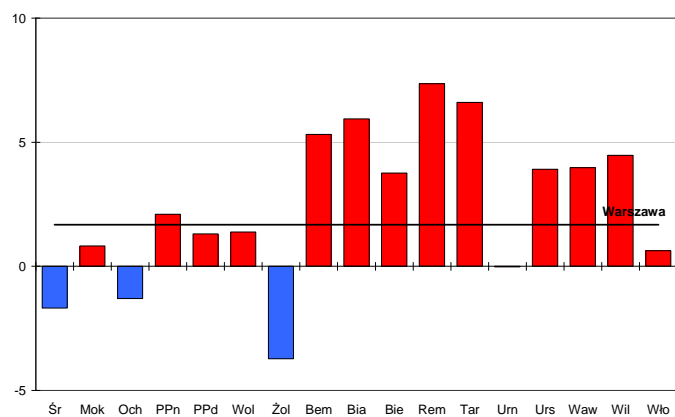

Centrum (skala 1:75 000)

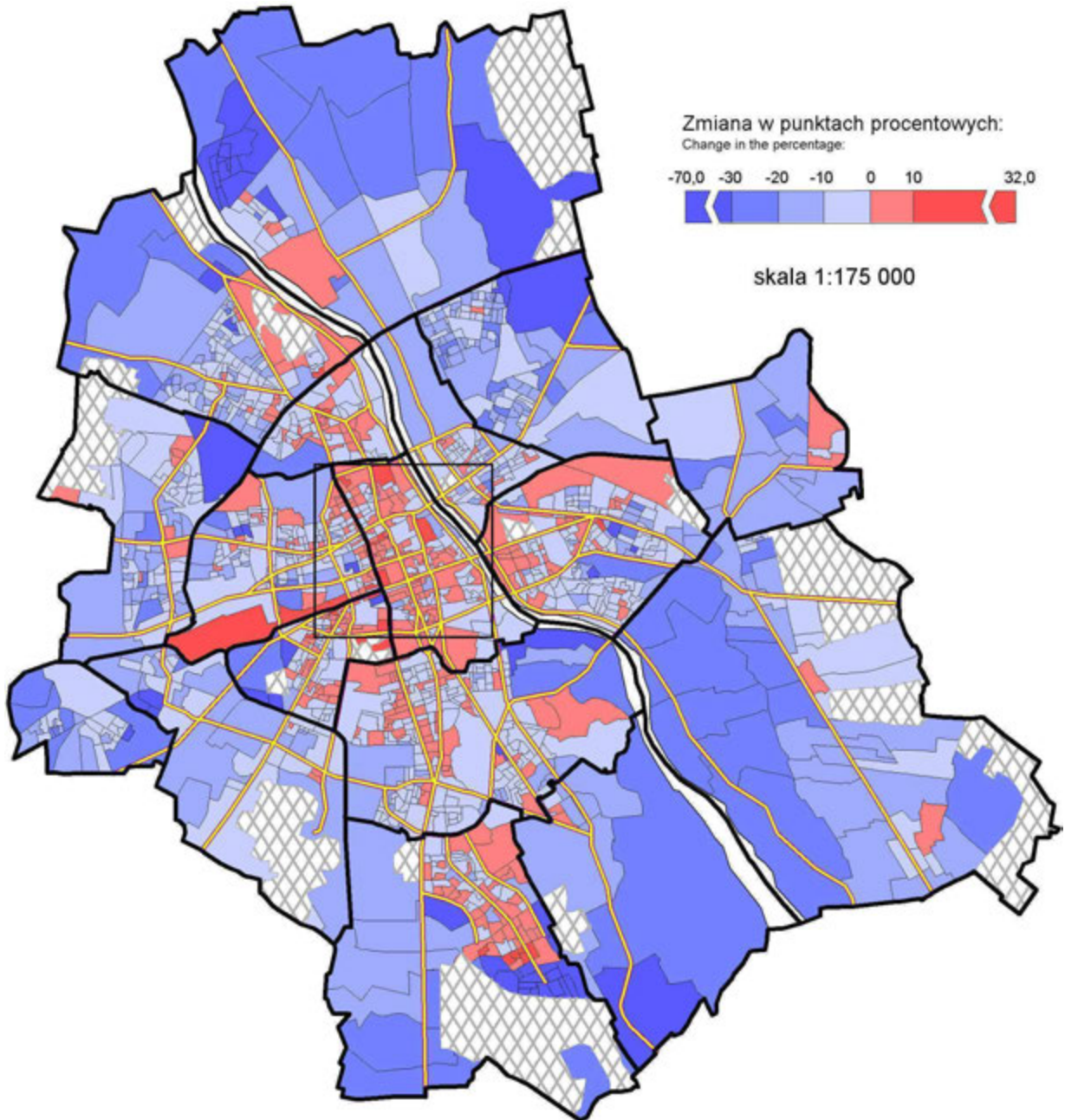
Zmiana w punktach procentowych w dzielnicach:

Change in the percentage by district:

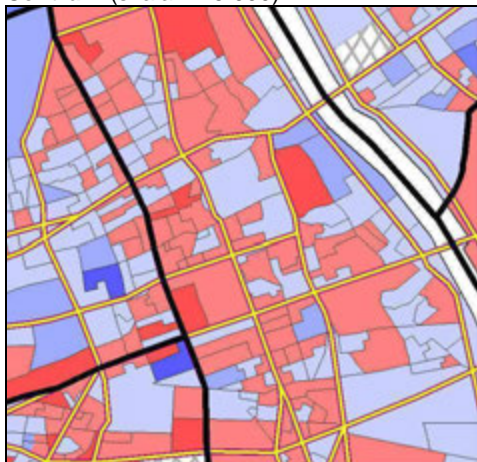

3.13. Zmiana odsetka ludności z wykształceniem zawodowym, podstawowym i niepełnym podstawowym w latach 1988-2002

Change in the percentage of population with vocational, primary and incomplete primary education in the period 1988-2002

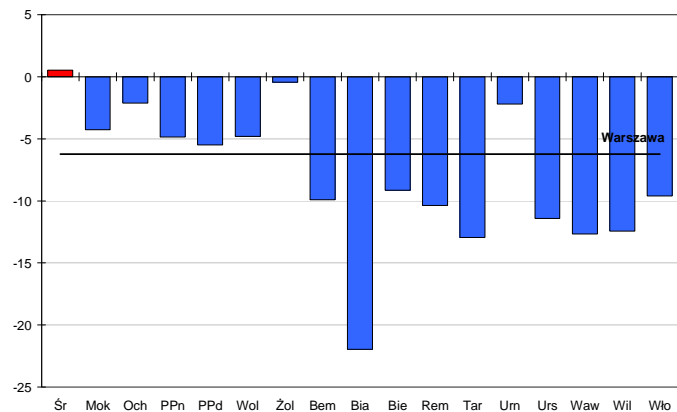

Centrum (skala 1:75 000)

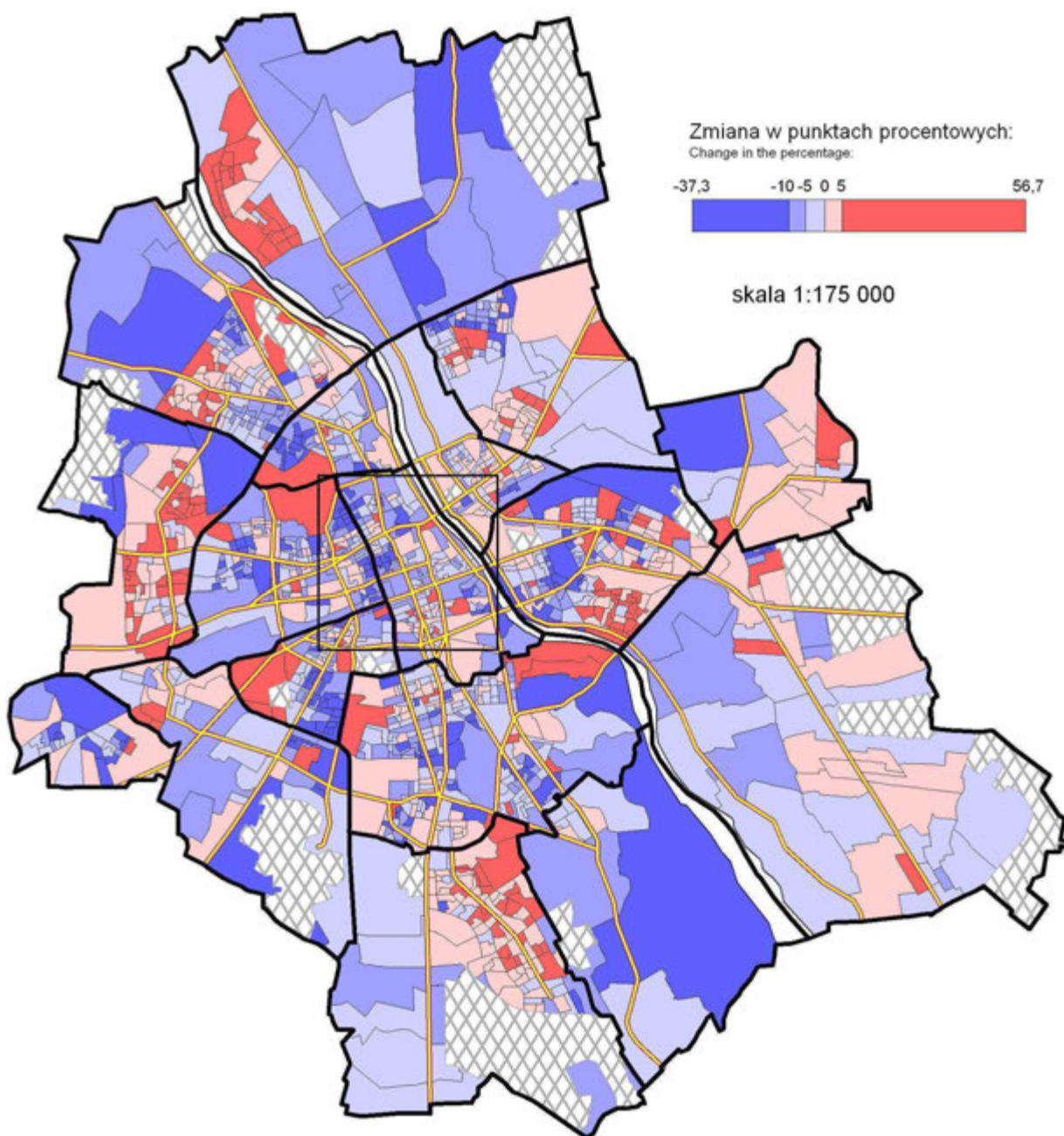
Zmiana w punktach procentowych w dzielnicach:

Change in the percentage by district:

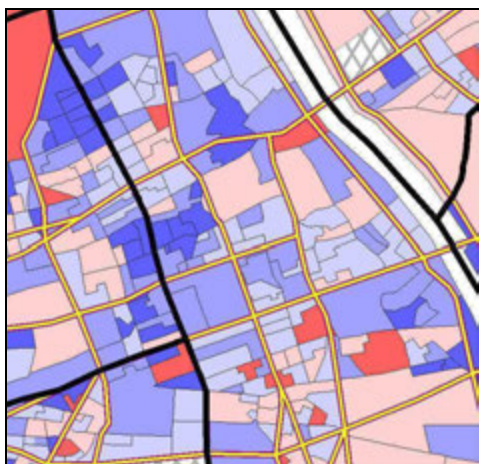

3.14. Zmiana odsetka ludności aktywnej zawodowo w latach 1988-2002

Change in the percentage of economically active population in the period 1988-2002

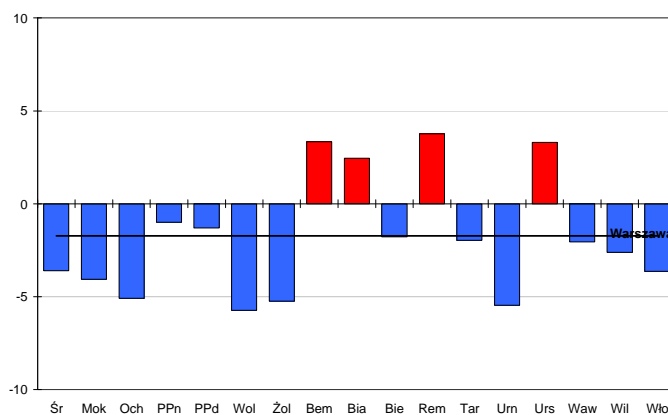

Centrum (skala 1:75 000)

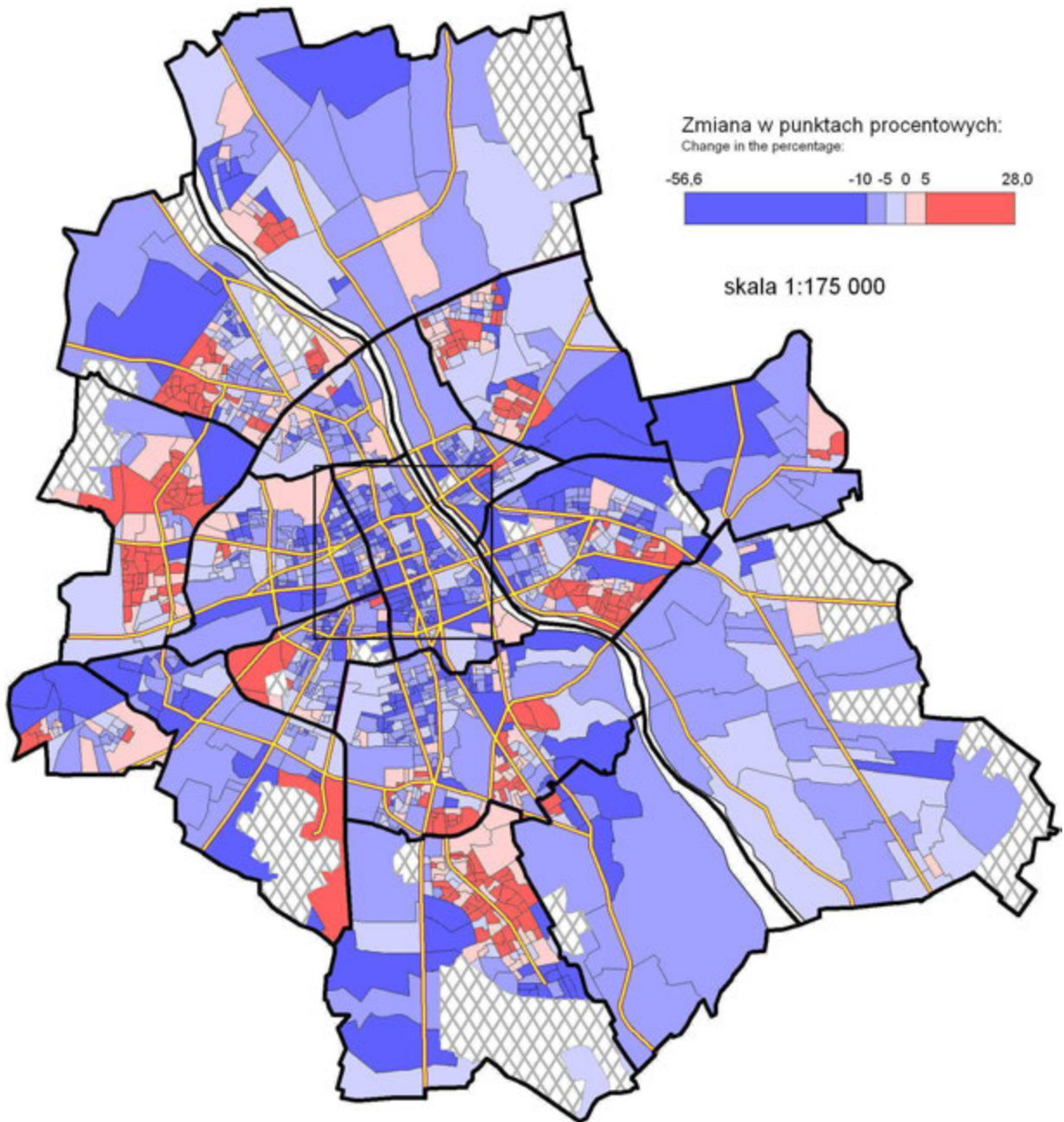
Zmiana w punktach procentowych w dzielnicach:

Change in the percentage by district:

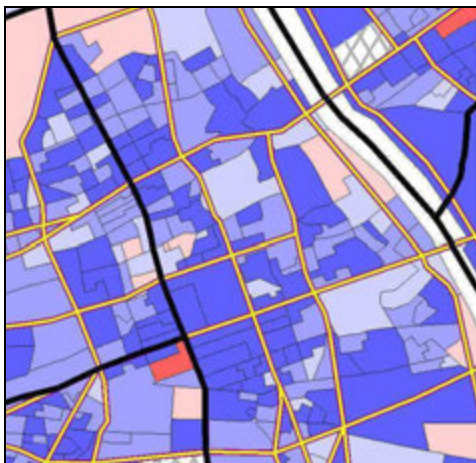

3.15. Zmiana odsetka ludności posiadającej własne źródło utrzymania w latach 1988-2002

Change in the percentage of population with own source of income in the period 1988-2002

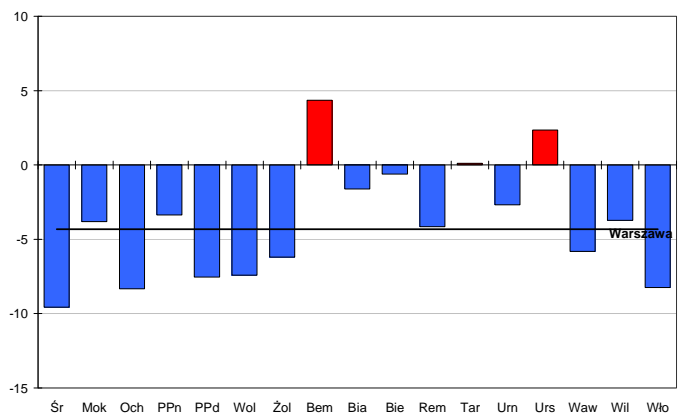

Centrum (skala 1:75 000)

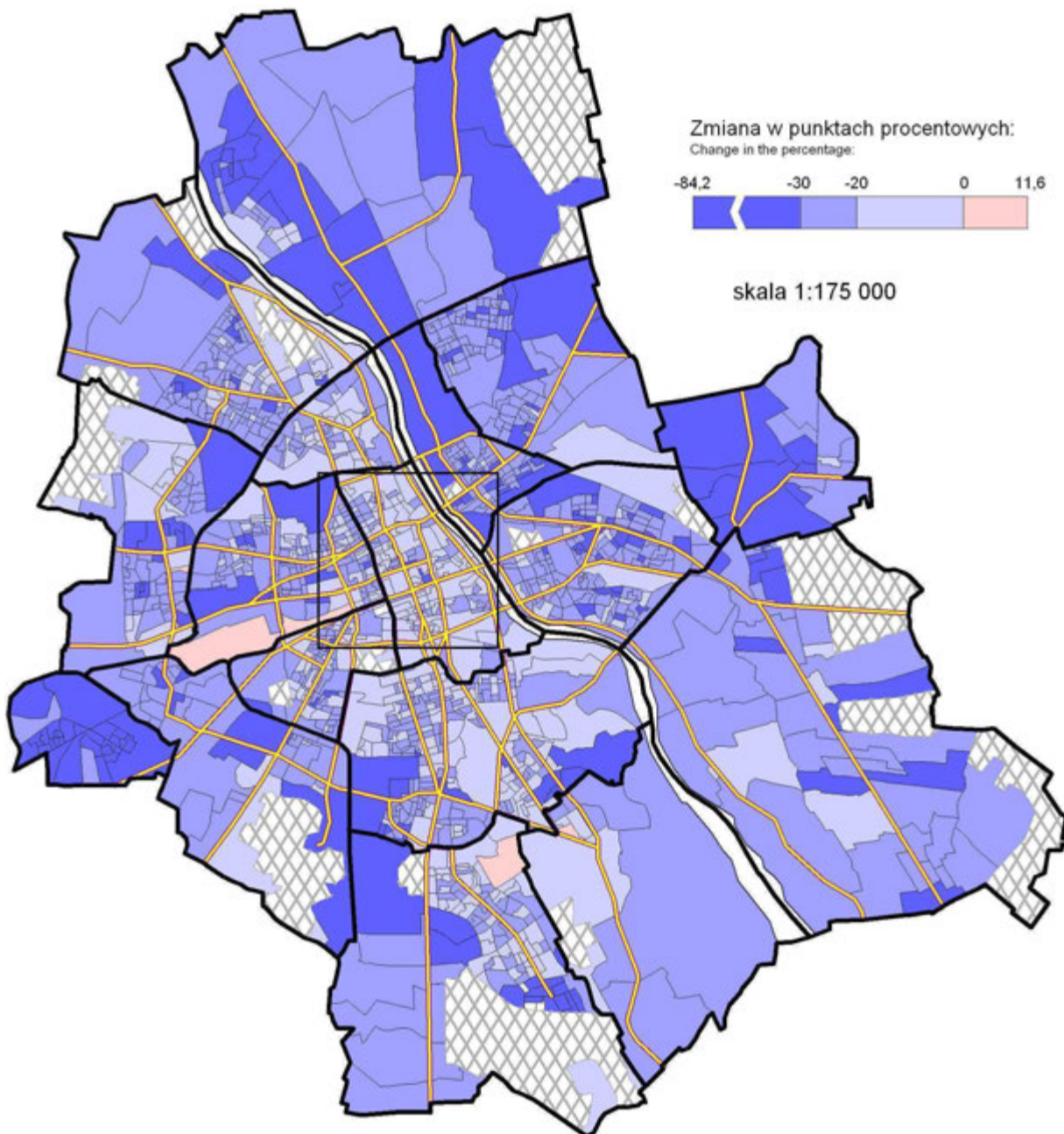
Zmiana w punktach procentowych w dzielnicach:

Change in the percentage by district:

3.16. Zmiana odsetka zatrudnionych w sektorze przemysłowym w latach 1988-2002

Change in the percentage of persons employed in manufacturing in the period 1988-2002

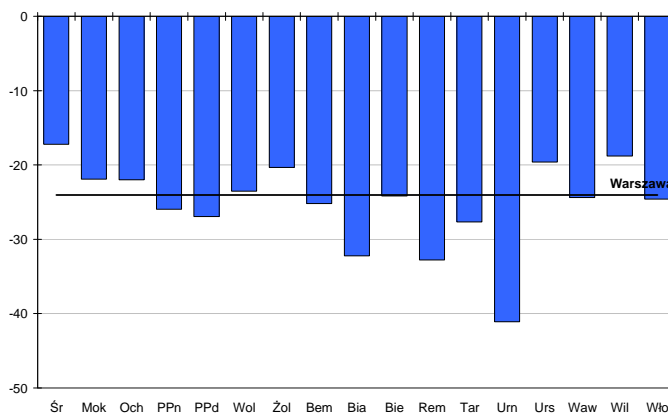

Centrum (skala 1:75 000)

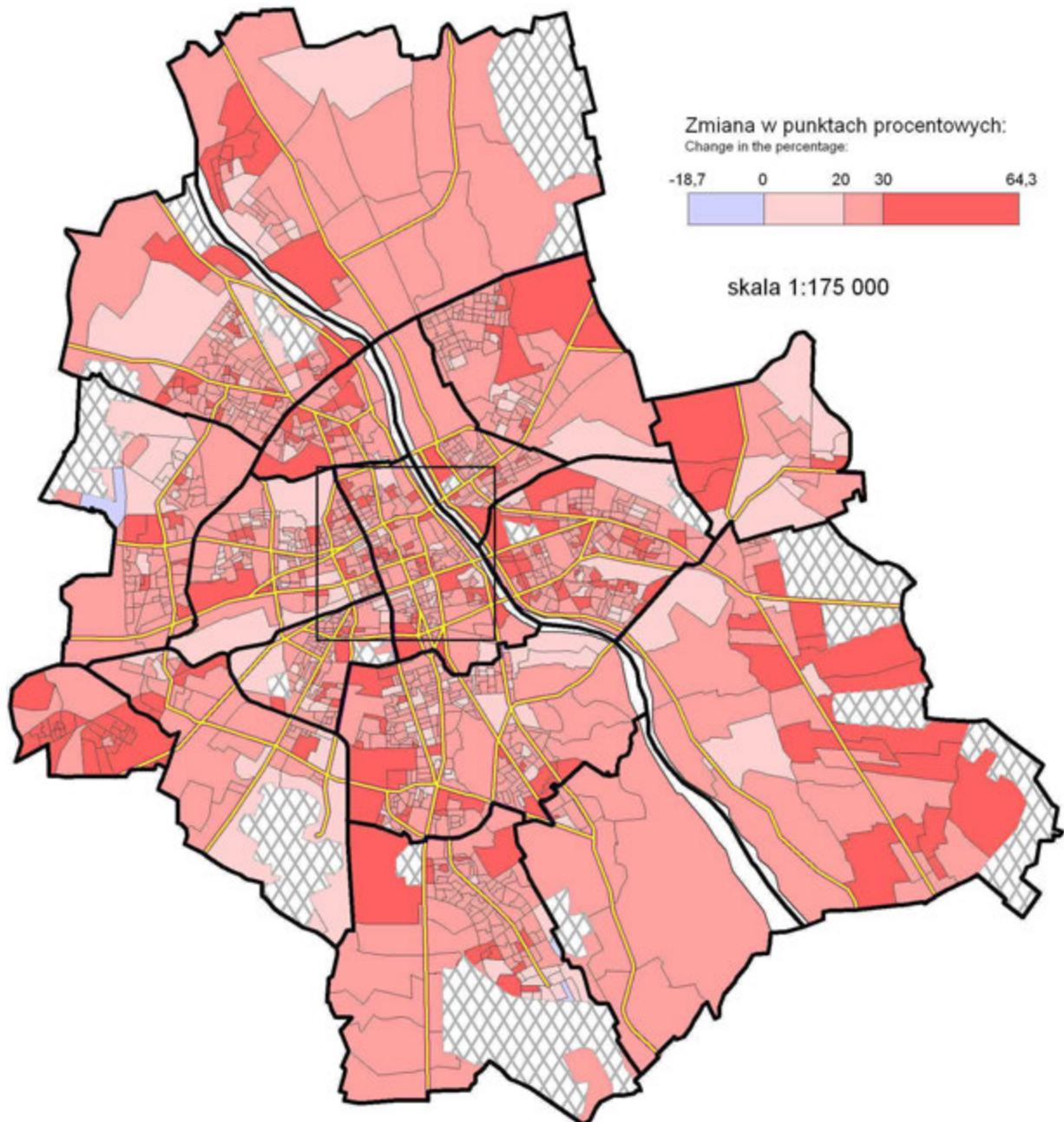
Zmiana w punktach procentowych w dzielnicach:

Change in the percentage by district:

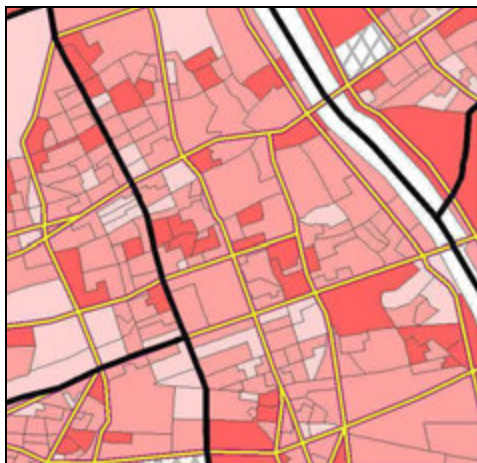

3.17. Zmiana odsetka zatrudnionych w sektorze usług rynkowych w latach 1988-2002

Change in the percentage of persons employed in the market services sector in the period 1988-2002

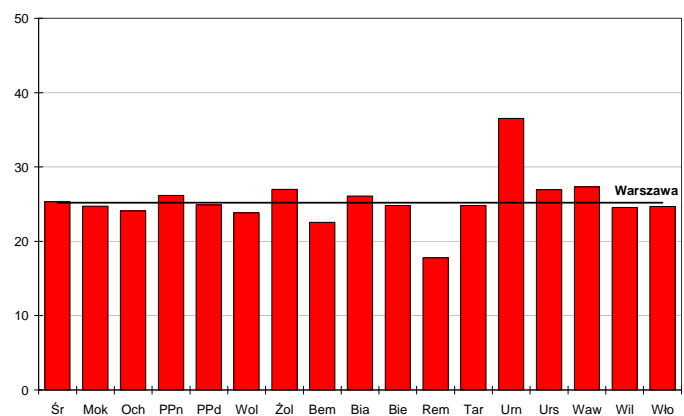

Centrum (skala 1:75 000)

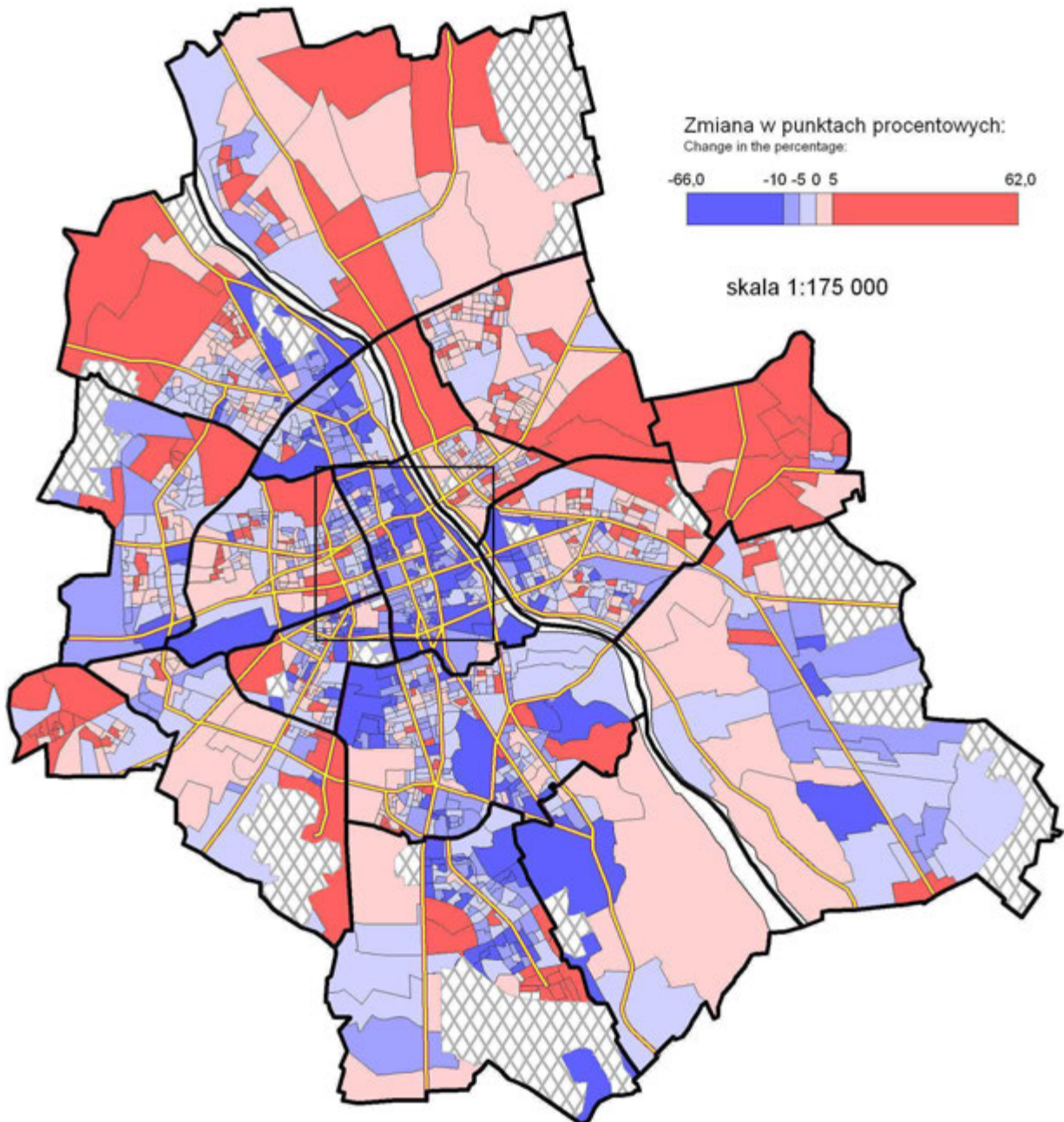
Zmiana w punktach procentowych w dzielnicach:

Change in the percentage by district:

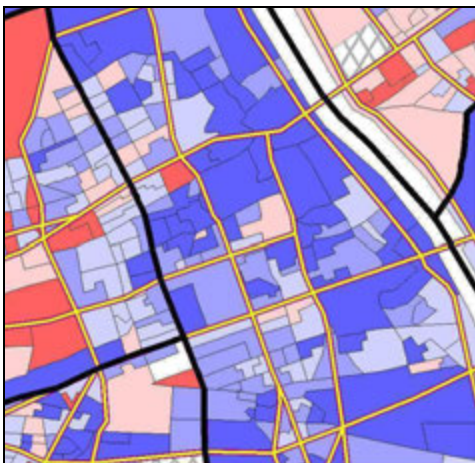

3.18. Zmiana odsetka zatrudnionych w sektorze usług nierynkowych w latach 1988-2002

Change in the percentage of persons employed in the non-market services sector in the period 1988-2002

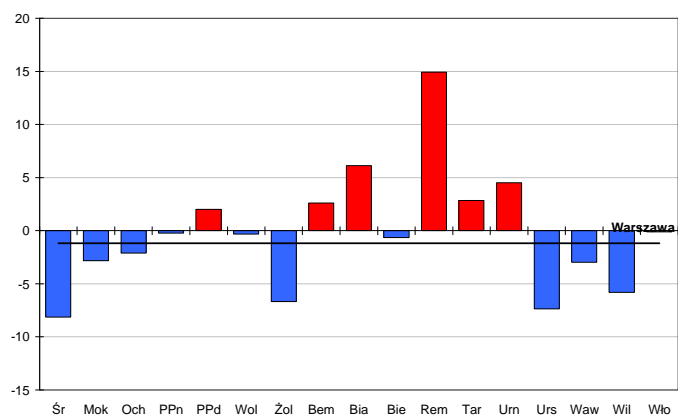

Centrum (skala 1:75 000)

Zmiana w punktach procentowych w dzielnicach:

Change in the percentage by district:

Dotychczas ukazały się następujące zeszyty z serii „Atlas Warszawy”:

- 1993 Zeszyt 1 – Grzegorz Węclawowicz, Janusz Księżak – *Struktury demograficzne i gospodarstw domowych.*
- 1994 Zeszyt 2 – Grzegorz Węclawowicz, Janusz Księżak – *Struktury wykształcenia i zatrudnienia ludności w świetle Narodowego Spisu Powszechnego 1988.*
- 1995 Zeszyt 3 – Grzegorz Węclawowicz, Andrzej Jarosz – *Warunki mieszkaniowe ludności w świetle Narodowego Spisu Powszechnego 1988.*
- 1996 Zeszyt 4 – Teresa Kozłowska-Szczęsa, Krzysztof Błażejczyk, Barbara Krawczyk – *Środowisko fizycznogeograficzne – niektóre zagadnienia.*
- 1998 Zeszyt 5 – Grzegorz Węclawowicz, Andrzej Jarosz, Przemysław Śleszyński – *Wybory parlamentarne 1991 i 1993.*
- 1998 Zeszyt 6 – Stanisław Misztal – *Przekształcenia struktury przemysłu Warszawy.*
- 1999 Zeszyt 7 – Alina Potrykowska, Przemysław Śleszyński – *Migracje wewnętrzne w Warszawie i województwie warszawskim.*
- 2001 Zeszyt 8 – Maciej Luniak, Paweł Kozłowski, Wiesław Nowicki, Joanna Plit – *Ptaki Warszawy 1962–2000.*
- 2006 Zeszyt 9 – Przemysław Śleszyński – *Przedsiębiorstwa w przestrzeni Warszawy.*
- 2008 Zeszyt 10 – Bożena Degórska, Aleksandra Deręgowska – *Zmiany krajobrazu obszaru metropolitalnego Warszawy na przełomie XX i XXI wieku.*

ISBN 978-83-61590-42-2